This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06660728 8

506

GAWP

Spaenha

OORDEELKUNDIGE INLEIDING TOT DE HISTORIE VAN GELDERLAND,

DOOR

Willem Arnold baron VAN SPAEN, la Zeca

IN 1795

Extraordinaris Raad in Gelderland; *Scholtus en Dykgraaf binnen en buiten* Hattem; *Hoogschout van* Maastricht.

EERSTE DEEL.

Te UTRECHT,

Bij B. WILD en J. ALTHEER,

1801.

ASTOR LIBRARY
SEP 30 1970
NEW YORK

VOORREDE.

In de tegenwoordige tijdsomſtandigheden zig bezig te houden met het naſpeuren van Vaderlandſche Oudheden, en het opmaaken van Geſlachtregisters zal aan veelen ongerijmd voorkomen.

De algemeene ſmaak helt naar *Metaphyſiſche* ſpitsvindigheden, naar Philoſophiſche Leerſtellingen, om door nieuwe denkbeelden, het Menschdom te verlichten en rijp te maaken, voor een ſtaat van zaaken, onzen Voorouderen onbekend. Anderen willen de Wetten van SOLON en van LYCURGUS, de Inzettingen van *Romen*, geſchikt voor den Godsdienst, de zeden, tijden en plaatzelijke gelegenheid van die Volkeren, op andere Volkeren, die door hun herkomen, gewoontens, Euangelieleer, middelen van beſtaan, eigendom, hemelsbreed daar mede verſchillen, toepaſſen. Veelen hebben de Natuur zelve ten doel van hunne beſpiegelingen, en vorderen met vaste ſchreden,

wanneer zy de ondervinding en de welgemaakte proeven, tot een grondflag leggen; zij wandelen in het veld der ontdekkingen. Daar tegen, werpt men doorgaans eenen veragtelijken blik, op al het geen tot het Vaderland, tot deszelfs oorfprong en oudheden betrekking heeft. Immers de voortreffelijke Werken der *Grieken* en *Romeinen*, vol fmaak en geest, die hart en ziel beleeren, de hedendaagfche *Philofophifche* Werken, die leeren denken, en zomtijds aan alles twijfelen, zijn ver verheven boven drooge *Chronijken*, leugenachtige levens der Heiligen, onleesbaare en doorgaans onnutte *Charters;* evenwel hebben veele dier fchriften, hun aanwezen aan eene fterke inbeelding te danken, doordien dezelfde zoort van Geest, misfchien dezefde inzichten, thans een *Philofophisch Systema* uitdenken, dat voor eenige Eeuwen eene Legende, zou voortgebragt hebben. De mode doet hier in alles, en mogelijk zijn beide even ver van de waarheid verwijderd.

Gelijk men glimlacht, wanneer men den

ang-

angſtigen en geleerden arbeid beſchouwt, om eene duistere plaats, in een klasſiek Schrijver te herſtellen, een afgeſchuurden Penning te rangſchikken, onleesbaare Opſchriften te ontcijfferen, waarvan de eenigſte waarde is, in *Italien*, of in den *Archipel* 't huis te behooren; wanneer men het onbegrijpelijk geduld in het verzamelen van Schulpen, Capellen, Inſecten, bewondert; even zoo moet men beklaagen, de moeite die men neemt, beuzelingen, belangelooze byzonderheden, onnutte Geſlachtregisters, of wat dies meer zij, bij een te brengen, in het denkbeeld, dat alles wat Vaderlandsch is, nuttig moet zijn, te weten en te verhaalen.

Tuſschen die uiterſtens kan een middenweg gevonden worden. Niemand zal twijfelen, dat de Inwooners van een Land geenzins onverſchillig, aan de Geſchiedenisſen, de Wetten, de Zeden, de Gewoontens, de Regeeringsform van hunne Vooroúders, kunnen zijn; dat zij den oorſprong van dit alles begeeren te weten, en van de veranderingen, welke tijd en omſtandigheden, daar in

te weeg bragten, onderricht te zijn. Wel is waar, dat gebrek aan Schrijvers, en het onzekere der Overleveringen, veele zaaken op losse schroeven stellen. Onze *Germaansche* Voorouders, waren woeste en wilde Volkeren, die men niet beter vergelijken kan, dan met de *Americaansche* kleine Natien, ten tijde der ontdekking; en gelijk eene geschreven Historie der *Irokezen*, weinig vermaak kan geven, zouden wij noch met nut, noch met genoegen, de daaden der *Tencteren*, der *Tubanten*, der *Usipeten*, kunnen aanhooren. Maar narichten van hunne Taal, van hunne Zeden, van hunnen Godsdienst, zouden ons belangrijk voorkomen, dewijl die nog eene naauwe betrekking tot ons hebben; met graagte zoeken wij, het geen TACITUS, hoewel onvolmaakt en gebrekkig, daarvan geboekt heeft.

Iedere Wetenschap heeft zijne hulpmiddelen, die men gebruiken moet, wil men vorderen; de beginzels zijn droog, en leeren ons niet veel meer dan naamen en woorden. Het geen in de Kruidkunde, bij voorbeeld, de

de rangſchikking in de benaaming der planten, is, dat zijn de Geſlachtregisters in de Hiſtorie. Beide moeten in het geheugen geprent worden, en dienen alleen, om het aanweezen en het ſorteeren der planten en menſchen te bepaalen. Vergenoegt men zig daar mede, zal de verkregen kennis, in bloote klanken beſtaan. Maar de eigenſchappen, de nuttigheid, het gebruik der Planten, de aart, het verſtand, de handelingen, de doeleindens der Menſchen, alle hunne betrekkingen, alle hunne driften, zie daar, wat het oogmerk der Kruidkunde en der Hiſtorie zijn moet, en het rijk dat zij bevatten; dus is het noodig het aanwezen en het geſlacht van een plant, van een Mensch, daar te ſtellen, eer men het gebruik van de eene, of de werkzaamheid van den anderen, opgeven kan.

De *Nederlandſche* en voornaamlijk de *Gelderſche* Oudheden en Geſchiedenisſen, ſteeds de hoofdvoorwerpen van mijne onderzoekingen geweest zijnde, geniet ik tegenwoordig, verwijderd van het Staatsbeſtuur, in ſtille rust, de aangename mogelijkheid, mijne ledige

uuren te beſteeden tot het rangſchikken, vergelijken en beöordeelen van mijne verzamelingen. Misſchien zal ik mijne krachten beproeven, en de *Gelderſche* Hiſtorie, in haare geheele uitgeſtrektheid, of ten minſten, in een aanzienlijk gedeelte van dezelve, op nieuws aangrijpen en bewerken: Thans vergenoege ik mij, eenige duistere en twijfelachtige ſtukken, zo veel mij mogelijk is, in een helder daglicht te ſtellen. Mijne grootſte kundigheid beſtaat in een beredeneerd twijfelen, en niets voor waarheid aantenemen, het geen latere Schrijvers alleen uit overleveringen ontleend hebben, en dat door bondige bewijzen kan tegengeſproken worden. Zeker zullen zommigen, mijn werk als zeer overtollig verachten, en niet bezeffen, hoe een wijs Mensch, zig nog met de oude *Gelderſche* Graven, kan bezig houden; maar ook zullen anderen, Liefhebbers der Vaderlandſche Geſchiedenisſen, mijne pogingen goedkeuren, al ſtemmen zij in alles mijn gevoelen niet bij. Het is ook zeker, dat de tijden, voor zoortgelijke werken niet gunſtig zijn;

zijn; al was het maar de onmogelijkheid om toegang tot *Archiven* te bekomen, die meest alle, wegens bekende oorzaaken, ingepakt of verzonden zijn.

Hoe het ook zij, ik heb mij in het zamenſtellen eenige aangenaame uuren verſchaft, en het zal mij verblijden, indien deze Bladeren, dezelfde uitwerking op eenige mijner Landsgenooten hebben mogen.

De ſtaat van *Gelderland*, of eerder van de landen van *Nederduitschland*, die naderhand dien naam droegen, voor de Regeering van KAREL DEN GROOTEN, is buiten mijn beſtek, alzoo mijn oogmerk alleen is te beſchouwen, de echtheid der Hiſtorie der zoogenaamde *Gelderſche Voogden*; den oorſprong der Graven van *Zutphen* en *Gelre*; de vereeniging dier twee Graafſchappen; het aanweezen van OTTO *van Nasſau*, en de waarheid van zijne Huwelijken met ADELHEID *van Pont* en met SOPHIA *van Zutphen*, de afſtamming van de Graven van *Gelre* uit het Huis van *Nasſau*, en verders van het Geſlachtregister der Graven en Hertogen van

Gelre, tot dat dezelve in den mannelijken ſtam, met Hertog REYNALD, uitgeſtorven zijn, te bepaalen. Tevens zal noodzakelijk moeten geſproken worden van de Graven in *Hameland* en van *Redinchem*, van de Heeren en Graven van *Loen*, die tot nu toe over het hoofd gezien zijn, en van eenige bijzonderheden tot de onderſcheiden gedeeltens van *Gelderland* behoorende. Ik zal ook doen volgen het affchrift van een Geſlachtregister der Voogden en Graven van *Gelre*, door VAN BERCHEM opgeſteld, met een gelijktijdige hand geſchreven, en 't geen ik uit de Abdije van *Elten* ontvangen heb; het verſchilt met het geen hij in zijne Hiſtorie opgeeft. Ook heb ik vermeend eenige berichten te moeten geven aangaande de Bezitters der Bannerijen *Bronckhorſt*, *Wisch*, *Batenburg*, *Berg* en *Baer*, tot nu toe onvolmaakt bekend; en achter het Werk, zal men eenige Charters vinden, die of niet, of gebrekkig, zijn uitgegeven.

Alle oude en nieuwe Volkeren hebben grooten roem gezocht, zig eene doorzichtige af-

afkomst uitedenken en te geven; die hoogmoed heeft zig tot bijzondere ſteden, geſlachten en perſoonen uitgeſtrekt. De voorbeelden hier van zijn menigvuldig, en men doet geen ſtap in de Geſchiedenisſen, en in de Dichtkunst, of men ſtoot op diergelijke uitvindingen. Men leeze HOMERUS maar. Het ſchijnt zelfs, dat het voortreffelijk Dichtſtuk van VIRGILIUS, meest al geſchikt was, om de begeerte der *Romeinen*, van de *Trojanen* afteſtammen, te vleien; ook aan bijzondere *Romeinſche* Geſlachten, oude *Italiaanſche* Stamvaders te geven.

Hic Cæſar & omnis Iuli
Progenies, magnum cœli ventura ſub axem.
Æneid. L. VI.

Ecce Sabinorum, priſco de ſanguine magnum
Agmen agens Clauſus, magnique ipſe agminis inſtar,
Claudia nunc a quo diffunditur et tribus et gens
Per Latium, poſtquam in partem data Roma Sabinis.
Ib. L. VII.

En

En MAECENAS was van deeze zwakheid niet vrij; HORATIUS zegt van hem

Tyrrhena regum progenies;

en PROPERTIUS:

Maecenas eques Etrusco de ſanguine regum.

De droomerijen en leugens van latere Geſchiedſchrijvers en Genealogisten zijn bekend; het is dan niet te verwonderen, dat diergelijke vooroordeelen zig ook in *Gelderland* gevestigd hebben, en dat men onze kleine en ſchier onbekende eerſte Graven aan Koninglijke en andere groote Huizen heeft zoeken te vermaagſchappen.

Mijn voornemen is niet de gemaakte misſlagen, ſtap voor ſtap op te haalen en te verbeteren. Eene eenvoudige vergelijking van mijne ſtellingen, met die van anderen, kan iederen onpartijdigen lezer doen oordeelen, over de nuttigheid en noodzakelijkheid van mijn Werk, en of de voorgenomen taak, goed, dan kwaad, uitgevoerd zij. Aanmerkingen, Tegenwerpingen, Ophelderingen, op bewijzen ſteunende, zal ik met genoegen aannemen, ten einde daarvan, bij het opſtellen

len der Hiſtorie van *Gelderland* gebruik te kunnen maaken; gelijk ik ook met dankbaarheid ontvangen zal, alle ſtukken, bijzondere verhaalen, brieven enz. die onuitgegeven in verzamelingen ſchuilen, en die eenig licht op de gebeurtenisſen, in de onderſcheiden Tijdperken kunnen verſpreiden. Veel heb ik bekomen uit de Franſche Nationale Bibliotheek, maar tot nu toe niet ouder dan het Huis van *Gulick*. Ook moet ik erkentlijk melden de vriendelijke vergunning van de Municipaliteit der Stad *Keulen*, mij toegang tot oude ſtukken aldaar berustende te geven: de Verzameling van GELENIUS, onder den naam van *Farragines* bekend, beſtaande in 30 Deelen van Charters en ſtukken, die uit de Archiven van het Dom-Capittel en van andere Capittels en Abdijen van 't Land van *Keulen*, in de eerſte helft der zeventiende Eeuw afgeſchreven zijn, en waarvan de Regeering, na zijnen dood zig magtig maakte, was eene rijke bron, waaruit ik heb mogen ſcheppen. Tot nu toe is dezelve weinig bekend. In mijn Werk, wordt zorgvuldig

dig aangetekend, aan wien ik veele narichten en ophelderingen te danken heb.

Ieder Liefhebber, ieder Vaderlander, ieder *Geldersman*, wordt vriendelijk verzocht mij de behulpzaame hand te bieden; want, zegt CICERO, „ de Hiſtorie is de getuige „ der tijden, de fakkel der waarheid, 't le„ ven van 't geheugen, de beſtierſter van 't „ leven; " en ieder heeft belang, dat de Geſchiedenisſen van zijn land, zoo volmaakt als mogelijk zijn. Het vlijtig gebruik dat ik van het toegezondene hoop te maaken, zal een ſprekend bewijs van mijne dankbaarheid uitleveren, en van mijnen vuurigen wensch, en van mijne hartelijke begeerte, mijne waarde Landsgenooten, voor zoo veel nog in mijn vermogen is, nuttig te zijn, en den ouden *Gelderſchen* roem, levendig te houden.

Mijne aandagt was meer gevestigd, bewijzen te verzamelen, en daar uit gevolgen te trekken, dan op de ſierlijkheid van ſtijl; de ſtoffe, welke ik behandele, is droog, en uittrekzels van Chronijken en Charters, gedoogen geene welſprekendheid; integendeel

zij

zij bederven de ſchrijfwijze, dewijl men meest verpligt is, Latijnſche en andere bastaard woorden te gebruiken, wil men zig verſtaanbaar maaken. Insgelijks heb ik verkozen de kunstwoorden der Wapenkunde en Blaſon, in de *Franſche* taal te ſtellen, dewijl die beſtemder en meer bekend zijn, en ik mijne onkunde deswegens in de *Hollandſche* taal bekennen moet: de beſcheiden Lezer zal mijn Werk uit dat gunſtig oogpunt wel gelieven te beſchouwen.

De verwijdering der Drukpers, is oorzaak van veele drukfouten; de aanſtootelijkſte zullen in eene lijst van *errata* verbeterd worden.

BELLEVUE *bij Cleef*
den 10 *Juny* 1801.

INHOUD.

Inleiding. . . . . Bladz. 1
Van Hameland *en van de Graven aldaar*. 32
Van de Graven van Zutphen. 165
Vertoog over de Bannerheeren. 257
Berichten aangaande Bronckhorst. 279
Berichten aangaande Batenburg. 309
Berichten aangaande Berg. 333
Berichten aangaande Wisch. 358
Berichten aangaande Baer. 383
Berichten aangaande de Heeren van Loen. 393
Bijvoegzels tot de Bannerije Batenburg. 407

OOR-

OORDEELKUNDIGE

INLEIDING

TOT DE

HISTORIE

VAN

GELDERLAND.

§. 1. Van alle Landen welker uitgeſtrektheid niet grooter is, dan *Gelderland*, kan men 'er geen aantreffen, wiens oude ſtaat moeijelijker te bepaalen zij. De Geographiſche geſteldheid is hiervan de grootſte oorzaak, want de Graven van *Gelre* hebben hunne bezittingen, uit gedeeltens van eenen verſchillenden aart, op verſcheidene wijzen te zamen vereenigd, waardoor een lighaam ontſtond van zeer verſchillende afkomst, zeden, wetten en gewoontens; en hoe zeer daarna door eene gelijkformige Regeering, de ſterkſte trekken verzagt zijn, en het één gedeelte, iets van

het eigenaartige van het andere heeft overgenomen, zullen egter, bij een naauwkeurig onderzoek, de waare oorſprong, en de natuurlijke bronnen ſpoedig te voorſchijn komen, en aan een geoefend oog niet ontglippen. Ons Vaderland, gelegen rondsom de Rivieren die *Galliën* van *Germaniën* ſcheidden, behoorde ten deele onder het eene, en ten deele onder het andere dier groote Landſchappen, zoo dat alles wat aan den *Ooster-Rhijn* oever lag, van *Germaanſchen* oorſprong was, en alles wat aan den *Wester-Rhijn* oever lag, *Galliſche* zeden volgde; alhoewel zommige vermeenen, dat *Germania cis-Rhenana*, tot de plaats waar nu *Maastricht* ligt, zig uitſtrekte en dus een gedeelte van onze *Nederlanden* en van *Brabant* in zig bevatte.

Hoè dit zij, is ons voornemen niet, thans te onderzoeken; alleen zullen wij melden, dat telkens *Germaanſche* Volken, den *Rhijn* overgetrokken zijn, met meer of min gelukkigen uitſlag, waar tegen de *Romeinen* veele Vestingen langs den *Rhijn* oever opbouwden. De *Barbaarſche* Natiën, een beſchaafd Volk overwinnende, hebben egter veele wetten en gewoontens van hetzelve aangenomen, waar door zij zig in het vervolg merkelijk van de andere *Germanen*, die in hunne bosſchen en wildernisſen gebleven

ven waren, hebben onderſcheiden. De *Romeinen* onderwezen die Volken in hunnen Godsdienst, in hunne Wetten, in hunne Konsten en Wetenſchappen; veele volkplantingen en ſteden, zijn haar aanweezen ſchuldig aan oude *Romeinſche* Legerplaatſen, die aan den rechter *Rhijn* oever ſchier onbekend waren; doordien die waereldbeheerſchers nooit een duurzamen vasten voet aldaar hebben kunnen erlangen.

Hier van maakt echter ons Vaderland eene uitzondering, als hebbende onder den naam van Vrienden en Bondgenooten, onder het juk moeten bukken, waarvan de oude geſchiedenisſen in het breede gewaagen. Evenwel is het te denken, dat het gedeelte van *Gelderland* aan de *Galliſche* zijde gelegen, veel vroeger beſchaafd wierd, dan het andere.

§. 2. Ons oogmerk in deeze Inleiding is alleen de verdeeling in latere dagen te onderzoeken, en vast te ſtellen op welke wijze, de onderſcheidene gedeeltens van *Gelderland* aan een zijn gehegt, en deswegens de namen en de geſlachtregisters der oude Heeren en Graven, zoo veel mogelijk te bepaalen, ten einde bij het uitwerken der *Gelderſche* Hiſtorie, niet genoodzaakt te zijn, ons telkens met kritique redeneeringen en bewijzen op te houden, die voor den

Lezer, langwijlig en verveelende zijn, en ons dus altijd op deeze Inleiding te kunnen beroepen. Derhalven zal men hier met korte woorden aantekenen, dat *Gelderland*, als bekend, in vier Quartieren is verdeeld, dat ieder derzelver eenen bijzonderen oorſprong heeft, en dus om alle verwarring te mijden, in het bijzonder behoort behandeld te worden. Wij zullen met *Hameland* beginnen, als hebbende de eerſte en onmiddelbaare betrekking tot het tegenwoordig *Gelderland*, en de berichten welke wij van dien Gouw bezitten, zijn doorgaans ouder dan die van de andere ſtreeken.

Het grootſte gedeelte van *Hameland* behoorde tot *Saxen*, en lag aan de rechter zijde des *Yſels*, die het van *Vriesland*, te weten van *Veluwe* en van een gedeelte der *Nederlanden*, die van ouds tot *Vriesland* behoorden, ſcheidde; hoewel niet onwaarſchijnlijk is, dat het zig ook aan de andere zijde heeft uitgeſtrekt; de oudſte bewooners van dat Land waren de *Bructeri* en de *Chamavi*, welke laatſte, bepaalder in het tegenwoordig *Graaffchap Zutphen* geplaatst worden.

Vervolgens zullen wij overgaan tot het *Graafſchap* van *Zutphen*, en op eene ontwijfelbaare wijze aantoonen, hoe het zelve met *Gelderland* is vereenigd; daar *Zutphen* een gedeelte van *Ha-*

Hameland was, en onder *Saxen* gehoorde, zijn aldaar de *Saxiſche* Wetten en gewoontens van kracht geweest.

Veluwe meer betrekking tot *Zutphen*, dan tot *Gelre*, van ouds gehad hebbende, zal daar op volgen, en wij zullen zoo veel mogelijk, opſpooren de Graven en Heeren, die dat Land beſtierd of bezeten hebben. Hetzelve van ouds door de *Auchi* bewoond, heeft naderhand tot *Vriesland* behoord, maar het ſchijnt, dat het niets van de *Vrieſche* geſteldheid behouden heeft, en dat de *Franſche* en *Ripuariſche* Wetten, aldaar gevolgd wierden.

Het Overquartier tuſſchen *Rhijn* en *Maas*, gelegen ter plaatſe waar oudtijds de *Gugerni* woonden, zal daarop volgen, naderhand heeft het een gedeelte uitgemaakt van het Land der *Ripuariërs*, en is gereekend onder het *Pagus Maſau*, of *Maasgouw*, het zij *ſuperior*, het zij *inferior*, dat zig aan beide zijden van de *Maas* uitſtrekte.

In dat Quartier moet de wieg der *Gelderſche* Graven gezogt worden, dewijl *Pont* en het Drostampt van *Gelre* haare oudſte bezittingen waren, die met der tijd zig ook aldaar meer uitſtrekten.

Ter dier gelegenheid zullen wij van den oor-

ſprong van dat huis ſpreken, en de geſchiedenisſen van alle fabelen, en onbeweezen overleveringen zuiveren.

Wij zullen de Geſlacht-registers der Graven, op behoorlijke bewijzen geſtaafd, opgeven, en bij het uitſterven van het manlijk oir eindigen.

Wij zullen het Quartier van *Nymegen* in dit werk onaangeroerd laten, dewijl de Graven van TEYSTERBAND en anderen die aldaar régeerden, geen ſtamgenooten der *Gelderſche* Graven waren; daar en boven zijn de Lotgevallen der beroemde Batavieren, en het Eiland, dat zij bewoonden, door zoo veel kundige pennen behandeld, dat wij niets nieuws zouden kunnen voortbrengen. Het zelve is ſtuksgewijze, in latere dagen, aan *Gelderland* gekomen, en was tusſchen zoo veele bijzondere Heeren, van ouds, geſplitst, dat het een zeer moeijelijke taak zou zijn, ieder in 't afzonderlijke te behandelen; dit zou een bijzonder werk verdienen, maar geen groot nut bijbrengen, dewijl, *Batenburg*, *Buuren*, en *Cuylenburg* uitgezonderd, van die onafhankelijke Heeren, geen zweem over is, en zelfs de namen van veelen, in vergetelheid geraakt zijn.

Achter deeze Inleiding hebben wij vermeend te moeten plaatſen een korte ſchets der Geſlacht-

ta-

tafelen van de Bezitters der Bannerijen BRONCKHORST, BERCH, WISCH, BAER, BATENBURG, en van de Graven van LOEN, welke nergens te vinden is, en een groot licht op de Hiſtorie verſpreid, door de naauwe betrekking van die Heeren tot *Gelderland*. De *Genealogien* van de Heeren van *Cuylenburg* en *Kuyk* hebben wij onnoodig geacht hier bij te voegen, dewijl die elders te vinden zijn (*a*).

Indien wij deeze Inleiding wilden uitbreiden, zouden wij noodzakelijk moeten in het bijzonder handelen over den ouden ſtaat van *Duitschland*, en *Galliën*, over de Rechten der Keizers, en Koningen, over de Hertogen, Graven, Heeren, over het onderſcheid der Edelen, *Nobiles*, der vrijen, *Ingenui*, der gevrijden, *Litones*, der knegten, *Mancipia & Servi*. Wij zouden de verſcheidenheid van eigendom, *Alleud*, *Allodæ*, *bona Hereditaria*, met de *bona Acquiſita*, en de

(*a*) Zie VOET *van Oudheusden Beſchr. van Cuylenburg, en* PARINGET *Beſchr. van Grave, uitgeg. door* VAN ALEN. Hoewel beide zeer verward, wel verdienden nader uitgegeven te worden, en beter uitgewerkt —— Men kan omtrent KUYK ook nazien, den Heer KLUYT in zijn *Hiſtoria Critica*, hoewel wij het met dien kundigen Heer, in alles niet eens zijn.

de *Terra Salica* moeten aantoonen. — Wij zouden de *Commendationes*, *Beneficia*, *Manusfirma*, en naderhand de Leenen, van den Eigendom leeren onderſcheiden. Wij zouden daar na het zoo verwarde Leenſyſtema moeten behandelen, en alle zoorten van meerdere of mindere vrijheid ontleeden. Daar de Krijgsſtaat, de Eerſtaat bij de Ouden was, is het noodzakelijk te weten, dat alleen de vrije man de wapenen voerde; dat de Heerban, of verdedigende Oorlog een ieder vrijen opriep, het zij hij *Alleud* of *Beneficium* bezat; dewijl hij aan het geheele Vaderland verbonden was. De *Frank* die *Terra Salica* bezat, vogt in een krijg dien hij toegeſtemd had; maar de houder van *Beneficia* was den Koning of zijnen Heer, meer dan den Staat verplicht, en moest hem altijd, zelfs bij aanvallende Oorlogen dienen.

Naderhand zouden wij moeten aantoonen, hoe de *Miniſteria* of dienstgoederen van de *Beneficia* of *Leenen* verſchilden, en dat die alleen den Hof- en Huisdienst en niet den Krijgsdienst ten doel hadden; dat die dienst-goederen meestal van gevrijde goederen oorſpronkelijk zijn. Wij zouden de oneindige zoorten van Knechtſchap, zoo zeer met de *Romeinſche* ſlavernij verſchillende, in haaren waaren aart en gevolgen moeten onder-

derzoeken: Wetten, Zeden, Gewoontens en de verandering die iedere Eeuw daarin toegebragt heeft, ſtap voor ſtap moeten volgen. Daar ons voornemen is, het eerſte deel van onze *Gelderſche* Hiſtorie, aan alle deeze belangrijke zaken toe te wijden, die den Lezer meer welkom en nuttiger zullen zijn, dan het aanhoudend verhaal, van ſlagten, moorden, en geweldadigheden, die ieder Tijdperk van de Middeleeuw kenſchetzen, zullen wij hier mede ophouden, en alleen eenige korte aanmerkingen, over de Geographie van *Gelderland* laten voorafgaan, eer wij met *Hameland* een begin maaken.

§. 4. Daar de Rivieren die de *Nederlanden* alom beſproeijen, de natuurlijke grenzen tuſſchen de onderſcheiden gedeeltens van dezelve waren, is de kennis van haaren ouden loop onontbeerlijk. De *Rhijn*, *Waal*, *Yſel* en *Maas*, zijn de voornaamſte, zoo veel *Gelderland* aangaat. De *Maas*, meestal tuſſchen hoogtens loopende, die zijn bed beſtemmen, is aan weinig veranderingen onderworpen geweest, ten minſten voor zoo verre wij oude berigten hebben en de ondervinding ons leert, want alle plaatzen wel eer genoemd, vinden zig nog aan dezelfde zijde van die Rivier. De *Yſel*, door de *Druſiaanſche* Gragt met den *Rhijn* verbonden,

ſcheidt *Veluwe* van het Graaffchap *Zutphen*, en het is zeker, dat zij wel eer haar loop vervolgde door ſtreeken, die de *Zuiderzee* naderhand ingezwolgen heeft; dus de *Veluwe* ook veel uitgeſtrekter was. Haar bed is vermoedelijk ook zeer veranderd, en men heeft reden te gisſen, dat dit meer westwaards was.

De *Rhijn* is aan meer veranderingen onderworpen geweest. En wij vleien ons dat het den Lezer niet onaangenaam wezen zal, iets van den ouden ſtaat der Rivieren hier te vinden, dat op verſcheiden gedeeltens der geſchiedenisſen veel licht kan verſpreiden.

§. 4 De *Rhijn*, reeds door VIRGILIUS, *Rhenus bicornis* genoemd, deelde zig van ouds even als nu in twee armen, niet verre van zijn uitloop in den *Noorder Oceaan*, en vormde dus het Eiland der Batavieren (*b*). De rechter arm behield den naam van *Rhijn*, en had zijn uitloop in de zee, ter plaatze daar nu *Katwijk* ligt; de linker arm, nam den naam van *Waal* aan; ſcheidde *Germaniën* en *Galliën*, en zig vereenigd hebbende met de *Maas*, liep ook in de *Noordzee*. — Al het gene den loop van die Ri-

(*b*) CÆSAR *de Bell. Gall. L. IV. Cap.* 10. *Tacitus de Mor. German. C.* 1.

Rivieren betreft, de gragt door DRUSUS van den *Rhijn* naar den *Yſel* gegraven, de verſcheiden uitloopen en monden in de *Noordzee*, is door zoo veele kundige Schrijvers uitgewerkt en beſchreven, dat wij ons daar niet mede zullen ophouden. Alleen willen wij eenige gisſingen waagen over de eigenlijke plaats, alwaar de *Rhijn* van de *Waal* zig ſcheidde. Wij zullen ons ook niet inlaten in het verſchil, of het Eiland der Batavieren tot *Galliën* of tot *Germaniën* behoorde, alhoewel om verſcheidene redenen, het laatſte ons waarſchijnelijker voorkomt.

Men kan bij ALTING vinden het gene hij van *Colonia Trajana*, *Burginatium &c.* zegt, vermeenende, de laatſte plaats *'s Gravenweerd* of *Schenkenſchans* te zijn; zonder het gene bij de oude Schrijvers, in de *Tabula Peutingerorum*, in het *Itinerarium Antonini* gevonden wordt, en dat overvloedige ſtof aan de ſpitsvindige gisſingen der latere Liefhebbers en Kritiken gegeven heeft, na te gaan, en ſtap voor ſtap te volgen, zullen wij alleen de algemeene aanmerking maaken, dat het onmogelijk is, iets ſtelligs omtrent de gelegenheid van 't Land en den loop der *Rivieren* te bepaalen, dewijl niet alleen iedere Eeuw, maar zomtijds ieder Jaar, daar omtrent veranderingen voortbrengt. Men zou derhalven

ven ten minſten van iedere Eeuw narigten moeten hebben, indien men die veranderingen begeerde te volgen, en men weet, hoe ſchaars en hoe onvoldoende eenige weinige narigten tot ons gekomen zijn.

Het Land was vol van Moerasſen, en beſtond grooten deels uit laag land; dikwijls wierd het door Rivieren overſtroomd, en voor een tijd onbewoonbaar gemaakt; 't welk reeds TACITUS ons leert; men kan zig dus geenzins verwonderen, dat in eene onmeetbaare vlakte met Moerasſen gevuld, en door de daar bij komende overſtroomingen, de Rivieren geduurig van loop veranderden, verſcheiden armen, en een groot aantal kleine Eilanden vormden, eer dezelve door Dijken, Kribben, en andere waterwerken beteugeld wierden. De Schryvers maaken ook melding, van groote omwentelingen der Natuur, die toen als wonderwerken beſchouwd werden; dus vindt men op 't jaar 962, (1). „ Wonderen hebben zig vertoond, de ſtarren zijn als regen, geduurende den geheelen

(1) *Oſtenſa ſunt portenta, ſtellæ velut pluviæ, per maximam noctis partem, cadentes, Rhenus —— naturalem curſum in ipſa nocte V. Kal. Oct. —— non habuit. Anal. Saxo. ap. Eccard. S. R. G. T.* 1. *pag.* 235.

len nacht, gevallen. —— De *Rhijn* heeft zijn natuurlijken loop, in den nacht van den 27. September niet gehad."

Dus dit een geweldigen Springvloed of Stormbij de najaars nacht evening, die den *Rhijn* eenen anderen loop kan veroorzaakt hebben, doet gisſen (2). —— Dezelfde Schrijver zegt nog dat in 't jaar 1012. door opſtuiving en overſtrooming van den *Rhijn* een menigte menſchen en vee om 't leven kwam, en veele gebouwen en bosſchen vernield wierden. —— Zelfs hedendaags, daar dit gedeelte van 's Lands welvaaren en behoud, aan de aanhoudende en oplettende zorg van des kundigen toevertrouwd is, zien wij nog dagelijks, de Rivier, den eenen oever verlaten en den anderen afſcheuren. Men kan derhalven op de Geographie weinig ſtaat maaken en den loop der Rivieren alhier niet vergelijken bij die in bergachtige Landen, alwaar het water tusſchen rotzen ſtroomt, en daar de natuur haar een eeuwigen weg ſchijnt gebaand te hebben.

§. 6. De grijze oudheid dus daar latende, laat

(2) *Quo tempore*, (*in 't jaar* 1012.) *ſtagnante Rheno ita ineffabilis populi ac pecoris ædificiorumque & ſylvarum impetu erutarum multitudo periit &c. Annal. Saxo. l. c. p.* 424.

laat ons zien of wij niet het een en ander kunnen ontdekken van den ſtaat der Rivieren, in het tijdperk dat wij zullen behandelen. Vooraf moet men zig herinneren, dat voor de helft der dertiende Eeuw de Dijken op den tegenwoordigen voet, tot de algemeene afweering van het water, onbekend waren: want men kan eenige hoogtens, om goederen in tijden van overſtrooming te bergen, of misſchien eene kleine bijzondere afdamming, daar onder niet rangſchikken; de eerſte dijkordeningen zijn meest overal nog voorhanden, en het is te gelooven, dat in het begin deswegens proeven, met bijzondere Campen of kleine Polders gemaakt zijn; dat dus de een den anderen in den weg was, en dat dit op de gedachten bragt, groote Polders onder eenen Dyk te brengen, waar toe de magt en de bevestiging van den Heer van den Lande, zoo wel als de toeſtemming der geërfdens, vereischt en noodig was; zelfs het ſchijnt dat de Vorsten daar van een punt van finantie maakten, want men vindt bij voorbeeld in een Dijkbrief van Graaf REYNOLD VAN GELRE van 't jaar 1316. (3), dat hij zoo wel een Dijk of

(3) *Aliqui qui aggerem dictum Damme erga nos emerunt. Nos vendidiſſe hominibus — in Hëfel, Est, Opinero, Ne-*

of Damme als een Watergang aan verſcheiden Dorpen in de *Thielreweerd* verkogt.

Wanneer men de geſteldheid van 't land en den *Rhijn* zelve beſchouwd, is het meer dan waarſchijnlijk, dat die Rivier van ouds veel meer naar 't westen liep dan tegenwoordig, en wel van *Xanten*, langs de hoogtens van *Monre* en *Kalkarberg* en *Cleef*, dwars door den *Duſfeld*, daar nu *Kranenburg* ligt, voorbij de bergen van *Beek*, en *Ubbergen*, naar *Nymegen*. BUFFON en andere Natuurkundige-Schrijvers hebben opgemerkt, dat het bed der Rivieren altijd langs de voeten van Bergen gevonden wordt, en dat hoe hooger, hoe ſteiler de bergen zijn, hoe digter de ſtroom daar voorbij vliet, dus de *Rhijn* door geen menſchen handen, en door geen Dijken bedwongen, de wetten der natuur volgen moest, en daar in die groote vlakte, geene andere bergen, dan de bovengenoemde heuvels zig bevinden, dezelve zoeken en volgen. Het geheele platte Land draagt alom de duidelijkſte kenmerken van dien loop; in *Cleverham*, in de *Duſfeld*, is de opperſte korst der aarde zeer dun, en men ſtoot alom op Rhijnzand,

Nedertnen, Hire, Tule et Hafeten aqueductum teutonice dictum Weteringe. Arch. v. WAERDENBURG.

zand, op keien door het water rond geſleepen; de vlakte bij *Bergendaal*, toont nog duidelijker bewijzen van een kenbaar bed, en volgens de waarnemingen van eenen kundigen Landmeeter, is het zelve tegenswoordig in waterpas, nog laager dan het bed der Rivier te *Emmerik*. Ook is bij *Kranenburg* het land zoo laag, dat het een bed der Rivier zeer duidelijk vertoont. De *Kalkarſche Laak*, het *Kermisdaal*, het *Luiter-Meer* in de *Duffeld*, de uitwateringen van de *Ooij*, zijn zeker overblijfzels van dien ouden loop. — De bouw van het ſlot van *Cleef*, dat of een Romeinsch *Castrum*, of ten minſten een *Warburch* der *Duitſchen* was, en dat zeker tot verdediging van den ſtroom zal gediend hebben. De naam van een poort te *Cleef*, namelyk de Ouderijnſche Poort, eene algemeene overlevering, dat de *Rhijn* weleer langs *Monreberg* en *Cleef* geloopen heeft, dit alles geeft meer gewigt aan de giſſing, die de natuur van 't land ons opgeeft. De oude loop langs *Monreberg* was in latere eeuwen nog bekend; dus ſpreekt Graaf JAN VAN CLEEF in een giftbrief van 't jaar 1355., van een aanwas bij *Monreberg*, in den ouden *Rhijn*, genoemd (4). Dit wordt nog meer bevestigd en

(4) *Ex cremento meo ſito juxta Monreberg, in loco dicto in den alden rine. Cod. Perg. Cliv. Fol. 3. verſo.*

en ontvangt een grooten graad van waarſchijnlijkheid, uit oude berichten die nog voorhanden zijn. Zekere JÓTA gaf in 't Jaar 891. eenige goederen aan het Klooster *Lauresham*, en onder dezelve vinden wij eenige plaatzen thans aan den linker *Rhijnoever* in den *Duffeld* gelegen, toen in de *Pagus Batua*, en dus aan den rechter *Rhijnoever* gemeld — als *Duvelero Marca*, ontwijfelbaar de *Duffeld*, *Speltorf* nu *Spaldorp*, *Binbinna* nu *Bimmen*, *Niol* nu *Niel* (*c*). De linker *Rhijnoever* was toen het *Rijkswald*, dat door een *Syndicus Forestalis* geregeerd wierd, volgens een brief van Keizer HENDRICK III. die aan dien *Waldgraaf* in 't jaar 1040. den Hof te *Groesbeek* gaf (*d*). Wel is waar, dat men vroeger het *Pagus Dublen* onderſcheiden van het *Pagus Batua* in de jaaren 720 en 793 vindt (*e*). En dat *Dublen* de *Duffeld* is, blijkt uit de aldaar opgetelde plaatzen, welker namen nog tegenwoordig bekend zijn, *Rinderen*, *Nitre*, nu *Nutterden*, *Doensburg* nu *Donsbruggen*, *Meri*, nu *Meer*, *Millingen*; dus indien die brieven egt zijn, waar van wij ten opzigte van de eerſte van

(*c*) BONDAM, *Ch. Boek P.* 1. *No.* 41.
(*d*) HOF, *oude Stukken No* 630. *B.*
(*e*) BONDAM; *l. c. No.* 2. *en* 6.

van 720 zeer twijfelen, moet men veronderſtellen, dat de *Duffeld* een *Gouw* of *Pagus*, op zig zelve geweest zijnde, door verloop van de Rivier met de *Betuwe* is vereenigd, en van *Pagus* in 891 een *Marca* geworden; ten zij men beweeren zou willen, dat het woord *Pagus*, *Gouw*, dan in een uitgeſtrekter, en dan in een bepaalder zin, als bekend is, genomen wierd, en dit er zomwijlen van afhing, of de ſtreek door een of meer Graven geregeerd wierd.

De kerkelyke Geographie verſterkt zeer ons gevoelen, en kan in die duistere tijden, veeltijds licht aan de ſtaatkundige Geographie bijzetten. Het geeſtelijk rechtsgebied van den Biſchop van *Utrecht*, ſtrekte zig uit over de geheele *Nederlanden*, beoosten *Rhijn* en *Waal*, en grensde aan het *Munſterſche Sticht*. Aan de overzijde van *Rhyn* en *Waal*, was het Aartsſticht *Keulen*, waar onder het land van *Cleef* aan den linker *Rhynoever*, *Nymegen*, *Maas* en *Waal* enz. behoorde, en nimmer is de magt van den *Utrechtſchen* Biſchop over den *Rhijn* gegaan. Echter hebben de Kerken van *Kellen*, *Griethuiſen*, *Brienen*, *Rinderen*, onder denzelven geſtaan, en behooren nog tot het Aartsdiaconſchap van *Emmerick*. *Cleef* en *Qualburg* behoorden altijd tot het Sticht *Keulen*, dus moet ten tijde der oprich-

richting van het *Utrechtſche* Biſdom en het bepaalen van deszelfs Grenzen, de *Rhijn* tusſchen *Qualburg* en *Kellen*, en tusſchen *Cleef* en *Rinderen* gelopen hebben, zijnde die plaatzen een half uur van elkander gelegen.

Eenige omſtandigheden van de verſchillen tusſchen BALDERICUS en WICHMAN omtrent 1010. (*f*) geven ons ook eenige handleiding. Wij zien dat WICHMAN, die aan den rechter oever woonde, den *Rhijn* overtrok en het ſlot *Munna* op een hoogte gelegen, bevestigde. Het is buiten twijfel *Monreberg* in het *Cleefſche*, niet verre van *Calcar* gelegen, alwaar eertijds een ſlot was, het gewoon verblyf der Graven van *Cleef*. Het Capittel van Canoniken 't welk zig aldaar bevond, is in latere tijden naar *Cleef* verplaatst. Dit komt ons te waarſchijnlijker voor, daar ADELBOLD Biſchop van *Utrecht*, BALDERICK in zijn ſlot zijnde gaan bezoeken, dat niet verre van *Munna* zal gelegen hebben, hij te ſcheep is terug gekeerd en zijne paarden bij *Aspel*, *Aspola*, digt bij *Rees* gelegen, door GODIZO vriend van WICHMAN zijn geroofd; dus is ADELBOLD te land gekomen en den *Rhijn* te water afgezakt, en uit het volgen-

(*f*) *Alpertus de diversis Temp. ap. Eccard. & R. Germ.*

gende komt ons voor, dat BALDERICKS ſlot aan den linker *Rhijnoever* lag, en misſchien het tegenwoordig *Cleef* is; ten minſten men ziet, dat eenigen tijd daar na, ADELBOLD een dag beſtemd heeft, om BALDERICK en WICHMAN te verzoenen, en welke bijeenkomst zeker in zijn ſticht aan den rechter *Rhijnoever* is gehouden. BALDERICK is van daar den *Rhijn* overgevaaren, om zijne zuster te zien, dus heeft deeze haare wooning aan de linker zijde gehad, het geen bevestigd wordt, door de omſtandigheid, dat de bezetting van *Munna*, zijne aankomst aldaar vernemende, langs den *Rhijn* afwaards getrokken is, om hem te overvallen (5).

Dus kan die wooning van BALDERICKS zuster niet anders geweest zijn, dan het ſlot te *Cleef*, of eene plaats in dien omtrek; de afſtand is van twee uuren, en de Ruiters uit *Munna* komende zijn langs den oever van den *Rhijn* en niet landwaards in, afgekomen. Het Krijgsvolk aan beide zijden handgemeen wordende is BALDERICK ſchandelijk gevlugt, en den *Rhijn* in een ſchuitje overgetrokken, dus die Rivier langs de wooning van zijne zuster liep. Ook weten wij, uit denzelven ALPERTUS dat BALDERICKS goe-

(5) *Ripam Rheni latentis deſcendentis.*

goederen aan den linker *Rhijnoever*, aan de *Franſche* zijde gelegen waren, en dat hij aldaar magtig was.

In latere tijden weet men, dat de *Rhijn* meermaals van loop veranderd is, het geen nog daarenboven de onderſcheiden bedden der Rivier bevestigen. Dus ziet men, dat de ſtroom, die in 't einde der dertiende Eeuw langs *Smithuiſen* liep, verlamde, en zijnen weg langs *Emmerick*, 't geen te voren een Landſtad was, nam; waarom REYNALD zoon tot GELRE aan PETER Heer VAN DER LEEK, in 't jaar 1318, gunde, zijn Tol van *Smithuiſen*, binnen de Stad *Emmerick die gelegen is op den Rhijn*, te verplaatzen en te heffen (*g*), en zederd is de arm die langs *Smithuiſen* loopt, en zig beneden *Schenkenſchans* met den grooten *Rhijn* vereenigt, nog onder den naam van ouden *Rhijn* bekend.

§. 7. Maar dit alles voor bewezen aannemende, waar zullen wij de eigenlijke ſcheiding van *Rhijn* en *Waal* plaatſen, die zederd de invoering der Dijken, en zoo ver men Kaarten en zekere narigten kan opſpeuren, lange jaaren te *Schenkenſchans* is geweest, en die nu zederd de

(*g*) Hor. № 1570. *D.*

de doorſnyding van het *Panderſche Canaal* eigenlijk bij de *Sterreſchans* tegen over *Millingen* is, terwijl het geweezen bed der Rivier, nog de oude *Rhijn* genoemd, al kronkelende van *Schenkenſchans* afloopt, en zig bij *Loowaart* weder met den *Rhijn* vereenigt? Wij moeten daarop het vorengenegde herhaalen, dat wegens het verloop der Rivieren niets zekers kan bepaald worden, maar wij hebben reden te vermoeden, dat die ſcheiding in vroegere dagen, hooger op, dan nu, geweest is, en dat dus de *Betuwe*, het voormaalig Eiland der Batavieren zig hooger uitgeſtrekt heeft. Het woord van *Spijck*, het welk hierop veele plaatzen gevonden wordt, en welks oorſprongelijke beteekenis wij niet hebben kunnen opſpooren, geeft ons echter hier toe veel aanleiding.

Tegenwoordig worden *boven* en *neder Spyck* genoemd, twee plaatzen aan den rechter *Rhijnoever*, het eene, daar het *Eltenſche* Veer is, en het andere digt bij *Lobith*. Men vindt *Ingenſpyck*, beſtaande in een ſtreek Lands bij *Qualburg*. Het land buiten de oude *Rhijnſche Poort* te *Cleef*, tuſſchen den *Rinderſchen Dijk* en de *Spuijvaart*, wordt ook *Spijck* genoemd; men kan derhalven met geen ſtellige zekerheid zeggen, dat *Herispick*, gelegen ter plaatze daar

zig

zig de *Rhijn* in twee armen verdeelt, die plaats is daar *Schenkenſchans* in latere tijden gebouwd wierd (*b*). Wij vermeenen uit al het bovengezegde, dat er een tijd was, dat die ſcheiding van *Rhijn* en *Waal* te *Cleef* zelf was, dat de *Waal* liep langs de bergen der diergaarde, en zoo als wij boven gezegd hebben naar *Nymegen*, terwijl de *Rhijn* zijnen loop door de *Spuijgraft* nam, en nog hedendaags, is de mond van die *Spuijgraft*, het *Voſſengat* genoemd, in dezelfde rigting van den ouden *Rhijn* bij *Labith*, hoewel het *Voſſengat* een gemeene mond is, van de *Spuijgraft* en van den ouden *Rhijn*, die langs *Smithuiſen* loopt, en dus een overblijfzel van een later bed is. Bij deze *Hypotheſe*, zou het *Kermisdaal*, dat tegenwoordig voorbij *Cleef* vloeit, toen het gemeenzaam bed der rivier geweest zijn; wel is waar dat men weet, dat een gedeelte van de *Spuijgraft*, naderhand gegraven wierd, ten einde *Cleef* met den *Rhijn* te verbinden, maar dat is in latere tijden geſchied, toen de oude loop ten eenemaal veranderd was.

Wij vermeenen dus, dat *Herispick*, alwaar Hertog GODEFRIED DE NOORMAN, in 't jaar 885 door

(*b*) WAGENAAR, *Vad. Hist. T. II. p. 90.*

door Graaf EVERHARD gedood is, het tegenwoordig *Cleef* was, dewijl wij gezien hebben, dat toen verſcheiden plaatzen aan den rechter *Rhijnoever* lagen, die nu links gevonden worden, en wel in de *Betuwe*, daar de *Betuwe* tusſchen *Rhijn* en *Waal* lag, moeten die plaatzen dus ook tusſchen die Rivieren gelegen hebben, en wel in 't bijzonder *Rinderen*. Dus kan de *Waal* geen anderen loop gehad hebben, dan langs de Bergen der *Diergaarden* van *Cleef*, en moet de *Rhijn* meer rechts gelopen hebben, dus moet de ſcheiding te *Cleef*, of daar boven ontwijfelbaar geweest zijn. Alzoo is het te denken dat *Herispick*, is het *Spijck* buiten de Ouderhijnſche Poort te *Cleef*; 't is waar, men kon die ſcheiding hooger plaatſen, bij voorbeeld te *Qualburg*, dat wel eer eene aanzienlijke plaats moet geweest zijn wegens de Oudheidſtukken aldaar uitgegraven, en de overblijfzels van een ijzerſmeederije der *Romeinen*, dewijl men daar veele ſtukken van ijzeren potten en een onzachlijk groot aantal zinkels aantreft.

§. 8. De ligging der onderſcheidene *Gouwen*, waar van onze tegenwoordige Quartieren van *Veluwe* en *Zutphen* weleer een deël hebben uitgemaakt, te beſtemmen, hunne grenzen na

te

te gaan, en tegenovergeſtelde gevoelens dien aangaande te toetzen, niet tot ons oogmerk dienende, gaan wij ſtilzwijgende voorbij. Wanneer men zig met de oude Geographie van deze landen bezig houdt, zal men *Hameland*, *Dublen*, *Falaouwe*, *Hisloa*, of *Isloi*, *Nordgouwe*, *Northuanii*, *Nifarlake*, of *Isterlake*, *Leomerike*, *Hintingoe* of *Huitingoe*, *Hettethi*, *Salon*, *Nardineland* enz. moeten leeren kennen, hoewel wij nu hier of daar het een en ander, om ons begrijpelijk te maaken, zullen moeten byvoegen.

Er is geen twijfel, of alle de Landen van de *Noordzee* af tot aan de *Maas* behoorden tot *Vriesland*; de *Franken* en *Saxen*, hebben zomwijlen die ook in bezitting gehad, hoewel men meesttijds den *Yſel* tot ſcheiding tuſſchen *Vriesland* en *Saxen* ſtelt. Wanneer men het onderſcheid der Eeuwen en tijden in aanmerking neemt, of eerder, indien men meer licht daar omtrent had, zou men iets ſtelligs kunnen bepaalen. Naar onze gedagten, zijn deeze landen nooit onder het eigenlijke *Vriesland* begrepen geweest, het gene duidelijk blijkt uit den giftbrief, waar bij FOLCKERUS in 't jaar 855 eenige goederen in *Hameland*, in het Graafſchap van *Wichman*, en in de *Betuwe*, in het Graafſchap van *Ansfridus*, volgens de Wet der *Ri-*

Ripuariis en der *Salisis*, aan de Abdije *Werden* gaf, en ook eenige goederen in *Friesland* volgens de *Lina* (wet der *Frieſen*): bij optelling der goederen liggen de eerſte in *Felua* en *Hettethi*, welk laatſte ſchijnt geweest te zijn een deel van 't ſlicht aan *Gelderland* grenzende, vervolgens noemt hij, die in de *Betuwe* liggen.

Dus behoorde *Felua* en *Hettethi* onder *Hameland*, en wel onder den Graaf WICHMAN die het rechtsgebied over dezelve had, want *Hameland* wordt bij de optelling der goederen niet herhaald. De duidelijke woorden van den brief toonen dat de Ripuariſche wetten, ook aan de Oostzijde des *Rhijns* en dus in *Veluwe* en *Hettethi* gevolgd wierden, en dat de overdragt der goederen volgens dezelve geſchiedde.

(1) Het onderſcheid in het beſchrijven der goederen maakt dit baarblijkelijk; in *Veluwe*, *Hettethi*, *Betuwe* vindt men heerlijke Bouwhoven, (*Manſos dominicales*), Bouwhoven (*Manſus*) recht om Varkens te mesten, eigenlijk, in maſta-

te

(1) Hæc ſunt nomina testium qui hanc traditionem ſecundum legem Ripuariorum fieri viderunt et audierunt. — Nomina testium qui in Orientali ripa Rheni fluminis conſtituti eſſe noſcuntur. BOND. *Ch. B Part.* 1. *No.* 21.

te weiden, (*pastus porçorum*); en in *Vriesland* is het gehoed anders, en worden de goederen bepaald naar het getal der beesten. (*Terra 5 Animalium*, *Terra 48 Animalium.*)

Wel is waar dat in de Rijks verdeelingen van 838. gezegd wordt het Hertogdom *Vriesland* tot aan de *Maas*, in die van 839. twee gedeeltens van *Vriesland*, in die van 870. het derde van *Vriesland*; maar naar onze gissing zou die duisterheid kunnen opgelost worden, door *Vriesland* in een dubbelen zin te beschouwen, eerst als een Land dat zijnen eigen naam voert, wiens volk naar zijne bijzondere Wetten en gewoontens leefde, en dan als een Hertogdom, dat uitgestrekter was, en waar onder gerekend wierden Gouwen, en Graafschappen, die eigenlijk niet tot *Vriesland* behoorden, maar door den Hertog der *Friesen*, volgens de toenmalige Hierarchie geregeerd wierden.

§. 9. In die tijden waren zeer weinig Steden in den tegenwoordigen omtrek van *Gelderland* te vinden, en misschien zal *Thiel* alleen dien naam verdiend hebben, ten minsten wordt die Stad in zeer oude berichten genoemd. *Nijmegen* kan niet als een oorspronkelijke Stad beschouwd worden, dewijl aldaar een Rijkshof *Villa Regia* was, alwaar de Keizers, die nergens een

vast

vast verblijf hielden, van tijd tot tijd zig ophielden, om de opkomsten der Landerijen te verteeren. De bewooners van die Keizerlijke goederen geneerden zig met den Landbouw en veeteelt, en men treft, in de Capitularia der Keizers, verſcheiden ſchikkingen aan wegens de beſtiering dier hoven. Handwerkers en andere nodige perſonen zullen omtrent den Keizerlijken Burcht aangebouwd hebben, en dus een Steedje *Oppidum*, gevormd, maar dat zeker in 't begin geen municipaal rechten zal genoten, maar onder den Graaf of Burggraaf geſtaan hebben; *Zutphen* wordt ook al vroeg als een *Oppidum*, en wel in 1059 gemeld. Behalven deeze drie plaatzen, zou men vergeefs andere Steden voor het begin der dertiende Eeuw alhier zoeken.

§. 10. De duisterheid en tegenſtrijdigheden die zig aangaande de opkomst van *Gelderland* alom vertoonen, maaken dit ons werk noodzakelijk; behalven oorſprongelijke brieven en charters, en zeer korte plaatzen, in oude Chronijkſchrijvers te vinden, is de *Gelderſche* geſchiedenis arm aan egte en gelijktijdige beſcheiden. Immers voor de helft der vijftiende Eeuw, zijn er ons geene bekend. Dan treft men aan de groote Belgiſche Kronijk, die zig op Gel-

der-

derſche Kronijken, welken niet tot ons gekomen zijn, beroept: De Anonymus, dien PONTANUS woordelijk uitgeſchreven heeft — VAN BERCHEM wiens handſchrift onuitgegeven bij de Stad van *Nymegen* berust — de Chronijk van *Thiel* door den Heer VAN LEEUWEN uitgegeven, — de *Duitſche Keulſche* Chronijk, die het een en ander van *Gelderland* meldt. Deeze hulpmiddelen zijn zeer zwak, en wij zwijgen van latere Schrijvers, die de ouden woordelijk volgden en uitſchreven, in welk geval ook JOHAN VAN LEIDEN in zijn *Hollandſche* Chronijk, voor zoo veel *Gelderland* betreft, zig bevindt. Welk vertrouwen Schrijvers, die zoo veele Eeuwen na de gebeurtenisſen leefden, verdienen, zonder hunne gronden en bewijzen voor te brengen, kan een ieder inzien; en hoe zwak het Hiſtoriſch geloof, op hunne verhaalen gevestigd, wezen moet, zal men ſpoedig ondervinden, wanneer men het tegenſtrijdige daar van, met egte bewijzen vergelijkt. Zij hebben de geſteldheid der oude zaken geſchoeid, op de tijden waarin zij leefden, Erflijkheid van Graafſchappen, opvolging, toenamen, geſlachtwapens gedroomd of uitgevonden, toen die nog niet in wezen waren.

VAN BERCHEM bij voorbeeld is zig zelven niet

niet gelijk; in zijne Historie geeft hij de opvolging der Graven van *Gelre* op eene wijze op, die men bij PONTANUS vindt, en in een handschrift van hem, dat wij uit de Abdije van *Elten* ontvangen hebben, staat het geheel anders; welk stuk wij onder de bijlagen hebben laten afdrukken, om het onderscheid te toonen. (*Zie Cod. dipl.*)

Latere geschiedschrijvers en Genealogisten hebben de verwarring nog grooter gemaakt, en men weet hoe ongerijmd de Geslachttafels te zamen gebragt zijn; in tijden daar niets dan doopnamen bekend waren, daar de Chronijkschrijvers niet talrijk voorkomen, daar weinig Charters overgebleven zijn, en haare echtheid somwijlen twijfelagtig is, dient de minste gelijkheid van naam en van omstandigheden, tot een volkomen bewijs. Dus bij voorbeeld zijn alle WICHMANS Graven van *Hameland*, alle THEODERICI Graven van *Holland*, en daar men zig niet verbeelden kan dat Vorsten die ons geregeerd hebben, geene groote Heeren waren, of ten minsten aan groote Koninglijke Huizen vermaagschapt, zoekt onze hoogmoed zig daar door te verheffen, en wij droomen van Huwelijks verbintenissen en van afstammingen, waar over zeker deeze goede Heeren, indien zij nog leefden, zig zeer ver-

verwonderen zouden. De Heeren en Graven, wanneer die hunne Keizerlijke bedieningen met hunne Erfgoederen vereenigd hebben, waren niet magtig en hun Rechtsgebied bevond zig zeer beperkt; aan Regalia, aan Lands of Territoriaale hoogheid, was nog niet te denken. Hun aantal, vooral der vrije Heeren of Dynasten, was groot; de gelukkigste hebben door huwelijken, door de wapenen, door verdragen, door erfenissen, door beleeningen, hunne bezittingen uitgestrekt; eene oppervlakkige kennis der gebeurtenissen is voldoende, om daar van overtuigd te zyn. In tegendeel de min gelukkige huizen zijn uitgestorven, overheerd, leenpligtig geworden. Jongere afstammelingen van dezelve begaven zig in *Ministerium*, dienstmanschap van anderen, zijn misschien nog laager gevallen. Het Leengestel verdrong den ouden eigendom, en zeker kwamen veele nakomelingen der vrije inwooners, door nood gedrongen, onder het getal der Nood- en Keur-vrijen, misschien zelfs in den staat van Knegtschap (1); daar geweld heerscht, zwijgen de wetten. De Keizers waren zwak, de Regeering bevond zig zon-

(1) Het Fransche spreekwoord is bekend. *Cent ans Banniere, Cent ans Civiere.*

zonder kracht. Een ieder nam wat hij krijgen kon, en roofde zoo ver zijne magt hem toeliet, wordende op zijn beurt, door eenen anderen, wederom verſtoten.

Men moet zig dus geen al te groot denkbeeld van de toenmalige Graven en Heeren maaken, wil men de waarheid niet te kort doen. Wij zullen trachten, die niet uit het oog te verliezen, bij het behandelen van dit ſtuk, plegtig verklaarende, dat wij alleen aangenomen hebben, wat ons voorkwam op bewijzen te ſtaaven, zonder veel acht op overleveringen te ſlaan.

Wij houden ons ook niet op, het gevoelen van anderen tegen te ſpreken, dan wanneer het volſtrekt noodzakelijk voor onze ſtelling is. Eenige gisſingen hebben wij moeten waagen, maar dezelve alleen als gisſingen voorgeſteld, en geenzins meer gewigt daar aan gehecht, dan zij verdienen.

Van Hameland en van de Graven in dien Gouw voorkomende.

§. 11. *Hameland* was een landſtreek ten eenemaal van *Vriesland* geſcheiden, en die altijd tot *Saxen*, of tot *Westphalen* behoorde, dus ſtond

ſtond zij niet onder 't bewind van de *Deenſche* Hertogen; aan wie de zwakke opvolgers van KAREL DEN GROOTEN, een gedeelte der Nederlanden hebben moeten inruimen. De naam van dien *Gouw*, is dan in een uitgeſtrekter, dan in een bepaalder omvang gebruikt; *Hameland* komt voor in de Rijksverdeeling van 839. als een groot Landſchap, dat door Keizer LODEWYK aan zijnen zoon LOTHARIUS toegedeeld (1); en een Graafſchap genoemd wordt. De oorſprong van dien naam komt ontwijfelbaar van de *Eems*, *Amaſius*, *Amaſia*, en zelfs vindt men het Graafſchap *Oldenburg*, in dien *Gouw* begrepen. Volgens den boven aangehaalden brief van 855., ſtrekte het zig ook uit, aan den Wester oever van den *Yſel*, het geen nog bevestigd wordt, door den brief, waar bij Keizer HENDRIK III. in 1046. *Deventer* en een Graafſchap in *Hameland*, aan de *Utrechtſche* Kerk gaf, en waar van een gedeelte volgens het algemeen gevoelen in *Veluwe* moet gezogt worden, hoewel de Heer BONDAM, die grenzen anders bepaalt

(1) Regnum Saxoniæ cum archis (marchis) ſuis, ductum Friſiæ uſque Moſam, comitatum Hamarland, Comitatum Batavorum, Comitatum Teisterbenticum, Doreſtads etc. *Ann. Bertin. ad Ann.* 839.

paalt en van een tegen overgeſteld gevoelen is. (*a*).

Daar de naam *Hameland* zomwijlen eene algemeene en bijzondere beteekenis had, moet men niet verwonderd zijn, dat plaatzen dan eens, als in dien *Gouw* gelegen, voorkomen, en dan eens, als in een anderen; *Withmont*, bij voorbeeld in 795. *Dotichem* in 838. werden tot den *Yſelgouw* of *Vlie* gerekend, en naderhand werden plaatzen in dien omtrek gelegen, tot *Hameland* gebragt. (*b*) Ook vindt men te gelijk meer dan éénen Graaf in die Landſtreek, en het is zeer twijfelachtig of zij eenige betrekking te zamen hadden, of zij vermaagſchapt waren, en hoe weet men of zij tot hetzelfde huis behoorden?

§. 12. Wij vermeenen dus *Hameland* geweest te zijn, eene groote Landſtreek beoosten den *Rhijn*, grenzende aan *Vriesland*, die in verſcheiden Graafſchappen en bijzondere *Gouwen* was verdeeld, waar van misſchien, de eene in een bepaalder zin, eigenlijk *Hameland* genoemd wierd; en wij gelooven dat het zig ter beide zijden van den *Yſel* uitſtrekte. Dit ſpreekt niet tegen, het geen ALTFRIDUS in 't leven van den

(*a*) *Charterboek Part.* 1. *No.* 78. *Not.* 1.
(*b*) *Ib. P.* 1. *No.* 7. *en* 20.

den H. LUTGERUS zegt, dat de *Yssel* de scheiding tusschen de *Franken* en *Saxers* maakte, en dat SIEGEBERTUS in 't leven van THEODERICUS, Bisschop van *Metz*, den *Hamelander Gouw* een *Saxischen Gouw* (*Pagus Saxoniæ*) noemt: dit is, voor het grootste gedeelte, zeker waar, alzoo het weinige, dat aan de linker zijde van den *Yssel* lag; niet in aanmerking kwam; ook kan men vermeenen, dat de Bisschop van *Metz*, van eenen Graaf, die aan den Rechter of *Saxischen* oever het bevel voerde, geboren is. Zij, die begeeren deeze zaak uitvoeriger behandeld te zien, kunnen zig elders voldoen (*c*).

Het is zeer waarschijnelijk, dat *Hameland* in een bepaalden zin genomen, eigenlijk het tegenwoordig Graafschap *Zutphen*, of immers een gedeelte van het zelve was; dus vindt men telkens *Elten* in *Hameland* gelegen in de jaren 968 en 1085; dus in een Lijst der goederen van de Abdije van CORVEY, tusschen de Jaaren 1053 en 1071 opgesteld (*d*) vindt men *Upplun* (mogelijk het oude *Uplade*) *Zutphen*, *Doensburg*, *Ld-*

(*c*) *Charterboek P.* 1. *No.* 78. *en aldaar de Note van den Heer* BONDAM, DUMBAR *Kerk. en Wer. Deventer B.* 4. C. 1. RACER *Overys. oudh. stuk* 6. *p.* 375.

(*d*) *Charterboek P.* 1. *No.* 83.

Lathem, *Deventer*, in den *Hamelander Gouw* geplaatst. Na 1085. komt die naam niet meer te voorſchijn, en geen wonder, want de Erflijkheid der Graafſchappen in dien tijd opkomende, begonnen de Graven de toenaamen van hunne Sloten en Allodiaale Goederen, aantenemen, en te gebruiken; dus het Graafſchap niet meer naar den Graaf, als van ouds, maar de Graaf naar zijn Graafſchap of zijn Slot genoemd wierd. De grenzen der *Gouwen*, wanneer zij niet door Rivieren en Bergen beſtemd waren, hadden geene zekere bepaaling, en wierden door de Erflijkheid der Graafſchappen nog meer veranderd; daar alle de Graven, zoo als ook de Dynasten of Edele Heeren zig meester maakten van het geen zij dagten, hun toe te behooren, of hun dienstig te zijn. De Jurisdictien waren zeer verdeeld, dewijl de eigendommen geſplitst lagen en niet aan elkanderen gehegt, het welk 't gevolg was van 't verval der oude Graafſchappen, of Keizerlijke Gouvernementen, daar de volkomen eigendom, noodzakelijk het Rechtsgebied onder zig begreep. Hier van daan de aanhoudende zorg der Graven en Heeren, om hunne onderſcheidene eigendommen of Heerlijkheden, door verdragen, door geweld, door Erfnisſen aan elkanderen te hegten, en

dus

dus geſloten of aaneenhangende landen te verwerven; 't welk wij gelegenheid zullen hebben verder te ontvouwen. Hiervan kwam eene geheel nieuwe verdeeling der Landen; Graafſchappen en Heerlijkheden, waar van elk een bijzonderen naam had, vervingen de plaats der *Gouwen*. Het belang der Graven eischte ook, dat die oude geſteldheid van 't Land in vergetelheid geraakte, en dit gevoegd bij verſcheiden andere redenen, was oorzaak, dat de *Gouwen* ten eenemaal verdweenen, en men geene melding daarvan, na het begin der 12. Eeuw, vindt, dan alleen in bevestiging brieven van voorgaande Privilegien en giften (*e*). Geen wonder dus, dat wanneer men Graven en Heeren van *Zutphen* vindt, de *Hamelander Gouw* niet meer in wezen was.

§. 13. Daar in latere tijden eenige Graven in *Hameland* voorkomen, die den naam van WICHMAN voerden, hebben de genealogisten en voor al van LOON, niet nagelaten, alle WICHMANS in de Oude Kronijkſchrijvers genoemd, naauwkeurig aan te tekenen, en die tot Stamvaders van een ingebeeld geſlacht te maaken. Dus moet Graaf

(*e*) GUNDENRODE *von dem verfall der gauen; in ſämtl. Wercke. T.* 1. *p.* 363.

Graaf WICHMAN, die naamens CAREL DEN GROOTEN nevens andere Graven in 't Jaar 812, den Vrede met HEMMING Koning der *Deenen* ſloot (*f*), een *Hamelandſche* Graaf zijn, wegens den naam, zonder dat de geringſte andere omſtandigheid, daar toe aanleiding geeft.

Alzoo men tuſſchen 811 en 880 geen WICHMAN in de geſchiedenisſen aantreft, zijnde toen een Graaf van dien naam, in een gevegt te *Ebbekestorf* tegen de *Deenen* geſneuveld (*g*), moest men wel iemand anders tuſſchenlasſen, en men heeft niets beters gevonden dan eenen MEGENHARD, die den uiterſten wil van CAREL DEN GROOTEN, mede onderſchreef, tot den zoon van den eerſten WICHMAN, en den vader van den tweeden te ſcheppen. Insgelijks wordt EVERHARD een *Saxer*, zoon van Graaf MEGINHARD, die door *de Noormannen* te *Nymegen* in 't jaar 881. gevangen genomen wierd, en door zijn Moeder EVESA of ENESSE voor een groot geld gelost, ook tot Graaf van *Hameland* gemaakt (*h*). Het is egter niet onwaarſchijnelijk, dat hij dezelfde is, wien Hertog

(*f*) *Regino ad ann.* 811.

(*g*) *Ann. Fuldens. ad. Ann.* 880.

(*h*) *Regino ad. Ann.* 881. *Anal. Saxo, p.* 220.

nog GODEFRIED *de Noorman* zijne Goederen afgenomen had, en die uit wraak dezen Hertog in 't jaar 885 te *Hereſpick* verradelijk meervelde. Wel is waar dat ECKHART (*i*) hem Graaf van *Hameland* noemt, maar het is bij enkele giſſing. Deeze EVERHARD wierd daarna Hertog der *Frieſen* en in't jaar 898. door WALTGERIUS den *Fries*, zoon van GEROLF, vermoord zijnde, is hij door zijnen broeder MEGINHARD in 't Hertogdom opgevolgd (*k*). Het is zeker, dat Graaf EVERHARD in de *Nederlanden* Goederen bezat, maar volgens de uitdrukking van REGINO, zou men eerder gelooven, dat die goederen binnen de paalen van GODFRIEDS Hertogdom, dan daar buiten lagen, en dus niet tot *Hameland* behoorden. Zommigen geven hem tot vrouw AMALRADE, zuster van MATHILDIS, vrouw van Keizer HENDRIK DEN VOGELAAR, en ſtellen hem vader van THEODERICUS Biſſchop van *Metz*, maar dit komt met de jaaren niet overeen, gelijk wij hier onder zien zullen.

Jammer is het dat VAN LOON niet gekend heeft eenen Graaf WICHMAN, wiens Graafſchap

(*i*) ECKHART *de Reb. Franc. Orient. T. 2. p. 680.*
(*k*) *Anal. Saxo, p. 233.*

ſchap in *Hameland* lag, dien wij op 't jaar 855 in een giftbrief van FOLCKERUS aantreffen (*l*); en wiens rechtsgebied volgens dien brief, zig uitſtrekte over de *Veluwe* en *Flethetti*, gelijk wij boven gezien hebben; deezen had hij ſchoon kunnen inlaſſen en geen MEGENHARD noodig gehad. Egter bij deeze gelegenheid, moeten wij bekennen, dat indien men meer WICHMANS, achter den anderen, op verſcheiden tijden, als Graven in *Hameland* aantrof, men dezelven vrij, als tot éénen ſtam behoorende, zou moeten aanzien. Want hoewel de Graaflijke bedieningen, niet erflijk waren, wierd egter meesttijds de zoon of naastbeſtaande, anderen voorgetrokken, wanneer een Graaf ſtierf, en het is buiten twijfel, dat zekere doopnaamen, tot zekere geſlachten behoorden, en dat men perſoonen, die dezelfde doopnaamen in dezelfde ſtreek lands woonende, voerden, meest al, als Stamgenooten kan aanzien; veeltijds wierd de Kleinzoon naar den Grootvader genoemd, en dit maakt waarſchijnelijk, dat deeze WICHMAN een voorvader kan geweest zijn van den Stichter van de Abdije *Elten*, zonder dit op alle andere WICHMANS, die men in zijn weg

(*l*) *Charterboek P.* 1. *N.* 31.

weg aantreft, uitteſtrekken. Een andere leidraad in die duiſtere tijden is de bezitting der Erfgoederen, *Hereditates*, *Allodia*, die ſteeds in het geſlacht verërfden en aan dochters bij gebrek van zoons kwamen; dus de eigenaars van dezelfde goederen, waarſchijnelijk aan elkanderen vermaagſchapt waren, al kan men hen niet als van denzelfden ſtam geſproten, rangſchikken; maar lijder, er zijn weinige zulke berichten voor handen!

§. 14. Nu komen wij aan WICHMAN den Ouden, dien men in de geſlachtregisters gelieft te noemen, Graaf van *Hameland*. Men weet alleen van hem, dat hij een magtig en dapper Heer was, in de krijgskunde ervaren, die met ongenoegen aanzag de gunst waar in zijn broeder HERMAN, bijgenoemd BILLUNG, bij Keizer OTTO DEN GROOTEN ſtond (*m*); deeze broeders waren van Edele, maar van arme Ouders geboren, zoo dat HERMAN alleen zeven bouwhoven, *manſos*, en zeven knegten, *Colonos*, van de vaderlijke erfenis ontfing; maar dewijl hij verſtandig was, en ſchoon van gelaat, wierd hij in 't Paleis bekend, en ſtak zig diep in de gunst des Keizers, die hem in 't getal der

(*m*) WITICHINDUS *L.* 2. *p.* 643.

der Hovelingen aannam, en hem de opvoeding zijner zoonen toevertrouwde. Na eenige aanzienlijke bedieningen bekleed te hebben, is hij tot Hertog van *Saxen*, verheven (*n*), waar in zijne nakomelingen gebleven zijn, tot MAGNUS zijn achterkleinzoons zoon; deeze zonder mannelijke geboorte in 't Jaar 1106. overleden zijnde, heeft zijne dochter WISHILDE, het Hertogdom *Saxen* overgebragt, aan haaren Man HENDRIK, Hertog van *Beieren*, afstammende van de Mark-Graven van *Lombardyen*. Hun beider zoon HENDRIK DE LEEUW, naderhand in den Rijksban gedaan zijnde, heeft zig met *Brunswyk* en *Lunenburg*, een afscheuring van *Saxen* moeten vergenoegen, en thans bloeien zijne mannelijke afstammelingen nog op den Troon van *Grootbrittannien*, in het Keurvorstendom *Hanover*, en in het Hertogdom van *Brunswyk*. WICHMAN dan onvergenoegd, dat zijn broeder in 't Jaar 936. tot Bevelhebber in 't Leger was aangesteld, is onder voorwendzel van ziekte naar huis gekeerd, maar eenigen tijd daarna met den Keizer verzoend en tot het einde toe getrouw gebleven (*o*). Hij schijnt ook

(*n*) *Anal. Saxo p.* 260.

(*o*) *Anal. Sax, l.c.* WITICHIND *l. c. Regino ad Ann.* 939.

ook de Graaf WICHMAN te zijn, die in 't Jaar 944. overleden is (*p*), en was zeker Vader van WICHMAN den Jongen, door zijn oproer befaamd, dien hij volgens het gevoelen van zommigen bij FREDERUNNA, zuster van Koningin MATHILDIS, verwekte; 't welk wij hier onder nader zullen verhandelen.

Behalven HERMAN had hij nog twee Broeders, UDO, wiens zoon GEVEHARD omtrent het Jaar 939. te *Badiliki* is geſneuveld (*q*), en AMELUNGUS Biſchop van *Verdun*, die in 't Jaar 962. ſtierf (*r*). Nergens is ons het minſte bewijs voorgekomen, dat WICHMAN de zoon was van bovengemelden EVERHARD Hertog der *Vrieſen*, en van *Hildegard* dochter van GEROLF, noch dat hij Graaf in *Hameland* was, noch opgegeven als in die ſtreeken 't huis behoorende, gelijk van LOON gedaan heeft. Wil men zien de ongerijmde Genealogie die hij van de Graven van

939. DITMAR *L.* 2. *p.* 338. WICHMANNUS *ſupplicando pedibus regis, reconciliatus eſt. Chron. Quedlinburg, ad ann.* 937.

(*p*) Necrologi. Fuld. bij Leibnitz S. R. Br. T. 3. p. 763.

(*q*) WITICHIND *p* 644.

(*r*) *Anal. Saxo, p.* 302.

van *Hameland* maakt, zal men dezelve bij hem vinden (*s*); zonder dat wij lust hebben die ſtap voor ſtap te ontleden en te wederleggen. De Vader van deze vier zoonen, was volgens ECKHART, de Graaf BILLUNG, en de Grootvader Graaf WICHMAN in 880. door *de Noormannen* gedood.

Men heeft deeze beide WICHMANS vader en zoon, of een derzelven, zeer verkeerdelijk verward met twee andere WICHMANS, die gelijktijdig met hun leefden, als voor eerst met WICHMAN Graaf van 't nieuwe Kasteel te *Gent*, door Keizer OTTO den I. aldaar aangeſteld, en die getrouwd was met LUITGARDIS, dochter van ARNOLD DEN GROOTEN, Graaf van *Vlaanderen*, en ten tweeden met WICHMAN Graaf aan *de Oevers van den Rhijn*, die de *Abdije Elten* in den *Hamelander Gouw* ſtichtte.

Hier door zijn de oude geſchiedenisſen zeer verduisterd; en wij hoopen dit in een nieuw daglicht te ſtellen.

§. 15. Bevoorens dit ons gezegde nader te onderzoeken, en te bewijzen, moet men nog leeren kennen eenen Graaf EVERHARD, die in 't Jaar 954. ook Graaf van *Hameland* was, en in wiens

(*s*) VAN LOON, *al. Holl. Hist. T. 2. p. 118.*

wiens Graafſchap men gelegen vindt *Tunegauuarum*, vermoedelijk de buurſchap *Tongeren* op *Veluwe* (*t*). Volgens eenen anderen brief van 943. ſtrekte zijn gebied zig uit over de *Veluwen* en *Trente* (*u*).

Het ſchijnt ons buiten twijfel, dat hij die Graaf EVERHARD is, in den *Saxiſchen Gouw*, *Hameland*, getrouwd met ALMADA zuster van Koningin MATHILDIS, en vader van THEODERICUS Biſchop van *Metz*; dit ſtrookt veel beter, dan die vrouw en dien zoon toe te eigenen aan EVERHARD Hertog van *Friesland*, in 898 gedood. Daar THEODERICUS in 't Jaar 962. tot Biſchop van *Metz* bevorderd is, zou hij toen, volgens het ander gevoelen, bij de 70 Jaren moeten oud geweest zijn, en men zou zijn leeftijd tot bij de 90 Jaaren moeten uitſtrekken, dewijl hij in 't Jaar 983. overleden is, 't welk zijn levensbeſchrijver, zeker zou aangetekend hebben. Integendeel ziet men hem in *Ita-*

(*t*) *Charterboek. P. I. N.* 52.

(*u*) *In pago Foreſtenſi qui eſt in Comitatu* EVERHARDI — *In eodem pago aut in Sylva quæ vocatur Fulnabo* (waarſchijnelijk de Veluwe) In pago Trente qui eſt in Comitatu EVERHARDI. HEDA p. 84.

Italien en elders werkzaam voor de Keizerlijke belangens, en alom in krijgstogten en onderhandelingen gebruikt; 't welk van eenen man van zulken hoogen ouderdom niet te vermoeden is. EVERHARD moet nog eenen anderen zoon gehad hebben, want des Bisschops THEODERICUS broeders zoon; ook EVERHARD genoemd, stierf jong in 't Jaar 978. en is te *Metz* begraven. Wij zouden gaarne instemmen met het gegiste van den Heer BONDAM, in de Voorrede van 't Charterboek, dat WICHMAN de Stichter van *Elten*, die zoon was, dewijl het zoo waarschijnelijk voorkomt, dat alleen overtuigende bewijzen, aan dien Heer onbekend, ons daar van terug houden. Graaf EVERHARD is den 10 Mei 966. overleden (*u*) en hoewel wij niet gaarne staat maken op enkele doopnaamen, gelooven wij egter, dat hij dezelfde is, dewijl REGINO dien dood niet zoo naauwkeurig zou aangetekend hebben, was het niet van een Oom van den Keizer. Egter kunnen wij aangaande het Huwelijk van EVERHARD niet nalaten aan te merken, dat het leven van THEODERICUS Bisschop van *Metz*, en

(*u*) REGINO *ad Ann* 966.

en dat van de H. MATHILDIS Koningin van *Duitschland*, niet overeenkomen (*y*). In het eerſte wordt AMALRADE gezegd zuster van MATHILDIS geweest te zijn, beide dochters van Hertog DIRK (*Thiadrici ducis*) en dat haare Broeders waren WIDICHIN, IMAD, REINBERN, alle uit het geſlacht van Hertog WIDEKIND. In het tweede wordt MATHILDIS geſteld dochter van THIEDERICUS (Graaf in *Westphalen*) *Comes in Occidentali regione*, en van REINHILDA uit den ſtam der *Deenen* en *Vrieſen*. Haare zuster FRIDERUNNA en BIA worden genoemd, maar niet AMALRADA. Deeze FRIDERUNNA wordt geſteld vrouw van den Ouden WICHMAN. Hier bij komt nog, dat anderen hier bij voegen en als broeders van Koningin MATHILDIS ſtellen, RUODBERTUS Aarts-Biſchop van *Trier*, ANFRIDUS, Vader of Oom van ANFRIDUS, Graaf van *Teisterbant*; naderhand Biſchop van *Utrecht*, en een THEODERICUS. Wie te gelooven en welke onzekerheid, zelfs ten opzichte van perſoonen, zoonaa met het Keizerlijke huis vermaagſchapt! hoe zou men iets ſtelligs kunnen zeggen

van

(*y*) *Die beide Levens bij* LEIBNITZ *S. R. Br. T. I. p. 192. et 293.*

van zeer onbeduidende kleine Graven en Heeren?

§. 16. Dus verre gevorderd zijnde moeten wij onderzoeken of WICHMAN de oude, of zijn zoon WICHMAN, Graaf van 't nieuwe slot van *Gent*; en WICHMAN Graaf in *Hameland*, aan de Oevers van den *Rhijn*, die de Abdije *Elten* gesticht heeft, een en dezelfde persoon geweest zijn, gelijk de meeste Schrijvers veronderstellen. Om hier in met eene zekere orde te werk te gaan, zullen wij hunne lotgevallen, zoo ver die tot ons gekomen zijn, alhier kortelijk en ieder afzonderlijk, behandelen:

§. 17. De *Duitsche* WICHMAN was zoon van WICHMAN, Broeder van Hertog HERMAN BILLUNG van *Saxen*, gelijk wij hier boven gezien hebben; bij zijns Vaders dood in 943. moet hij nog zeer jong geweest zijn, want hij is door den Keizer opgevoed; als zoon aangenomen, en in zijns Vaders eerampten gesteld (*x*). De eerste melding geschiedt van hem, in't Jaar 953. daar hij de Jonge, *Junior*, wordt genoemd, wanneer

(*x*) *Monitus est ab Imperatore, quia destitutus a patre et matre loco filii, eum assumpserit, honorabiliterque eduverit, honore paterno promoverit etc.* WITICHIND. *ap.* MEYBOOM *S. R. G. Tom. I. pag.* 657.

neer hij met THIADERICUS het bevel, over het Leger dat Hertog HERMAN uit *Saxen*, den Keizer ter hulpe zond, voerde. LUITOLF 's Keizers oudſte zoon was tegen hem opgeſtaan, en ſteunende op den bijſtand van Hertog COENRADT VAN LOTHARINGEN, en van veele Grooten, haakte hij naar de Kroon, de beide jonge *Saxers* vielen ook ſpoedig van hunnen pligt af, en wierden door den vermetelen zoon omgekogt; THIADERICUS door belofte, en WICHMAN wegens zijne t' onvredenheid, tegen zijnen Oom Hertog HERMAN, die hem zijn vaderlijk Erfgoed onthield, weswegens hij hem noemde roover van zijn vaderlijk Erfgoed. (3) *Dit wordt* nog duidelijker, wanneer men gemeld vindt, dat HERMAN alleen zeven hoven en zeven knegten *in 't eerst* van de Vaderlijke Erfenis ontving: het woord in *'t eerst* (*primo*) bewijst dat hij naderhand meer ontvangen of genomen heeft, waarover de jonge WICHMAN klaagde. WICHMAN en THIADERICUS waren beide Neeven, *Nepotes*, van Hertog HERMAN, maar hier uit volgt geenzins dat zij broeders waren, integendeel de redenen van afval, die bijgebragt worden, doen

(3) *Paternæ Hereditatis raptor.* WITICHIND. *p.* 654.

doen anders gisſen, want THIADERICUS zou een even groot belang geſteld hebben, in de bezitting van zijn ouderlijk goed, als WICHMAN, ſtamden zij van éénen vader af, en dan zou LUITOLF niet noodig gehad hebben, zijn toevlugt tot beloften te nemen; ook heeft THIADERICUS niet lang in zijn oproer volhard, want in 't jaar 955. verdedigde hij *Saxen* tegen de Slaven (*w*), en het komt buiten twijfel voor, dat hij dezelfde is, die in 't jaar 968. nevens Hertog HERMAN het bewind in *Saxen* voerde, en aan wien Keizer OTTO eenen brief den XV. Kal. Februarii ſchreef (*x*). Te meer daar hij *dux*, Hertog, genoemd wordt (*y*). Naar onze gedagten is hij een zoon van UDO oudſten broeder van WICHMAN, en van Hertog HERMAN, en waarſchijnelijk een broeder van GEBEHARDUS die in 938 ſneuvelde, en die een Broeders zoon van Hertog HERMAN genoemd wordt (*z*). En het is zeer mogelijk, dat deeze UDO dezelfde ODO is waarvan men vindt, dat hij door 's Keizers vergunning, zijne Leenen en

(*w*) *Ib. pag.* 636.
(*x*) *Ibid. pag* 661.
(*y*) *Anal. Saxo. pag.* 287.
(*z*) WITICHIND. *pag.* 644.

en Ampten, als een Erfgoed tusſchen zijne kinderen verdeelde (4). THEODERICUS was Markgraaf aan de Grenzen van *Saxen*, hij wierd in 't jaar 983 afgezet en ſtierf in 985. Hij liet na, den Markgraaf BERNHARDUS, die van den Keizer de Mark en Leenen van WARINCHARIUS ontving, die zijn zwager gedood had in 1010.; hij belegerde *Magdanburg* 1016. en moest deswegens boete doen 1017. Twee dochters zijn ook van hem bekend, THIELBURGA getrouwd met DEDO Markgraaf van *Meiſſen*, Broeder van Keizerin *Cunegond*, welke door den Markgraaf WARINCHARIUS in 1010 gedood wierd; en ODA geestelijke dochter te *Calva*, die daarna zonder diſpenſatie met Hertog MESECO getrouwd is. Dus deezen THEODERICUS te willen 't huis brengen op de Graven van *Holland*, van het zoogenoemde geſlacht van *Gent*, kan alleen uit onbedagtzaamheid voortkomen, en uit zugt dat huis meer luister bij te zetten; wel is waar, dat omtrent dien tijd en wel in 962 en vervolgens, een Graaf THEODERICUS in *Vlaanderen* voorkomt, maar daar

(4) *Odo comes obiit, qui permiſſu Regis quicquid Beneficii aut Præfecturarum habuit, quaſi hereditatem inter filios diviſit. Anal. Saxo ad Ann. 949. p. 279.*

daar is geene de minſte ſchijn, men zwijge van bewijs, dat hij een *Saxer*, Neef van Hertog HERMAN, en Broeder van deezen WICHMAN was.

Om dan tot den jongen WICHMAN weder te keeren, vinden wij, dat hij na des Keizers terugkomst uit *Beijeren*, in zekere bewaring in's Keizers paleis genomen en gehouden wierd; dat hij middelen bekwam daar uit te ontvlugten, weder in zijn Land te komen, en de wapenen op te vatten; maar hij wierd door HERMAN verſlagen en door de *Elbe* gejaagd, toen vereenigde hij zig met de Slaven of Sarmaten, en wierd nevens zijnen vriend of broeder EGBERT, in 't jaar 956 in den Keizerlijken ban gedaan. Een anderen ongelukkigen ſlag tegen zijnen oom geleverd hebbende, vlugtte hij naar *Vrankrijk* tot Hertog HUGO DEN GROOTEN. Dit geſchiedde een jaar na den dood van LUITOLF, 's Keizers oudſten zoon, die in 957 in *Italien* ſneuvelde, dus in 958; na een jaar aldaar gebleven te zijn, kwam hij in ſtilte naar *Saxen*, tot zijne vrouw en tot zijn huis terug, en verzoende zig met den Keizer. Deze zijne vrouw was uit *Saxen* en bezat aldaar haare goederen; want bij 't verdrag bedong hij, dat hij van de Ballingſchap zou ontheven worden, en de eigen goe-

goederen van zijn vrouw met de Keizerlijke genade genieten (5); vermoedelijk om dat zijne goederen, na dat hij in den ban was gedaan, aan anderen waren gegeven. WICHMAN, in gevolge het laatſte verdrag, hield zig een tijd lang ſtil, maar de Keizer was naauwlijks in 961 naar *Italien* op reis gegaan, of hij vatte de wapenen weder op; wij zullen ons vergenoegen de uitkomst te melden; dat hij door MISICA Hertog der *Slaven* gedood wierd, 't welk door de Chronijk-Schrijvers in het jaar 967 geſteld wordt, maar het moet zeker twee jaaren vroeger zijn. Want 1. heeft Markgraaf GERO hem overleefd, gelijk in den loop der geſchiedenis gevonden wordt; en deze GERO is buiten twijfel in 965. geſtorven (*a* 1.) Het kan ook niet veel vroeger zijn, want deze GERO heeft MISICA in het jaar 963 eerst onder 's Keizers bedwang gebragt (6). Dus MISICA, WICHMAN

(5) *Quod patria conjugisque patrimonio cum gratia imperiali frueretur.* WIDICHIND *p.* 654. 658. 659. *et paſſim Anal. Saxo. p.* 294.

(*a* 1.) *Chron. Reginonis p.* 119.

(6) *Interim Gero orientalium Saxonum marchio Luſici et Selpuli, Miſeconem quoque cum ſuis ſubjectis imperiali ſubdidit ditioni. Anal. Saxo. ad Ann.* 963. *p.* 305.

MAN na zijn onderwerping, van kant geholpen hebbende, en GERO daarna in dat zelfde jaar 965 geſtorven zijnde, kan de dood van WICHMAN, noch vroeger noch later geplaatst worden. Dit heeft MEIBOOM (*a* 2.) ook zeer wel aldus begrepen. 2. WICHMAN ſneuvelde geduurende den eerſten tocht van Keizer OTTO in *Italien*, dien hij in 961 begon, en van waar hij in 't begin van 965 terug kwam (*b*), en men heeft van hem een brief, gedagtekend te *Quedlinburg* Id. Julii 965 (*c*). — Hier mede ſtrijdt, wel is waar, de Saxiſche Analist, die WICHMANS dood op 967 ſtelt; maar hij ſchrijft WITICHIND woordelijk uit — Ook GYSBERTUS GEMBLACENSIS brengt deezen dood op 't zelfde jaar, maar deeze is van een latere Eeuw, zijnde in 1113 geſtorven, dus niet gelijktijdig; en beide ſchijnen mij WITICHIND niet goed begrepen te hebben, of eerder WITICHIND heeft den brief van OTTO, aan de Hertogen HERMAN en THIADERICUS, den xv. kal. Febr. zonder jaartal gedagte-

(*a* 2.) MEIBOOM *in not. ad* WITINCHIND *pag.* 701. *en* 702.

(*b*) *Anal. Saxo ad ann.*

(*c*) MOSER *Oſn. geſch. Cod. Dipl. No.* 13.

tekend, toegepast op WICHMANS dood (8); maar in den brief zelven geſchiedt daarvan geene melding, en er wordt alleen geſproken van de Overwinning op de *Redaves* behaald. De brief is ongetwijfeld van 968. want is geſchreven in 't jaar, na dat OTTO de II. op Kersdag te *Romen* gekroond was, 't welk de meeste ſchrijvers tot 967 brengen, hoewel anderen (*d*) het op 964 ſtellen. Na WICHMANS dood zijn de goederen die hij naliet, door den Keizer verdeeld tusſchen het Klooster dat Hertog HERIMAN te *Lunenburg* geſticht had, en de Abdije *Keminade* op de *Weſer* (*e*).

§. 18. De geſchiedenis van dezen *Saxiſchen* WICHMAN geëindigd hebbende, moeten wij overgaan tot WICHMAN den *Gentenaar*. Keizer OTTO de I. heeft bij *Gent* een vaart van de *St. Jacobs Brug* uit de *Schelde* naar zee toe, doen graaven, en de geheele ſtreek naar zijnen naam *Ottinga* genoemd, om de Grenzen tus-

(8) *Imperator itaque acceptis armis* WICHMANNI, *de nece ejus jam certior factus ſcripſit Epiſtolam ad duces et præfectos* SAXONIÆ *in hunc modum etc.* WITLICHIND *p.* 661.

(*d*) *Chron. S. Pantal. p.* 894.

(*e*) *Anal. Saxo. p.* 315.

tusschen *Frankryk* en 't *Ryk* te bepaalen. Voor de tijden van deezen OTTO, was het slot aan de Oevers van de *Lijs*, niet door de Koningen van *Frankryk*, noch door de Graven van *Vlaanderen*, maar door de Keizers in het vrij bezit van de Kerk van St. *Bavo* gesteld, wegens de scheiding van het *Duitsche* en 't *Fransche* Rijk, waar voor de Graven een tins van vijf stuivers 's jaars geduurende een langen tijd aan St. *Bavo* betaalden. Geen Burggraven (*Castellani*) maar Graven hadden het bewind in dat slot, aan wien vier dorpen met haar toebehooren, te weten *Hasnetha*, *Bocholt*, *Axla*, *Hulsta*, en geheel *Waes* onderworpen waren. Een van deeze Graven, WICMANNUS genoemd, heeft zijne zieltoogende vrouw (LUITGARD) in de Capel van St. *Peter* en van St. *Bavo* gebragt, en zij is dadelijk daar na gestorven. Voor welker ziel, hij het dorp *Thesfela*, St. *Bavo* afgenomen en aan St. *Peter* gegeven heeft. Echter het was niet gebouwd om de Kerk te berooven, maar om die te verdedigen (9). Vervolgens is dat Slot in 941 uit 's Kei-

(9) *Chron. S Bavon. Gand. ap.* DU CHESNE *Histoire de la Maif. de Guines. Pr. p.* 42. Vergelijk, daar mede het Extract door KLUIT uitgegeven. *Hist. Crit. T.* 2.

Keizers magt in handen van den Graaf van *Vlaanderen* gekomen, die aldaar den eerſten Burggraaf aanſtelde, LAMBERT genoemd (10).

De

2. *P. I. p.* 23. die in veele woorden niet overeen komen. Wij hebben hier DU CHESNE gevolgd, om dat dit werk in minder handen, dan dat van den kundigen KLUIT is. Het voornaamſte variant beſtaat hier in dat bij KLUIT, LUITGARD genoemd wordt, *filiam* ARNULPHI *magni comitis Flandriæ.*

(10) *Chron. St. Bavon. et* P. D'OUDEGHERST. *c.* 34. *p.* 52. *beide bij* KLUIT *l. c. p.* 23. *ſqq.* Vergelijk het Extract *bij* DU CHESNE *l. c. p.* 54. alwaar het woord *Arnold* uitgelaten is, en daar ſtaat —— *Hanc munitionem Comes Flandriæ ad vaſtanda imperialia et capiendum caſtellum etc.* en bij KLUIT. *Nam comes Flandriæ Arnulphus magnus imperialia vaſtare et caſtellum capere etc.* Het komt ons voor dat DU CHESNE een onderſchrift zal gebruikt hebben, als de Heer KLUIT in de Bibliotheek van den Biſchop van *Gent*, en dat bevestigt zijn gevoelen in *Not.* 1. *p.* 24. geuit, dat dit inneemen van *Gent* niet door ARNULF *den Ouden*, maar door BALDUINUS den Vroomen geſchied zij, hoewel OUDEGHERST telkens *le comte* ARNOLD LE VIEL noemt. MEYERUS in zijn *Ann. Fland. ad ann.* 949. brengt dat alles veel later; zeggende, na dat hij den tocht van Keizer OTTO DEN I. in *Normandyen*, en zijn inval in *Vlaanderen* gemeld had. *Contra Gandenſes qui tunc intra Scaldim et Legiam tantum incolebant, arcem validam educit in ripa legia, ex qua arce*

De verdere Lotgevallen hier van na te gaan, is 't eenemaal buiten ons beſtek, en die hier van meer begeeren te weten, kunnen zig voldoen, in het aangehaalde werk van den Heer KLUIT, en in de *Vlaamſche* Schrijvers. Ons zij genoeg aangetoond te hebben, dat in dien tijd voorkomt een WICHMAN Graaf van dat ſlot te *Gent*, maar het komt ons onzeker voor, of hij het reeds in 941. was, daar het verhaal bij DU CHESNE uit de Chronijk van St. *Bavo* gehaald, wel op het jaar 841. ſtaat, maar aldaar geſproken wordt van een daad, die WICHMAN veel later en wel in 962 gedaan heeft, te weten de Gifte van het Dorp en de Kerk van *Thesla* aan het Klooſter van *Blandinien* (*f*); en uit de woorden van die Chronijk blijkt, dat verſcheiden Graven zig in het bewind over dat ſlot opvolgden. *Quidam horum comitum* WICMANNUS

Ceſariana preſidia cum Gandevenſibus odio implacabili continenter digladiabantur ad Balduini Iſularii usque Principatum (tuſſchen 1035 en 1067) *Ad hæc Ceſar terram quatuor officiorum occupavit foſſamque Houtanc duxit, quam Ottomariam duxit ad finem imperii eſſe voluit.*

(*f*) DU CHESNE *l. c. p.* 43. MIRÆUS *op. dipl. T. I. p.* 45.

NUS *nomine etc.* deeze WICHMAN trouwde met LUITGARDIS, dochter van LUITGARDIS, dochter van Graaf ARNULF van *Vlaanderen* en van ADELA *de Vermandois*; daar deeze Graaf ARNOUD, bijgenoemd *de Groote*, eerst in het jaar 934 in den echt is getreden (11), kan hunne dochter niet eerder dan 935 geboren zijn, en na 950 met WICHMAN verbonden; te meer daar in een Brief van Graaf ARNULF van 't Jaar 958, hij een gifte doet, voor zijne ziel, voor de ziel zijner vrouwe, en voor die van zijn zoon BALDUIN en van zijne dochter LUITGARDIS; 't welk doet vermoeden dat zij nog ongetrouwd was (g). Zij is geſtorven te *Gent* III. *Kal. Oct.* (29 September) 961. (*h*) en te *Blandinien* in de Capel van de H. Maagd begraven; ten minſten uit de bovengemelde gifte van haar man, is het zeker, dat zij den 1 October 962 reeds dood was (12). Van deezen WICH-

(11) FLODOARDUS *in Chron. ad Ann.* 934. *Arnulphus de Flandria filiam* HERIBERTI, *olim ſibi juramentis datis, depactam ſumit uxorem.*

(*g*) DU CHESNE *l. c. p.* 43.

(*b*) MEYERUS *ad ann.*

(12) Zij is jong geſtorven volgens haar graffchrifts *Sander. Fland. Ill. Auctuar. ad. T.* 1. *p.* 29.

Ari

WICHMAN weten wij niets zekers meer, dan dat LOTHARIUS Koning van *Frankryk* den 8 Maart 96¼ bevestigde de gifte van het dorp *Thesla*, die WICHMAN, wien hij *Nobilisſimus Comes*, een zeer Edele Graaf, noemt, voor de rust van zijne ziel, en van die van zijne Vrouw, een dochter van Markgraaf ARNULF aan het Klooster *Blandinien* doet, (13). Wel is waar dat verſcheiden *Vlaamſche* Schrijvers hem ſtellen denzelfden te zijn als den *Saxer* WICHMAN, die in dien tijd leefde, zie hier het geen bij de aanzienlijkſte derzelven gevonden wordt. De Chronijk van St. *Bayo* zegt, WICHMAN van voor 's Keizers aangezicht vlugtende, heeft de Slaven die over de Elve woonden, op 's Keizers grond-

Arnulphi Proles tegit hic qua ſaxea moles.
Lutgardis dicta fuit; nupta puella ruit.
Quem prius Octobrem peteret quam ſcorpio ſolem.
Terna Luce cadit, debita mortis agit. etc.

Maar SANDERUS zegt niet, of het een gelijktijdig Graffchrift, of een later gemaakt is, daar hij die uit de Chronijk of uit de Archiven haalde.

(13) Ob remedium animæ ſuæ, conjugisque ipſius, filiæ ſcilicet Arnulphi Marchiſi ibidem perpetim contulit poſſidendam, ſui juris villam Thesla vocatam. DU CHESNE *l. c. p.* 45. MIRÆUS *l. c. p.* 46.

grondgebied geleid, en is door den Keizer krachtig verſlagen 958. — WICHMAN die lang tegen den Keizer oproerig was, is door MISACHA Vorst der Slaven, 's Keizers vriend en Krijgsman, gedood in 't Jaar 967. JAQUES MARCHAND verhaalt: Onze Jaarboeken maaken melding van WICHMAN Graaf van 't nieuwe Slot van *Gent*, die zig tegen Keizer OTTO verzettende, door den Slaaf MISACHUS in 't Jaar 967. gedood is (14). Hier mede komt OUDEGHERST, MEYERUS en veele anderen overeen — (*i*) DUCHESNE zegt dat de bovengemelde Schrijvers van WICHMAN Graaf van *Gent*, en van WICHMAN den jongen, neef van HERMAN BELLUNG, Hertog van *Saxen*, één perſoon maaken, maar dat andere latere Schrijvers,

(14) Anno 958 WIGMANNUS a facie Ottonis Imperatoris fugiens trans Albiam Slavos in regimine imperatoris conduxit, quos Imperator fortiter debellavit —— Anno 967. WICHMANNUS diu contra Imperatorem Ottonem rebellis a Miſacha Slavorum regulo Imperatoris amico et milite perimitur. *Chron. St. Bavo. ap.* DU CHESNE *l. c. p.* 42. Annales noſtri mentionem faciunt WICHMANNI comitis novi caſtelli Gandenſis, quem Ottoni Ceſari reluctantem Miſachus Slavus anno 967 interfecit. JACQ. MARCHAND *deſcr. Fland. L.* 1.

(*i*) *Hist. de la Maiſ. de Gant. p.* 36.

vers, met meer waarſchijnlijkheid vermeenen, dat de oude WICHMAN, Hertog HERMANS broeder, het Graafſchap *Gent* getrouw regeerde, terwijl zijn zoon in *Saxen* opſtond, en dat LUITGARD dochter van den Graaf van *Vlaanderen*, met hem getrouwd was. Wij zullen hier onder deze getuigenisſen nader onderzoeken en aan de waarheid toetzen, wanneer wij nog WICHMAN Graaf in *Hameland* zullen hebben leeren kennen.

§. 19. Deeze WICHMAN was Graaf in *Hameland*, of eerder aan de Oevers van den *Rhijn* (*Comes in Littore Rheni*) volgens den ſtichtingbrief van *Elten* in 't Jaar 968. en hij bezat aanzienlijke Erfgoederen en Keizerlijke Leenen (*beneficia*) in deeze ſtreeken. Het is buiten twijfel dat hij dezelfde WICHMAN is, die voorkomt Graaf te zijn ter plaatze daar *Deventer* ligt in 954. en 956. (15) deeze had de Abdije *Elten* reeds geſticht voor het Jaar 968. zijnde ons de eigenlijke tijd onbekend, maar uit den bevestigings brief blijkt, dat het reeds in wezen was, toen Keizer OTTO de I. het met voorrechten in dat jaar beſchonk (16)

Bij

(15) BOND. *Chr. Boek P.* 1. *No.* 51 *en* 52.

(16) *Monaſterium quod* WICHMANNUS *Comes.* —— *in*

Bij dien brief gaf de Keizer aan de Abdije, het gebruik en de bezitting der Goederen, die WICHMAN ter Leen (*in beneficium*) hield en die den Keizer en 't Rijk in eigendom toebehoorden, in de *Gouwen Salo* en *Nardincland*, en ook van de Keizerlijke fiscaal goederen in *Hameland*; dus WICHMAN zijne leenen of *beneficia*, in *Hameland* gelegen, niet aan de Abdije opdroeg. Behalven de bovengemelde Leenen heeft WICHMAN nog verſcheiden Erf- of ſtamgoederen aan *Elten* geſchonken, die alle opgeteld worden, en waar van verſcheiden op *Veluwen* gelegen waren, 't welk door den Keizer in 970 bevestigd wierd (*k*). Hij heeft echter niet alle zijne goederen, maar een groot gedeelte van dezelve weggegeven, zoo als men zien kan uit den brief van Keizer OTTO den III. van 997. (17). Naderhand heeft hij van Keizer OTTO den II. verworven, dat de Abdije onder Keizerlijke momboirſchap geſteld wierd,

in Comitatu Hamaland loco Eltenen et a fundamentis usque conſtruxit et religioſo Deo ſacratarum collegio, multisque opimis facultatibus dotavit. BOND. *l. c. No.* 53.

(*k*) BOND. *l. c. No.* 54.

(17) *Nec non magnam certæ proprietatis ſuæ partem —— ad ipſum tradidit monaſterium: Ibid No.* 59.

wierd, aan het Rechtsgebied van alle Graven, Heeren en Richters onttrokken, en aan haar eigene, door haar te verkiezene Kerkvoogden, onderworpen. WICHMAN heeft zijne dochter LUITGARDIS tot Abdisse van dat Klooster aangesteld, maar deeze Godvruchtige milddadigheid is geenzins naar den smaak van zijne andere dochter ADELA geweest, die klaagde, dat haar vader volgens de *Saxische* wet, zonder haare toestemming, zijne goederen niet vervreemden mogt, en derhalven na zijnen dood, deeze giften heeft willen vernietigen. Dit verschil, reeds begonnen ten tijde van OTTO den I. die 973 stierf, heeft voortgeduurd onder de regeering van OTTO den II., die vruchteloos getracht heeft, het zelve bij te leggen; maar na den dood van WICHMAN en van de eerste Abdisse LUITGARDIS, is het Keizer OTTO den III. gelukt in 't jaar 997 een einde daar van te maaken, door ADELA vier hoven (*Curtes*) uit de vaderlijke erfgoederen toe te erkennen, te weten *Rinharn*, *Helikanbeki*, *Luithuisen* en *Nielo*, buiten twijfel in den *Dufffeld* gelegen, en waar van *Rijnharen* (*Rinderen*) *Leuth* en *Niel* nog ten huidigen dage bekend zijn; hier tegens hebben ADELA en haar Man BALDERICK, van alle overige Goederen,

ten

ten behoeve van *Elten* en van haare tweede Abdisse, afstand gedaan (*l*).

§. 20. Maar wie is deeze WICHMAN, die een Graaf aan den *Rhijn* Oever in 't Graafschap *Hameland* was? een ieder maakt daar omtrent gissingen; deeze zegt, het is een Graaf van *Cleef*, gene, het is een Graaf van *Zutphen*, en misschien hebben beiden onrecht, in den eigenlijken zin van die woorden. Zijne bezittingen, die hij aan *Elten* schonk, en die opgeteld staan in den brief van 997. bewijzen, dat hij veele goederen bezat in verscheiden plaatzen, maar niet, dat hij aldaar het Graaflijk bewind voerde; dus liggen *Voorthuisen*, *Arnhem*, *Redinchem*, *Brummen*, *Putten* op *Veluwe*, *Embrick*, en misschien *Hervelt* in 't namalig Graafschap *Zutphen*, *Aspel* en *Tornicka*, thans 't Land van *Aspel*, rondsom *Rees*, *Lienden*, *Thule*, *Hervelt*, *Thelden* (*Elden*) in 't Quartier van *Nymegen*, de vier bovengemelde Hoven in den *Duffeld*, die vermoedelijk aan den rechter *Waal* Oever, toenmaals gelegen waren. Waar door wij zien, dat WICHMAN 't eenemaal tot de *Duitsche* zijde der Nederlanden behoorde, en daar uit besluiten kunnen, dat hij geenzins

(*l*) *B. No.* 97.

zins een Graaf van *Cleef*, van *Gelre*, of aan den linker *Rhijn* Oever was, ten minſten, dat hij geene bezittingen, zoo veel wij weten, in die ſtreeken had. Maar BALDERICUS in tegendeel, was aldaar gegoed; dus wij zeer wel bezeffen, dat de *Cleefſche* Schrijvers aanleiding hadden, van hem een Graaf van *Cleef* te maaken, gelijk wij nader zien zullen.

WICHMAN dus, Graaf in *Hameland*, had naar alle waarſchijnelijkheid onder zijn bewind, ook het naderhand zoo genoemd Graafſchap *Zutphen*, maar hoe verre zijn Ampt zig uitſtrekte, is ons onmogelijk te bepaalen.

ALPERTUS noemt hem Rijk en Edel, en dat zijne voorouders een groot gedeelte van *Duitschland*, vooral langs de Oevers des Oceaans, onder hun bewind hadden (18).

§. 21. Zommigen hebben deezen Graaf WICHMAN geſteld denzelfden te zijn, als dien wij hier boven den *Saxer* noemden; maar anderen de onmogelijkheid daar van bezeffende, hebben hem een zoon van hem gemaakt; egter de ver-

(18) Sed BALDERICUS ditiſſimi et longe nobiliſſimi WICMANNI, cujus majores magnam partem Germaniæ et maxime circa littora Oceani imperia tenebant, filiam duxit uxorem. ALPERT. *de diverſ. Temp. l. c.*

verbeurdverklaring der goederen, ten voordeele van het Klooster te *Lunenburg*, en van de Abdije *Keminade*, door den Keizer, heeft den Heer BONDAM doen denken, dat hij een zoon van EVERHARD was, gelijk wij boven gezegd hebben; deeze gisſing is ons zoo waarſchijnelijk voorgekomen, dat wij die zeker zouden aannemen, wierden wij niet op een geheel anderen weg heen geleid door het *necrologium Eltenſe* of *Eltens* doodboek (19) alwaar wij vinden dat hij *Idibus Martii* (15 Maart) geſtorven is. MEGENHART, vader van GERBERCH, wiens zoon WICHMAN de Stichter van de Kerk was (20). Deeze woorden bewijzen ontegenſprekelijk, dat WICHMANS Vader, noch WICHMAN, noch EVERHARD heette, dat hij een zoon was van GERBERCH, die een zoon was van MEGINHARD.

Wie

(19) Wij zijn de uittrekzels van dat doodboek verſchuldigd aan de vriendelijkheid van Wijlen den *Eltenſchen* Amptman VAN DER SANDT, zonder dat wij tot nu toe gelegenheid gehad hebben het *necrologium* zelven in te zien.

(20) *Id. Martii*: obiit MEGINHARD, pater GERBERCH, cujus filius WICHMANNUS comes fundator Eccleſiæ.

Wie deeze MEGINHARD was is ons volkomen onbekend, hoewel wij in de geſlachtlijsten bij van LOON en elders verſcheiden van dien naam aantreffen, en indien wij lust hadden, gemakkelijk daar mede in de lucht zouden kunnen ſchermen. Volgden wij het *ſystema* of de droomerijen der eigen of doopnaamen in dien tijd, wij zouden een ſchoon veld vinden, deezen MEGINHARD te doen afſtammen van WRACHARIUS, *filius quondam* BRUNCHARI, die in *pago Hisloæ*, in *Villa* WICHMUNDI, eenige zijner eigendommelijke goederen, met toeſtemming van zijn zoon MEGINHARD, in 't Jaar 795. aan de Kerk door den H. LUDGERUS, niet verre van *Zutphen* gebouwd, gaf (*m*). Deeze WRACHARIUS wordt in 800 Graaf genoemd (*n*) en MEGINHARDUS komt nog in 828. voor (*o*). Indien wij deezen MEGINHARDUS een zoon toeſchrijven, is het gemakkelijk hem vader van MEGINHARDUS in het doodboek genoemd te veronderſtellen, en indien wij hier bijvoegen, dat men eenen WICHMAN aantreft die in 't Jaar 855. Graaf in *Hameland* was, gelijk

(*m*) BOND. *Cb. Boek P. I. No. 7.*
(*n*) *Ib. No.* 12.
(*o*) *Ib. No* 8.

lijk wij boven zagen, is het niet moeielijk hem daartoe aantenemen en in te lasſen. Dus kon men die afſtamming dezer wijze rangſchikken.

BRUNCHARUS. Dood 795.

WRACHARIUS Comes. 705. 800.

MEGINHARDUS 800. 828.

WICHMANNUS Graaf in *Hameland* 855. Dood 881. Getrouwd met EVESA.

EVERHARDUS 881. 885. Hertog der *Vrieſen*. Gedood 898.	MEGINHARDUS Hertog der *Vrieſen* na zijn Broeder 898.
	GERBERCH.
	Graaf WICHMAN Stichter van *Elten* 968.

Zonder dit als iets ſtelligs aan te nemen, moeten wij echter bekennen, het niet onmogelijk te zijn, dat Graaf WICHMAN in 855. Graaf in *Hameland*, dezelfde is als Graaf WICHMAN, Vader van EVERHARD en MEGINHARD. EVERHARD is in het Gevegt voor *Nymegen* in 't Jaar 881. door de *Noormannen* gevangen, en door zijn Moeder EVESA

voor een Groot geld gelost (*p*); hij vermoordde in 885. Hertog GODEFRIED den *Noorman*, wierd Hertog der *Vriesen*, en is in 898. door WALTGERIUS een *Vries* gedood. MEGINHARD zijn broeder volgde hem in het Hertogdom op, en daar de Voorouders van Graaf WICHMAN, Stichter van *Elten*, het bewind aan de Oevers der Zee voerden, is het niet ongerijmd, te veronderſtellen, dat deeze Hertog MEGINHARD dezelfde is, als de Vader van GERBERCH en de Grootvader van WICHMAN. Maar de giſſingen daarlatende laat ons zeggen het geen wij zeker weten. WICHMANS Vrouw, was LUITGARDIS genoemd, het welk wij ook uit bovengemelde doodboek leeren; den 15 October ſtierf LUITGARDIS, vrouw van Graaf WICHMAN, en is begraven daar de Abdiſſe IRMGARD ligt (21). Dewijl bij de Stichting van *Elten*, zij nergens genoemd wordt, noch voorkomt, is het te vermoeden, dat zij voor 968. reeds overleden was. WICHMAN moet zeker omtrent 950 getrouwd zijn, dewijl zijne dochter ADELA in 't Jaar 1015. in 't leven

vn

(*p*) *Anal. Saxo p.* 221.

(21) *Id. Oct.* obiit LUTGARDIS uxor comitis WICHMANNI, et jacet ſepulta, ubi jacet IRMGARDIS Abbatiſſa.

van den H. MEYENWERCUS, gezegd wordt eene Vrouw van 60 Jaaren te zijn, dus is zij omtrent 955 geboren. Zij was de tweede dochter, *Altera filia*, en de Abdisſe LUITGARDIS was de oudſte; dus kan men het Huwelijk met eenige waarſchijnelijkheid niet later dan 953 ſtellen. Omtrent den tijd van zijnen dood is 'er eenige tegenſtrijdigheid in de ons bekende brieven.

Het doodboek ſtelt zijn ſterfdag, op den 20 Junij, zonder bepaaling van Jaartal (22). Uit den Brief van Keizer OTTO den III. in 't Jaar 997. gegeven (*q*) zou men denken, dat hij voor het Jaar 973. nog geduurende het leven van Keizer OTTO den I., geſtorven zij, dewijl aldaar gezegd wordt, dat WICHMAN overleden zijnde (23), zijne tweede dochter ADELA (24) een gedeelte van het Erfgoed eischte, dat haar Vader volgens de *Saxiſche* Wet, buiten haare toeſtemming niet had mogen vervreemden; dat dit

(22) *Item XII. Kal. Julii* (20 *Junii.*) obiit WICHMANNUS Comes, fundator Eccleſiæ.

(*q*) BONDAM *l. c. No.* 59.

(23) Cum idem WICHMANNUS Comes ſenex ad veſperam mortis inclinaſſet penitusque naturæ conceſſiſſet.

(24) *Altera procreationis ſuæ filia.*

dit geſchil geduurd had, tot de tijden van zijn Vader OTTO den II. &c. Dus was het reeds begonnen, na WICHMANS dood, onder de Regeering van Keizer OTTO den I. en dus voor 973 zijnde het ſterfjaar van dien Vorst. Maar hier tegen is de brief van den 14 December 973. (*r*) door welken WICHMAN en zijne dochter LUITGARDIS, de bevestiging der Privilegien en den Kathenthol van Keizer OTTO den II. verkrijgen, en hij als nog leevende geſteld wordt.

Wij beſlisſen hier in niets, maar zeker is hij voor Keizer OTTO den II. en dus voor 983. geſtorven.

Alleen drie kinderen van hem zijn ons bekend, WICHMAN die naar alle gedachten jong geſtorven is. Het doodboek zegt van hem: „ Op den 1. Augustus ſtierf WICHMAN, zoon van Graaf WICHMAN, begraven in het kleine graf naast het graf van Graaf WICHMAN" (25). Hij wordt niet met den Graaflijken titel vereerd, en dat kleine graf (*parvum ſepulcrum*) toont ten duidelijkſten, dat hij als kind deeze waereld

(*r*) *Ibid. No.* 57.

(25) Kal. Aug. obiit WICHMANNUS filius Comitis WICHMANNI, et jacet ſepultus in parvo ſepulcro, prope ſepulcrum Comitis WICHMANNI.

reld verliet; men vindt ook nergens melding van hem, noch in de ſtichting van *Elten*, noch bij de verſchillen over de Vaderlijke Erfenis; dus is hij vermoedelijk voor den vader geſtorven, want indien hij toen in leven was of zoons had nagelaten, zoude hij of zij de vaderlijke ſtamgoederen geërfd hebben, volgens de *Saxiſche* wetten (26). Dus ADELA de ſtamgoederen van haaren vader ervende, geenen broeder had. Hier door wordt reeds het gevoelen tegengeſproken, dat WICHMAN de wederpartije van BALDERICUS, een zoon van deezen WICHMAN was, het geen wij nog nader zullen aantoonen. Uitgenomen het geen aan *Elten* geſchonken was, en het Erfdeel van LUITGARDIS, dat zij daarna ook aan die Abdije gaf, heeft ADELA alle des vaders aanzienelijke goederen geërfd; dus men geene andere kinderen van WICHMAN erkennen kan, dan WICHMAN jong geſtorven, LUITGARDIS Abdisſe van *Elten*, en de befaamde ADELA. Van beide zusters zullen wij in 't bijzonder handelen, na dat wij uit al het bovengeſtelde ons gevoelen zullen

(26) L. L. Saxon. Tit. 7. §. 5. Qui defunctus non filios ſed filias reliquerit, ad eas omnis hereditas pertineat.

len geuit hebben, of de drie voorkomende WICHMANS, dezelfde of verſcheidene perſoonen geweest zijn.

§. 22. Het is onmogelijk, dat WICHMAN de oude broeder van Hertog HERMAN, of zijn zoon WICHMAN de jonge, die tegen Keizer OTTO opſtond, dezelfde perſoon zijn kan, als WICHMAN Graaf in *Hameland*, de Stichter van *Elten*. De oude WICHMAN is immers in 944. geſtorven, en de jonge is in 965. of 967. door MISICA gedood, daar de *Hamelander* nog in 968. en 970 leefde, gelijk wij gezien hebben, zonder van andere redenen te gewaagen; dit heeft op de gedachten gebragt, en is door veele Schrijvers aangenomen, onder anderen door VAN LOON in zijne *Aloude Historie*, dat de Stichter van *Elten* een zoon was, van dien WICHMAN den jongen. Behalven de zwaarigheid, die de Heer BONDAM zeer wel heeft opgemerkt, wegens de verbeurdverklaaring der goederen van den jongen WICHMAN, en die hem bewogen heeft een ander *Systema* aan te nemen, gelijk wij gezien hebben (*s*), en behalven het nieuw licht, dat het *Eltens* doodboek ons van de afſtamming van Graaf WICHMAN geeft,

(*s*) *Verh. van 't Chart. B. p.* 36.

geeft, ligt in de tijdrekening zelve, de ongerijmdheid van deeze ſtelling opgeſloten. Want toen WICHMAN de oude in 944. ſtierf, was zijn zoon WICHMAN nog jong van jaaren, en is door den Keizer tot zoon aangenomen en opgevoed (*t*). Van deezen jongen WICHMAN vinden wij geene melding gemaakt, voor 953, dat hij op zijn best den mannelijken ouderdom kan bereikt hebben, dus het niet zijn kan, dat zijn zoon in 968 reeds bejaarde kinderen had, daar wij weten, dat ADELA omtrent 955. geboren is; — Hier uit beſluiten wij, dat WICHMAN Graaf in *Hameland*, noch WICHMAN de oude, noch WICHMAN de jonge, noch de zoon van WICHMAN de jonge kan geweest zijn; en het is ons ten-eenemaal onbekend, of er eenige betrekking of maagſchap tuſſchen dezelven geweest zij.

§. 23. Hulveriger zijn wij ons gevoelen te uiten, of één der beide *Saxiſche* WICHMANS, dezelfde was als WICHMAN Graaf van *Gent*, en wel, dewijl wij moeten bekennen, hier in van alle Schrijvers die ons voorgegaan zijn, te verſchillen. Daar wij echter alleen de waarheid zoeken, en alles zoo veel in ons vermogen was, heb-

(*t*) WITICHIND. p. 657.

hebben nagegaan, zullen wij rondborſtig voordragen, het geen hier omtrent gevonden wordt, hartelijk wenſchende, dat een ander, indien onze ſtelling waarſchijnelijk voorkomt, die zal aannemen, of indien wij ons mogten bedriegen, met bewijzen, zonder veronderſtellingen, ons op den regten weg, zal te rug leiden.

Wij vermeenen dus eerſtelijk, dat de oude WICHMAN, broeder van HERMAN van *Saxen*, geenzins de *Gentſche* Graaf en Man van de *Vlaamſche* LUITGARDIS geweest is, noch heeft kunnen zijn. Gaarne willen wij met verſcheiden Schrijvers aannemen, dat hij getrouwd was met FREDERUNNA, dochter van THEODERICUS, bij zommigen genoemd Graaf van *Ringelheim*, en zuster van Keizerin MATHILDIS; dat uit dien Echt verwekt zijn de jonge WICHMAN, van wien hier boven geſproken is, EGBERT en HEDWIG, getrouwd met SIEGFRIED, zoon van den Markgraaf GERO, en daarna Abdiſſe van *Gernrode*; maar verder kunnen wij niet gaan, noch hem eene tweede Vrouw en wel LUITGARDIS van *Vlaanderen* toe erkennen; wij hebben gezien dat, daar haare Ouders eerst in 934 trouwden, zij op het vroegst in 935 kan geboren zijn, en dus niet dan na 't jaar 950 met WICHMAN Graaf van 't

ſlot

ſlot van *Gent* getrouwd; en dat Huwelijk is buiten allen twijfel. Maar toen was de oude WICHMAN reeds overleden; waar van ons de bondigſte bewijzen door een gelijktijdig ſchrijver nagelaten zijn, te weten WITICHINDUS. 1. Dezelve zegt (*u*) dat de jonge WICHMAN, met THIADERICUS, door Hertog HERMAN, den Keizer te hulp gezonden zijnde, tegens LUIDOLF zijnen oproerigen zoon, beide zig hebben laten omkoopen; gelijk wij hier boven gemeld hebben; en hij geeft voor reden van 't ongenoegen van WICHMAN, dat hij zijnen oom beſchuldigde, hem zijn vaderlijk Erfgoed geroofd te hebben, bij welke klagten naderhand ECBERTUS, dien men zijn broeder ſtelt, zig ook gevoegd heeft (27). Het zij men de woorden, *paterna hereditas*, toepast op de nalatenſchap van den ouden WICHMAN, en dat men vermeent dat Hertog HERMAN na zijn broeders dood, deszelfs goederen aan de onmondige zoons

(*u*) *Ib. p. 654.*

(27) WICHMANNUS autem admodum corruptus, patruum exin arguere, paternæ hereditatis raptorem dicere, et ſuorum theſaurorum prædonem vocare cœpit — Jungitur quippe ECBERTUS WICMANNO eademque ſententia conſurgunt in ducem.

zoons onthield, het zij men die woorden betrekkelijk maakt, op de nalatenſchap van WICHMANS, HERMANS en hunner broederen gemeenſchappelijken vader, daar uit blijkt echter ten duidelijkſten, dat in dat jaar 953. de oude WICHMAN overleden was, dewijl zijn zoon, zig bezwaard reekende in zijn vaderlijk Erfgoed, en geſteld, dat dit de broeder deeling aanging, had de jonge WICHMAN geen het minſte recht, zig daarmede te bemoeien, toen zijn vader nog in leven was; maar het moet zeker het Erfgoed van den ouden WICHMAN geweest zijn, dat HERMAN onthield, dewijl HERMANS vader reeds overleden was, toen hij aan 't Keizerlijk Hof verſcheen (*v*); dus langen tijd te voren. Hij had in 't eerst zeer weinig goederen, uit zijne vaderlijke Erfenis ontvangen (28), maar uit de klagten van den jongen WICHMAN wordt duidelijk, dat hij zig ten zijnen nadeele verrijkt had. Deeze dood van den Ouden WICHMAN wordt nog nader bevestigd:

2. Door het verdere gemelde van WITICHINDUS. De jonge WICHMAN wierd in 't jaar 956. in

(*v*) *Anal. Saxo p.* 260.

(28) Primo ſeptem manſis totidemque colonis fuit contentus.

in het Keizerlijk Paleis, onder zekere bewaring gehouden, dewijl hij nalatig was zijne klagten tegen zijnen oom, te bewijzen; onder voorwendzel van krankheid, weigerde hij den Keizer naar *Beieren* te geleiden, die hem deswegens eene vermaning gaf en hem voor oogen hield, dat hij hem, verlaten, (*deſtitutus*) van vader en moeder, als zoon aangenomen had, eene behoorlijke opvoeding gegeven, en hem in zijne vaderlijke eerampten geſteld; hem daar om verzoekende zig ſtil en gerust te houden (29). WICHMANS ouders waren dus dood en de Keizer had zig zijner, met eene bijzondere zorg en liefde aangenomen. — Mij dunkt dat het woord *deſtitutus* hier alles afdoet, en dat men daar in eene natuurlijke en niet eene gezogte betekenis vinden moet (30). Want uit dee-

(29) Unde monitus ab Imperatore, quia *diſtitutus* a patre et matre, loco filii eum aſſumpſerit, liberaliterque educaverit, honore paterno promoverit etc. WITICHINDI. p 657.

(30) Men kan geenzins aannemen de drogredenen, die men vindt bij SANDERUS, *Flandria Illuſtr. in Antiquar. ad. T. I. p. 27. Ed. Fol.* waar heen wij den Lezer wijzen moeten.

deeze woorden te willen gevolgtrekken, dat de oude WICHMAN, nadat hij met den Keizer verzoend was, in 937. zig naar het Graafſchap van *Gent* begaf, en aldaar in ſtilte leefde en geſtorven is; en dat daarom van hem geene verdere melding in de *Duitſche* Hiſtoriſchrijvers geſchiedt, is ons als eene zuivere veronderſtelling, en tegen de duidelijke letter aan, voorgekomen, daar WICHMAN de jonge, *paterno honore promotus fuit*; waar door men eigenlijk verſtaan moet, dat hij in 't genot der Leenen of *Beneficia* geſteld, en hem de Graaflijke bediening toevertrouwd is. Dit toont ten overvloede aan, dat zijn Vader niet meer leefde; want onder de Regeering der OTTOS, was de Graaflijke waardigheid reeds dusdanig gevestigd, dat men niemand, zonder wigtige redenen daaruit ontzette; en de oude WICHMAN was met den Keizer verzoend; dit vergeleken met het ongenoegen van den jongen WICHMAN, wegens zijn Vaderlijk Erfgoed, laat ons geen twijfel over, of de oude WICHMAN was in 953. reeds dood.

3. Hierbij komt het diep ſtilzwijgen over de verdere Lotgevallen van den ouden WICHMAN,

MANS; want nadat gemeld wordt, dat hij met den Keizer in 937. verzoend was, wordt daar bij gevoegd, dat hij nuttig en getrouw tot het einde toe gebleven is. — (31) Het geen doet vermoeden dat hij niet lang daarna leefde; want indien hij in 962. en 964. nog Graaf van *Gent* was, zou zeker iets van hem gewaagd zijn, bij de lotgevallen van zijnen zoon.

4. Het is dus ten hoogſten waarſchijnelijk, dat hij is, de Graaf WICHMAN, die in 't Jaar 944. ſtierf, 't welk in 't *Fuldaſche* doodboek wordt aangetekend (*w*); te meer, daar in dien tijd geen andere WICHMAN ons is voorgekomen; en het niet ongerijmd is, dat de dood van eenen zoo aanzienlijken Man, als hij, Broeder van den Hertog van *Saxen*, in dat doodboek gemeld worde; eer zelfs, dan van andere WICHMANS; al wierden die gevonden.

Dus WICHMAN de Oude in 943. geſtorven, of ten minſten in 953. en 956. reeds dood zijnde, kan onmogelijk de man geweest zijn van LUITGARDIS van *Vlaanderen*, die niet wel eer

(31) WICHMANUS converſus, pacem fecit cum rege, et utilis et fidelis in finem permanſit. WITICH. l. c.

(*w*) *Necrol.* Fuld. bij LEIBNITS, *S. R. Br. T.* 3. *P.* 76.

eer dan 953. huwbaar was; hij heeft haar niet kunnen overleeven in 962. en 964. En daar de man van LUITGARDIS, ontegenſprekelijk, was de Graaf van 't Nieuwe Slot van *Gent*, kan de Oude WICHMAN onmogelijk die Graaf van *Gent* geweest zijn.

§. 24. De Jaaren en levenstijd zouden meer waarſchijnelijkheid geven, om den jongen WICHMAN tot Graaf van *Gent* te rangſchikken; maar hier in zijn onoverkomelijke zwaarigheden, voortkomende uit alle de gebeurtenisſen van dien onrustigen geest, welke WITICHINDUS zeer naauwkeurig aangetekend heeft; daar vindt men, dat na dat hij door Keizer OTTO, als vijand van 't Vaderland verklaard was, hij naar *Vrankrijk*, tot Hertog HUGO vlugtte, en omtrent het Jaar 958. naar *Saxen*, tot zijn Huis en tot zijne Vrouw te rug keerde; toen heeft hij met de Slaven te ſamen geſpannen, en wanneer een Leger tegen hem gezonden wierd, heeft hij zig moeten onderwerpen, en met moeite van den Keizer verkregen, zijn Vaderland en zijne Vrouws goederen te mogen genieten (32). Hij heeft zig vervolgens ſtil in *Saxen* gehouden, tot

(32) Vix ab Imperatore obtinuit, ut patria coniugisque patrimonio cum gratia imperiali frueretur. Ib. p. 659.

tot na 's Keizers vertrek naar *Italien* in 961. wanneer hij zijne oproerige daden wederom begon, en eindelijk in 965. of 967. door MISACHA gedood is, gelijk wij boven zagen. Hij heeft dus altijd in *Saxen* gewoond, zijne Vrouw bevond zig daar, haare bezittingen lagen in die ſtreek, en uitgenomen zijne korte vlugt bij Hertog HUGO in *Frankrijk*, vindt men hem nooit buiten *Saxen*; dus kan hij niet zijn geweest, de Graaf van *Gent*, man van LUITGARDIS: dit hebben ook de latere *Vlaamſche* Schrijvers zeer wel begrepen en gemeend, dat het de oude WICHMAN was, en niet de jonge, die in *Vlaanderen* eenig gezag gevoerd had (*x*). Wanneer men daar bij voegt, het algemeen ſtilzwijgen van alle oude *Duitſche* Schrijvers, die nergens van die betrekking der *Saxiſche* WICHMANS tot *Vlaanderen*, of tot het Slot van *Gent* ſpreken, welk ſtilzwijgen aan de vorige geſtelde bewijzen, eenige kracht meer bijzet, durven wij beſluiten, dat noch WICHMAN de Oude, noch WICHMAN de Jonge, Graaf van *Gent* geweest zijn.

§. 25. Maar hoe zal men het dan maaken met het eenpaarig getuigenis van alle de *Vlaamſche* Schrij-

(*x*) DU CHESNE, *Hist. de la Mais. de Gant. p.* 36.

Schrijvers, die éénen van die twee WICHMANS voor Graaf van *Gent* erkennen?

Wij zullen trachten deeze in ſchijn gegronde tegenwerping te toetzen en te beandwoorden.

Als de voornaamſten van alle die Schrijvers ſtellen wij, 't *Chronicon St. Bavonis Gandenſis*, MARCHAND, *deſcriptio Flandriæ*, OUDEGHERST, MEYER, DU CHESNE *Hiſtoire de la Maiſon de Gant*, LINDANI *Tenremunda*, GRAMAYE *Antiquitates Gandavenſes*, AUBERTUS MIRÆUS, en verſcheiden anderen, die hoewel in eenige omſtandigheden verſchillende, egter allen éénen van beide WICHMANS, uit éénen mond aannemen tot Graaf van *Gent*. Wij hebben reeds hier voren eenige plaatzen uit de *Chronyk van St. Bavo*, en uit MARCHAND aangehaald; het zou waarlijk eene zeer moeilijke en onnutte taak zijn, alle die Schrijvers ſtuk voor ſtuk na te gaan, uitteſchrijven en te vergelijken. Hun gevoelen is over 't geheel genomen, het zelfde, en wij zullen ons alleen bezig houden, het gewigt, dat daar aan gehegt moet worden, te overwegen.

Daar is een WICHMAN, Graaf van 't ſlot van *Gent* geweest, getrouwd met LUITGARDIS van *Vlaanderen*; zij is geſtorven 961; hij heeft haar overleefd.

Daar

Daar zijn twee WICHMANS in *Saxen* geweest, Vader en Zoon; de zoon was geduurende zijn geheele leven oproerig tegen den Keizer en is 965. of 967. gedood; deze twee pointen ſtaan zeker, en zijn buiten verſchil — maar zeggen de *Vlaamſche*: één dier twee *Saxers*, was onze WICHMAN; dit ontkennen wij.

Wanneer men de manier van Oude Kronijken, Jaarboeken, Historie-Schrijvers kent, is men ten vollen overtuigd, dat latere de vroegere meesttijds woordelijk, en zomtijds op de beſpottelijkſte en tegenſtrijdigſte wijze uitgeſchreven hebben; dat men toen geene de minſte *kriticq* gebruikte, en dat men alles aannam, wat men vond. Dit ziet men bij voorbeeld in den *Saxiſchen Analist*, die veel WITICHINDUS en DITHMARUS uitſchreef, maar die daar en boven, andere bijzonderheden, uit Schrijvers, ons onbekend, of die niet tot ons gekomen zijn, gehaald heeft, die zijn werk eene zekere waarde en geloofwaardigheid bijzetten: maar men kan hem geenzins dat vertrouwen ſchenken, als aan gelijktijdige Schrijvers, hoewel deeze zomtijds met veel voorzichtigheid moeten behandeld en geloofd worden, naar maté van de tijden, dat zij geleefd hebbben, en van de inzichten waarom zij de pen voerden. Dit zelfde

moet men zeggen van de *Vlaamſche* Schrijvers, die de een den anderen gevolgd zijn, en die eene vermenging maakten van twee waarheden, waar uit eene onwaarheid ontſtond. Want vindende, in ontwijfelbaare bronnen, eenen Graaf WICHMAN van *Gent*, en omtrent dien zelfden tijd, in *Duitſche* Schrijvers, twee *Saxiſche* WICHMANS, hebben zij, daar men zoo gaarne reden van alles geeft, en het harde, *ik weet het niet*, mijden wil, niet nagelaten, daar van gebruik te maaken, en ſtellingen, Genealogien en wat dies meer is, voort te brengen.

Dus van lateren zwijgende, wil ik alleen tot den oudſten mij bepaalen, en wel tot de *Kronijk van St. Bavo*, waar op allen zig beroepen, en die mij dus de Bron ſchijnt, waar uit de misſlag geſproten is. Dit werk is ons ten eenemaal onbekend, en wij hebben alleen gezien de uittrekzels, die daar van gevonden worden bij DU CHESNE, en bij den Heer KLUIT (*y*); dus wij het zelve geenzins in zijn zamenhang kunnen beoordeelen, noch weten in welken tijd die Kronijk geſchreven is; alleen blijkt ons, dat het als alle Kronijken op Jaartal, zonder vereeniging

(*y*) DU CHESNE, *Hist de la Maiſon de Gant Preuv.* p. 42. KLUIT *Hist. Crit. T.* 2. *P.* 1. *p.* 23.

niging van de bijzondere ſtoffen, ſtaat; dus men achter elkanderen, bij DU CHESNE afgedrukt vindt gevallen van onderſcheidene Jaaren, en die zeker niet te zamen behooren. Wij gelooven, dat de Schrijver van die *Kronijk* geenzins gedagt heeft, aan de nakomelingſchap te verhaalen, dat de WICHMANS, die hij op verſchillende plaatzen noemt, een en dezelfde perſoon waren, maar dat hij uit verſcheiden handſchriften, zijn werk te zamen ſmeltende, uit de *Vlaamſche Charters*, dit, en uit WITICHIND, DITHMARUS, of uit anderen, dat, getrokken heeft; 't welk veel verwarring, bij gebrek van toenaamen veroorzaakt; zoo als in alle oude Kronijken. Sprekende op het Jaar 958. en 967. van den *Saxer* WICHMAN, zegt hij geenzins, dat hij dezelfde perſoon is, die in 941. en 962. gemeld wordt. In tegendeel het komt ons voor, dat hij die wel duidelijk onderſcheidt. Op 941. en 962. noemt hij dien WICHMAN Graaf, *Comes* (33), terwijl hij op 958. van de vlugt van den *Saxer* WICHMAN, en op 967. van zijnen dood ſprekende, hem alleen WICMAN-

(33) *Quidam horum Comitum* WICMANNUS *nomine uxorem ſuam* LIETGARDAM; en op 962. WICMANNUS *Comes S. Bavoni Villam Theſela tradidit.*

MANNUS, zonder bijvoeging van Graaf (*Comes*) noemt, dit kan met opzet geſchied zijn.

MARCHAND beroept zig ook op SIGERBERTUS *Gemblacenſis*, maar die ſtelt alleen den dood van WICHMAN op 967. zonder verder iets naders te verhaalen.

Wij beſchouwen dan de *Kronijk* van *St. Bava* als een zamengeſteld werk, en alzoo geenzins van dat gewigt, om het gezag van WITICHINDUS, een gelijktijdig Schrijver op te weegen. Was er in weezen een *Vlaamsch* Schrijver van dezelfde Eeuw, die WITICHIND tegenſprak, wij zouden ons oordeel opſchorten, of door bijkomende omſtandigheden, de meeste geloofwaardigheid van een van beide trachten te bepaalen; maar dit is thans het geval niet. Het zij verre van ons, het aanweezen van eenen WICHMAN in *Vlaanderen*, met alle de gevolgen daar van te ontkennen, en de geloofwaardigheid der oude en latere *Vlaamſche* Schrijvers in twijfel te trekken; maar wij vermeenen, dat in de toepaſſing van dien WICHMAN tot *Saxen*, zij die oude Kronijk kwalijk verſtaan en verdraaid hebben, of dat hij die deeze Kronijk geſchreven heeft, zeer verſchillende perſoonen tot één gemaakt heeft. Wanneer men de verſcheiden *Vlaamſche* Schrijvers doorloopt,

loopt, zal men ook merken, dat zij gebruik van WITICHINDUS gemaakt hebben, maar dat zij door gebrek van andere bewijzen, denzelven verkeerd uitgelegd, en het ſtrijdige van hunne ſtelling niet ingezien hebben. Maar, zal men zeggen, indien WICHMAN de Jonge niet tot *Vlaanderen* behoorde, waarom heeft de Kronijk een gedeelte zijner lotgevallen te boek gebragt, en zijnen dood gemeld? Wij antwoorden, dat de Schrijver misſchien ter goeder trouwe meende, dat hij dezelfde was; dat hij misſchien dien naam vindende, hij denzelven in onzekerheid gemeld heeft. Ten minſten het geeft nog een grooter gewigt aan ons gevoelen, daar alle latere Schrijvers aannemen, dat de *Gentenaar*, de Oude, en niet de Jonge WICHMAN geweest zij, en alzoo die in de Kronijk gemeld worden, onderſcheiden van elkanderen waren, 't welk de kracht van 't bewijs dat men haalt uit de *Kronijk van St. Bavo*, zeer verzwakt; deeze verſchillendheid van *Hypotheſe* over den Ouden, of den Jongen, maakt het zeer mogelijk, dat het geen van beiden was, die als Graaf van *Gent* geſteld wordt, zelfs alle andere bewijzen ter zijde ſtellende. Dus de mogelijkheid aan éénen kant daar zijnde, en de zekerheid aan den anderen kant, uit onwraak-

baare gronden door ons daar geſteld zijnde, volgt van zelve, dat alle *Vlaamſche* Schrijvers, ter goeder trouwe gedwaald hebben, en dat de latere *Duitſche* Schrijvers, die zig op hun getuigenis beroepen hebben, in het opmaaken van Geſlacht-registers insgelijks den weg gemist hebben (34).

Het

(34) Om de manier van ſchrijven en het Gezag der *Vlaamſche* Schrijvers te beöordeelen, en overtuigd te zijn, dat zij mindere hulpmiddelen hadden dan wij, moet men nazien SANDERUS *Flænd. Ill in auct ad Tom. I. p.* 26. en het aldaar voorkomend, *Rapport des premiers Comtes de Gant avecq ceulx de Saxe et Hollande, de mesmes noms et temps, par le Comte de Gomiecourt.* Alwaar men vinden zal, dat het geenzins bij hem bewezen was, dat een der *Saxiſche* WICHMANS dezelfde als de *Gentenaar* zou zijn; dat zelfs veele omſtandigheden hem daar aan doen twijfelen; hij telt dezelfde op, en meldt daar na, hoe men die zou kunnen oplosſen — *Mais il y a quelque ſorte de replique a tout cela ſi on repond que par adventure etc.* maar uit zijne geheele verhandeling blijkt, dat hij aan die overlevering weinig geloof ſloeg, edoch dat hij uit beleefdheid voor het geſlacht van *Gent*, dat door dien *Saxiſchen* oorſprong zeer gevleid was, zig niet duidelijker wilde uiten. —— Dus begint hij: *Ceux qui ſe plaiſent aux recherches des maiſons illuſtres, ont des raiſons et conjectures aſſés fortes, pour eſtimer que tant les Comtes d'Alost, que les Chaſtelains de Gant etc. tirent leur origine d'un*

WIC-

Het zal dus niet meer noodig zijn, voor het gevolg te twisten, of WICHMAN broeder of WICHMAN neef van Hertog HERMAN, van *Saxen*, Graaf van *Gent* geweest zij; wij kunnen die Vorsten en hunne lotgevallen aan de *Duitſche* Geſchied-Schrijvers overlaten, zonder dezelve verder in de *Nederlandſche* zaken te mengen; de huwelijks verbindtenisſen egter uitgezonderd, zoo als bij voorbeeld die van MATHILDIS, dochter van Hertog HERMAN, met BALDUIN, Graaf van *Vlaanderen*, het zou ook zeer wel hebben kunnen geſchieden, dat dit huwelijk eenige aanleiding gegeven had, tot den misſlag aangaande WICHMAN.

§. 26.

WICMAN *Comte, Gouverneur du nouveau Chaſteau de Gand.* — *Il m'a ſemblé à propos en faveur de la verité d'examiner ce point, problematiquement toute fois, et avec proteſtation de ne vouloir prejudicier en rien à la ſplendeur de la dicte famille à la quelle je ſuis lié d'une ſi étroite alliance et parenté* — Het geheele ſtuk verdient gelezen te worden, en beeft ons volkomen overtuigd, dat het gevoelen der *Vlaamſche* Schrijvers, of op Overlevering rust, of wel getrokken is uit Bronnen, die wij nog bezitten, en die wij dus even als zij, het recht hebben, te raadplegen, om ons gevoelen daar uit te vormen, en dat zij alle geenzins overtuigd waren, van de ontwijfelbaarheid der aangenomen *Hypotheſe*, wegens de WICHMANS.

§. 26. Bij gebrek van egte ſtukken is het ons onmogelijk iets te bepaalen, aangaande den oorſprong en de Kinderen van WICHMAN, Graaf van *Gent*. Het algemeene gevoelen is, dat hij eenen zoon gehad heeft, THEODERICUS genaamd, die na hem Graaf van *Gent* geweest is; anderen geven hem daar in tegendeel eene dochter HILDEGARD, die men zegt getrouwd te zijn, met THEODERICUS, na hem Graaf van *Gent*, van wien de Graven van *Holland* afſtammen; WREDIUS zegt dat hij kinderloos geſtorven zij.

Hierbij moeten wij een oogenblik blijven ſtaan. Hooger is gezien, dat in 653. een THEODERICUS, Neef van Hertog HERMAN, met WICHMAN den Jongen zig tegen den Keizer verzet heeft, en het is ons waarſchijnelijk voorgekomen dat hij geen Broeder van den ouden WICHMAN, maar zijn neef, zoon van UDO was, zijne werkzaamheid beperkte zig alleen tot *Saxen*, dus zulke Schrijvers zig zeer vergisſen, die hem op de eene of andere wijze aan de *Vlaamſche* of *Hollandſche* Graven, willen vast knoopen.

Maar een andere THEODERICUS is uit egte bewijzen en Charters in de *Vlaamſche* ſtreeken bekend. Het is waarſchijnelijk dat hij dezelf-

zelfde is, die in 't jaar 953. als getuige voorkomt van ARNULF, Markgraaf van *Vlaanderen* (z) hoewel hij aldaar nog niet met den Graaflijken titel pronkt. Men vindt hem insgelijks getuige van Graaf WICHMAN, bij de gifte die deeze in 962. aan *Blandinien* doet, en hij wordt THEODERICUS *Comes*, Graaf, genoemd (*a*). Hij is insgelijks getuige en medewerker, *Coöperator*,, van eene gifte die ARNULF, Graaf van *Vlaanderen* in 972. aan *Blandinien* doet, dus had hij eene naauwe betrekking tot den Graaf van *Vlaanderen* (*b*): Hij met zijne vrouw HILDEGARDIS, en zijn zoon ARNULF geven aan *Blandinien*, *Cleiham* in den *Gouw* van *Vlaanderen*, in 977 (*c*). De waarheid van 't gevoelen der *Hollandſche* Schrijvers, die hem THEODERICUS of DIRCK de II. noemen, is op de beste gronden gebouwd, maar het behoort niet tot ons beſtek, deezen draad verder te volgen; alleen moeten wij onderzoeken of deze THEODERICUS, DIRCK, of zijne vrouw HILDEGARDIS, van WICHMAN, Graaf van *Gent*

(z) DU CHESNE *l. c. Pr. p.* 953.
(*a*) *Ibid p.* 46.
(*b*) *Ib. p.* 47.
(*c*) MEYERUS *Ann. Fland. ad Ann.*

Gent geſproten zij, gelijk de meeste *Vlaamſche* Schrijvers als MARCHAND, LINDANUS, MIRÆUS, SANDERUS *enz.* verzekeren, maar 't welk, zoo veel wij weten, door geene bewijzen geſtaafd wordt.

WICHMAN kan eerst na 950. met LUITGARD getrouwd zijn, gelijk wij bewezen hebben, dus kon THEODERICUS, indien hij zijn zoon was, niet reeds in 953. of ten minsten in 962. als getuige voorkomen, en hoewel meermalen kinders, als toeſtemmende in giften aan de Geeſtelijken en anderzins, in veele Charters voorkomen, kan dit egter niet tot de getuigen uitgeſtrekt worden; te meer daar THEODERICUS, hier reeds Graaf genoemd wordt, dat toen eene bediening en geen Erfelijken titel aanduidde. Nog meer, deeze THEODERICUS heeft reeds in 977. eenen zoon ARNULF, die in jaaren van onderſcheid, en zijn getuige was; en zijn andere zoon, EGBERT, is niet alleen in 978. Aartsbisſchop van *Trier* geworden. maar was al in 't jaar 953. door zijnen Vader DIRCK aan den toenmaligen Bisſchop van *Trier* gezonden, om eene goede opvoeding te ontvangen (*d*). Dus kan THEODERICUS niet van

(*d*) BROUWER *Ann. Trev. T. I. p.* 480.

van WICHMAN uit LUITGARD geſproten zijn, ten ware men wil aanemen, dat WICHMAN eene eerſte vrouw gehad heeft, die Moeder van THEODERICUS was; maar dewijl ons niets is voorgekomen, dat daar toe de minſte aanleiding geeft, zullen wij ons daar mede niet ophouden.

Ook ſtellen de *Hollandſche* Schrijvers deezen THEODERICUS, zoon van THEODERICUS I. Graaf in *Vriesland* en van *Geva* of *Gena* (*e*); en om eenige inſtemming met de *Vlaamſchen* te hebben, is uitgedagt, dat niet THEODERICUS, maar zijne vrouw HILLEGARDIS, een kind van WICHMAN was; maar behalven, dat geene bewijzen daarvoor worden bijgebragt, komen de Jaaren alweer niet overeen, wegens de geboorte van LUITGARDIS, en dan moet men zig al wederom met een eerſte huwelijk van WICHMAN behelpen. Daar en boven wordt HILDEGARDIS door den Schrijver van 't Leven van den H. ADELBERTUS eene dochter van LODEWYK (*d'outremer*, *transmarinus*) Koning van *Frankrijk* gezegd; maar dit is wegens de jaaren onmogelijk, door dien GERBERGA dochter van Keizer HENDRIK *den Vogelaar*, en die de vrouw was van

(*e*) KLUIT *l. c. T. I. p.* 19. en elders.

van dien Koning, eerst in 't Jaar 939. weduwe van haaren eerſten Man GISELBERTUS, Hertog van *Lothryck* wierd, en dus eerst na dien tijd met LODEWYK is getrouwd. Het is egter zeker; dat deeze HILDEGARDIS zeer naauwe betrekking tot *Vlaanderen* had, maar wij weten niet, welke; uit den meergemelden brief van WICHMAN in 962, zou men ook kunnen beſluiten, dat 'er geen naamaagſchap tuſſchen hem en THEODERICUS plaats had, want deeze wordt alleen THEODERICUS *comes*, als getuige genoemd, terwijl van Graaf ARNULPH van *Vlaanderen* gezegd wordt: *S. Illustris* ARNULPHI *Comitis patris ſupradictæ* LUITGARDIS *Comitiſſæ*, voor wiens ziel de gifte gedaan wordt; en indien THEODERICUS zoon of ſchoonzoon van WICHMAN was, zou dat zekerlijk daar te vinden zijn.

In tegendeel het komt niet onwaarſchijnelijk voor, dat WICHMAN en THEODERICUS het in 't geheel niet eens waren. Want WICHMAN is door den Keizer tot Graaf van 't ſlot van *Gent* aangeſteld, 't welk den Graven van *Vlaanderen*, niet moest aangenaam zijn, wegens de veele moeite, die zij aanwendden, zig van dat juk te ontdoen. Hij is met eene dochter van den Graaf van *Vlaanderen* getrouwd,

waar

waar door hij meer aanzien in deeze ſtreeken en eenige eigen goederen verkreeg; LUITGARD overleden zijnde, zonder dat men weet, of kinderen uit dat huwelijk geſproten zijn, waar over de gedagten verſchillen, ſchijnt de band tuſſchen WICHMAN en den Graaf van *Vlaanderen* gebroken, en de eerſte heeft zijn eigen goed, aan *Blandinien* opgedragen, het zij willens of onwillens, en die gifte is door Koning LOTHARIUS van *Vrankrijk* in 964. bevestigd. De toenmalige afwezigheid van den Keizer in *Italien*, kan oorzaak geweest zijn, dat in *Vlaanderen* de *Franſchen* meer magt verkreegen, dat THEODERICUS, door dezelven is gehandhaafd, en dat die misſchien WICHMAN den voet zullen geligt hebben; ten minſten men vindt, dat Koning LODEWYK aan dien THEODERICUS in 969. het *foreſtum Wasda* of *Waſia* opdroeg, dus in dezelfde ſtreek, alwaar de Dorpen, aan den Graaf van 't ſlot van *Gent* onderworpen, lagen. Wat meer is, Keizer OTTO II. heeft zijn ongenoegen getoond, over verſcheiden giften, aan *Blandinien* gedaan, en die door de *Franſche* Koningen zullen zijn goedgekeurd, want in 974. geeft hij, op verzoek van WOMARUS, Abt van *St. Bavo te Gent*, aan hem te rug, de goederen, die hem afgenomen waren,

als *Nordrewic in pago Tesſandriæ*, *Sethela in pago Bragbantenſe*, *Bocholt in pago Rien* (*f*).

Hoe het zij, men moet in 't einde rondborſtig bekennen, dat men van WICHMAN, Graaf van *Gent*, niets meer weet, dan het geen wij verhaald hebben, en dat alles wat daar verders bijgevoegd wordt, gisſingen zijn, die op geen bewijs ſteunen.

§. 27. Maar wij moeten nog onderzoeken, of WICHMAN Graaf in *Hameland*, en WICHMAN Graaf van *Gent*, dezelfde perſoon zij? en dan is niet te onkennen, dat daar voor zo veel waarſchijnelijkheid, wegens alle zig vereenigende omſtandigheden, voorkomt, dat, hadden wij de gewoone wijze gevolgd, mogelijke dingen als zeker aantenemen, wij dat als bewezen zouden ſtellen. WICHMAN was immers Graaf aan de oevers van den *Rhijn*, hij was zeer Edel en zeer rijk, en zijne voorouders hadden een groot gedeelte van *Duitschland*, vooräl langs *de oevers der Zee* onder hun bewind gehad. Zijne Vrouw was LUITGARDIS, die reeds in 968. bij de ſtichting van *Elten*, niet meer in leven was, dewijl van haar geen melding geſchiedt. Hij heeft geen zoons nagelaten, maar alleen twee dochters LUITGARD en ADELA; deeze laatſte had in 1015. den ouderdom van 60 Jaaren bereikt, dus moet zij omtrent 955.

(*f*) MIRÆUS, *Op. dipl. T. I. p.* 50.

955. gebooren zijn. Vergelijk daar mede, wat men van WICHMAN in *Vlaanderen* weet; hij is tusſchen 940. en 950. tot Graaf van 't ſlot *Gent* aangeſteld; hij trouwde omtrent 953. met LUITGARDIS van *Vlaanderen*, die in 961. ſtierf, en volgens WREDIUS kinderloos; hij doet een giſte aan BLANDINIEN in 962., die in 964. door den Koning van *Vrankrijk* bevestigd wordt; zederd hoort men niets meer van hem in *Vlaanderen*, en THEODERICUS ſchijnt in het Graafſchap *Gent*, hem opgevolgd te zijn. Deeze overeenkomst is treffende, en wordt nog meer bevestigd, door den naam van zijne dochter ADELA, die zeer mogelijk kan heen geleid worden van haare grootmoeder, de oude Gravin van *Vlaanderen*. Zou het dan ongerijmd zijn het volgende te ſtellen? WICHMAN, zoon van GERBERCH, en kleinzoon van MEGENHARD, bezat veele en aanzienelijke Erfgoederen en Keizerlijke leenen, *beneficia*, aan den rechter *Rhijn* oever, zo wel in *Saxen*, als in *Vriesland*; hij wierd door Keizer OTTO den I. tot Graaf van 't nieuwe ſlot van *Gent* aangeſteld; deeze bevordering gaf aanleiding tot zijn huwelijk met LUITGARDIS, dochter van den Graaf van *Vlaanderen*, die hem eenen zoon en twee dochters baarde; de zoon WICHMAN ſtierf jong, waarom van zijne nakomelingen, bij de

Vlaam-

Vlaamſche Schrijvers geen gewag gemaakt wordt; LUITGARD wierd Abdiſſe, ADELA trouwde. Na dood van zijne Vrouw in 961. gaf hij zijn goed in *Vlaanderen* gelegen, aan de Abdije BLANDINIEN, en deed afſtand, het zij vrijwillig, het zij gedwongen, van het Graaflijk bewind over *Gent*, dat het afwezen van den Keizer, en de magt van den Koning van *Vrankrijk*, hem misſchien noodzaaklijk maakten; hij is daarna in zijn Vaderland te rug gekeerd, en ſtichtte aldaar de Abdije van *Elten*; dit is de oorzaak, dat men niets meer van hem in *Vlaanderen* geboekt vindt.

Niets tegenſtrijdigs met de geſchiedenisſen, bevindt zig, zoo veel wij weten, in deeze *Hypotheſe*, die wij gaarne ter overweeging van des kundigen aanbieden, en tot een naauwer onderzoek aanbeveelen. Egter kunnen wij niet ontveinzen, dat éene zwaarigheid ons hier in is voorgekomen, te weten, dat volgens MEIERUS de *Vlaamſche* LUITGARD den III. *Kal. Oct.* (29 Sept.) 961. te *Gent* geſtorven is, en te *Blandinien* begraven; daar de vrouw van den ſtichter van *Elten*, *Id. Octobris* (15. October) geſtorven is, en te *Elten* begraven in het graf daar de Abdiſſe IRMGARD ligt. Maar zou men die niet kunnen oplosſen, met te veronderſtellen, dat WICHMAN, *Vlaanderen* verlatende, het Lijk van zijne Vrouw uit *Blandinien*, naar de nieu-

nieuwe, door hem gebouwde Abdije *Elten*; heeft doen overbrengen, het geen in dien tijd zeer gebruikelijk was; en dat de dag van die Translatie, in plaats van den ſterfdag van LUITGARDIS, in het *Eltens* doodboek aangetekend ſtaat? Behalven dat de ſterfdag van de *Vlaamſche* LUITGARD alleen bij MEYER ſtaat, die een zeer nieuw Schrijver is, dus geenzins een zaak twijfelachtig kan maaken, die anders bewezen was, ten ware men de gronden, waaruit hij dien ſterfdag bepaalde, kon bijbrengen. Indien wij toegelaten worden tot een nader onderzoek der Chartres in de Abdije van *Elten* berustende, waar toe ons eenige hoope gegeven is, zullen wij misſchien in 't vervolg, meer hier omtrent kunnen bijbrengen.

§. 28. Alle deeze omſtandigheden hebben ons aanleiding gegeven tot nog eene andere giſſing, maar die wij niet anders dan voor eene bloote giſſing willen doen doorgaan. De *Vlaamſche* en *Hollandſche* Schrijvers beweeren alleen eene naauwe betrekking tuſſchen WICHMAN en THEODERICUS, beide na elkanderen Graven van *Gent*, hoewel ons zulks uit hoofde van het ſtilzwijgen van den brief van 962, wat twijfelachtig is voorgekomen; de natuur van die be-

trekking wordt verſchillende opgegeven, gelijk wij gezien hebben.

Maar zouden die twee Graven geen broeders kunnen geweest zijn, en beide zoons van DIRK, bijgenoemd *den Eerſten*, Graaf in *Vriesland*, of volgens den Heer KLUIT, *Comes Friſiæ, ad Rhenum & variis in locis inſignis territorii poſſeſſor & dynaſta*, en van GEVA of GENA? de woorden van 't *Eltensch* doodboek *Obiit Meginhardus, Pater Gerberch, cujus filius Wichmannus* &c. hebben ons op de gedagten gebragt, of die GERBERCH niet eene vrouw en geen man was. *Gerberch* dus geſpeld, wordt meest al voor een vrouwlijke naam gehouden, en *Gerberch* is dezelfde naam als *Gena* of *Geva* (*g*); dus die GERBERCH eene dochter zijnde van MEGINHARD, indien wij ſtellen, dat hij is die MEGENHARD, Hertog van *Vriesland*, na doode van zijnen broeder EVERHARD, moet men zig niet verwonderen, dat haare zoons, zulk een aanzien, en zoo veele goederen en bezittingen, in de *Nederlanden* verkregen. Dan is die GEVA, indien zij dezelve als GERBERCH was, geene dochter, gelijk geſteld wordt, van Graaf

(*g*) KLUIT *Hist crit. T. I. p* 19. *No.* 56. *en de aldaar aangehaalde Schrijvers.*

Graaf PIPYN, *filia* PIPINI *comitis ſylvanectenſis*, maar van den *Vrieſchen* Hertog. SANDERUS ſtelt dat WICHMAN, dien hij zoon van WICHMAN noemt, een Broeder van THEODERICUS was (35). Van LOON (*h*) hoewel zeer verward in zijne Geſlachtregisters, heeft evenwel dienaangaande iets gevonden, of uitgedagt, dewijl hij WICHMAN, ſtichter van *Elten*, Broeder ſtelt van THEODERICUS den II. bij hem den V. genoemd, of eigenlijk van den genen die Graaf van *Gent* was, en in 988. geſtorven is, hoewel hij beide verkeerdelijk zoons van WICHMAN *den Jongen* vermeent te zijn. Hier in kan wel iets waar zijn, waar toe hem oude aantekeningen, mogelijk, den weg zullen gewezen hebben. Evenwel kan eenige twijfel veroorzaaken, dat naar alle waarſchijnelijkheid, THEODORICUS die de eerſte genoemd is, bondgenoot van GISELBERT, Hertog van *Lotharingen*, zig tegen Keizer OTTO verklaard heeft, en vermoedelijk in den ſlag van *Andernach* in 't Jaar 939. ſneuvelde; dus het niet te denken is,

(35) THEODERICUS WICHMANNI primi Comitis filius et alterius WICHMANNI frater. SANDERUS *Rer. Gand. l.* 3. *Pag* 501.

(*h*) *Al. Hist. T. II. p.* 179. 187.

is, dat de Keizer onmiddelijk daarna, den zoon van iemand, die mede tegen hem was opgestaan, zou toevertrouwd hebben, eene plaats van zoo veel aanbelang voor de grenzen van 't Rijk, als toen het nieuwe slot van *Gent* was, en wel in streeken, zoo naa aan *Lothryck* gelegen; of wel, men moet gelooven, dat THEODERICUS, bij FLODOARDUS gemeld, een ander persoon, dan deeze onze THEODERICUS, Graaf in *Vriesland*, geweest zij. Wat men ook hier in verkieze, het kan stof tot onderzoek geven, en het zou een groot licht in de oude geschiedenis van deeze landen verspreiden, indien zulks bewaarheid wierd. Maar onze taak laat niet toe, ons hier verder uittebreiden, maar men kan de zaak in zijn geheel op de hier nevensgaande *Tabel* I. nader inzien.

§. 29. Tot dus verre afgelopen hebbende al het gene ons is voorgekomen wegens de onderscheidene WICHMANS, zullen wij terug keeren tot den Graaf in *Hameland*, die eigenlijk het voorwerp van onderzoek is, en de lotgevallen van zijne kinderen en nakomelingen melden.

Wij hebben reeds voorlopig aangetoond, dat hij geen zoon heeft nagelaten; dus kan WICHMAN, door zijne verschillen met BALDERICK be-

TAB

er Graven in *Hamela*olland
pen *duiden aan het* a

RDUS. WICHMA[N]S, pater GERBERCH, cujus
in *Hamela*CHMANNUS fundator Eccle-
dood 881. dus ſtaat hier alles in de ver-
at GERBERCH een Vrouwe
Ux. EVES

CHMAN, Graaf aan de oevers
den *Rhyn*.
ie op TABEL III.

JS, Co- GERULP HEODERICUS, Graaf in
ld, 811. gine *Th*sland en van 't nieuwe ſlot van
2. Mark- *Francus* no, na WICHMAN. Getuige van
nnoniën. Genus Im Graaf van *Vlaanderen* 972. Ont-
ınt van decus *Saxo*t het Bosch *Wasda* van Koning
n Groo- mes *Friſia* HARIUS van *Vrankrijk*. Ob.
ıvelt in DOVICO on. Mai 988. begraven te *Eg-*
tegen de in *Friſiæ* d. Van hem ſtammen de Gra-
en 835. natus, 839 van *Holland* af.
Monnik te . HILDEGARDIS verkeerd
SBURG, 870. ld dochter van LODEWYK
uis van *smarinus* van *Vrankryk*, maar
D. kan wegens de jaaren niet
Vermoedelijk vermaagſchapt
Huis van *Vlaanderen*.

bekend, zijn zoon niet geweest zijn, het geen wij nog nader hier moeten aandringen. Deeze WICHMAN wordt door alle de Schrijvers een zoon van den ſtichter van *Elten* geſteld; en geen wonder, de gelijkheid van naam, de bezittingen in deeze ſtreeken, en de Jaaren deeden zulks met eenige waarſchijnelijkheid giſſen; wij zeggen, giſſen; want had men de zaak wat doorgedagt, zou men onmogelijk tot die dwaaling gekomen zijn. Wij zullen eerst zijn leven melden, en dan ons gevoelen met bewijzen ſtaaven.

§. 30. In het begin der elfde Eeuw in de ſtreeken, thans *Gelderland*, het Hertogdom *Cleef*, het Graafſchap *Zutphen* genoemd, en eenige aangrenzende Landen, vindt men twee magtige Heeren, WICHMAN en BALDERICK, die gedurende verſcheiden jaaren, over het gezag onder elkanderen getwist hebben (*i*). WICHMANS aanzienelijke goederen waren alle aan den *Rechter Rhijn* oever gelegen, en hij bezat niets aan de *Franſche* zijde, dan zijns Vrouws goederen, terwijl BALDERICK aan dien kant magtig was; beide waren rijk; WICHMAN ſteunde op de gunſt des Keizers, en op de vriendſchap der *Duit-*

(*i*) ALPERTUS *de diverſ. Temp. app.* ECCARD. *S. R. G. T.* 1.

Duitſche Grooten, maar BALDERICK betrouwde op de hulp van den Aartsbisſchop van *Keulen*, en van GERHARD, een magtig Heer aan de *Moeſel*; en daar en boven, was hij getrouwd, met de dochter van den veel rijkeren en Edelen WICHMAN; deeze dochter was ADELA, door haare misdaden maar al te bekend, en zuster van de eerſte *Eltenſche* Abdisſe. WICHMAN was een *Saxiſche* Graaf, *Comes patriæ* wordt hij genoemd (*k*), en de hoofdplaats van zijne Erfgoederen ſchijnt *Vreden* geweest te zijn, dus dezelve meer Oostwaards gelegen waren, dan die van den ſtichter van *Elten*, wiens bezittingen niet verder dan tot *Emmerik* en *Aspel*, zig ſchijnen uitgeſtrekt te hebben. Hij is voor 1008. getrouwd met de dochter van GODEFRIED, Oom van BALDERICK (36), en hij heeft altijd in verbond

(*k*) *Anal. Saxo. ad. ann.* 1016.

(36) WICHMANNUS Præfecti GODEFRIDI filiam in matrimonium ſumpſerat. ALPERT. *L. I. l.* 1. Het woord *Avunculus* wordt onverſchillig voor *Patrius*, door de Schrijvers der midden eeuw gebruikt. *decr. Childeberti Regis l.* 1. *et Capit. Caroli Calvi p.* 161. 296. *Edit.* SIR. MONDI. *Avunculus* wordt ook genomen, voor *le couſin qui a le Germain ſur l'autre*, waar van nog komt: *Oncle à la mode de Bretagne.* BESLIUS *in Hist. Com. Pictav. l.* 10.

bond en vriendſchap met zijn Schoonvader geleefd, en, toen die geſtorven was, met zijnen Zwager; deeze GODEFRIED was Bevelhebber van den Keizer (*Præfectus*) in deeze ſtreeken, en wel in den omtrek van *Thiel*; hij was in 't Jaar 1009. reeds oud en ziekelijk, en is kort daar op overleden; de Keizer heeft zijn zoon in het Krijgsbewind, *Præfectura*, geſteld, hoewel die zwak van Geest en van Lighaam was; 't welk aan WICHMAN gelegenheid gaf zijnen Zwager naar zijnen zin te leiden, en onder zijn naam het bewind te voeren, waarover BALDERICUS zig zeer gebelgd toonde.

De oneenigheid tuſſchen die twee Heeren, hoewel lang ſmeulende, is eerst omtrent 1011. na den dood van GODEFRIED uitgeborſten, dewijl de eene grooter dan de andere wilde zijn, en heeft de droevigſte gevolgen voor beide na zig geſleept, hoewel van tijd tot tijd geveinsde verdragen geſloten wierden. WICHMAN voelde, dat hij te zwak aan de *Franſche* zijde was, waar-

l. 10. Men kan hier van ook een voorbeeld *in 't Chart. Boek van* BONDAM *vinden* op 't jaar 1255 *p.* 503. alwaar HERMAN van *Loen* zijnen Oom OTTO, Graaf van *Loen*, *avunculus* noemt, die egter zijn Vaders Broeder was.

waarom hij zogt, het vertrouwen der Ingezetenen van die Landen te verwerven, ten einde BALDERICK aldaar te kunnen wederſtaan; dit gelukte hem en op hunnen raad ſtichtte hij een ſlot niet ver van de *Maas* gelegen, dat hem dienen moest, het gezag te behouden, en de poogingen van BALDERICK tegen te gaan. Het is ons onmogelijk de gelegenheid van dat ſlot te bepaalen, want het wierd kort daarna door BALDERICK ingenomen en geſlegt. Dit verlies deed den moed van WICHMAN niet zinken, maar hij trok den *Rhijn* andermaal over, en bevestigde het ſlot *Munna* op een hoogte gelegen (37). Zijn tegenſtrever was nog diep in 's Keizers gunst, en wierd door de Biſchoppen

(37) Dit *Munna* is buiten twijfel *Monreberg*, in het Land van *Cleef*, niet vette van *Kalkar* gelegen, en waar naderhand een Casteel was, het gewoon verblijf der Graven van *Cleef*. Hier bevond zig ook een Capittel van Canonniken, dat naar *Cleef* verplaatst is. Het gene dat gevoelen nog meer bevestigt, is dat ADELBOLD, Biſchop van *Utrecht*, BALDERIK in zijn ſlot zijnde gaan bezoeken, dat zeker niet ver van *Munna* gelegen was, hij te ſcheep is terug gekeerd, en zijne paarden bij *Aspela*, nu *Aſpel*, digt bij *Rees* gelegen, door GODIZO een vriend van WICHMAN zijn geroofd. Zie met meerdere het gene wij hier boven §. 6. gezegd hebben.

pen van *Keulen* en *Utrecht* ondersteund; eindelijk heeft de Keizer beide partijen voor zig geroepen, en den vrede voor een poos hersteld. Op dit verdrag vertrouwende, is WICHMAN eenigen tijd daarna in bedevaard naar *Romen* vertrokken, en ADELA heeft deze gelegenheid waargenomen, haaren man op nieuws tot dadelijkheden aantespooren, onder voorwendzel dat de onnozele zoon van GODEFRIED, 't eenemaal door WICHMAN geregeerd wierd, en dat die alzoo het bewind eigenlijk in handen had. Zij noemt dien op een toon van verachting, *dien Saxer*, (*Saxo iſte*) en GODEFRIEDS zoon, haar Mans Neef, *Nepos*, daar zij volle neven waren, dewijl GODEFRIED Oom van BALDERICK was geweest.

BALDERICK door zijne vrouw aangehitst, heeft zijne toevlugt tot den Keizer genomen, en van hem het krijgsbewind, *Præfectura*, in plaats van GODEFRIEDS zoon verworven, en daarbij een verbod aan de Ingezetenen, zig daar tegen te verzetten; waarna hij 't huis gekomen zijnde, door list het Kasteel *Gennep* (*Ganipa*), dat dien ongelukkigen jongman toebehoorde, innam. Deeze tijding, door WICHMAN, die zig toen in het *Alpisch* gebergte bevond, vernomen zijnde, is hij terug geeild, en

het

het is hem gelukt, den Bisschop van *Utrecht* in zijne belangens over te haalen, die een voordeelig verdrag voor WICHMAN bewerkte, dat egter met geene betere trouw, dan de vorige is onderhouden; want BALDERICK, 's anderen daags, den *Rhijn* met weinig gevolg overgevaren zijnde, om zijne zuster te gaan zien, is zijne aankomst ontdekt, waarop de bezetting van *Munna* in Magt is uitgetrokken, en den *Rhijn* oever in stilte afgezakt (38), en genaderd de plaats waar hij zig bevond, dat wij vermeenen *Cleef* geweest te zijn. Zijn gevolg niets euvels vermoedende, had de paarden ontzadeld en liet die gerust weiden; maar op de aankomst van den vijand, hebben zij zig zoo goed mogelijk te weer gesteld, en vermoedelijk zou de overwinning aan hunnen kant geweest zijn, had BALDERICK door vrees bevangen, de vlugt niet schandelijk genomen, en in een schuitje den *Rhijn* overgetrokken; toen wierd de vlugt algemeen, de knegten zogten een schuilplaats in de Kerk, alwaar zij kort daar na, door WICHMAN, die bij toeval zig in de nabijheid bevond, overrompeld wierden en gevangelijk naar *Munna* ge-

(38) Zie over de ligging van deeze plaatzen hier voren §. 6.

gebragt. Dit moet omtrent 1012 gebeurd zijn, dewijl de *Brabantſche* oorlog, in dat Jaar gemeld, onmiddelijk daar op volgde. Deeze Neerlaag maakte de knegten van BALDERICK mismoedig, dewijl het geluk hun tegen liep, en zij geene andere belooning, dan ſchampere woorden van ADELA ontvingen, ja zelfs dat zij voor den geringſten misſlag gebannen wierden, of hun de neus en ooren afgeſneden. Een nieuw verdrag herſtelde de rust, en WICHMAN wierd, nevens Hertog GODEFRIED, in 't jaar 1012. Bevelhebber van 't leger, dat de Keizer tegen de *Brabanders* zond, en het Kaſteel *Leuven* belegerde, zonder het te kunnen innemen (*l*). BALDERICK was niet mede van dezen togt, dewijl hij onder de hand met de *Brabanders* heulde, maar hij is geduurende dien tijd naar *Keulen* gegaan, edoch onderweegs door eenen GERHARD, in dienst van WICHMAN zijnde, gevangen naar *Munna* gebragt, alwaar hij met veel ſmaadheid behandeld wierd. GERHARD wilde hem niet op vrije voeten ſtellen, bevorens hij het ſlot *Aspel* overgegeven had, en 2000 Ponden zilvers betaald (39); eg-

(*l*) SIGEB. GEMBL. ad ann.

(39) Men zal hier onder nader van dien GERHARD, en *Aspela* ſpreken.

egter is door tusschen spreken van WICHMAN het geld op 400 Ponden verminderd. Dit heeft een nieuwen vrede ten gevolge gehad, en de beide Heeren hebben geduurende een Jaar in schijnbare vriendschap geleefd, en elkanderen bezogt. In dien tijd vinden wij, dat WICHMAN aan het Keizerlijk Hof te *Alstede* zig bevond. (*m*).

§. 31. in het Jaar 1016. volgens den *Saxischen Analist*, daar ALPERTUS geen Jaartallen aangeeft, is dit schouwspel op eene gruwelijke wijze geeindigd. BALDERICK had WICHMAN bij zig te *Uplade* genodigd (40), die aldaar

(*m*) *Anal. Saxo ad. ann.* 1014.

(40) Te bepaalen waar eigenlijk *Uplade* of *Upplan* gelegen was, is zeer moeielijk, en wij hebben geen overblijfzel van dien naam kunnen ontdekken, want aan *Oplade*, aan de *Wipper*, in 't Hertogdom *Berg* is niet te denken, dewijl wij weten dat dit *Uplade* bij *Elten* lag; het word in 't *Leven van* den H. MEYNWERCUS genoemd eene sterke stad bij *Elten* gelegen, *Uplage urbs munitissima juxta Eltene sita*. ADELAS zoon THEODERICUS woonde aldaar, en binnen dezelve wierd hij op bevel van zijne moeder gedood. Dus behoorde die plaats tot de goederen van WICHMAN, of tot die van IMAD, zijne beide Grootvaders. Bij ALPERTUS komt het voor als eene zeer sterke plaats op een kleinen heuvel gelegen, omringd van een steenen muur, 't welk in deze streeken iets

daar eenige dagen doorbragt, en met alle teekenen van achting en vriendſchap onthaald wierd; niet

iets zeldzaams was. BALDERICK was daar van in bezit, en na WICHMANS moord, wierd het door Biſchop ADELBOLD van *Utrecht* en Hertog BERNHARD van *Saxen* ingenomen, en tot den grond toe geſlegt. Zederd vindt men daar geen melding meer van, en wij zijn niet vreemd te gelooven, dat dit Kasteel binnen de paalen van het tegenwoordig Graafſchap *Berg*, alwaar veele heuvelen zijn, zig bevond. Zou *Uplade* het zelfde zijn als *Alflaan* bij *Elten* in *pago Patergo in Comitatu* AMELUNGI *Comitis*, alwaar BERNHARD en zijn vrouw HAZEKA goederen bezaten, die de Keizer in 1030. aan den H. MEYNWERK gaf. *Vit.* S. MEYNWERKI §. 106. Men kan ook daar aan denken, ter gelegenheid van *Upplun*, in *Hameland* gelegen, toebehoorende aan de Abdye van *Corvey*, tuſschen 1053 en 1071. BOND. *l. c. No.* 83. Wijlen de Heer Amptman VAN DEN ZAND, dien wij daar over onderhouden hebben, om te vernemen, of er eenige overblijfzels van dien naam, of eenige overlevering van de plaats zelve te vinden was, vermeende, dat dit *Uplade* lag omtrent het Tolhuis aan den Rechter *Rhijn* oever, zonder egter dit gevoelen met eenige bewijzen te ſtaaven. Daar BALDERICK door den Monnik VAN DUITS genoemd wordt Graaf van *Oplathe* of *Houberch*, gelijk wij onder zien zullen, en dat het gemeen gevoelen de latere *Cleefſche* Graven van dien BALDERICK doet afſtammen, zou *Oplathe* of *Oplade* ook het ſlot te *Cleef* zijn? dewijl het woordje *of Houberch* daar in voorkomt. De naam *Oplade* is verdweenen, maar eene

der

niet te min had de affchuwelijke ADELA zig niet ontzien, hem buiten weten van haaren man, door vergift te willen ombrengen, het geen haar niet gelukte; maar bij zijn vertrek uit het flot, liet zij hem onvoorziens op den weg, door twee omgekogte perfoonen, vermoorden. Wij zullen de gevolgen hier van bij de lotgevallen van ADELA verhaalen, en thans alleen melden, dat WICHMANS ontzielde lighaam door THEODERICUS, Bisfchop van *Munfter*, zijnen Boezemvriend, naar *Vreden*, (*Fretheni*) wierd gebragt, en aldaar in zijn Vaders graf begraven (*n*). De Keizer die toen in *Bourgondien* was, gaf *Munna* en alle de goederen die WICHMAN

der bergen waar op de ftad *Cleef* gebouwd is, hiet nog heden den *Hoijberch* of *Hetbergh*, en *Cleef* ligt digt bij *Elten*, en de befchrijving van een flot op den Heuvel gelegen, komt hier wel te pas; ook is het waarfchijnelijk, dat de Zufter van BALDERICK zig te *Cleef* ophield, gelijk wij boven zagen. Egter kunnen wij niet ontveinzen hier in eene zwaarigheid te vinden, dat ons uit alles voorkomt, *Uplade* aan den rechter *Rhijn* oever gelegen te zijn geweest, dewijl het niet de Bezitting van BALDERICK, maar van ADELA was.

(*n*) *Anal. Saxo ad Ann.* 1016. en vergelijk, *Chronogr. Saxo* ap. LEIBNITS *Accef. Hist. T. I. p.* 229. DITHMAR. MERSEL. *ad ann.* 1016.

MAN bezeten had, aan Hertog BERNHARD van *Saxen* in bewaaring, tot dat zijn nagelaten zoon de mannelijke Jaaren zou bereikt hebben. De naam van dien zoon, zijne lotgevallen, zijne nakomelingen zijn ons geheel onbekend; maar men vindt in het Jaar 1030. een Graaf AMELINGEN gemeld in *Pago Paterga*, alwaar *Elten* en *Alflaan* liggen, misschien is hij die zoon; en alzoo men in 't Jaar 1083. een Graaf GERHARD vindt, in wiens Graafschap de Stad en Abdije *Vreden* lag, in den *Westphaalschen Gouw* (o) en dat WICHMAN aldaar in het Graf van zijne Vaders bijgezet wierd, is er eenige mogelijkheid, dat deeze GERHARD, een zoons zoon, of afkomeling van WICHMAN zij; maar die gissing, al was die waar, geeft ons nog zeer weinig licht. Het kan ook zijn, dat de Erfheeren der Stad *Zutphen*, die wij na het midden der elfde Eeuw aantreffen zullen, van zijnen Stam en niet van den Stichter van *Elten* gekomen zijn. De Heer BONDAM in zijne Voorrede, gist dat deeze zoon GODESCALCUS heette, en dezelfde is van wien wij den Stam der *Zutphensche* Graven beginnen zullen. De namalige Heeren en Graven van *Loen* bezaten hunne goe-

(o) LINDEBROG *p.* 144.

goederen in die ſtreeken, zelfs de Stad *Vreden* behoorde hun; het is dus niet onmogelijk, dat zij eenige betrekking tot deezen WICHMAN hadden; maar wij bekennen rondborſtig bij gebrek van beſcheiden, hier te moeten ophouden, en alleen wenſchen wij, dat de toegang tot de Archiven van *Vreden* moge geopend worden, alwaar men zeker eenig meerder licht zal vinden.

§. 32. Deeze WICHMAN was geen zoon van WICHMAN, den Stichter van *Elten*, noch broeder van LUITGARD en ADELA, gelijk men tot nu toe veronderſtelde. Wij hebben reeds voorlopig gezien, dat WICHMAN, jong en voor den Vader geſtorven zij, dat hij in een klein graf te *Elten* begraven ligt, dat door de Erfenis der dochters, van 's Vaders eigen goederen, het baarblijkelijk is, dat geen zoon in weezen was; hier moeten wij nog bijvoegen, dat deeze ſtelling eene bloote uitvinding van latere Schrijvers is, en volkomen tegenſtrijdig met het verhaal van ALPERTUS; deeze heeft die geheele geſchiedenis uitvoerig te boek gebragt, en ſpreekt nergens een woord van deeze maagſchap, noch dat BALDERICK en WICHMAN zwagers waren. Integendeel zegt hij; bij de *Duitſchers* die langs den *Rhijn* woonen, waren twee

twee rijke Heeren, WICHMAN en BALDERICK, die met alle krachten over het gezag twisteden, WICHMAN ſteunde op de gunst des Keizers en op de vriendſchap van veele *Duitſchers*, maar BALDERICK was getrouwd met de dochter van den veel *rijker en edeler* WICHMAN, wiens voorouders een groot gedeelte van *Duitschland* en voor al het bewind, langs de oevers der zee bezaten (41). Kan men iets duidelijker vinden, om aan te toonen het onderſcheid tusſchen den toenmaligen WICHMAN en den veel Edeler Graaf WICHMAN, Vader van ADELA? het zou daar de plaats geweest zijn, van de doorluchtige afkomst van dezen WICHMAN ook te ſpreken, maar het wordt in tegenoverſtelling gezet, en bijzonder gemeld, dat de meeste Rijkdommen en aanzien van BALDERICUS, van zijne vrouws kant kwamen, 't welk

(41) Apud Germanos qui circa Rhenum incolunt duo ditisſimi, WICMANNUS et BALDERICUS, ſummis opibus inter ſe de potentatu contendebant. WICMANNUS gratia et amicitia regis multorumque Germanorum nitebatur. — Sed BALDERICUS ditiſſimi et longe nobiliſſimi WICMANNI, cujus majores magnam partem Germaniæ et maxime circa Littora Oceani imperia tenebant, filiam duxit uxorem.

welk beſchouwd wordt als een gewigt meer tot zijn voordeel in de weegſchaal, tegens WICHMAN; dus waren WICHMAN en ADELA geen broeder en zuster; integendeel uit het geheele beloop der zaak en het gedrag van ADELA, kan men merken, dat zij elkanderen niet alleen vreemd, maar zelfs vijandig waren. Dus begeerde ADELA, dat haar man het krijgsbewind zal eiſchen, wel eer door zijnen Oom GODEFRIED bezeten, uit hoofde van zijne geboorte en van zijne voorouders (42). ALPERTUS ſpreekt ook geen word van de verſchillen die tuſſchen de twee Heeren, wegens erfenisſen ontſtaan zouden zijn, waren zij zwagers; alleen meldt hij, dat hunne goederen digt bij en onder elkanderen gelegen waren, en dat daar over telkens twist ontſtond (43). Ter gelegenheid van het onthaal, onder valſchen ſchijn van vriendſchap, zegt hij, dat toen ADELA de *morte hominis* tractare cœpit; hij zou zeker *fratris* in plaats van *hominis* daar gezet hebben, was

(42) Et præfecturam quæ justius ex linea conſanguinitatis et proſapia majorum tuorum, tibi obtingit, poſtulato. ALPERT. *L.* 2. *C.* 5.

(43) Neuter eorum in tanta propinquitate agrorum tuto ſeſe altero cavere poteſt. *P.* 2. *C.* 10.

was het zoo geweest. Zeker is die Schrijver, ADELA niet gunſtig, hij zou dus niet nagelaten hebben bepaaldelijk te melden, dat deeze moord, hoe afſchuwelijk ook, nog een graad van wreedheid meer verkreeg, door aan eenen Broeder gepleegd te zijn; en hij zwijgt daar van. In het leven van den H. MEINWERCUS, wordt ook geſproken van twee Edele Mannen, die BALDERICK en zijn Vrouw, uit hinderlagen hebben doen aanvallen en vermoorden; egter zonder bijvoeging van naam en andere omſtandigheden; maar uit de gevolgen daar van, dat zij ter dier gelegenheid zijn veroordeeld, en van alle haare rechten en goederen beroofd, is het buiten twijfel, dat daar van WICHMANS moord geſproken wordt, en zeker zou de Schrijver, indien die WICHMAN een Broeder van ADELA was geweest, dit niet ſtil gezwegen hebben: Deze WICHMAN is te *Vreden* begraven, en de zoon van den *Eltenaar*, te *Elten;* dus een onderſcheid te meer.

§. 33. Het komt ons voor, dit alles te zamen genomen, zonder tegenſpraak te zijn, en dat wij dus gerust beſluiten kunnen, dat hij geen Broeder van ADELA was, en dat hij tot een geheel ander geſlacht behoorde; maar tot welke? hier ſtaan wij wederom verlegen, en moeten

ons met eenige gisſingen behelpen. Zijne geboorte moet zoo luisterrijk niet geweest zijn, als die van den anderen WICHMAN, aangezien hij zonder zwarigheid getrouwd is met de Dochter van GODEFRIED, Oom van BALDERICK, en die BALDERICK was *genere vilis*. Daar hij te *Vreden* bij zijne Voorouders begraven ligt, zullen zijne goederen in die ſtreek gelegen zijn geweest, en een gedeelte van *Munsterland*, van *Cleef* en *Zutphen* bevat hebben. Maar laten wij een ſtap verder waagen. Wij hebben te voren gezien, dat de Jonge WICHMAN door MISACHA gedood, in *Saxen* bij zijne vrouw woonde, en dat die aldaar haare goederen had. Is het niet mogelijk, dat deeze WICHMAN, een zoon van den Jongen WICHMAN geweest zij, dien hij als kind nagelaten heeft; dat 's Vaders goederen, wel is waar, aan twee Kloosters gekomen zijn, maar 's Moeders bezittingen bij den Zoon geërfd? De Jaaren komen volmaakt overeen, en de omſtandigheid, dat na den dood van WICHMAN, in 1016. de zorg voor zijnen onmondigen zoon, door den Keizer, aan Hertog BERNHARD van *Saxen* toevertrouwd wierd; geeft een ſterk vermoeden, volgens het oud *Duitsch* herkomen, dat zij te zamen vermaagſchapt en ſtamgenooten waren. Deeze BERN-

HARD

HARD was de Kleinzoon van HERMAN BILLUNG, Broeder van den ouden WICHMAN. Wel is waar, dat men een diep ſtilzwijgen bij alle Schrijvers aantreft, of de Jonge WICHMAN kinderen nagelaten heeft, maar dat ſtilzwijgen is geen bewijs van het tegendeel. Men kan ons ook tegenwerpen; dat wij vermeend hebben, dat WICHMAN wegens zijn huwelijk niet van een zeer Edelen Stam was; maar zulks kan ook veroorzaakt zijn, door den Keizerlijken ban, tegen zijn Vader uitgeſproken, en van welken de vernederende gevolgen, algemeen bekend zijn.

§. 34. Alle de ons bekende WICHMANS, zoo veel ons mogelijk is geweest, uit elkanderen gezet hebbende, zullen wij thans overgaan tot LUITGARDIS en ADELA, de beide Dochters van WICHMAN; Graaf in *Hameland*.

LUITGARDIS is door haaren Vader tot eerſte Abdiſſe van het nieuw geſticht Klooster *Elten* aangeſteld, en ALPERTUS geeft van haar karacter, de heerlijkſte getuigenis, zijnde in alles het tegenovergeſtelde van haare zuster. Zij was, zegt hij, beroemd door haare zeden en deugden, zij vond haar grootst vermaak, herbergzaamheid te oefenen, en zij treurde, wanneer geen vreemdeling haar huis bezogt. Al-

le haare goederen aan *Elten* geſchonken, en zig ſterk verzet hebbende tegen het Huwelijk van haare zuster ADELA met BALDERICK, is deeze daar over zoo verſtoord, dat zij haar volgens de toen verſpreide geruchten, door vergif heeft van kant geholpen (*p*). Wat hier ook van waar mag weezen, zij is volgens het *Eltens doodboek* den 22 October geſtorven (44), en volgens particuliere aantekeningen van *Elten* voor het Jaar 983.

§. 35. ADELA, de tweede Dochter, volgens den brief van 997., wordt als een gedrogt in menſchelijke geſtalte, door ALPERTUS en den Schrijver van 't leven van den H. MEINWERCUS afgeſchetst, welk tafreel door haare daden maar al te zeer bewaarheid wordt. Haare ſtem was ſchel en ſchreeuwend, zij gebruikte onbetamelijke woorden, haar gelaat was valsch, haar geest was wispeltuurig, dus zij alle oogenblikken van zin veranderde; egter wordt haare vlijt en handigheid in vrouwelijken hand-arbeid gepreezen, daar zij altijd een groot aantal Kamerjuffers had, die haar in het weeven, bor-

(*p*) ALPERT. *l. c. C.* 3.

(44) *Item XI. Kal. Octobris obiit* LUITGARDIS *filia* WICMANNI *comitis, Abbatiſſa.*

borduuren, en het vervaardigen van kostbaare kleederen behulpzaam waren. Dewijl zij in 't Jaar 1015 den ouderdom van 60 Jaaren bereikte, moet zij omtrent het Jaar 955. geboren zijn. Haar eerſte man was IMAD uit een adelijk geſlacht van *Nederduitschland* en wel uit het Sticht van *Utrecht* (45), alwaar ook zijn Graaf-

(45) *Sticht* (Dioeceſeos) moet hier niet in een Geographiſchen, maar in een Kerkelijken zin genomen worden; dus IMAD geboren was, en zijn graaflijk bewind voerde in een Land dat tot het Kerſpel of *Sticht* van *Utrecht* behoorde, alwaar die Biſchop het geeſtelijk rechtsgebied oefende. De woorden van het Leven van de H. MEINWERCUS ap. LEIBNITZ *S. R. Br. T. I. p.* 518. verdienen uitgeſchreven te worden. Ad inferiorem Germaniæ Septentrionalem tractum Trajectenſis dioeceſis, eſt terminus, locus navium et vectigalium commeantibus quæſtuoſus. (deeze plaats moet zeker *Tijel* of *Duurſtede*, Doroſtadium, zijn.) magnorum et nobilium virorum gloria, quam in defenſionem gentis ſuæ et patriæ magnanimiter adepti ſunt, inſignis et famoſus. De quorum nobili proſapia ortus eſt IMAD in eadem provincia, qui virtutis et probitatis majorum ſuorum factus eſt hæres legitimus, et ſtrenuus Comitatum ſuo tempore in ejusdem provinciæ adminiſtravit partibus, qui tantæ nobilitatis lineam propagari, nominisque ſui memoriam et poſteritatis gloriam cupiens nobilitari, cum multiplici divitiarum apparatu ac poſſeſſionum prædiorumque reditu, nobilem duxit uxorem de terra Saxonica, ATHE-

Graafſchap gelegen was. Men ſtelt hem een Graaf van *Redinchem* geweest te zijn. Het geen waar is, indien men dat woord in de tegenwoordige betekenis aanneemt, maar zeker zal zijn bewind zig verder uitgeſtrekt hebben, dan dat gering gedeelte van *Veluwe*. Hij bezat aanzienelijke Erfgoederen en zoo veel ons bekend zijn, in *Veluwe* en *Teijsterband*; en zijn woonplaats was te *Redinchem*, ten minſten zijne Vrouw, na dat die aan BALDERICK hertrouwd was, en zijn zoon MEINWERCK hebben zig daar meermalen opgehouden; aldaar moet een ſlot geſtaan hebben in een aangenaame Landsdouw gelegen, en in dat ſlot was een *Solarium eminentius*, dus een opperzaal, 't welk een uitgeſtrekt gebouw aanduidt (*q*). Men zou misſchien niet dwaalen, indien men veronderſtelde, *Doorenweerd* een overblijfzel van dat ſlot te zijn, immers ter zelfder plaatze te ſtaan. Daar en boven was IMAD het Graaflijk bewind over eene zekere ſtreek, door den Keizer toevertrouwd, en het is zeker, dat zijne Erf- of eigen goederen gelegen waren in den omtrek van zijn rechtsgebied.

§. 36.

LAM nomine, de qua proceſſu temporis genuit THEODERICUM et MEINWERCUM, GLISMOD et AYELA.

(*q*) *Vit. S.* MEINW. §. 40.

§. 36. Het algemeen gevoelen is dat IMAD geſproten is uit het huis *Immadingiorum*, dat afſtamde van den beroemden WITICHIND. LEIBNITZ, ſtelt dat zijn Vader IMADUS of MEINWERCUS heette, geboren van THEODERICUS, broeder van Koningin MATHILDIS, Vrouw van HENDRIK *den Vogelaar* (*r*). SCHEIDIUS is van gedagten, dat hij afſtamde van IMADUS, broeder van THEODERICUS Graaf van *Westphalen*, (in *occidentali regione*,) Vader van gemelde Koningin MATHILDIS (*s*). SCHATTEN hiet zijn Vader IMADUS zoon van IMADUS, broeder van bovengemelden graaf THEODERICUS (*t*). Maar, het zij met oorlof voor die kundige Schrijvers gezegd, deeze ſtelling is ons zeer willekeurig en onbewezen voorgekomen, en ſtrijdende met het leven van MEINWERCUS in de noot. No. 45. gedeeltelijk afgeſchreven, dat ons het geſlacht van IMAD volmaakt doet kennen, en geenzins eenige betrekking heeft, tot de afſtammelingen van den beroemden tegenſtander van KAREL *den Grooten*. Hij is, wordt daar gezegd, van een

(*r*) LEIBNITS *in Intr. ad S. R. Br.*
(*s*) SCHEIDIUS *in Orig. Guelf.*
(*t*) SCHATTEN *Ann. Paterb. L. 4. p. 386.*

een oorſpronkelijk Edel geſlacht, in den omtrek van eene bekende haven, in het Sticht *Utrecht* gelegen, zijne voorouders hebben zig beroemd gemaakt door hun Vaderland en Landsgenooten te verdeedigen, en hij is Erfgenaam van hunne dapperheid en deugden geweest. Dit gezegde heeft geene de minſte betrekking tot *Saxen*, en men moet dus den Stám van IMAD in de Nederlanden, en meer bepaald, volgens de toenmaalige verdeeling, in *Vriesland* zoeken. Dit wordt nog meer bevestigd door het volgende, dat hij eene *Saxiſche* Vrouw getrouwd heeft, *nobilem duxit uxorem de terra Saxonica*, het welk in tegenoverſtelling gezegd wordt, van zijne eigen geboorte, en onnoodig was; door dat Huwelijk verkreeg hij groote goederen, wel te verſtaan in *Saxen*; dus het waarſchijnelijk is, dat de bezittingen van MEINWERK in de Nederlanden gelegen, van zijnen Vader afſtamden, en die in de ſtreeken van *Paterborn*, *Hildesheim* en elders in *Westphalen*, van zijne Moeder, waar onder *Imadeshulm* moet gerekend worden, gelijk wij nader bij MEINWERCK zien zullen. Voor ons, behalven het gene in bovengemelde leven verhaald wordt, is ons het geſlacht van IMAD volſtrekt onbekend; en wij kunnen zelfs niet giſſen, of hij

hij iets gemeens heeft met vorige Graven, die wij hier onder, bij de behandeling van de *Veluwe* ontmoeten zullen.

§. 37. Uit het Huwelijk van ADELA met IMAD, zijn vier kinderen geſproten, de oudſte was DIRCK, THEODERICUS, die zijns Vaders goederen erfde, en die op bevel, van zijne afſchuwelijke Moeder, den 7. April 1014. te *Uplade* is vermoord; het ſchijnt dat hij niet getrouwd is geweest, immers dat hij geene kinderen nagelaten heeft, want men vindt niets daar van aangetekend, en de Erfgoederen van zijnen Vader, zijn, zoo door zijnen Broeder MEINWERK, als door zijne Moeder, tot geeſtelijke ſtichtingen gebruikt.

De tweede zoon was MEINWERCK, die verdient in 't bijzonder behandeld te worden. Van de twee dochters was ADELA geeſtelijk te *Elten*, alwaar zij egter geen Abdiſſe geweest is, het welk blijkt uit de Lijſten en verdere aantekeningen van *Elten*. Na doode van haare Moeder, heeft zij de Erfgoederen in de Nederlanden met haaren Broeder MEINWERCK in 1017. gedeeld, en zij heeft het haare aan de Abdije *Elten* opgedragen (*u*). De andere Dochter

(*u*) *Vit.* MEINWERCK §. 49.

ter GLISMOD is getrouwd met eenen Beierſchen Prins, volgens het leven van den H. MEINWERCK die FALCKE, RITINGI noemt. Egter vindt men bij ADAM van *Bremen* eene Dochter EMMA genoemd, getrouwd aan Graaf LUDER, zoon van Hertog HERMAN van *Saxen*. VAN LOON ſtelt EMMA een Voordochter van IMAD geweest te zijn, en in 't Jaar 1042. geſtorven; zonder dat wij de bewijzen kennen, die hem daar toe bewogen hebben. Wij verkiezen te blijven bij het geen ons door den ſchrijver van 't leven van MEINWERCUS nagelaten is, dat ons als het eenige zekere voorkomt.

Wij weten niet, in welk Jaar IMAD geſtorven zij, maar het moet zeker voor 983. geweest zijn, dewijl ADELA geduurende het leven van haare zuster de Abdiſſe LUITGARD, reeds in den Weduweſtaat was, en dat deeze in dat Jaar 983 niet meer leefde. Want men vindt, dat hoewel ADELA een onbetamelijk en ligtvaardig gedrag hield, zij nogtans uit vrees voor haare zuster zig niet verſtoutte, de hand aan BALDERICK te geven; en dat zij haar daarom door vergif van kant hielp, gelijk wij hier voren zagen. Zeker is het dat zij in 997. met BALDERICK hertrouwd was, want zij komen te zamen voor in den Brief van Keizer OTTO

den

den III (*y*). Dit huwelijk was haar ſchandelijk, dewijl BALDERICK, hoewel dapper, rijk en magtig, niet aan haar in geboorte gelijk was, zijnde hij door zijn Ampt veredeld, egter van een laag geſlacht (46). Wij hebben bij haar Vader gezien, dat zij zig tegen de gifte aan *Elten* verzet heeft, en den uitſlag gemeld, waar

(*y*) *Charterb. P. I. No. 97.*

(46) Non tamen ejus matrimonio congruens. *Vit. S.* MEINWERCI §. 34. Quamvis loco nobilitatis, genere tamen vilis. ALBERT. *l. c.* C. 2. Hier over moet men niet verwonderd zijn, want daar de aanſtelling der Graven, van de keur der Keizers afhing, ziet men ſomtijds perſoonen van lagere geboorte, zelfs baſtaarden, daar mede vereerd. Indien het waar is, dat de Graven van *Cleef* van deezen BALDERICK afſtammen, kan men egter geen het minſte geloof ſlaan aan de *Cleefſche* Stamtafels, die dezen BALDERICK, zeer goedgunstig, Zoon ſtellen van ARNOLDUS en van CUNEGONDE van *Turingen*, en Kleinzoon van BALDERICUS, getrouwd met MECHTELD, of ODA, Zuster van Koning HENDRIK *den Vogelaar*; deeze afkomst en zulke verbintenisſen ſtrooken niet met *genere vilis*. Zie over zijn geſlacht FALCKE. *Trad. Corb. p.* 447. Egter moet men door dit woord *vilis* niet verſtaan, dat hij van Knegtſchap afkomſtig was, maar dat hij niet tot de *Nobilitas* behoorde, dat hij *Ingenuus*, vrijman, was, en dus niet van zoo een luisterrijk geſlacht, als ADELA.

waar door zij de vier hoven, *Rinham*, *Helikanbeki*, *Luithuiſen* en *Rielo*, in den *Duffeld* gelegen, bekwam; en hier uit kan men begrijpen, hoe BALDERICK met zijne Vrouw ADELA, 't Casteel *Zehlem*, tuſschen *Niel* en *Meer* in den *Duffeld* opbouwde, en daarna het zelve omvergeworpen hebbende, de ſteenen gebruikte, tot het ſtichten van een Klooster der *Benedictijner* orde te *Ziſlich*, dat daarna in een Capittel van Canonniken veranderd en in 't Jaar 1436 naar *Cranenburg* overgebragt is (47). Deeze ſtichting is omtrent het Jaar 1002 geſchied, onder bewilliging van HERIBERT, Aartsbiſschop van *Keulen*, maar de *Cleeffche* ſchrijvers vergiſſen zig, met te melden, dat de Stichters, immers ADELA, aldaar begraven zijn. Ook bewijst die ſtichting niet, dat BALDERICK

(47) BALDERICUS Comes inſtituit Caſtrum *Zeblem* inter *Niel* et *Meer Dufflie*, dejecto hoc castro, cum ipſius lapidibus erexit Monaſterium ordinis St. Benedicti, nunc vero Canonicorum Siffliceniium, quod ampliſſimis reditibus fundavit et donavit. De cujus proſapia THEODERICUS Comes Einſæ fratres ALARDUS et GERARDUS cum eorum posteritate ſexus utriusque in antiquiſſimo Miſſali Eccleſiæ de Meer inveniuntur. *Cl. M. S. aantek.* vergelijk *Hoppe Beſchr. van Cleef. C.* 19. SLICHTENH. p. 69. TESCHENMACH. *L. I.*

RICK een Graaf van *Cleef* was, maar alleen, dat eigen goederen in die ſtreek gelegen, tot een Godsdienstig werk gegeven zijn, en wel goederen van zijne Vrouw herkomende. Egter kan uit de ſchikking in den Brief van 997 gemeld, beweezen worden, dat BALDERICK en ADELA aldaar voorkomende, dezelfde zijn als de Stichters van *Ziflick*.

§. 37. Ter gelegenheid van de ſtichting der Abdije *Duits*, gelegen aan den rechter *Rhijn* oever tegen over *Keulen*, door HERIBERTUS Aartsbisſchop van *Keulen*, hebben Graaf BALDERICK en ADELA, op den dag van de Inwijding der Kerk in 't Jaar 1003 op den eerſten April aan dezelve opgedragen, haar Hof *Antwilre*, en drie hoeven (*manſos*) te *Puire*, beneffens eenige Thiendens (Zie *Cod. dipl.*). Op denzelfden dag, heeft graaf BALDERICK en zijn Vrouw, in tegenwoordigheid van den Aartsbisſchop HERIBERT, aan de Abdije *Duits* opgedragen zijne drie Hoven *Altinge*, *Villepe*, en *Reinvigh* met alles wat daar aan behoorde, van erfgoederen, en eigen luiden, invoege dat de man, die aldaar *Solmagus* genoemd wordt (48), elf denieren betaale, en de vrouw ins-

(48) *Solmagus*, dit woord is mij nergens voorgekomen,

insgelijks; dat het Volk geen Voogd, *Advocatus*, zal hebben, dan den Centgraaf (*Centurio*) dien de Abt van *Duits* aldaar plaatzen zal; dat wanneer de Centgraaf, het ordel niet ter uitvoer kan brengen (49) de zaak als dan voor den Abt gebragt zal worden, en indien dezelve door den Abt niet vredelijk kan afgedaan worden,

ten minſten in den zin, van een zoort van menſchen, die een bepaalden thins opbrengen moeſten. Want het is niet te gelooven dat het eerſte betrekking heeft op *Salmatiari Salaria Salnaria*, Tributum ex ſale, *Gall.* Sannerie; noch op *Salmata*, *Salmata*, *Sagma*, Onus Varcina Gall. Somme.

(49) Si centurio exortam cæſu juſtitiam juſtificare non poſſet, ante abbatem feratur. —— Hæc verba ſignificant non tam juſtitiam exercere, judicare, quam judicio dato damnare, vel per judicium compellere. Data ei medietatem vicecomitatus, ita ut miniſter Epiſcopi, et miniſter Comitis, juſtificent reos et leges æqualiter dividant. *Not. de Rogero Epiſc. Bellov. ap. Leſſellum p.* 248. Meritis pœnis afficere, debito ſupplicio plectere, *Gall.* Juſticier. Principales vero rebelles qui in eodem caſtro inventi fuerunt, pœna ſuſpendii juſtificavimus. *Epiſt. Jacobi Regis Scotiæ ad Car. VII. Reg Franc. Tom.* 10. *Spicil ap. Achery p.* 244. Het verdere luidt aldus: ſi autem abbas pace non prevalet, juſtitiam Colonienſis eccleſiæ archimandritæ reſervetur, ut injuſtitia ad juſtitiam ſua poteſtate et potentia convertatur.

den, moet de magt en het aanzien van den Aartsbisschop van *Keulen*, daarin voorzien. (Zie *Cod. dipl.*) deeze gifte van *Rynwic* wordt, door den Schrijver van 't leven van den H. MEINWERK, §. 39. veel later en na 't Jaar 1016. gebragt, zeggende, dat zij haar Hof in *Rynwic* en in *Wyk* verkogt heeft aan den Aartsbisschop van *Keulen*, voor de Abdije van *Duits*, en aan de Kerk van *St. Peter* te *Keulen*, nu de Domkerk, de Markt, *Emporium*, van *Rossen* geschonken, mids in die Kerk haar graf verkrijgende. De oorspronkelijke brieven zijn nog voorhanden, en *Wyk* is door den Keizer OTTO geschonken, dus de Schrijver hier in dwaalt. Zijne milddadigheid heeft zig daar toe niet bepaald, want hij en zijne vrouw ADELA droegen nog op aan die Abdije den (16 *July*) XVII. *Kal. Aug.* 1015. of (1005) een Kerk gelegen *in villa quæ dicitur Séthone in pago Betua*, met toestemming van den Bisschop van *Utrecht*, in wiens Sticht zij gebouwd is; welke Kerk een Moederkerk was, hem eigendommelijk toebehoorende (Zie *Cod. dipl.*). Door dit *Séthone* of volgens latere brieven *Setten*, kan niets anders verstaan worden dan *Setten* in *Overbetuwe*. Uit een boek inhoudende de Geschiedenissen van en de giften aan de Abdije *Duits*, door eenen

Monnik THEODERICUS aldaar opgeſteld, wordt gemeld dat BALDERICUS Graaf van *Oplathe* of *Houberch*, aan *Duits*, geduurende het leven van den H HERIBERTUS, gegeven heeft *Murſa* en *Mereheim*, *Stocheim* en *Eltinge*, *Vellepe* en *Rinivich*, met de twee Kerken van *Oostervelde* en *Merlare*, en de Kerk van *Birthine* bij *Zanten*, en in *Sethen* een Kerk met de Tiendens; ook dat Gravin ADELA zijne Gemalin, een miskleed met goud geſtikt, en andere kerkelijke kleederen van zijde geweven, geſchonken heeft (*w*). Dezelfde verzamelaar leert ons ook, dat Keizer OTTO de III. bij 't leven van HERBERT, Aartsbisſchop van *Keulen*, het goed *Wich* in 't Bisdom van *Utrecht*, in Pago *Opgoy* gelegen, met al zijn toebehooren, aan de Abdije van *Duits* geſchonken heeft. Veele van deeze goederen heeft de Abdije van *Duits* lang bezeten, gelijk men vernemen kan uit een brief van *Paus* EUGENIUS in 't Jaar 1147. en van *Paus* INNOCENTIUS, waarbij aan haar bevestigd wordt de eigendom van den Hof te *Meurs*, te *Merehem*, te *Vellepa*, te *Eltinge*, te *Rinwich*, en de Kerk en Tiendens te *Setten* (Zie *Cod.*

(*w*) GEL. *Farrag. Tom.* 4. *Fol.* 182. *et* THEODERICUS *edit. Tuit. lb. T.* 17. *fol.* 118.

Cod. dipl.) In latere tijden en wel in 't Jaar 1256. heeft de Abdije *Duits* met toeſtemming van CONRADT, Aartsbiſchop van *Keulen*, *Eltingen*, *Velp*, *Rynwic* en *Wic* voor 400 Marck *Keulsch* aan Graaf OTTO van *Gelre* verkogt (*x*). De Heer BONDAM vermeent *Ellingen* te zijn *Ellekom*, maar men moet eerder op *Elben* in de *Betuwe* denken, want deze hoven waren ver van elkanderen gelegen, zoo als *Rinwic* en *Wic*, in 't Sticht; want, *Wic* is niets anders, dan 't ſlot *Wyk bij Duurſtede*, dat naderhand aan de Heeren van *Abcoude* toebehoorde; dit is buiten twijfel, want het wordt in *Opgoije* geplaatst, eene Heerlijkheid aldaar bekend, wiens bezitters zomwijlen met den Graaflijken titel pronkten, als *Comes* THEODERICUS *de Exgoye* in 't Jaar 1126. WALTERUS *Comes de Goije*, in 't Jaar 1225. &c. maar vermoedelijk in hoedanigheid van Burggraven van *Utrecht* (*y*). Indien men *Eedingen* ſtelt, *Elden* te zijn, geeft dat weder eenig licht, aan de zeer duistere ſtoffe, hoe de Graven van *Gelre*, de *Over-* en *Neder-Betuwe*, in hunne Magt kregen, waar van men ſchier

(*x*) BOND. *Charterb. P* 3. *No* 95.

(*y*) HEDA *p.* 153. MATTH. *de Jure gl. p.* 485. VAN RYN *T. I, p.* 618.

ſchier niets vindt. Want *Eldingen* is met het Rechtsgebied aan de Abdije *Duits*, door Graaf BALDERICK opgedragen, 't welk blijkt uit de aanſtelling van een Centgraaf; ook uit den Koopbrief van Graaf OTTO, ziet men dat aan die goederen onderworpen waren Leenmannen, dienstmannen, thinsplichtigen en eigenhoorigen, en dat de goederen zelve een *Allodium* en geen Leenen waren.

Deezen Graaf BALDERICK vindt men in het zelfde Jaar 1003. den XIV. *Kal. Junii* (den 19 *May*) getuige van een Brief van HERIBERT Aartsbisſchop van *Keulen*, waar bij hem door eenen WITZELINUS, genoemd *Miles S. Petri*, en zijn vrouw MEMBURGA, opgedragen worden *Merhem*, *Stockhem*, en *Goterwick*, en hij dezelve wederom *in precaria*, nevens 't Hof *Budberg* uitgeeft (z).

Het is ook opmerkelijk dat de Monnik THEODERICUS, onzen Graaf BALDERICK in zijn werk, hoewel veel later geſchreven, Graaf van *Oplathe* of *Houberch* noemt. Wij hebben reeds te vooren onze gisſingen aangaande die plaats geuit (50).

§. 38.

(z) *Arch. Tuit. ap.* GEL. *Farr. T. I. Fo.* 68.

(50) Over de geſchiedenisſen van BALDERICK ADELA,

§. 38. Uit het aangetekende bij WICHMAN heeft men de aanhoudende twisten en Oorlogen tusschen hem en BALDERICK vernomen, en daar de goederen van deezen aan den linker *Rhijn* oever in *Vrankryk* (*Gallia*) lagen, en de gebeurtenisſen ons tot die ſtreeken heenwijzen, is het zeer waarſchijnelijk, dat het Land, waar nu de Stad *Cleef* ligt, zijn eigendom was, en daar hij van den Keizer het krijgsbevel heeft weten te verwerven, dat wel eer zijn Oom GODEFRIED bekleedde, en daarna GODEFRIEDS onnozele zoon, is het geen wonder, dat men hem onder het getal der Graven van *Cleef* rangſchikt, wij willen het ook niet tegenſpreken, mids men 'er geene denkbeelden van latere Erfelijke Graven aan hegte. ADELA, die ontaarte Moeder, heeft haaren zoon DIEDERICK, te *Uplade* doen vermoorden in 't Jaar 1014. terwijl haar andere zoon MEINWERK, in 's Keizers gevolg, zig in *Italien* bevond, en voorts zig niet ontzien allerhande gruwelſtukken te pleegen. Men kan niet wel bezeffen, wat ADELA tot deze misdaad bewoog, zij was toen reeds bejaard, den ouderdom

LA, en WICHMAN *vergelijk* DITMARUS *Merſeb. ad. ann.* 1016.

dom van bijna zestig jaaren bereikt hebbende; het is onzeker of zij kinderen bij BALDERICK had; ALPERTUS en de Schrijver van 't leven van MEINWERK zwijgen daarvan. Een zoon zonder reden te vermoorden, om een Gemaal, waar van men geene kinderen heeft, te verrijken, komt schier ongelooflijk voor, en strijdende met de natuur en de gewoonlijke hartstogten; ook moet men zig verwonderen dat ALPERTUS, die deeze geschiedenissen zoo breedvoerig verhaalt, en die zeker ADELA niet gunstig is, van deze daad zwijgt, want wij vinden die alleen in 't leven van MEINWERK.

De droevige tijding van den dood van THEODERICUS heeft MEINWERK diep in 't hart getroffen, want teder beminde hij zijnen broeder; hij bevond zig dus in de noodzakelijkheid, zijne eigen Moeder, bij zijne terug komst, voor 't Gericht te beschuldigen, en zij wierd door een regtvaardig vonnis, als moordenaresse van haaren zoon, ter dood veroordeeld. Veele vrienden, door een verkeerd medelijden bewogen, hebben MEINWERK gebeden, zijne Moeder het leven te schenken, die na lang aarzelen, en onzeker wat te doen, de zaak eindelijk den Keizer overgegeven heeft. Deze Vorst beval, dat ADELA, de goederen die zij in *Saxen*, bij erf-

recht

recht bezat; en de gene die MEINWERK na den dood van zijnen Vader, haar tot onderhoud gegeven had, waar van de voornaamſte opgenoemd worden, met de hand van Graaf BALDERICK, haaren man en momboir, en met toeſtemming van haare Erfgenamen, op den 4 *January* 1016. aan MEINWERK als Biſchop van *Paterborn*, ten behoeve van zijne Kerk, zou moeten opdragen (*a*); en BALDERICK heeft ook een Erfgoed in de Graafſchap van UDO in *Himmerveld* gelegen, aan de Kerk van *Paterborn* moeten geven (*b*) (51). De Keizerlijke brieven daarvan zijn nog voorhanden, maar zij verſchillen aanmerkelijk met het verhaal van bovengemelden Schrijver, gelijk men ziet uit den brief van 4 Jannuarij 1016, welke zeker dezelfde is, waar van hier boven geſproken wordt, want de dagtekening en alle de namen der gegevene goederen komen over een (*c*).

Aldaar vindt men alleen, dat MEINWERK alle zijne Erfgoederen aan zijne Moeder ADELA gaf, die dezelve met de hand van haaren Man,

(*a*) *Vit.* MEINW. § 34.

(*b*) *Ib.* § 36.

(51) Waar deze goederen lagen kan men onderzogt vinden *bij* FALCKE *not. ad. Tradit. Corb. No.* 457. *ſqq.*

(*c*) SCHATTEN *Ann. Paterb. p.* 417.

Man, Graaf BALDERICK, en met toeſtemming van haare Erfgenamen, aan den Keizer ten behoeve van de Kerk van *Paterborn* overdroeg. Dezelfde woorden en uitdrukkingen worden in een anderen brief van denzelven Keizer HENDRIK gebeezigd, over dezelve goederen van MEINWERK, den 3 Maij 1013, en dus drie Jaaren voor den gepleegden moord (*d*). Hier uit moet men beſluiten, dat die gifte niet gedaan is, om den dood van THEODERICUS te boeten, dewijl die reeds vroeger geſchied was, en de brief van 1016, is alleen eene herhaling of vermeerdering van die van 1013. Wij bekennen, dat dit alles te zamen genomen, ons wat doet twijfelen aan 't verhaal van den Schrijver, die ook eerst eene Eeuw daar na geleefd heeft, en misſchien den moord van WICHMAN, dien hij alleen in algemeene bewoordingen meldt, maar die met het verhaal van ALBERTUS, in plaats en omſtandigheden overeenſtemt, (behalven dat de eene van THEODERICUS, en de andere van WICHMAN ſpreekt,) zal vermengd hebben. Het zou ons aangenaam zijn, dat deeze twijfeling gegrond was, om het menſchelijk geſlacht met eene misdaad minder bevlekt

(*d*) *Ibid p.* 402.

vlekt te zien, vooral met eene euveldaad, waar van men waarlijk geen voorbeeld vindt, indien dezelve volgens het vorig verhaal gepleegd is.

Deeze ontvangene weldaad, wierd ras door ADELA vergeten; zij klaagde alom, dat zij haare goederen aan haaren zoon had moeten afstaan, waarom zij tien bouwhoven, *Mansos*, op den Berg *Lare* bij *Heymenberg* in de Nederlanden, aan de Kerk van *Elten* schonk, wel wetende, dat geen waereldlijke, uit vreeze van den Keizer en van den Bisschop, die goederen zou mogen aannemen. MEINWERK vernam dit, hij kwam in de Nederlanden, en vond zijne Moeder op den berg *Lare*; zij zogt te vlugten, maar wierd aan het water *Emme*, uit dien berg vloeiende, agterhaald en gevangen genomen, als een gedrogt, dat haare zoons niet alleen vermoordde, maar onterfde. Haare dienstmannen moesten op de Heiligen zweeren, dat zij de magt had, die tien bouwhoven aan de Kerk van *Elten* te geven, hier toe wierden de overblijfzels der Heiligen uit de naburige Kerk van *Renen*, *St.* CURIERA toegeweijd, voortgebragt, waarop zij gewoon waren te zweeren; maar MEINWERK heeft dat van de hand geweezen, en hen op andere Heiligen, die hij bij zig had, doen zweeren, waar van 't ge-

gevolg was, dat van de zeven die gezwooren hadden, vier aanſtonds zijn blind geworden, en drie ſtijve armen behielden; de Zoon heeft de Moeder tot beterſchap aangemaand, en verklaard de goederen van *Elten* niet te begeeren, weshalven hij de gifte bekrachtigde (*e*). Naderhand heeft zij verſcheiden goederen aan ADELBOLDUS Biſſchop van *Utrecht* gegeven, voor het Klooſter *Hogenhorst*, waar van melding wordt gemaakt in den brief van Keizer KOENRADT van 't jaar 1028 (*f*). Daar ADELBOLDUS den ſtaf van 1008. tot 1027. gevoerd heeft, is het buiten twijfel, dat Gravin ADELA in dien brief genoemd, dezelfde is, als de gene waar van wij ſpreken.

§. 39. Hoewel BALDERICKS bezittingen meest aan den linker *Rhijn* oever gelegen waren, is hij egter in 't bezit van *Redichem* geweest, zeker van zijne vrouw herkomende, het zij in weduwſchap (*dotalitium*) van haaren eerſten man, het zij door erfenis van THEODERICUS, het zij bij toelating van MEINWERK. Immers bevond BALDERICK zig aldaar op een bovenzaal, *ſolarium*, toen hij 's lands aan-

(*e*) *Vit.* S. MEINW. §. 37.
(*f*) BOND. *Ch. B. P. I. No.* 73.

aangenaame gelegenheid en vruchtbaarheid beſchouwende, op eenen dag, deeze verwaande woorden ſprak: Men zegt dat God Almagtig is, maar hoe zou hij mij, van mijne grootheid, uit mijne rijkdommen tot armoede kunnen doen vervallen, want de voorbijvlietende *Rhijn* geeft mij een verrukkelijk gezigt, en de rondliggende velden, verſchaffen mij de nodige vogels en dieren; het is onmogelijk van die hoogte, te grond te gaan (*g*). Dit heeft hij egter ſpoedig ondervonden, want hij en zijne vrouw in hunne ſlegtigheden voortvaarende, heeft de Keizer twee Edele Heeren tot hen gezonden, die zij bij hun vertrek, uit hinderlagen hebben doen aanvallen en dooden. Het is buiten twijfel, dat dit verhaal op den moord van WICHMAN ziet, dien wij te voren uit ALPERTUS aangetekend hebben. Dit gruwelſtuk verrigt zijnde, heeft BALDERICK, zulks vernemende, hoewel daar aan onſchuldig, zig binnen *Uplade* ſchuil gehouden; maar WICHMANS vrienden op de been komende, belegerden dat ſlot, 't welk hij uit vrees van ſtraf, heimelijk verliet, en zig bij den aartsbisſchop van *Keulen* in

(*g*) *Vit. S.* MEINWERCI §. 40.

in veiligheid ſtelde (*b*). De Keizer die zig in *Bourgondien* bevond, de tijding van deezen moord ontvangen hebbende, is ſpoedig met zijn leger te ſcheep naar de Nederlanden (*Belgium*) komen afzakken; en zij die binnen *Uplade* waren, dit vernemende, hebben het ſlot aan Bisſchop ADELBOLD van *Utrecht* en Hertog BERHARD van *Saxen* opgegeven, dat tot den grond afgebroken en verbrand wierd. Van het zelve wordt als van een ſterke plaats geſproken, en het moet THEODERICUS toegekomen hebben, dewijl men zegt, dat hij aldaar, door zijne eigene Dienstmannen, op bevel van zijne Moeder, gedood wierd; vermoedelijk heeft ADELA zig toen, daar van in bezit geſteld. Inmiddels wierd *Munna* door verraad aan BALDERICK overgegeven, maar kort daarna op bevel van den Keizer tot den grond toe geſlegt (*m*). Dezelve liet ook BALDERICK, onder vrijgeleide, wegens WICHMANS dood, dagvaarden, die volgens de gewoonte van dien tijd, aanbood door eenen Eed zig te verontſchuldigen, maar de Hertogen GODFRIED en BERN-

(*b*) ALP. *l. c. C.* 13. *ſqq.*
(*m*) *Ib. Cap.* 15.

BERNHARD verzetteden zig daar tegens, dewijl hij reeds meermalen eenen gedaanen Eed gebroken had. Men dreigde hem 't leven te benemen, maar de Keizer indagtig aan het gegeven Vrijgeleide, nam hem onder zijne beſcherming, hij vertrok onbeſchadigd naar *Hengin-bach*, alwaar zijn vriend GERHARD Heer aan de *Moeſel*, hem een zeker verblijf ſchonk; naderhand heeft hij vergiffenis van den Keizer verworven (*n*), en is kort daarna, en wel 1019. of 1020. overleden en op zijn goed *Ziſlich* begraven (*o*). Alzoo heeft hij langer geleefd dan de *Cleefſche* Schrijvers vermeenen, die zijnen dood op 1000. of 1003. ſtellen. Volgens het doodboek van de Abdije *Duits* is hij *Nonas Junii* (5 *Juny*) zonder melding van Jaar geſtorven.

ADELA die door DITMARUS eene vergiftige ſlang genoemd wordt, heeft zig na het innemen van *Uplade*, naar *Keulen* begeven, en aldaar van proeven, die de Kerken van *Duits* en van *St. Pieter*, nu den Dom, haar gaf, zich moeten onderhouden; niet lang daarna op den 1 *April* (*Kal. Aprilis*) volgens 't gemelde doodboek

(*n*) *Anal. Saxo. ad. ann.* 1018. *p.* 449.
(*o*) ALPERT. *c.* 17.

boek van *Duits*, geſtorven zijnde, is zij bij de Kerk van *St. Pieter* begraven; maar eene buitengewoone overſtrooming, door een zwaar onweêr veroorzaakt, heeft aan 't water eene dusdanige kracht gegeven, dat haar Lijk uit het Graf geligt is en in den *Rhijn* geworpen, zoo dat men het nooit heeft kunnen wedervinden (*p*). Hier door wordt de *Cleefſche* overlevering, dat zij te *Ziflick* begraven is, tegengeſproken. Nergens wordt gemeld, dat zij kinders van BALDERICK heeft nagelaten, ten minſten ALPERTUS, en 't *Leven van* MEINWERK zwijgen daarvan; maar de *Cleefſche* Stamtafels geven hem eenen zoon, COENRADT genoemd, die hem opvolgde, en van wien de verdere Graven van *Cleef* afſtammen. Het zou ons weinig moeite kosten, het ongerijmde van die Genealogie, op den voet als die verondersteld wordt, aan te toonen, maar zulks tot de *Cleefſche* geſchiedenisſen behoorende, willen wij ons aldaar niet mede ophouden; het kan egter mogelijk zijn, dat COENRADT in wezen was; FALCKE integendeel gist, dat LINDBOLDUS, en ADELBERTUS, die als Erfgenamen van MEINWERK in 1053. voor

(*p*) *Vit. S.* MEINW. §. 40.

voorkomen, Zoons van BALDERICK waren, en dus halve Broeders van den Bisschop van *Paterborn*.

§. 40. Nu moeten wij nog het een en ander aangaande MEINWERCK behandelen, dien wij gezien hebben een Zoon te zijn van ADELA en van haaren Man IMAD. De tijd van zijne geboorte is ons onbekend, maar hij was in 983. met Keizer HENDRIK den II. op school te *Hildesheim*; hij wordt als een vriend en speelgenoot van dien Vorst beschreven, dus hij omtrent 975. moet in de Waereld gekomen zijn. Daar na wierd hij Clercq aan 't Keizerlijk hof. Keizer HENDRIK de II. in 1002. den troon beklommen hebbende, wierd hij, nog meer dan te voren geëerd, dewijl hij zijn bloedverwant was, *carnis propinquus* (*q*); en deeze maagschap moet zeer naa geweest zijn, dewijl in de brieven van 1013. en 1016. (*r*) de Keizer hem *Nepos* noemt, dus Broeders of Zusters Zoon, of vollen neef, of *neveu à la mode de Bretagne*. Hij wordt ook gezegd *Regis sanguine procreatus* (*s*). Bij gebrek van beschreiden, is het ons

(*q*) *Vit. S.* MEINW.
(*r*) *Chartorb. P. I, No. 66. 67.*
(*s*) DITHMARUS *Merf. l. c.*

ons niet mogelijk uittevinden, waar die maagſchap van daan kwam, maar het is zeker, zulks niet te zijn van Vaders zijde van Keizer HENDRIK den II. dewijl deeze Vorst een Kleinzoon was van HENDRIK, Jongſten Broeder van Keizer OTTO den I. anders zou MEINWERK ook bloedverwant der OTTO's geweest zijn, en de aanmerking in zijn *Leven* gemaakt, dat zijn aanzien, door de verkiezing van HENDRIK vermeerderde, was onnoodig. Ook zien wij niet dat zijne Moeder, als vermaagſchapt met OTTO den III. in den brief in 997 aan *Elten* gegeven, voorkomt — Daar zij te zamen School gingen, en dus van eene Jaaren, is het eer te gelooven dat zij in een gelijken graad ſtonden, dan dat HENDRIK de Oom van MEINWERK zou zijn.

In het Jaar 1009 wierd hij door den Keizer begiftigd met het Bisdom van *Paterborn*, aan het welke hij aanmerkelijke goederen ſchonk, (*t*) en in 't Jaar 1015 ſtichtte hij de Abdije *Abdinghof* te *Paterborn*, van de *Benedictyner* Orde, ingevolge van een gelofte, die hij te *Rome* zijnde, uit vrees voor de Pest, gedaan

(*t*) *Vit. S.* MEINW. §. 36. en BOND *P. I. p.* 66, *en* 67.

daan had; hij verrijkte dezelve met verſcheidene zijner Erfgoederen; mede beſtaande in *territoriis*, het welk rechtsgebied beduidt, dus het zelve Heerlijkheden en geen Graafſchappen waren. Keizer HENDRIK bevestigde die gifte in 1023. en onttrok de Goederen der Abdije; aan het Rechtsgebied der Hertogen en Graven, dezelve aan den Kerkvoogd, (*Advocatus*) onderwerpende (*w*). Naderhand in 1031. heeft hij die gifte vergroot met aanzienelijke Erfgoederen, zoo wel in *Saxen* als in de *Nederlanden* gelegen. Onder de laatſte kan men optellen 't Hof te *Redichem* met de Capel en de halve Thiendens, 't Hof te *Putten* met Kerk en Thienden, de Capel in *Voorthuyſen*, een Hof in *Teysterband*, *Tuyl* genoemd, met de vier Kerken van *Haeſten*, *Gameren*, *Hellouw* en *Nieuwaal* (*x*). Verſcheiden andere perſoonen hebben tot die Stichting ook bijgedragen, waar van eenige waarſchijnelijk in de *Nederlanden* gelegen waren, en een gedeelte van dezelve bevindt zig nog in handen van die Abdije, en wordt zo veel *Gelderland* betreft, door den Kelner van *Putten* beheert. Die Goederen hebben

(*w*) *Charterb. No* 69.
(*x*) *Ib. No.* 74. *Vit.* MEINW. §. 114.

ben even als de *Eltenſche* Goederen bijzondere Rechten, en ſtaan bekend onder den naam van *Abts* en *Vrouwe Goederen*, zijnde ten eenemaal van eene *ſervile* natuur.

Het geen wij gezegd hebben, dat MEINWERK zijne Goederen als een Heerlijkheid of *immunitas* bezat, wordt nog meer bevestigd, daar hij zijne Schouten in *Teisterband* en in *Veluwe* had, *Villici ſuper Veluwe et Teisterband* (52), aan wien hij de uitdeeling der Graanen tijdens een hongersnood in 1017. toevertrouwde. De Schout van *Veluwe* heeft dit eerlijk gedaan, maar die van *Teisterband* heeft het deel der armen geſtolen, waarop de Biſchop hem voorzegde, dat geen van zijne nakomelingen de Eer van zijn Geſlacht, voor het vierde lid verkrijgen zou.

De Keizer ſchonk aan MEINWERK in 't jaar 1030. de Goederen van BERNHARD en van

(52) Deeze uitdrukking, Villici ſuper Veluwe in Teisterband, heeft veel te doen gegeven, om dat men daar uit heeft willen bewijzen, dat *Veluwe* een gedeelte van *Teisterband* was; maar de zin en het gantſche beloop der zaak toont ten klaarſten aan, dat het een ſchrijf- of drukfout is, en daar ſtaan moet: ſuper Veluwe et Teysterband, Vit. S. MEINW. §. 44.

van zijne vrouw HASEKA, gelegen te *Alfaan* en *Eltinum* in den *Gouw* (*Pago*) *Paterga* in het Graafſchap van Graaf van AMELUNG (*y*), vermoedelijk denzelfden Graaf AMELUNG, die in 't Jaar 1024. mede over een verſchil wegens de Kerk van *Paterborn* ſtond, en nevens THEODERICUS *Praſonice Comes* genoemd wordt (*z*).

Wij hebben alle de betrekkingen van deezen Biſchop tot zijne Moeder, bij de lotgevallen van ADELA gemeld; indien men verlangt meer bijzonderheden van hem te weten, kan men die in *zijn Leven* vinden (53). Hij is Zaterdag voor Pinxteren, *Nonas* of 3 *Junii* 1036. geſtorven, en begraven in de Kerk van *Pieter* en *Paulus* te *Paterborn*; naderhand is hij onder het getal der Heiligen geplaatst.

§. 41. MEINWERKS Erfgenamen waren LUITBOLDUS en ADALBERTUS, die zigteerst ver-

(*y*) *Ibid.* §. 16.

(*z*) *Ibid* §. 98.

(53) Dit leven WEINWERCI *Epiſcopi Paterbrunnenſis* is te vinden bij LEIBNITZ *S. R. Brunsw. T. I. No.* 36. *p.* 517. het is in de twaalfde Eeuw geſchreven; BROUWERUS heeft het eerst uitgegeven, maar ADOLPH OVERHAM, Monnik van *Werden*, heeft het veel volledíger, uit het oorſpronkelijk handſchrift, afgeſchreven.

verzet hebben tegen de giften die hij aan de Abdije van *Aldinckhof* gedaan had, maar op aanmaning van Keizer HENDRIK den III. hebben zij eindelijk in 't Jaar 1053. daar in hunne toeſtemming gegeven; waarbij men wel aanmerken moet, dat de aldaar voorkomende goederen *Galtpeche*, *Totenhuſe* en *Waltmannincksuſen* in het Graafſchap van Hertog BERNHARD in *Saxen* gelegen waren, en *Raticheim* en *Teisterband* in het Graafſchap van Graaf GERHARD (*a*). Het komt ons waarſchijnelijk voor, dat deeze LUITBOLDUS en ADALBERTUS zoons van GLIMOD en van een Beijerſchen Prins waren, en Broeders van IMADUS, Biſſchop van *Paterborn*, tweeden opvolger van MEINWERK; IMADUS noemde MEINWERK zijn Oom, *Avunculus meus* (*b*). Hij wordt zijn zusters zoon, *ex ſorore nepos*, geſteld (*c*). Vergelijk FALCKE (*d*) die deezen IMADUS ſtelt zoon van EMMA, getrouwd met Graaf LUITDERUS, zoon van Hertog HERMAN van *Saxen*, terwijl hij veronderſtelt, dat de bovenge-

(*a*) BOND. *l. c. No.* 84.
(*b*) *Ibid. No.* 85.
(*c*) *Paneg. Epiſc. Paterb. p.* 42.
(*d*) *Comm. ad Tradit. Corb. p.* 463.

genoemde Erfgenaamen zoons waren van WICHMAN of van BALDERICK. Van WICHMAN is het onmogelijk, dewijl hij geene de minſte betrekking op MEINWERCK had; van BALDERICK is het even onwaarſchijnelijk, dewijl de opgenoemde goederen waren ſtamgoederen van MEINWERCK, die hij *jure hereditario* bezat (*e*). Dus konden die niet op zijn halve Broeders komen, zijnde deeze niet van den Stam; het is daarom waarſchijnelijker, dat zij zoons van MEINWERKS zuster waren, het zij men die GLIMOD of EMMA gelieft te noemen. Of tusſchen dezelve en GODESCALCUS, dien wij eerlang als Heer der Stad *Zutphen* zullen aantreffen, eenige verbinding of maagſchap was, zal naderhand onderzogt worden.

§. 42. Hier mede afgedaan hebbende al het gene wij aangaande *Hameland* in 't gemeen, en deszelfs Graven in 't bijzonder hebben opgeſpoord, moeten wij nog melden, dat men hier of daar eenige Graven in deze ſtreeken aantreft, die men waarſchijnlijk niet kan rangſchikken, en van welken men volſtrekt geene andere omſtandigheid aantreft. Dus hebben wij hier voren van

(*e*) *Zie Vit.* MEINW. §. 114. *en vergelijk die met den Brief van* 1053.

van een Graaf AMELUNGUS geſproken *in Pago Paterga*, waar in *Elten* en *Alflaan* lagen, in de Jaaren 1024. 1030. — dus vindt men eenen WENCELO *Comes*, die zijn Graafſchap in den *Gouw* van *Hameland* heeft, 1049. (*f*) dus vindt men in 1083. eenen Graaf GERHARD, wiens Graafſchap in den *Hamelandſchen Gouw* lag, en de Abdije *Elten* bevond zig in zijn Graafſchap; en in 1085. denzelfden Graaf GERHARD, in wiens Graafſchap de Stad en de Abdije *Vreden* lag, in den *Weſtphaalſchen Gouw* (*g*). Misſchien is hij dezelfde Graaf GERHARD, in wiens Graafſchap, *in Villa Stormheim*, *in Pago Hettera*, Keizer HENDRIK de IV. tusſchen de Jaaren 1071. en 1075. Goederen aan de Kerk van *Keizersweerd* gaf (*h*); de *Hetter* is immers tusſchen *Emmerick* en *Rees* gelegen, en dus een gedeelte van, of immers aangrenzende aan *Hameland*. Wij moeten ons vergenoegen die aantehaalen, zonder iets verders daar bij te voegen.

§. 43. Egter verdient eene GODIZO, die ter loop reeds genoemd is, eenige meerdere aandagt, hij is de gene die een vriend van den laat-

(*f*) BOND. *p.* 1. *No.* 81.
(*g*) LINDENBROG *p.* 144.
(*h*) GEL. *Farr*, *T.* 30. *Fol.* 185.

laatſten WICHMAN zijnde, de Paarden van ADELBOLD Biſchop van *Utrecht*, bij zijne terug reis van het ſlot van BALDERICK, te *Aspel* (*Aspola*) roofde; hij is deswegens door den Biſchop vijandelijk vervolgd, die in toorn ontſtoken, zijn ſterk ſlot *Aspel*, in moeraſſen gelegen, hoewel vruchteloos, belegerde (*i*). GODIZO was een zoon van RICHISO, edel en rijk, hij ſtond in naaverwantſchap met LUITGARD en ADELA, en misnoegd over het gedrag van de laatſte, begaf hij zig in dienst van de Abdiſſe en overweldigde het Kasteel, waar ADELA met BALDERICK voor haar Huwelijk in ontugt leefde; dus zij beide ter naauwer nood ontkwamen. Eenigen tijd daarna, voorzijn overlijden, heeft hij de zorg voor zijne vrouw en zijne dochters, die nog zeer jong waren, en de bewaaring van zijne ſloten *Aspel* en *Hengibach*, aan zijnen Neef GERHARD toebetrouwd, maar BALDERICK, aan wien *Aspel* zeer gelegen lag, heeft GERHARD, die in zijn dienst was, gedwongen dat ſlot hem overtegeven, terwijl deze zig naar *Hengibach* begaf, en met GODIZO's Weduwe trouwde; dit Huwelijk mishaagde BALDERICK zeer, die hem te

(*i*) ALPERT. *L.* 2. *C.* 3.

te *Hengibach* belegerde; waarover, en over de weigering van BALDERICK, hem het slot *Aspel* weder te geven, verstoord zijnde, heeft hij zijn dienst verlaten, en is in dienst van WICHMAN overgegaan; ter welker gelegenheid wij gezien hebben, dat hij zijnen ouden Heer, op reis naar *Keulen*, gevangen heeft, en hem gedwongen *Aspel* te ruimen en een aanzienlijk losgeld te betaalen; naderhand verzoende hij zig met BALDERICK, en ontving hem zelfs te *Hengibach*, toen hij wegens den dood van WICHMAN de vlugt nam (*k*).

§. 44. In het voorbij gaan moeten wij hier aanmerken, dat *Hengibach* tegenswoordig is, een gedeelte van 't Hertogdom *Gulich*, dat weleer zijne eigen Heeren had, van dewelke gemeld worden RICHSO, Graaf van *Hengibach*, met zijnen zoon GODEFRIED, als getuigen van ANNO, Aartsbisschop van *Keulen* 1074. (*l*). De overeenkomst van dien naam, met dien van RICHISO, vader van GODISO, bijna een Eeuw vroeger, is opmerkenswaardig, en had GODIZO zoons nagelaten, zou men daarover nader kunnen gissen. Nog vindt men Graaf BRUNO van *Hen-*

(*k*) ALPERT *l. c.*

(*l*) *Arch. Metrop. Colon.*

Hengibach, en zijne Vrouw MECHTILD, die hun goed *Prumisfeld* aan de Abdije van *Prüm* gegeven hadden en die beide in 1011. dood zijn (*m*). *Hengibach* benevens *Blisena*, *Wisfa*, *Unkela*, *Elicka*, *Vlamersheim*, waren erfgoederen van ANNO, Aartsbisschop van *Keulen*, broeder van Koningin RICHESA, die hij voor zijnen dood aan de Kerk van *S. Maria ad Gradus* te *Keulen* schonk, welke gifte door zijn navolger in 1065. bevestigd wierd (*n*). Dus schijnt 'er eenige betrekking, tusschen dit geslacht en dat van GODISO, Heer van *Hengibach* en *Aspel* te zijn. Naderhand ziet men *Hengibach*, in handen der Graven van *Gulich* gekomen, daar men onder anderen gemeld vindt, als getuigen EVERHARD *van Hengibach*, en zijn zoon WILLEM Graaf van *Gulich*, in 't Jaar 1208. (*o*) en de zoon van deezen WILLEM, namelijk WILLEM de IV. Graaf van *Gulich*, noemt zijn Vader WILLEM *van Hengibach*, wiens Vader Oom was van WILLEM den III. Graaf van *Gulich* 1236. (54). Ook vindt men dat MARGRIET,

(*m*) BOND. *Ch. B. T.* 2. *No.* 12.

(*n*) *Arch. S. Mariæ ad gradus ep.* GEL. *Farr. Tom.* 2.

(*o*) *Arch. Monast. Campenſis.*

(54) WILHELMUS D. G. *Juliacenſis* — pro remedio

GRIET, Gravin van *Hostade*, met haare zoons afſtand doet, van al haar Recht op *Hengibach*, ten behoeve van dien WILLEM den IV. Graaf van *Gulich*, in 't Jaar 1240. (*p*). Maar het ſchijnt, dat zulks nog aan zwaarigheden onderworpen is geweest. Want CONRADT, Aartsbisſchop van *Keulen*, had, als Graaf van *Hostade*, verſchil met den Graaf van *Gulick*, over verſcheiden punten; en bij uitſpraak in 't Jaar 1254. door de Proosten van *St. Severinus*, der *Apostelen*, en van *Soest*, wierd verſtaan, dat de ſloten *Nideggen* en *Hengibach* een *Allodium* en *ligia castra* van den Aartsbisſchop waren, en dat de Graaf den in den ban gedaanen JOHAN VAN ALDENDORF en zijne zoons, onrechtmaardig in het ſlot *Hengibach* gehandhaafd had (*q*). CREMER vermeent, dat met HERMAN *van Hengibach*, die in 1185. dood was, dit Geſlacht is uitgeſtorven,

dio tam animæ [illegible]e quam patris noſtri, WILHELMI *de Hengebach*, nec non et patris ejusdem avunculi WILHELMI magni comitis *Juliacenſis* decimam novalium etc. CREMER *Acad Beit. T.* 3. 6. *D. No.* 59.

(*p*) CREMER *l. c. T.* 3. *No.* 68.

(*q*) *Arch. Metr. Col* ap. GEL. Fas. T. 20. fol. 146. en CREMER l. c. No. 85.

RICHSO Comes *de Hengibach*, met zijn Zoon, gemeld in een Charter van ANNO, Aartsbisschop van *Keulen* 1074. *Arch. Metr. Col.*

HERMANNUS *de Hengibach*, getuige van FREDERICK, Aartsbisschop van *Keulen*, 1124. CREMER *T.* 3. *p.* 27.

THEODERICUS *de Hengibach*, getuige van BRUNO, Aartsbisschop van *Keulen* 1136. CREMER *l. c. p.* 27.

WILLEM., C
lich, beleend 09.
de Albigenser 211.

WALRUM Gra

THEODERCUS
MANNI *de Angi*
1185.

WILHEM *van*
zijn Vader 119. §
Juliacensis, ad Ide

Ux. de Docite
RAM, Hertog van
MER.

, (ven, maar EVERHARD, die de Vader van WIL-
9. LEM *van Gulich* was, en Grootvader van Graaf
211 WILLEM den IV. wordt zijn broeder geſteld,
en hij had in 't Jaar 1191. Leenmannen, die
weleer door zijn broeder HERMAN beleend wa-
Gra ren (*r*). Tot meerder klaarheid voegen wij hier
bij een Tabel, van het gene wij van dat Ge-
ſlacht gevonden hebben, en wij zijn niet vreemd
te gelooven, dat de Stam van *Gulich* en van
Hengebach dezelfde was, beide afſtammende
van GERHARD, getrouwd met GEDISO's We-
:U duwe; dat deeze GERHARD voorkomt in een
ngi Brief van Keizer CONRADT den II. aan het
Clooster *Burſcheid* bij *Aken*, in 't Jaar 1029.
gegeven (*s*), dat de Plaatzen *Kornizig*, *Will*
en *Attenhoff* in den *Gouw Julichoi*, onder zijn
Graafſchap behoorden; ook vindt men hem on-
der den naam GERARDI *Julienſis*, getuige van
een brief van Aartsbiſchop HERIBERT van
Keulen, bij de Gifte van de Thiendens van *Zui-*
dendorp aan de Abdije *Duits*, insgelijks in 't
Jaar 1015. (*t*) en nog nader in 1018. bij de
bevestiging der Stichting van *Duits* (*u*).

§. 45.

(*r*) *Arch. Metr. Col.*
(*s*) LUNIG *Reichs Arch. Spicil. Eccl. T.* 3. *p.* 302.
(*t*) *Arch. Tuit. ap.* GEL. *l. c. T.* 1.
(*u*) CREMER *l. c. No.* 10.

§. 45. Maar het doet weinig tot onze taak, hoe het daar ook mede gelegen zij, en laten wij tot onze ſtreeken te rug keeren. Men vindt, dat GODIZO die *Aspel* bezat, alleen dochters heeft nagelaten, over welke GERHARD Voogd was, er is veel waarſchijnelijkheid, dat IRMGARDIS, die alom genoemd wordt een Gravin van *Zutphen* te zijn, eene van die dochters was. Ten minſten, alle de Cleefſche Schrijvers zeggen, dat IRMGARDIS Gravin van *Zutphen* in het Jaar 1040 het Capittel van Canonniken te *Rees* geſticht heeft, volgens het vers aldaar geplaatst (*y*). Zij bezat behalven *Aspel* en *Rees*, aanmerkelijke goederen in andere ſtreeken, want men vindt een brief van Keizer HENDRIK den III. van V. *Kal. Mart*, of 25 *Febr.* 1041. (Zie *God. dipl.*) dat hij ter bede van de Hertogen GOBOLO en van zijn zoon GODEFRIED, al het recht, dat zijn Vader Keizer CONRADT aan hem nagelaten had, op de dorpen *Harve*, *Vals*, *Apine*, (vermoedelijk *Eupen*) en *Falckenberg*, in den Gouw *Lingounoe* in het Graaffchap van Graaf DIETZBACH gelegen, in eigendom geeft aan zijne Nichte, *di-*

(*y*) TESSCHENMAKER *P.* 2. SCHLIGTENH. *P.* 69.

dilectæ nepti noſtræ IRMGARDÆ, *cum omni utilitate*, maar niet *cum dominio vel jurisdictione*, met magt daar mede naar welgevallen te handelen; het gebruik welke IRMGARD van deeze goederen maakte, wordt in den brief niet gemeld, maar het opſchrift van denzelven, zoo als die zig in het oorſpronkelijke bij het Dom Capittel te *Keulen* bevindt, bewijst dat zij die aan de Kerk van *Rees* opgedragen heeft, want daar ſtaat aan 't hoofd van dien brief, *de Fundatione Eccleſiæ Reſenſis*. IRMGARD wordt nicht, *Neptis*, door Keizer HENDRIK den III. genoemd, dat is Broeders of Zusters Dochter; met zekerheid kunnen wij daar omtrent niets bepaalen, dan alleen melden, dat GISLA uit het huis *Werle*, maar die zommige verkeerd ſtellen een Dochter van HERMAN, Hertog van *Alemanien*, die 1003 ſtierf, eerst getrouwd is met BRUNO, Graaf van *Brunswic*, of eerder Markgraaf in *Saxen*, en had bij hem een zoon LUITOLFUS, van welken de Markgraven van *Turingen* afſtammen. Zij trad in tweede huwelijk met ERNST, zoon van Markgraaf LUPOLS, (van Oostenrijk) die Hertog van *Almanien* wierd, en in 't Jaar 1015. op de Jacht door graaf ALBERO doodgeſtoken werd; bij denzelven verwekte zij ERNST Hertog van *Swaben*

in

in 't Jaar 1030 geſtorven, en HERMAN, Hertog van *Swaben* na zijn Broeder die 1038. ſtierf. Haar derde man was Keizer CONRADT de II. en zij verwekte hem Keizer HENDRIK den III. die den 28. October 1017. geboren is, benevens eenige andere kinderen. Het is niet mogelijk dat IRMGARDS Vader of Moeder, een heele Broeder of Zuster van Keizer HENDRIK was, dewijl die eerſt na 1017 zou kunnen geboren zijn; dus moet men die ſtellen, uit eene der twee eerſte huwelijken van GISLA; vermoedelijk was haar Moeder eene Dochter van dezelve, maar met wien getrouwd, is ons onbekend; egter daar wij zien, GOBOLO, elders genoemd GOTHILO of GOZILO, die Hertog van *Lotryck* en aan de *Moeſel* was, en zijn zoon GODEFRIED, haare voorſpraken bij den Keizer te zijn, moet naauwe maagſchap hen vereenigd hebben. Het is ook opmerkelijk, dat deze Hertog, denzelfden naam voert als GODIZO, Heer van *Aspel*, dien wij mogelijk als den Vader van IRMGARD geſteld hebben, en dat GERHARD, die met de Weduwe van GODIZO trouwde, naderhand Graaf van *Gulich* en Heer aan de *Moeſel* was. In die duistere tijden moet men giſſen, en licht uit ieder vonkje zoeken.

De

De kerk van *Rees* is door haar geſticht en zij heeft dezelve aan den Aartsbisſchop ANNO van *Keulen* opgedragen, die haar noemt *domina* IRMENTRUDIS *Comitiſſa*; in een brief zonder dagtekening; maar die behoort tuſſchen de Jaaren 1056. en 1075. toen ANNO den Bisſchoppelijken ſtaf gevoerd heeft (Zie *Cod. Dipl.*). Bij dien brief getuigt hij; dat zij behalven andere eigendommelijke goederen, de Proostdije *Rees* aan de kerk van St. *Pieter*, of den Dom te *Keulen* gegeven heeft, onder eenige voorwaarden. Welke giften en voorrechten naderhand door den Aarts-Bisſchop ARNOLD in 't Jaar 1157. vernieuwd en bevestigd zijn (Zie *Cod. Dipl.*) Daar zij in den Brief van 1041. alleen IRMGARDIS, en in den Brief van Aarts-Bisſchop ANNO, *domina* IRMENTRUDIS *Comitiſſa* genoemd wordt, is het te denken, dat zij in 1041. nog ongetrouwd en naderhand weduwe was, dewijl zij anders den Titel van Vrouw en van Gravin niet kon gevoerd hebben. Daar wij naderhand eenen Graaf RUPERTUS en zijne Vrouw IRMGARD zullen ontmoeten, ſtellen wij als iets mogelijks, dat deeze IRMGARDIS dezelfde kan geweest zijn, als de Vrouw van dien RUPERTUS. Zij bezat nog elders veele goederen, want Aartsbisſchop HERMAN,

die in 't Jaar 1056. geſtorven is, had van de Erfgoederen van IRMENTRUDIS verworven in den Gouw van *Aken*, *Valckenburg*, *Münt-ze*, *Gymmenich*, *Epene*, *Wilre*, die Aartsbiſchop ANNO in 't Jaar 1065. aan de Kerk van *St. Maria ad Gradus*, toen hij die ſtichtte, ſchonk. (Zie *Cod. dipl.*) Zij heeft ook daarna *Rees*, *Calcar*, het ſlot *Aspel*, en eenige goederen bij *Zanten* en *Sonsbeek*, aan ANNO, Aartsbiſchop van *Keulen*, ten behoeve van de Domkerk aldaar, in 't Jaar 1071. opgedragen (*a*), en aan de Abdije van *St. Panthaleon* eenige Goederen in *Suchtelen* gegeven. Van haar wordt verhaald, dat zij driemaal te *Rome* geweest is, en van daar mede gebragt heeft het hoofd van St. SYLVESTER en andere kostbaarheden; die zij aan de Domkerk ſchonk, alwaar zij ook in een Capel bij het Graf der *drie Koningen*, begraven ligt, wordende haare gedagtenis op den 4 *September* gevierd (*b*). Haar wordt tot broeder gegeven HERMANNUS Abt van S. *Panthaleon* te *Keulen* (*bb*); maar zulks

(*a*) SURIUS *in Vit.* ANNONIS. *et conferatur Chron. Col. p.* 95.

(*b*) GELENIUS *Colon. p* 236.

(*bb*) GELENIUS *l. c.* PONT. *P.* 88.

zulks is onmogelijk, want HERMANNUS bijgenoemd *Humilis*, uit het Geſlacht van de Graven van *Zutphen*, (*ex Comitibus Zutphaniæ genus ducens*) is Abt in 't Jaar 1082. geworden, en IV. *Kal. Januarii* 1121. geſtorven (*c*); daar IRMENGARD reeds 1040. een Capittel ſtichtte, en tijdens van ANNO Aartbiſchop van *Keulen*, (die 1075. ſtierf, en zoo als uit de omſtandigheden blijkt, van bejaarden ouderdom zijnde,) overleden is, wordt het onderſcheid in jaaren al te groot. Men kan dus met reden veronderſtellen, dat van twee onderſcheidene IRMGARDS geſproken wordt; IRMGARD, vermoedelijk dochter van GODIZO, aan welke toegepast kan worden, het geen bij PONTANUS gevonden wordt, dat haare ouders geſtorven zijnde, zij Erfgenaam van alle haare Goederen geworden is, ('t welk niet mogelijk zou zijn, waren HERMANNUS en RUPERTUS haare Broeders,) en dat zij die Goederen tot eer van God en tot onderhoud der armen beſteed heeft, dus men gelooven kan, dat zij geene kinders nagelaten heeft. De andere IRMGARD is geweest nicht van de vorige en zuster van den Abt HERMAN en van RUPERTUS; zij heeft den Geeſtelijken ſtaat

(*c*) GELENIUS *p.* 365.

ſtaat omhelsd, en wordt *Virgo nobiliſſima, Sancti Panthaleonis Veſtalis* genoemd. In een brief zonder *datum*, berustende in de Abdije van *St. Panthaleon* te *Keulen*, maar die na 1082. moet gegeven zijn, ſchenkt zij eenige Goederen aan die Abdije, door handen van haaren neef RUPERT, zoon van haaren Broeder RUPERT, en bevestigt dit met het zegel van haar Broeder HERMAN, Abt van St. *Panthaleon*. Graaf HENRICH *de Casle*, Voogd of *Advocatus* van die Kerk, ontvangt die gifte. (Zie *Cod. dipl.*) Dan vervalt de ſchijnbare tegenſtrijdigheid, dat gemelde RUPERTUS in een gifte aan het Altaar van St. *Panthaleon* als Broeder van IRMGARD ſtaat, en in een andere gifte als Neef, *Nepos*, dewijl van twee IRMGARDS geſproken wordt. Het onderſcheid tusſchen deeze twee IRMGARDS, heeft TESSCHENMAKER ook zeer wel gekend (*e*), maar hij ſtelt de gene, die *Aspel* en *Rees* aan de Kerk van *Keulen* gaf, zuster van den Abt HERMAN te zijn, en dat zij in het doodboek van St. *Panthaleon* IRMENTRUDIS genoemd wordt. Wij vermeenen, dat dit de oudſte IRMGARD moet toegeſchreven worden, en dat zij dezelfde is, als die

(*e*) *P.* 2. *p.* 172. *en* 212. *Edit.* DITHMARI.

die het Capittel van *Rees* geſticht heeft. Wij zullen bij het opſpooren der *Zutphenſche* Graven nader van dezen HERMAN moeten gewaagen; het is niet onwaarſchijnelijk dat hij, nevens zijn broeder en zuster, kinderen waren van eene zuster van de oude IRMGARD, dewijl GODIZO meer dan eene dochter heeft nagelaten, en dat zij zeker dusdanige betrekking tot elkanderen hadden, dat van de twee IRMGARDS eene perſoon gemaakt is.

Van de Graven van Zutphen.

§. 46. In het voorgaande hebben wij niet eens den naam van *Zutphen* gevonden; geene overgeblevene Charters of Kronyken melden die, en het is dus zeer onzeker, wanneer die opgekomen is. Derhalven van Graven van *Zutphen* te ſpreken, derzelver opvolging te bepaalen, hunne Geſlachten te beſtemmen, is een ongerijmde zaak. Het was eerst in het einde der elfde Eeuw, dat de Graafſchappen, over het algemeen, begonnen erfelijk te worden, en dat de Graven, den naam van hunne Kasteelen zig toegeeigend hebbende, die aan hunne Graafſchappen overbragten. Te voren wierden de Graafſchappen in een zekeren *Gouw*, *Pagus*,

gelegen, naar den naam der Graven onderſcheiden, en nu erkende men de Graven aan de naamen van hunne Graafſchappen; hier door ontſtaat meer licht in de geſchiedenisſen en ſtamtafels, alhoewel in het begin nog veel verwarring voorkomt. Het eerſte gewag van *Zutphen* geſchiedt, als van eene plaats gelegen in *Hameland*, volgens eene Lijst der bezittingen van de Abdije van *Corvey*, die geplaatst wordt, tusſchen de Jaaren 1053. en 1071. (*f*) Uit dit ſtuk moet men egter niet beſluiten, dat *Zutphen* een eigendom van die Abdije was, maar alleen, dat die, goederen in deze ſtreek bezat; want omtrent dien zelfden tijd in 't Jaar 1059. vinden wij *Zutphen* reeds een *Oppidum* genoemd, en het erfgoed van Graaf GODESCHALK. Dit woord, *Stad*, (*Oppidum*) moet egter geenzins, in het denkbeeld, dat wij ons tegenwoordig van een Stad vormen, genomen worden; dezelve beſtond alleen uit huizen en wooningen, rondsom een Burgt of Slot gelegen, en wierd door den Schout of Richter van den Heer in den Burgt Vrede, naar welgevallen geregeerd. Aan Municipaalrechten, Schepenſtoel, Burgervrijheid, Privilegien, was nog niet te denken, dezelve

(*f*) BOND. *Ch. B. P. I. No.* 83.

zelve zijn eerst in 't Jaar 1190. door Graaf OTTO van *Gelre* aan die Stad geſchonken, welk ſtuk verdient met aandagt gelezen te worden, dewijl men daaruit het onderſcheid tusſchen den ouden ſtaat der Graaflijke Steden, en dien der nieuw ingevoerde Municipaalſteden, zeer duidelijk ontdekken kan. Evenwel was *Zutphen* een *Oppidum*, reeds met een Capittel van Canonniken, aan welks Hoofd een Proost zig bevond, verſierd; haare Stads Rechten dienden tot een voorſchrift van andere Stads Rechten, die naderhand gegeven wierden; alzoo in de meeste gevonden wordt, *dat de Stad dezelfde vrijheid als de Stad Zutphen zal genieten*; hier door moet men erkennen, dat *Zutphen* eene der oudſte ſteden van *Gelderland* is, en dat zij geenzins voor *Nymegen* of *Thiel* behoeft te zwigten.

§. 47. Maar met het Graafſchap is het anders gelegen; wij hebben reeds in het begin aangemerkt, dat veel van het geen thans, tot het zelve behoort, in andere handen was; en eerst na verloop van veele Eeuwen daar aan gekomen is. De oude verdeeling is verduisterd, en de bijzondere kleine heerlijkheden, die toen aldaar waren, zijn onmogelijk opteſpooren; maar later vindt men de Heeren van *Bronokhorst*, van *Borculo*, van *Berg*, en *Wisch*, van *Brede-*

foort, van *Anholt*, van *Keppel*, die alle voltrekt onafhankelijk van de Graven van *Zutphen* waren, en in den haaren, dezelfde Rechten als zij bezaten en oefenden. Het is alleen een gevolg, van de verdere magt der Graven van *Gelre*, dat zij, dan door overheerſching, dan door verdragen, dan door aannemen of opdraagen van Leenen, als Leden van *Gelderland* zijn beſchouwd; de zugt van die Heeren zig met de *Gelderſche* zaaken en twisten te bemoeijen heeft laatſtelijk aan Hertog KAREL van *Egmond* tot een voorwendzel gediend, hen als onderdaanen te behandelen; en toen het magtig Huis van *Oostenryk*, *Gelderland* zig toeëigende, waren die Heeren te zwak, deeze banden te verbreken, hoewel eenigen van dezelven, vruchteloos getracht hebben, hunne onmiddelbaarheid van het Rijk te behouden, het geen alleen aan *Anholt* gelukt is. Eerst onder de Staats Regeering, in den loop van de vorige Eeuw, heeft *Gelderland* gehandhaafd, haare ſustenue tegens *Munſter*, *Borculo* als een Lid van dat Gewest te doen beſchouwen. En waarin de Heeren van die Heerlijkheid belang ſtelden, liever onder een Vrij Gemeenebest, dan onder een Kerklijk Vorst, als Vaſallen te behooren. Wat rechtens was, komt hier niet in aanmerking.

§. 48.

§. 48. Hier uit kan men zien, hoe beperkt de bezittingen der oude Heeren van *Zutphen* waren, en het is niet te gelooven, dat die zig verder, dan de Stad en het Schoutampt, met een gedeelte van 't Landdorst-ampt zullen uitgeſtrekt hebben; aan Graven van *Zutphen* in den eigenlijken zin, was nog niet te denken, zij noemen zig zelven *Erfheeren van Zutphen*, (*Heres legitimus Oppidi Zutphanienſis*,) in alle de brieven die wij hier onder behandelen zullen; en Biſschop WILLEM van *Utrecht* in zijn brief van 1059. ſpreekt van de verſchillen, die tuſſchen zijne voorzaaten en de Heeren der Stad *Zutphen*, *inter predeceſſores noſtros & dominos Zutphanienſis Oppidi*, hebben plaats gehad (*g*); alzoo waren zij geene Graven van *Zutphen*, hoewel hij GODESCALCUS, aldaar, *Comes*, Graaf noemt. Derhalven kan men ook ſtellen, dat een OTTO, die in de eerſte helft van de elfde Eeuw als Graaf van *Zutphen* gemeld wordt, Eigenaar of Heer der Stad *Zutphen* was, en dat die niet aldaar als een Amptenaar moet beſchouwd worden. Want de Eigenaaren van *Zutphen* waren *Dynaſten*, Vrijheeren, Edele Heeren, en geenzins Graven; zij bezaten den vol-

(*g*) BOND. *Charterb. P.* 1. *No.* 89.

volkomen eigendom van die Goederen, in den uitgeſtrektſten zin, voorbehoudens hunne trouw en plicht aan Keizer en Rijk, en hun dienst in den Heirban, dus hadden zij Land en Luiden, hunne Goederen behoorden tot den Stam, waren Erfelijk, deelbaar tusſchen de zoons, en bij gebrek van zoons, tusſchen de dochters, volgens de *Saxiſche* Wetten. Indien men dus meer Eigenaaren van *Zutphen* kende, zou hunne Genealogie gemakkelijker te maaken zijn, dan die van Graven, die veranderlijk waren, en alleen door Doopnaamen onderſcheiden. Hoewel *Zutphen* een eigen goed, geen *beneficium* of Leen, geen Graafſchap, of Graaflijk ſoldijgoed was, hebben de Heeren egter den Graaflijken titel aangenomen, dewijl zij Graafſchappen, en Leenen van den Keizer bezaten of ontvingen, en zig vervolgens naar hun *Caſtrum* of ſlot genoemd; en het is te denken, dat om het herkomen van dat *Alluid* of Eigenbezitting te bewaaren, de Graaflijke Titel van *Zutphen* altijd van dien, van Graaf en Hertog van *Gelre*, is onderſcheiden geweest.

De natuur der *Zutphenſche* Leenen geheel onderſcheiden van andere Leenen, welker Rechten wegens het groot voordeel voor den Vaſal, en voor zijne Agnaten, zoo algemeen aangenomen zijn,

zijn, bevestigt ons vermoeden, *Zutphen* als een *Alluid* te beſchouwen, zelfs de nog aldaar plaats hebbende opvolging der goederen, dat men den naasten graad, volgens Landrechten niet mag voorbijgaan, toont dit ook aan; want die Landrechten zijn geſchoeid op, en voortkomende van het oude herkomen, en zijn dus de natuur van het Land zelve gevolgd.

§. 49. Evenwel blijft de oorſprong der Heeren van *Zutphen* even duiſter, en men moet zig meesttijds met Giſſingen behelpen. Van WICHMAN den Stichter van *Elten* kunnen zij van de zwaard zijde niet afſtammen, en het is geenzins waarſchijnelijk, dat LUITEBOLDUS en ADALBERTUS in 1053. als Erfgenaamen van Biſſchop MEINWERK gemeld, iets met *Zutphen* gemeen hadden, dewijl anders GODESCHALK, die in 1059. Heer van *Zutphen* en reeds een man van Jaaren was, ook in die hoedanigheid moest voorkomen. Het blijkt ook nergens, dat MEINWERK bezittingen in de Graaffchap had; evenwel zijn wij niet ongenegen eenige mogelijkheid te zien, dat GODESCHALK een zoon was van GLIMOD, met eenen *Beierſchen* prins getrouwd; het welk wij in 't vervolg zullen behandelen. Of de laatſte WICHMAN te *Uplade* gedood, en te *Vreden* begra-

graven, tot *Zutphen* kan 't huis gebragt worden, is even onzeker.

§. 50. Hier van als loutere gisſingen afſtappende, laat ons zien, wat de geſchiedenisſen ons verder leeren. Men vindt omtrent het Jaar 1039. (*h*) melding gemaakt van eenen OTTO, Graaf van *Gelre* en *Zutphen*. *Floruit hoc tempore Otto hujus nominis primus, Comes Gelriæ et Zutphaniæ, magnus inter principes Allemanniæ*, 't welk de Schrijver aanhaalt uit de Chronijken genomen te hebben. De vereeniging van *Gelre* met *Zutphen* op dien tijd, maakt die plaats zeer verdagt, en wij zouden dezelve ſtilzwijgend voorbijgaan, wierd het aanwezen van eenen OTTO, Graaf van *Zutphen*, niet van elders bevestigd, en wel ter gelegenheid van het huwelijk van zijne dochter MATHILDIS met LUDOLFUS, zoon van den Paltzgraaf EZO (*i*). Deeze EZO die te voren ERENFRID genoemd wierd, en Paltzgraaf, *Comes palatinus*, en zoon van HERMAN, insgelijks Paltzgraaf was, is getrouwd met MECHTILD, dochter van Keizer OTTO den II. welk huwelijk veelen mishaagde, maar dewijl het vol-

(*h*) *Magn. Chr. Belg. p.* 3.
(*i*) *Zie Vit. S.* ENGELB. *p.* 303.

volgens de wetten niet kon verbroken worden, heeft haar broeder, Keizer OTTO de III., het geduldig geleden, en zelfs haar veele goederen gegeven, opdat zij niet slegter mogt geacht worden, dan haar ouderlijke roem medebragt (*k*). Uit dit huwelijk zijn verscheiden Kinderen voortgekoomen als LUIDOLPHUS, HERMAN, in 't jaar 1035. tot Aartsbisschop van *Keulen* verkoren, en 1056. gestorven; (55) OTTO, die aan Keizer HENDRIK den III. afstond *Keizersweerd*, en *Duisburg*, en door denzelven tot Hertog van *Swaben* is aangesteld; hij stierf in het slot *Thonaburg* den 7 September 1047. en is te *Brauweiler* begraven, alwaar

(*k*) *Anal. Saxo. p.* 352.

(55) Men kan uit den Stichtings Brief van *St. Maria ad Gradus* door zijn Opvolger Aartsbisschop ANNO in 't jaar 1065. gegeven, oordeelen, welke zijne bezittingen waren, die hij voornemens zijnde, die Kerk te stichten, aan dezelve geschonken had: *Blisna*, *Wisse*, *Unkela*, *Heinbach*, *Elucka*, *Vlamersheim*, *quod*, (volgens de woorden des briefs,) *antecessoris mei prædium fuerat*, *et eidem ecclesiæ ab eodem destinatum erat.* Daar *Heinbach* zeker het zelfde als *Hengibach* is, moet men eenige betrekking veronderstellen, tusschen den Stam van HERMAN en zijne Broeders, en de Heeren van *Rees* en *Aspel.* (Zie *Cod. Dipl.*)

waar zijn Graffchrift te vinden is. De dochters waren RICHIZA getrouwd met MISECHO, Koning van *Polen*, maar van hem in 1036. gescheiden zijnde, is zij in *Saxen* bij Keizer CONRADT gekomen, en heeft zig in het *Keulsche* opgehouden. Zij heeft zig eerst aan de Kerk der *Elfduizend maagden*, tijdens Aartsbisschop PILEGRINUS, die 1035. gestorven is, *Waschtinsig* gemaakt, beloovende 's Jaars 2 denieren tot *Waschtins*, en na haren dood, haar beste kleed (*l*). Vervolgens heeft zij veele Gestichten en Giften aan Kerken gedaan, zij schonk aan de Abdije *Brauweiler*, *Clottene* en verscheiden andere Goederen in het Ertzsticht *Trier*, Ampt van *Cocheim*, meestal gelegen, 't welk door Keizer HENDRIK III. in 't Jaar 1051. bevestigd wierd (*m*).

Insgelijks bevestigde zij met haar zuster THEOPHANU alle de Goederen door haare Ouders aan BRAUWEILER gegeven, en die meest in den omtrek van die Abdije lagen, 1051. (*n*). Eenige Jaaren daarna maakte zij met haaren Broeder HERMAN, Aartsbisschop van

(*l*) *Arch. S. Ursul. ap.* GEL. *Farr. T.* 2. *Fol.* 560.
(*m*) GEL. *Farr. T.* 30. *Fol.* 242. *Copia Mihi.*
(*n*) *Eod. Fol.* 251.

van *Keulen*, eenige verandering in de Gifte van *Clotene*, en gaf iets voor de ziele van haars Broeders zoon HENDRIK (*o*). In het Jaar 1057. gaf zij *Salaveld* en *Coburg*, in *Saxen* gelegen, aan de Kerk van *Keulen*, volgens een brief door Aartsbisschop ANNO gegeven. Ook heeft deeze Aartsbisschop van haar en haare Medeërfgenaamen verkregen (*per precariam*) *Mekendeheim*, *Demunterode*, *Asfala*, *Clotene*, en de Moeder-Kerk van *Dortmunt*, die hij aan de Kerk van *St. Maria ad Gradus* opdroeg 1065. (Zie *Cod. dipl.*) Eenigen tijd daarna is 'er over het bezit van *Clotene* verschil ontstaan tusschen *St. Maria ad Gradus* en de Abdije van *Brauweiler*. Aartsbisschop ANNO heeft het Klooster *Salaveld* in 't Jaar 1074. gesticht, en het zelve met de goederen van Koningin RICHESA verrijkt, waarvan veelen in den omtrek van *Mulhausen* en *Coburg* in *Saxen* lagen (*q*). Eindelijk heeft zij den sluier genomen, en is te *Keulen* in de Kerk van *St. Maria ad gradus* begraven (56). De andere dochters van

EZO

(*o*) *Ib. Fol.* 268.

(*q*) GEL. *Fas. T.* 15. *p.* 562.

(56) Haar graffschrift bevindt zig in de Kerk van *St. Maria ad Gradus*, te *Keulen*, en luidt aldus. Anno Domi-

ZO worden gemeld ten deele Abdisſen en ten deele Geestelijk, als ADELHEID te *Nivelle*;

minicæ incarnationis milleſimo ſexageſimo tertio, ſecundo Idus Aprilis, Richeſa Regina ab Annone ſecundo ſedis hujus venerabili Archiepiscopo atque preſentis Eccleſie fundatore, cum ingenti totius cleri et populi frequentia honorifice ſepulta eſt, et per ipſum inducta Pontificem duobus ornatiſſimis prædiis Sancto Petro oblatis. Ob. VIII. Kal. Aprilis. GEL. *de Magn. Col. p.* 313. het zelve was uitgeſneeden op een looden plaat, liggende onder haar hoofd, volgens het ſchrijven van GELENIUS, die de volgende beſchrijving van het openen van haar graf, en van den ſlaat, waar in het zelve zig bevond, geeft: Anno d^ni. 1633. die 12 Aprilis obtinui, ut mihi aperiretur ſepulchrum B. Richezæ Reginæ Poloniæ, in eccleſia B. M. V. ad Gradus, et aderant Reverendiſſimus Cyrenenſis Epiſcopus et Domini Numan et Richartz Canonici. Erant oſſa ſacra confuſa, goſſipio mixta et ſtragula auro intecta, cooperta, atque ex eadem materia veſtiebatur lignea tumba quæ tumba lapidea includebatur. Caput incumbebat pulvinari et veſtiebatur reticulo aureo; circa caput pretioſa corona erat, quæ conſtabat ex ſex fibulis et ſingulæ fibulæ habebant tria inſignia, prout hic pinguntur, ſub capite erat diſcus ex plumbo cui inſculptum Epithaphium. GEL. *Farr. T.* 2. *Fol.* 581. Deeze zes ſtukken als haaken vastgehegt en dragende 24 Wapenſchilden, die de Kroon uitmaaken, doen mij zeer twijfelen aan de egtheid van dit overblijfzel, ten minſten dat het van de tijden heen komt, toen RICHEZA geſtorven is; als wanneer de

velle, THEOPHANU te *Esfen*, HEILWICH te *Nuys*, MECHTILD te *Villich*, IDA te *St. Marie* van *Keulen*, SOPHIA te *Gandersheim.*

Ezo de Vader van alle deeze Kinderen had zig geduurende 10 Jaaren tegen Keizer HENDRIK den II. verzet, en eindelijk met hem verzoend zijnde, heeft van hem ontvangen in 't Jaar 1011. het Eiland *S. Suiberti* in den *Rhijn*, (thans *Keizersweerd*,) *Duisburg*, en *Salaveld.* Hij ſtichtte met zijne Vrouw de Abdije *Brauweiler* in het Bisdom van *Keulen*, in 't jaar 1024. waar van hij de kerkvoogdije, *Advocatura*, voor zig behield, de Kerk aldaar wierd in 't jaar 1028. ingewijd (*r*). Hij is den 21. Maij 1034. overleden, en te *Brauweiler* begraven, bij zijne Vrouw die reeds tien Jaaren te voren en wel den 20 November 1024. geſtorven

de Geſlachtwapens, nog onbekend waren, immers als bepaalde onderſcheids tekenen. Het is dus te gelooven, dat dit graf in latere dagen geopend is, en men die kroon, welke eigenlijk van verguld lood is, en dus niet den naam van *pretioſa* verdient, daar in zal geplaatst hebben. De Schilderijen buiten het graf, en die RICHESA en haaren Broeder, den Aartsbisſchop HERMAN, verbeelden, zijn zeker van nog nieuweren arbeid.

(*r*) *Arch. Brauweil.*

ven was; (*s*) hun beider graffchrift vindt zig in de Abdije.

§. 51. LUIDOLPHUS de oudfte der zoonen komt hier het meeste in aanmerking, hij heeft behalven zijner Ouderen roem, en Rijkdom, een Graaffchap, *Comitatum*, en *Præfecturam* verkregen, en is Vaandrager van *Keulen* geworden (57). In latere fchriften te *Brauweiler* berustende, wordt hij Graaf van *Zutphen*, *Ludolphus Comes Zutphaniæ*, genoemd, en als dusdanige onder de Weldoeners van die Abdije gemeld (*t*).

Men vindt dat hij drie Jaaren voor zijn Vader en dus in 1031. geftorven is, en te *Brauweiler* begraven. Zijne Vrouw was MECHTELD, dochter van Graaf OTTO van *Zutphen*, *Ottonis Comitis de Sutfeno*, bij welke hij twee zoons heeft nagelaten, HENDRICK en CUNO. HENDRIK bekwam het Graaffchap na zijns Vaders dood, ftierf zonder kinderen, en is te *Brauweiler* begraven (58).

CU-

(*s*) GEL. *Farr. T.* 30. *F.* 261. *Copia mihi.*

(57) *Colonienfis Epifcopi legionis fignifer, id eft primipilarius.*

(*t*) GEL. *Farr. T.* 10. *F.* 12.

(58) Hij komt voor in een Brief van Keizer HENDRIK

CUNO was Kerkvoogd; *Advocatus*, van *Brauweiler*, en wierd door den Keizer tot Hertog van *Beieren* aangeſteld; maar een verbond met de *Hongaren* geſloten hebbende, en in 1054. tegen den Keizer opgeſtaan zijnde, is hij verjaagd, en kort daarna in *Pannonien*, als balling, zonder kinderen na te laten, geſtorven (59).

§. 52. Dit is wederom alles wat wij hier van met zekerheid weten; maar het komt niet onwaarſchijnelijk voor, aan deeze Broeders HENDRIK

DRIK den III. die verklaart dat RICHEZA de gifte van *Brauweiler* dat per manus Henrici Palatini Comitis, filii, fratris ſui. 1051. GEL. *Farr. T.* 30. *Fo.* 242.

In een brief van RICHEZA Koninginne van *Polen*, waar van de datum onleesbaar afgeſchreven is, maar gegeven geduurende de Regeering van Keizer HENDRIK den III, dus voor 1056, doet zij een gifte voor de ziel Henrici Comitis filii fratris mei Ludolphi, dus was hij toen dood. *Ibid fol.* 268. Ons is egter nergens voorgekomen, dat deeze HENDRIK eenige betrekking tot *Zutphen* had.

(59) Cuno Dux Noricorum fœderatis ſibi Ongariis graviter rebellat —— Ab Imperatore expulſus in Pannonia exul obiit. *Chron. S. Pant. p.* 904. zie verders omtrent dit geheele geſlacht, GELENIUS *Colon. p.* 388. *De* LZONE *et* MATHILDE *Com. Pal. ap.* LEIBNITZ *S. R. Br. T.* 1. *p.* 313. *Chron Reg. S. Pant. ap. Euard. p.* 900. *ſqq. Arch. Brauweil. etc.*

DRIK en CUNO eene zuster te geven, en wel ADELHEID, die met haaren Man GODESCHALK, als Heeren van *Zutphen* in 1059. voorkomen. OTTO de Grootvader van Moeders zijde was immers Graaf van *Zutphen*, het welk kan uitgelegd worden, dat hij Heer van *Zutphen* zijnde, eene Graafelijke bediening bezat, en dus door latere Schrijvers volgens de toen aangenomene gewoonte bij *Anticipatie* (om zoo te zeggen,) Graaf van *Zutphen*, naar zijn Slot of Erfgoed is genoemd. Indien MECHTILD zijne dochter met LUDOLF getrouwd, *Zutphen* aan haaren Man ten huwelijk heeft gebragt, zal *die* Stad aan haare kinderen gekomen zijn, of die kinderen zijn Erfgenaamen van hunnen Grootvader geweest. — ADELHEID met GODESCHALK getrouwd, is haare beide Broeders, die kinderloos overleden zijn, opgevolgd. CUNO is, gelijk wij gezien hebben, kort na 1054. in *Pannonien* gestorven, en in 1059. komen GODESCHALK en ADELHEID als Heeren van *Zutphen* voor. De doopnaam van hunnen zoon OTTO, die na den Grootvader zal genoemd zijn, geeft hier toe ook meer of min aanleiding.

Wel is waar, dat hier tegens met eenigen schijn kan tegengeworpen worden, dat RICHISA, zuster van LUDOLPH en gewezene Koningin

gin van *Polen*, erfgenaam van haare andere Broeders HERMAN en OTTO is geweest, en dat zij die Goederen tot Kerkelijke ſtichtingen gebruikte; dat daarom ADELHEID, indien zij van denzelfden ſtam geweest was, daar van haar gedeelte had moeten bekomen. Maar Aartsbisſchop HERMAN is in 1056. geſtorven, en zijne toen in leven zijnde zuster RICHISA was hem nader, dan een broeders dochter, en de Repreſentatie had alleen plaats in afſteigende linie (*u*) alzoo ADELHEID geen Recht kon hebben tot de Erfenis van haare Ooms.

Wij betuigen egter, dit eene waarſchijnelijke veronderſtelling te zijn, op geen bewijs ſteunende, en die wij gaarne ter beſliſſing aan anderen overlaten. Al ware zelfs dit eene bewezen zaak, weten wij immers niets meer van bovengemelten OTTO, Graaf van *Zutphen*, dan zijn enkel aanwezen; want hem toe te eigenen, het ſtuk van 1013. alwaar *Magnus dux Otto de Zutphen* getuigenis van een Verdrag tuſſchen WOLFANNUS Abt van *Prum*, en HENDRIK Graaf van *Limburg*, gelijk VAN BERCHEM gedaan heeft, kan alleen toegeſchreven worden aan de onkunde, die nog plaats had, toen hij ſchreef,

(*u*) *Anal. Saxo ad. ann.* 937. *p.* 644.

ſchreef; maar het is onbegrijpelijk dat PONTANUS (v) zulks zonder eenige kritiek aanneemt, dewijl alleen de opnoeming der getuigen, met toenaamen, hem aan de egtheid der dagteekening moest doen twijfelen; thans weet men dat dit ſtuk behoort tot 3 *Non. Auguſti* (3 *Auguſtus* 1101.) zoo als de beroemde HONTHEIM dat uitgegeven heeft (w), en dat men leezen moet; *Magnus dux* (*Saxoniæ*) (*Otto*) (*Comes*) de *Stapheni.*

§. 53. Wie niet ten eenemaal vreemd is, in de geſchiedenisſen der midden Eeuw, weet hoe bezwaarlijk het zij, geregelde opvolgingen te beſtemmen, en ontwijfelbare Geſlachtregisters op te maaken; het is eerst in het midden der twaalfde Eeuw, dat men in *Duitschland* eenige zekerheid aantreft, na het invoeren der toenaamen en het aannemen van Erfelijke Wapens; van *Vrankrijk* en van de *Nederlanden* heeft men veele vroegere egte beſcheiden, en de Erflijkheid der Graafſchappen was aldaar reeds lang bekend. De oorſprong zelfs der Koninglijke en Keizerlijke huizen is duister, het getal en de naam van hunne kinderen worden zom-

(v) PONTAN. *Hist. p.* 85.
(w) *Charterb. l. c. P.* 2. *No.* 14.

zomwijlen zeer verſcheidenlijk opgegeven. Heeft dit plaats met zulke aanzienlijke Geſlachten, op welke de geheele waereld het oog gevestigd had, zoo kan men zig gelukkig achten, reeds in het midden der elfde Eeuw met zekerheid de geſchiedenisſen der *Zutphenſche* Graven te mogen beginnen.

De eerſte die ons dus voorkomen, zijn GODESCALC of GOSCALE en zijne vrouw ADELHEID, in een brief van 1059. (60) Bij dezelve getuigt WILLEM, Bisſchop van *Utrecht*, dat het oud verſchil tusſchen zijne Voorzaaten, de Bisſchoppen van *Utrecht*, en de Heeren der Stad *Zutphen* over eenige Thiendens, die deeze vermeenden hun in eigendom toe te behooren, op de volgende wijze is bijgelegd, dat Graaf GODESCALC met zijne vrouw ADELHEID en hunne beide zoons, GEBEHART en OTTO, te *Utrecht*,

(60) Deeze brief van 't jaar 1059, de 12de Indictie, het 5de jaar, van de Regeering van Koning HENDRIK, het eerſte uitgegeven bij LINDEBORN *in zijne Hist. Episc. Davent. p.* 217. en te vinden bij BOND. *l. c. P.* I. *No.* 89. en waar van een affchrift volgens een *vidimus* en *Confirmatie* van Hertog REINALD van 't jaar 1339. in het *Cod. Dipl* te vinden is, dewijl die in zommige woorden verſchillende is.

Utrecht, op zijn verzoek gekomen zijnde, hij aan dezelve toeërkend heeft de Thiende van *Lochem*, en de Thiende over het Land der genen die *Syellandi* (61) genoemd worden, tot gebruik

(61) Decimam terræ eorum qui *Syellandorum* dicitur. De Heer BONDAM *not. b.* op gemelte ſtuk, verſtaat daar door *decima in terra ſalica*, het welk niet te denken is, want die zouden duidelijker genoemd zijn, en niet met eene uitdrukking, die nergens anders gevonden wordt, en dus iets plaatzelijks moet beduiden; want *decimæ ſalicæ* waren dezelfde als *Dominicales*, *quæ predii domino penſitantur*. Dus zou men hier niet zeggen *decimam terræ eorum qui ſyellandorum dicitur*. Welke groote bezittingen zouden de Heeren van *Zutphen* niet moeten gehad hebben, indien alle de *Saliſche* Thiendens, door het geheele Bisdom van *Utrecht* hun toebehoorden, gelijk in den brief gemeld wordt? onze gedagten waren onzeker, of in plaats van *Syellandorum*, men *Saeylandorum* zou moeten lezen; *Seymelinga eſt menſura annonaria et ſullingata terra quantitatem unius arati culturæ deputata et fructuariis elocata Gloſſ. Man. Inf Lat. v. Seymelingæ.* Maar dit voldoet ons niet, wij dagten aan een ſchrijffout, en dat het *Nyellandorum* of *Yellandorum* moest zijn; en alzoo de *Novale* of nieuwe Thiendens der aangemaakte Landen van de Weerden in Rivieren, dat waarſchijnelijk was, door de Gifte der Thiendens van de Weerden van *Renen* tot *Arnhem*, en van *Arnhem* tot *Deventer*, in dien brief voorkomende; maar inziende den Confirmatie-brief van Hertog REYNALD van 't jaar 1339. waar bij hij beveſtigt de

bruik der Canoniken te *Zutphen*. Hier tegens geven zij hem over verſcheiden goederen, 20 *Mancipia* & 10 *Manſos* te *Tholre*, *Holthuſen*, *Tonden*, *Horda*, *Ratenen*, *Wercken*, *Swipe*, *Rothen*, en *Rethen* gelegen.

De Milddadigheid van den Biſschop ſtrekte zig ook uit, tot de Kerk van *St. Walburgis* te *Zutphen*, want hij gaf aan dezelve de Thiendens van alle aanwasſen en weerden in den *Rhyn* en den *Yſel*, het zij die in 't midden des ſtrooms zijn, het zij die de Oevers raaken. Teffens gaf hij aan den Proost dier Kerk, den Geestelijken ban. Alle de getuigen van deezen brief worden alleen met hunne doopnaamen genoemd, edoch de eerſte derzelver, aan de zijde der Heeren van *Zutphen*, is HERMANNUS; zou die ook zijn die HERMAN, welken wij reeds als Abt van *St.*

de novale Thiendens van 't Capittel van *Zutphen*, zondert hij daar van uit de novale Thiendens van zijn Hof te *Lochem*, en de Thiendens van het veen *Syenwede*, *decimis etiam paludis noſtræ vulgariter dictæ Syenwede, ſive ipſa palus parochiam Lochemenſem in aliquibus ſuis terminis tanget, ſive in aliis parochiis exiſtat, nobis ſalvis.* Waaruit blijkt dat *Syellant* het zelfde is als *Syenwede*, en dus de plaatzelijke naam van een Veen aldaar, en zal de uitdrukking in *omni Epiſcopatu Trajectenſi* voor reden hebben, dat een gedeelte van dat Veen in 't *Munſterſche* Bisdom lag,

St. Pantaleon hebben leeren kennen? zijn plaats aldaar voor ENGHELBERTUS, *Advocatus*, en voor RUMPERTUS *Comes*, doet, of zijne Geboorte, of zijnen Geestelijken ſtaat giſſen; te meer daar die Abt HERMAN gezegd wordt geſproten te zijn uit het Geſlacht der Graven van *Zutphen*, en hij aldus als naverwant, van dit Verdrag, getuige zal geweest zijn; dus kan ook die RUMPERTUS *Comes* zijn broeder wezen, dezelfde die door eene gifte van *St. Pantaleon* bekend is. Wij weten dus met zekerheid uit dit ſtuk, dat in 't Jaar 1059. Graaf GODESCHALC en ADELHEID, Heer en Vrouw van *Zutphen* waren, en dat zij twee zoons, te weten GEBEHARDUS, en OTTO hadden.

§. 54. Reeds hier voren zijn eenige giſſingen over de afſtamming van ADELHEID gewaagd, welke onnoodig zijn hier te herhaalen; dus men alleen onderzoeken moet, of men van het geſlacht van GODESCHALCK iets ontdekken kan. De Heer BONDAM in zijne Voorrede voor 't Charterboek gist; dat GODESCHALK een zoon is van WICHMAN, door ADELA in 1016 gedood, en te Vreden begraven, en die minderjaarig zijnde, onder de Voogdije van Hertog BERNHARD van *Saxen* ſtond; eene andere handleiding vinden wij, dat zijn kleinzoon

THEO-

THEODERICUS Bisschop van *Munster*, die omtrent 1120 dezen zetel beklom, en die Heer van *Zutphen* was, bij verscheiden Schrijvers gezegd wordt, uit het geslacht van *Wintzenborch* te zijn (62). Ter gelijker tijd vindt men een HERMAN Graaf van *Wintzeburg*, die even als THEODERICUS, met Keizer LOTHARIUS naa verwant was, en steeds zijn bondgenoot. Hij hielp nevens dien Hertog, deezen Bisschop THEODERICUS tegen de oproerige *Munsterschen* in 't jaar 1121, en wordt gezegd van het huis van *Beijeren* afte stammen. Hij was reeds in groot aanzien bij Keizer HENDRIK den V. die hem in 't jaar 1109 nevens eenige Bisschoppen en Grooten naar *Romen* zond, om de goede verstandhouding met den Paus te herstellen (*x*). Egter was dit van geen duur, want hij hielp Hertog LOTHARIUS, toen die in 1116. tegen den Keizer opstond.

(62) THEODORICUS *van Wintzenberch*, 18de Bisschop van *Munster*. A. VAN BEVERGERNE *Chron. Monast ap* MATTH. *Analect. T.* 5. *p.* 19. *His temporibus (videlicet Anno* 1121) *præfuit Ecclesiæ Monasterienſi quidam* THEODERICUS *de Winſenberch, nepos ducis Saxoniæ. Chron. Osnabr. p.* 210. *etc.*

(*x*) *An. Sax. p* 623.

ſtond (*y*). Deeze zijn Vriend den Keizerlijken Troon beklimmende, ſchijnt hem zeer gunſtig geweest te zijn, want hij wierd gefurſte Graaf in *Thuringen*, *principalis Comes Thuringiæ*. Maar BURCHARD van *Luckenheim*, volgens zommigen, Graaf der Vrieſen, en volgens anderen, Graaf in *Saxen*, boezemvriend van den Koning, wierd op bevel van HERMAN, die zijn Heer was, op een Kerkhof, arglistig omringd en verraadlijk gedood. De Keizer hier over zeer verſtoord, heeft het ſlot *Wintzenborch* belegerd, en de omliggende plaatzen, te vuur en te zwaard verwoest; HERMANS Graafſchap wierd aan LODEWYK van *Thuringen* gegeven, dit geſchiedde in 1130.; het volgend Jaar, HERMAN den ſlegten ſtaat van zijne zaaken inziende, heeft zig met zijn ſlot, op Raad der Rijksvorsten, den Keizer onderworpen, die hem gevangelijk, naar *Blankenburg* zond, en het ſlot liet afbreken (*z*). Verders vindt men geen melding van hem; maar zijn zoon Graaf HERMAN de Jongere, wiens overgrootvader een *Beijerſche* Prins was, bewoonde het ſlot *Wintzenburch*, dat hij vermoedelijk

(*y*) *Ibid. p.* 638.

(*z*) *Ibid. p.* 664. *Annal. Boſovienſ. p.* 1008.

lijk weder opgebouwd zal hebben; hij wierd aldaar nevens zijne Vrouw LUKARDA den IV. Kal. Febr. 1151. door zijne eigen dienaars vermoord, en liet geene kinderen na (*a*). Eene van zijne krijgsknegten, die aan dien moord was handdadig geweest, BERNHARD genoemd, wierd eenige Jaaren later, in 1156. op bevel van den Keizer, deswegens onthoofd (*b*).

Hier uit ziet men, dat HERMAN zijne goederen in *Saxen*, en wel in den omtrek van 't Bisdom *Hildesheim* bezat. Want het Ampt *Wintzenborch*, ligt aan de *Leine*, en is het grootſte van het geheele Bisdom; na den dood van zijnen zoon, zonder kinderen, kwam het ſlot, als een opengevallen Leen aan *Hildesheim*, en is thans ten eenemaal een puinhoop. Daar zijn Grootvader een *Beijerſche* Prins was, en hij reeds in 1109. in Gezantſchap naar *Romen* gezonden wierd, is het zeker, dat zijn Vader een tijdgenoot van GODESCHALK was; de naam van dien vader, even als die van den grootvader, zijn onbekend, maar het kan zeer mogelijk zijn, dat die Grootvader, de Man was van GLISMOD,

(*a*) *Ann. Boſov. p.* 1014. *Buſching geogr. T.* 3. *p.* 479.

(*b*) *Chron. S. Pantal. p.* 936.

MOD, zuster van Bisſchop MEINWERK, dewijl uit het leven van dien Bisſchop blijkt, dat die een *Beijerſche* Prins was. Het kan dus ook zijn, dat een van beiden LUITBOLD of ADELBERT, die als Erfgenaamen van MEINWERK in 't Jaar 1053. voorkomen, vader van HERMAN geweest is, en een Broeder van IMADUS, Bisſchop van *Paterborn*; de bezittingen in het Bisdom *Hildesheim*, in welke ſtreek het geſlacht van GLIMOD zeker gegoed was, geven hier aan eenen zekeren graad van waarſchijnelijkheid. Dewijl dan THEODERICUS Bisſchop van *Munſter*, genoemd wordt, uit het Geſlacht van *Wintzenborch* te zijn, was hij even als zijn Groptvader GODESCHALK, een ſtamgenoot van Graaf HERMAN van *Wintzenborch*; en daar deze uit het Huis van *Beieren* was, moet GODESCHALK ook daar uit geſproten zijn, en is misſchien insgelijks een zoon van GLISMOD geweest. Maar dan kan men met reden vragen, waarom hij niet met bovengemelden LUITBOLD en ADELBERT genoemd is, als gerechtigd tot MEINWERKS erfenis? doch daar op kan men antwoorden, dat getrouwd zijnde, een broederdeeling al werkſtellig was gemaakt, of dat hij afweezend zijnde, door zijne broeders wierd vertegenwoordigd. Deeze geheele *Hypotheſe*

ſteunt

ſteunt alleen op den naam *Wintzenborch*, dien THEODERICUS bij de Chronijk-Schrijvers draagt; dus men daar aan niet meer gewigt hegten moet, dan zij verdient. Wij zijn genoodzaakt geweest, om dit te betoogen, in de geſchiedenisſen wat vooruit te moeten loopen, laten wij tot GODESCHALK terug keeren.

§. 55. Behalven de twee bovengemelde zoons GEBEHART en OTTO, worden hem nog eenige andere kinderen toegeſchreven, en de Heer BONDAM ſtelt in zijn Voorreden voor het Charterboek, als zulken, HERMAN, Abt van St. *Pantaleon*, RUPERTUS en ERMGARD; maar wij vinden geene de minſte reden daar toe, integendeel, daar het zeer waarſchijnelijk is, dat HERMAN in den Brief van 1059. als getuige voorkomende, dezelfde Perſoon is, als de Abt van St. *Pantaleon*; even als Comes RUMPERTUS zijn broeder, RUPERT kan geſteld worden, kunnen zij zeker geene kinders van GODESCHALK zijn, even zoo min als IRMGARD, die hunne zuster was. Stelt men twee IRMGARDS, gelijk wij boven gedaan hebben, en de eerſte een dochter van GODIZO, die in 1040 het Capittel van *Rees* ſtichtte, was die veel te oud, om eene dochter van GODESCHALK te zijn; en de andere ſchijnt meer betrek-

trekking tot haar gehad te hebben, dan tot de *Zutphenſche* Heeren, hoewel zij tot dat geſlacht behoorde. Wij vergenoegen ons dus met te melden, dat uit den ſtam van *Zutphen* geſproten is HERMAN Abt van St. *Pantaleon*, die in 't Jaar 1082 daar toe aangeſteld is, die een Capel aldaar ter eere van 't H. Kruis in 't Jaar 1094. geſticht heeft, en die den 29. December 1121. overleden is; zijn Graf is in de Abdije Kerk, hoewel vernieuwd, nog te zien, en aldaar hangt eene vergulde kroon, die een geſchenk van hem is, waar op eenige Leonijnſche vaerſen tot zijn lof te lezen waren (*c*). Hij was een broeder van RUPERT en van de Jonge IRMGARD, die wij hier voren reeds hebben doen kennen. Ook is het zeer waarſchijnelijk, dat deeze RUPERTUS broeder van IRMGARD, dezelfde Graaf RUMPERTUS is, die als getuige in den brief van 1059. voorkomt, en ook de Graaf RUPERTUS, van wien melding geſchiedt in een brief van Keizer HENDRIK den V. van 't Jaar 1122 (Zie *Cod. dipl.*) namelijk, dat hij en zijn Vrouw IRMENDRUDIS, lang geleden (*jam diu*) met geweld aan de

(*c*) GELEN. *Colon. p.* 365. *en* 373. *vergel.* PONTAN. *p.* 88. BOND. *Cb. Boek P.* 3. *No.* 5.

de Abdije *Werden* afgenomen had een goed, *Allodium*, gehoorende tot *Villa Ettere*, dat gelegen is tusſchen *Rhyn* en *Leck*, en *Leck*, en *Yſſel*, dat 's Keizers Grootvader aan die Abdije gegeven had, en welk goed hij beveelt dat aan *Werden* wederkomen en blijven zal.

Van deeze handelwijze van RUPERT ſpreekt de Keizer als van eene voorlang gebeurde zaak, en daar het bevel der teruggave in algemeene bewoordingen is, en niet bepaald aan Graaf RUPERT en zijn Vrouw ſtaat, is het te gelooven, dat zij reeds voor jaaren overleden waren, en dat anderen in 't bezit van die goederen zig bevonden. Daar HERMAN en IRMGARD altijd voorkomen als afſtammelingen van het Graafelijk huis van *Zutphen*, behoorde RUPERTUS ook daar toe, en de beſchrijving van het goed hier gemeld, doet niet twijfelen of RUPERTUS was Graaf van een gedeelte van *Zutphen*, want de *Etter* of *Hetter*, is eene nog bekende Landſtreek tusſchen *Emmerick* en *Rees* gelegen, waar van zeker wel eer, een gedeelte tot *Zutphen* gerekend wierd. De gelegenheid tusſchen *Rhijn* en *Leck*, *Leck* en *Yſſel*, veroorzaakt wel eenige zwaarigheid, dewijl een Rivier de *Leck* aldaar thans onbekend is. Maar indien men overweegt, wat wij hier boven om-

trent de verandering van den loop der Rivieren gezegd hebben, kan misschien, een gedeelte van den *Rhijn*, den naam van *Leck* wat hooger, even als nu van *Wijk te Duurstede* af, gevoerd hebben, welk gedeelte thans ten eenemaal verdweenen is, door het vormen van een nieuw bed; ook kan men denken aan de doorgraving van een gragt die den *Rhijn* met den *Yssel* vereenigde, die mogelijk *Leck* genoemd was, want de betekenis van dat woord, schijnt te zijn, een water dat twee rivieren vereenigt. Het komt dan zeer waarschijnelijk voor, dat RUPERT het bewind voerde in de Landen, gedeeltelijk onder *Cleef*, gedeeltelijk onder *Zutphen* behoorende, en dat hij dus in een oneigenlijken zin Graaf van *Zutphen* gesteld wordt; want andere persoonen waren toen in 't bezit der Stad. Mogelijk waren zij uit denzelfden Stam, en heeft OTTO van hem geërfd, dewijl die als een Rijk en magtig Heer beschreven wordt. RUPERTUS zal zig gaarn meester gemaakt hebben van een goed, de Abdije *Werden* toebehoorende, en bij zijne bezittingen gelegen, waar toe hij daar en boven misschien vermeende eenig recht te hebben. Hij had een zoon, ook RUPERTUS genoemd, door wiens handen zijne Tante IRMGARD aan de Abdije van

van St. *Pantaleon* te *Keulen* in 't Jaar van 1082. eenige goederen opdroeg, Gelijk wij hier boven zagen; van welken nu van beide, van den Vader of van den Zoon, in den brief geſproken wordt, blijft onzeker.

§. 56. Van deeze IRMGARD, zuster van HERMAN, Abt van *Pantaleon* is in 't Jaar 1523. een Levensbeſchrijving in druk verſcheenen (*e*). De Inhoud is kortelijk deeze. Zij was van Vader en Moeder van Edelen Stam, zijnde haar Vader een Graaf van *Zutphen*; nogtans heeft zij het geeſtelijke voor het wereldlijke verkozen, en verdient *eene Gravin onzes Heeren Jeſu Christi te zijn*, en heeft na den dood van haar Vader, *Rees*, het ſlot van *Borch*, *Aspel*, en het Kerspel van *Suchtelen* geërfd (de Schrijver van deeze Hiſtorie vermengt dus de twee IRMGARDS, en maakt toepaſſelijk aan de Jong-

(*e*) *Eine ſchone ſunderliche Hiſtorie van den Edelen und Hilliger Junffere St* IRMGARDT, *die geweſt iſt ein Gräfin van* Zutphen *in dem* Gellerſchen *Lande und vom mehr andere ſteden. Welche vorgenante Hillige Junffere* LICHNAM *bochliche begraffen iſt in St.* Bernardus *Cohr in den Dohm zo* Cöllen *beneven den Heyligen drey Köningen und verſöcht wirdt von allen Pelgremen aus allen Christen Lande.* Cöllen *nu irſt gedrükt Anno* 1523.

Jongſte, het geen de Oude toekomt; de Jongſte was zeker niet Erfgenaam van haaren Vader, want zij had broeders, en deeze goederen waren al veel vroeger door de eerſte IRMGARD weggeſchonken). — Zij beminde zeer de eenzaamheid, en heeft zig met der woon te *Suchtelen* begeeven, alwaar zij, in het Wald een bedeplaats verkoos, daar nog eene Capel, haar ter eere, ſtaat: Naderhand is zij te voet, naar *Romen* gereist, en aldaar vriendelijk door den Paus ontvangen, die haar geen zegen geſpaard heeft, en haar verzogt, wanneer zij weder kwam, eenige overblijfzels der elfduizend maagden, mede te brengen. Wederom te *Keulen* gekomen en de begeerte van den Paus indagtig, heeft zij egter de gebeentens der elfduizend maagden niet durven aantasten, maar alleen haare handſchoenen gevuld met aarde, die zij genomen heeft van het Kerkhof, alwaar die maagden begraven liggen, en is daar mede naar *Romen* gereisd. Voor die Stad gekomen en zeer moede zijnde, heeft zij wat gerust, en o wonder! alle de Klokken van *Romen*, zijn te gelijk aan 't luiden gegaan. De Paus, IRMGARD te gemoet gekomen zijnde, heeft zij hem de handſchoenen aangeboden, in dewelke hij in plaats van aarde, versch bloed vond, dat pleg-

plegtig in de *Peters* Kerk gebragt is. Dit geſchenk indagtig en om zijne erkentenis te toonen, heeft hij IRMGARD het hoofd van Paus SYLVESTER gegeven, dat zij mede naar *Keulen* genomen heeft, en aan de Domkerk geſchonken. Voor de derdemaal is zij naar *Romen* gereist, en heeft aldaar in de St. *Pauls* Kerk een Kruis gevonden, volkomen gelijk aan een in den Dom te *Keulen*. Zij aldaar biddende heeft de gekruiste tot haar geſproken, en haar gelast, het kruis in den Dom te *Keulen* van zijnent wegen te groeten, daar bij nog de beleefdheid hebbende, de rechte hand van 't kruis te trekken, en haar den zegen te geven. Haar eerſte zorg, te *Keulen* wederkomende, was zig van die boodſchap te kwijten, en het *Keulſche* Kruis niet minder beleefd, heeft haar hartelijk bedankt — Naderhand is *Rees* en *Aspel* aan de Domkerk van *Keulen* door haar geſchonken, en *Suchtelen* aan de Abdije St. *Pantaleon*, alwaar haar broeder Abt was; welk goed die Abdije nog toebehoort. Ook heeft zij te *Keulen* het Gaſthuis *Hechport* of *Hubport* geſticht in het welke zij geſtorven is, en in eene Capelle naast die der drie Koningen in den Dom te *Keulen* begraven. Dit is alles wat wij daar van hebben kunnen vinden, en het blijft altijd onzeker,

op welke wijze en in welken graad, zij met GODESCHALK en ADELHEID vermaagſchapt waren, egter is het aanmerkelijk, dat GODESCHALKS kleindochter ook den naam van IRMGARD droeg.

§. 57. Of Graaf GERHARD, die een Graafſchap bezat in *Pago Hettera*, waarin gelegen was *Villa Stirheim*, alwaar eenige Goederen door Keizer HENDRIK IV. op verzoek van zijne Vrouw BERTHA, en van ANNO Aartsbisſchop van *Keulen*, aan de Kerk van *Keizersweerd* en aan den Proost aldaar SIGEFRIDUS gegeven wordt, tot de Graven in de *Zutphenſche* ſtreeken kan gerekend worden, komt ons onzeker voor; de brief is zonder dagtekening, maar behoort tuſſchen 1071. toen Keizer HENDRIK trouwde, en 1075. toen Aartsbisſchop ANNO ſtierf (*f*). Het zou ook kunnen zijn, dat deeze GERHARD dezelfde was, als GERLACH dien men in deezen tijd vindt; en dien men in laatere dagen Graaf van *Zutphen* heeft gelieven te noemen, en die in 't Jaar 1076. in den ſlag van *Yſſelmonde* ſneuvelde. Het is zeer te twijfelen, dat hij een Graaf van *Zutphen* was, en BEKA, is zoo veel wij weten, de eenigſte oude Schrijver, die hem daar toe aan-

(*f*) GEL. *Farr. Tom.* 30. *Fol.* 185.

aanſtelt. Want MELIS STOKE noemt hem Graaf GHEERLACH, zonder toenaam. En de *Monnik van Egmond* Graaf GERLOCH, GERLOCHUS, of GEBLOCH, en hij wordt elders Graaf GHEROLOCH genoemd (63). Het zou ons onaangenaam zijn BEKA, wiens werk, wij een bijzonder vertrouwen en achting toedragen, te moeten tegenſpreken, en verpligt te zijn het ongerijmde van zijn zeggen, dat GERLACUS de laatſte Graaf van *Zutphen* was, aan te toonen; maar gelukkig vinden wij ons niet in die noodzakelijkheid; dewijl het zeker is, dat het handſchrift van BEKA op die plaats is geïnterpoleerd. In de uitgave van BUCHELIUS ſtaat, *videlicet Gerlacus Comes Zutphaniæ ultimus*

(63) *Die Proefst van Deventer bleef daar,*
Van Oudemonſter die Pape Walnaer,
Ende een Grave hiet Gheerlach.
Ende menich ander op die Dach —
Melis Stoke. p. 39. *Edit Alckm.*
In quo prælio occiſi ſunt Lambertus Præpoſitus Daventrienſis, Walmarus Presbyter S. Bonifacii et *Gerloch* Comes (volgens varianten *Gerlochus*, *Gebloch*)
Mon. Egm. ap. KLUIT *T.* I. *p.* 60.
Ceciderunt — Gheroloch Comes, Werenboldus, Giſelbertus. *Auctor. de Bell Campest. p.* 214.

mus (*g*), maar in de Kanttekening, heeft BUCHELIUS de goede trouw van aantemerken in *M. S. deſunt*, dat alleen betrekkelijk kan zijn tot de woorden: *Zutphaniæ ultimus*; dewijl anders alles woordelijk inſtemt met de Nederduitſche vertaling (*h*), die MATTHEUS uitgegeven heeft. In die vindt men alleen de woorden *die Grave Gerlacus, Lambertus die Proest etc.* en MATTHEUS heeft op de kant gezet. *Gerlacus Comes Zutphaniæ ultimus*, als een variant, uit de Latijnſche uitgave, dus men zeker beſluiten kan, dat de Overzetter in het handſchrift, dat hij gebruikte, niet gevonden heeft, dat GERLACH een Graaf van *Zutphen* en wel de *laatſte* was; en het ſchijnt ook dat BUCHELIUS daar aan twijfelde. Het is alzoo te vermoeden, dat die woorden, door eene latere hand, daar in gelast zijn, en niet door BEKA geſchreven. En dit met de verdere aangehaalde Schrijvers vergelijkende, ziet men geene de minſte reden, waarom die Graaf GERLACH een Graaf van *Zutphen* geweest zou zijn.

De zamenſteller van de groote Nederlandſche Kro-

(*g*) BEKA *p.* 43.

(*h*) *Chron. aucl. J. de* BEKA *ap.* MATTH. *Analect. T.* 3. *p.* 83.

Kronijk noemt egter deezen GERLACUS Graaf van *Gelre* en *Zutphen* (64), 't welk hij uit de Gelderſche Kronijken zegt gehaald te hebben; VAN BERCHEM volgt niet alleen dat gevoelen, maar ſtelt zelfs, dat GERLACH een Broeder was van WILLEM, Biſchop van *Utrecht* (*i*). PONTANUS ſpreekt dat tegen, en denkt, dat hij was de Broeder van WICHMAN, (die ons in dezen tijd ten eenemaalen onbekend is) welke WICHMAN een Vader was van SOPHIA, de tweede Vrouw van OTTO van *Naſſau*. Wij zullen dit niet wederleggen, dewijl PONTANUS zijn gezegde met geene bewijzen ſtaaft, maar alleen aanmerken, dat de zamenſteller van de Belgiſche of Nederlandſche Kronijk, en BERCHEM beide in de tweede helft der vijftiende Eeuw leefden, dus 400 Jaren na het gebeurde. Indien men egter, hun een zeker hiſtoriſch geloof zou willen gunnen, en vermeenen dat zij uit oude bronnen geſchept hebben, of eene ontwijfelbare Overlevering gevolgd zijn, en

(64) *Magn. Chron. Belg. p.* 117. Sub iſto imperatore floruit Gerlacus Geliæ et Zutphaniæ Comes qui in bello contra Theodoricum Hollandiæ Comitem — Anno 1076 — occiſus fuit.

(*i*) PONT. *p.* 95.

en daarom deezen GERLACH voor een Graaf van *Zutphen* aannemen, volgt egter daaruit geenzins, dat hij Heer der Stad *Zutphen* was; en het is zeer mogelijk dat zelfs geene maagſchap tusſchen hem en die Erfheeren plaats had, even zoo min als met andere Heeren, die hunne Erfgoederen in den omtrek van het tegenwoordig Graafſchap *Zutphen* hadden. Hij zal een Graafelijk Amptenaar in die ſtreeken geweest zijn, en wordt misſchien met recht *de laatſte* genoemd, dewijl na hem de Erfheeren, ieder in het zijne, hunne rechten behouden hebben, en het Graaflijk gezag daarbij gevoegd, het welk men weet dat onder de zwakke Regeering van HENDRIK den IV., wegens zijne verſchillen met den Pausſelijken ſtoel veel heeft plaats gehad. Wij hebben immers reeds hier voren gezien, dat WICHMAN en BALDERICK, in het begin dier Eeuw magtige Heeren waren, die Land en Luiden hadden, die oorlog voerden en vrede maakten, en die egter beide naar het bewind in deeze ſtreeken, dat *Præfectura* genoemd wordt en van de Keizerlijke gunst áfhing, haakten. Men ziet daaruit ten duidelijkſten, dat Erfheerlijkheid zeer onderſcheiden was, van de Graafelijke bediening. Het zij dan dat deeze GERLACH, Graaf was, in het Land, na-

naderhand 't Graafſchap *Zutphen* genoemd, of niet, is evenwel geen de minſte blijk voorhanden, dat hij eenige betrekking tot de Erfheeren der Stad *Zutphen* had, weshalven wij ook niet zoeken willen hem daar aan vast te knoopen. Wel is waar, dat deeze geheele Redeneering ook kan toegepast worden op OTTO, Graaf van *Zutphen*, vader van MECHTILD, die met den Paltzgraaf LUDOLPHUS was getrouwd, en dat het zeer mogelijk is, dat hij geen Erfheer, *Dynasta*, van *Zutphen* was, hoewel wij gegist hebben dat ADELHEYDE zijn kleindochter kon zijn. Dit is niet te ontkennen; maar men moet het onderſcheid maaken, dat de ſtelling aangaande OTTO mogelijk is, en dat hij Erfheer van *Zutphen* zijnde, een Graaflijk Ampt daar nevens bekleedde, 't welk hoe zeer niet erflijk, egter meesttijds na den dood van den Vader, aan den Zoon, boven anderen, door den Keizer toevertrouwd wierd. Maar zedert GODESCHALK, is de volkomen opvolging der Heeren van *Zutphen* bekend, zonder dat daar een Graaf GERLACH, kan of moet ingelast worden.

Men zal zig verwonderen, dat hier geen woord gerept wordt van SOPHIA, die volgens het gemeen gevoelen, de tweede Vrouw van

OT-

OTTO van *Nassau* zijnde, het Graafschap *Zutphen* aan dat huis overbragt. Maar dit punt zullen wij bij de Graven van *Gelre* nader verhandelen, en alleen hier in 't voorbij gaan melden, dat nergens ons eene SOPHIA van *Zutphen* is voorgekomen, dat de vereeniging van *Zutphen* en *Gelre* veel later en geheel anders geschied is, en alzoo het gevoelen van den Heer BONDAM herhaalen, dat mogelijk eene SOPHIA geleefd heeft, die met een Graaf van *Gelre* was getrouwd, maar niet, dat zij eene Erfgravin van *Zutphen* was.

§. 58. In welk Jaar GODESCHALK gestorven is, kan men met geen zekerheid weten, en wij hebben een oogenblik geaarzeld hem te veronderstellen, dien GODESCHALK te zijn, die genoemd wordt *Princeps Godescalcus*, een beroemd man, die de *Slaven* tot den Christelijken Godsdienst bekeerde, en door dezelven met den Priester IPPO en eenige anderen in 't Jaar 1065. vermoord is (*k*). Hij was getrouwd met de dochter van de Koningin der *Deenen*, en had een zoon HENDRIK; deeze laatste omstandigheid verijdelt deeze gissing, dewijl van onzen GODESCHALK geen HENDRIK bekend is. Indien de

(*k*) *Anal. Saxo. p.* 494.

de brief van Bisschop WILLEM van *Utrecht* (*l*) te recht op 1064. geplaatst is, moet hij in dat Jaar reeds dood zijn, maar men heeft reden de dagtekening van dien brief later te stellen, gelijk wij zien zullen. GEBEHARD is voor zijn Vader gestorven, volgens een brief van 1105. (65) door Bisschop BURCHARD van *Utrecht* gegeven, want aldaar wordt gezegd, dat Graaf GODESCHALK eene gifte aan de Kerk van *Zutphen* gedaan heeft, voor de rust der ziel van zijnen zoon GEBEHARD; dus hij dood was, toen die gifte geschiedde, waarvan noch brief noch Jaartal tot ons gekomen is. Want uit de woorden van den brief van 1105. is het zeker, dat van eene andere gifte van GODESCHALK gesproken wordt, dan die van 1059. hoewel aldaar ook *tien Mansos* voorkoomen; want van de omstandigheid der ziele zaligheid van GEBEHARD, en van de *Avocatia* over

(*l*) *Chart. Boek P. 2. No. 1.*

(65) Quos X mansos Comes Godescalcus ob remedium ac salutem animæ filii sui Gebehardi et omnium consanguineorum suorum, in usum Canonicorum — donavit, sola advocatia in manu sua propria et heredum suorum legitimorum hujus oppidi retenta, ita ut nec ipse nec aliquis ejus successor eam infeodare alicui posset. *Chart. B. P. 2. No. 14.*

over de *tien Manſos* welke de Heer van *Zutphen* voor zig behield, zonder die ter Leen aan een ander te mogen uitgeven, wordt met geen woord in den brief van 1059. gerept; dus is het zeker een latere ſchikking van GODESCHALK, en wel na den dood van zijnen oudſten zoon, die in den brief van 1105. herhaald wordt. De Heer BONDAM in zijne Voorreden p. 49. ſtelt, dat deze GEBEHARD dezelfde is als Graaf GERHARD, die zijn Graafſchap in den *Hamelander Gouw* had, waar in de Abdije *Elten* lag, en die gemeld wordt in de gifte, die Keizer HENDRIK de IV. van die Abdije in 't Jaar 1083. aan LIEMARUS, Aartsbisſchop van *Hamburg*, deed; en ook als Graaf GERHARD die zijn Graafſchap, in den *Weſtphaalſche Gouw* had, waarin de Abdije *Vreden* lag, die dezelfde Keizer, twee jaaren later, en wel in 1085. insgelijks aan den Aartsbisſchop LIEMARUS ſchonk (66), in welken laatſten brief ook van de gifte van *El-*

(66) Abbatia Alnene in honorem ſancti Viti Martyris conſtructa, juxta Rhenum fluvium, in pago Hameland, Gerardi comitatu ſita 1083. *Ch. B. P.* 2. *No.* 6. Abbatia Fredena nuncupata ad honorem ſanctiſſimæ Martyris Felicitatis conſtructa —— in pago Weſtfala in comitatu Gerhardi Comitis ſita eſt. 1085. *Ibid. No.* 8.

Elten geſproken wordt, dus niet te twijfelen is, of GERHARD in *Hameland* en GERHARD in *Westphalen* is dezelfde perſoon. Indien volgens de andere veronderſtelling van den Heer BONDAM, GODESCHALK een zoon van WICHMAN te *Vreden* begraven, geweest is, zou dit waarſchijnelijker worden. Maar wij hebben gemeend aan GODESCHALK eene andere afſtamming te moeten geven, en wij vinden, dat de zoon van OTTO in de beide brieven van 1059. en 1105. GEVEHARDUS genoemd wordt, dat altijd voor een onderſcheiden naam met GERHARD gehouden is, dus kan men niet gelooven dat hij die GERHARD was, dewelke in 1083 en 1085 als Graaf in *Hameland* en in *Westphalen* voorkomt, te meer daar hij voor zijn Vader geſtorven is, en dus niet wel Graaf geweest kan zijn, gelijk GERHARD was. Daar en boven kan hij in 1083. niet meer geleefd hebben, want hoewel de Uitgifte van den Brief van 1064, zoo als die tot ons gekomen is, ons verdagt voorkomt, is egter zeker, dat Graaf OTTO, was Heer van *Zutphen* tijdens Biſchop WILLEM van *Utrecht* die 1076 geſtorven is; dus was GODSCHALK voor Biſchop WILLEM overleden, en was GEVEHARDUS ook reeds dood. Liever zouden wij van hem maaken, met eene klei-

ne

ne verandering van Letters, dien GERLACH, welke in 1076. te *Yſſelmonde* ſneuvelde. Wij vermeenen, dat deze GERHARD afſtamde van WICHMAN van *Vreden*, en wegens de bezittingen in dien omtrek, komt het ons niet onwaarſchijnelijk voor, dat de Graven en Heeren van *Loen*, die *Bredevoort*, *Vreden* enz. in latere tijden bezaten, de nakomelingen van dien WICHMAN zijn. Weshalven men hier achter eene korte ſchets zal vinden, van al het geen die Graven van *Loen* betreft, zoo verre men dezelve heeft kunnen uitvinden.

De bezitting egter van het drostampt van *Elten*, en de *Advocatie* over de Abdije, tegenswoordig het Recht van Schutsheer genoemd, dat wel eer aan de Graven van *Gelre* en *Zutphen* toekwam, doet vermoeden, dat de Heeren van *Zutphen* betrekking tot de Abdije hadden, het zij door geboorte, het zij door verkiezing van de Abdije zelve, volgens de Keizerlijke privilegien, het welk waarſchijnelijk voorkomt, dewijl de Heeren en Graven ook ſpoedig middel vonden, de hun toevertrouwde Kerkvoogdijen, Erfelijk te maaken. Hertog CAREL *van Bourgondien*, na dat hij *Gelderland* van Hertog ARNOLD in pandſchap had overgenomen, heeft die bezittingen nevens verſchei-

den

den andere goederen, aan de Hertogen van *Cleef* in 1473 afgeſtaan, en het is in die hoedanigheid, dat nog tegenwoordig de Koning van *Pruiſſen*, Schutsheer van die Abdije is, door Commisſariſſen de verkiezing van eene nieuwe Abdiſſe telkens bijwoont, en eenige dagen jaarlijks het Rechtsgebied, in het Ampt *Elten* oefent. Evenwel hebben de Hertogen van *Gelre*, en naderhand de Staaten van dat gewest, zig altijd in het bezit gehouden, van de Oppervoogdije over de Goederen van *Elten*, binnen de paalen van hun Land gelegen, en tot den huidigen dag toe geoefend. Men kan derhalven niet ten gevolg trekken, dat die Abdije in 1083 in het Graafſchap van GERHARD gelegen zijnde, daarom die GERHARD Kerkvoogd of *Advocatus* van dezelve was, en hem een Heer van *Zutphen* of tot dat geſlacht behoorende, veronderſtellen. Het is onzeker, of GEBEHART getrouwd is geweest en Kinderen heeft nagelaten; maar dewijl niets daar toe aanleiding geeft, is het niet te gelooven, en wij zullen eerder tot den anderen zoon overgaan, dan ons langer hier mede ophouden.

§. 59. OTTO, tweede zoon van GODESCHALK en ADELHEIDE, in den brief van 1059. voorkomende, is zijn Vader of zijn Moe-

der, als Heer van *Zutphen* opgevolgd. Hij wordt Graaf *Comes* genoemd, in een brief van 1064. (*m*). Volgens denzelven verklaart WILLEM Bisschop van *Utrecht*, dat Graaf OTTO voor den Keizer te *Aken* verscheenen is, en opgedragen heeft de Kerkvoogdije, *Advocatia*, over de hoeven der eigen knegten, *mansus originariorum* (67), van de Kerk van *Zutphen* aan CONSTANTYN van *Melegarde*, dewijl hij wegens verscheiden andere bezigheden, dit niet kon waarnemen; maar hij en de volgende Heeren van *Zutphen* houden in hunne handen, de

(*m*) *Chart. B. P. 2. No. 1.* LINDEBORN. *Hist Episc. Dav. p.* 209.

(67) Originarii, Vernaculi, servi glebæ addicti, adscriptitii a prima origine colonariæ conditioni astricti — Coloni originales *L. 14. ad Tb. de annona et Tribut.* Originali inquilinatu obnoxii et tributarii. SIDORIUS *L. 5. Epist. 19.* Liceat unicuique Domino ex prædiis, qui corporaliter et legitimo jure possidet, rustica utriusque sexus mancipia, etiam si originaria sint, ad juris sui loca transferre, vel Urbanis ministeriis applicare, ita ut illis prædiis acquirantur, ad quæ voluntate domini migrata fuisse constiterit — alienare etiam supradictæ conditionis homines liceat dominis absque terræ aliqua portione *etc. Edictum Theodorici Regis Cap.* 142. Men ziet hier uit, dat de *originarii*, op de sterkste wijze eigen waren, en zoo als in *Gelderland* gezegd wordt, *volschuldige Eigenhoorigen.*

de Kerkvoogdije (*Advocatia*) over de Hoven en de Waschtinſige Luiden der Kerk, *Curtes Eccleſiæ & Cereales omnes*, dewijl die van vrije Geſlachte waren, *de libera Genealogia* (68). Deze brief is gedagtekend *Anno* 1064. *Incarnationis Domini*, *Indictione* 2; *Anno Imperatoris Henrici* 10. en gegeven in het bijwezen van veele getuigen, die dus volgen. Hujus autem rei teſtes affuerunt Hermanus Archiepiſcopus Co-

(68) Cerealis eſt ſervus qui cenſum capitis in cera ſolvit. ch. 1065. HOUTHEIM. *Hiſt Trev. T. I. p.* 409. Wordt ook Cerarius Ceracenſualis genoemd. Inveſtigandum de luminaribus eccleſiæ, quot Cerarios habeat ipſe titulus. REGINO *in Inquiſit. Epiſc. C.* 12. Eſt quoque in prædicta villa in honore S. Remigii Eccleſia habens —— manſum ingenuilem 1. Cerarios 10. Donat unusquisque denarios 4 aut ceram; e contra *Tabul. S. Remigii Rem.* Waaruit blijkt, dat dus genoemd wierden gevrijde perſoonen, *Libertinæ conditionis homines*, die hun hoofdtins in Wasch betaalen moesten, daar een ieder die niet tot de heerban behoorde, onder de Beſchutting (*Schutz*, *Hode*, *Hye*, *Hege*, Plegium) van eenen Heiligen of eenen Heer zig moest begeven, genoten die egter eene zekere vrijheid, en wierden *Notbvrijen* of *Keurvrijen* genoemd, naar mate de keur van hunne beſchermers gedwongen of willekeurig was. De waschtinſige gehoorden tusſchen de laatsten, die men anders ook keurmondige noemt. MÖSER *Oſn. Geſch. T.* 1. P. 1. §. 39. *Vergelijk* BONDAM *not. op dit Charter.*

Colonienſis, Otbertus Epiſcopus Leodienſis, dux Henricus de Arlo, Conradus Comes de Lucelenburch; Fredericus dux Sueviæ, Rothardus Archiepiſcopus Moguntinus, Gerardus Comes de Gelre, Prepoſitus Focho, Plicherus &c. de egtheid van deezen brief, voor zoo veel den inhoud betreft, is ontwijfelbaar, want de zaaken die daarin voorkomen, en de brief zelve wordt aangehaald, door Bisſchop THEODERICUS van *Munſter* in zijnen brief omtrent 1120. gegeven, die hier onder nader behandeld zal worden, alwaar hij ook zegt, dien door Bisſchop WILLEM gegeven te zijn; en Bisſchop GUIDO van *Utrecht* in zijn bevestiging brief van de novale Thienden van *Lochem*, aan de Kerk van *Zutphen*, in 't Jaar 1310. gegeven, herhaalt die voorrechten, weleer door Bisſchop WILLEM vergund. (Zie *Cod. dipl.*) Evenwel doen zig ten opzichte van dien brief veele zwaarigheden op, die de Heer BONDAM ook zeer wel ingezien heeft, en die hij belooft in de Voorreden voor zijn tweede Deel te zullen voorſtellen. Het doet ons leed dit nuttig werk niet verder vervolgd te zien, te meer daar de werkzaame opſteller van het zelve, ons korts geleden door den dood is ontrukt; en het niet te denken is, dat vooreerst iemand dien bezwaar-

zwaarlijken arbeid op zig zal nemen; daarom zullen wij trachten zo veel mogelijk in dat gebrek te voorzien.

§. 60. De Rangſchikking, waarin de bovengemelde getuigen ſtaan, is ongewoon. Steeds hebben de Aartsbisſchoppen, Bisſchoppen en andere Kerkelijke Perſoonen den voorrang, dan volgen de Waereldlijke Perſoonen volgens hunne geboorte, en van gelijke geboorte doorgaans volgens hunnen ouderdom, Hertogen, Graven, Edelen, Nobiles, onverſchillig door elkanderen, dan de vrije, *Ingenui*, en laatstelijk de dienſtluiden, *Miniſteriales*. Hier vindt men alles vermengd, eerst twee Bisſchoppen, dan eenige Heeren, vervolgens de Aartsbisſchop van *Ments*, waarop de Graaf van *Gelre*, en na denzelven, de Proost *Focho* volgt. Dit bewijst klaar eene verſchikking, of dat het afſchrift uit twee andere brieven genomen is, of wel het Afſchrift kan niet eensluidende met het oorſpronglijke zijn. Eene veel grootere zwaarigheid vindt zig hierin, dat die brief door Bisſchop WILLEM gegeven is, die in 't Jaar 1054. Bisſchop wierd, en die v. Kal. *May* 1075. volgens BEKA, en 10 *April* 1076. volgens LAMBERTUS *Schafnaburgenſis* overleden is. Men zou misſchien zijn Leven eenige maanden kunnen verlengen,

want hij heeft HILDOLPHUS tot Aartsbisschop van *Keulen* gewijd; deeze is door Keizer HENDRIK te *Goslar* den 6 *Maart* 1076. tot Aartsbisschop benoemd; en dewijl de Geestelijkheid en 't Volk hem niet aannemen wilden, heeft de Keizer een nader bevel gezonden, en bij herhaalde weigering, hem in persoon naar *Keulen* gebragt, en door Bisschop WILLEM van *Utrecht* doen wijden; dus moet daar eenige tijd mede verloopen zijn (*o*); egter is zijn dood in dat Jaar zeker, en dat hij in den Kerkelijken ban gestorven is, wegens zijne verknogtheid aan Keizer HENDRIK den IV. en zijne onverzettelijkheid tegen de ondernemingen van den Pausselijken Stoel (*p*). Dat door hem die brief gegeven is, en door geenen volgenden Bisschop van *Utrecht*, is duidelijk uit de bevestigings brieven van de Bisschoppen THEODERICUS en GUIDO, die hem alleen noemen; dus men zig niet behelpen kan, met het vermoeden, dat de afschrijver WILHELMUS, in plaats van CONRADUS, die zijn opvolger was, zou geschreeven hebben; maar het Leven en de Regeerings Jaaren van

(*o*) HERTZHEIM *Con. Chron. Col. p.* 98. *en de al daar aangehaalde Schrijvers.*

(*p*) *Anal. Saxo p.* 533. *p.* 537.

van deezen WILLEM, komen niet overeen met het Leven en Regeerings Jaaren van alle de in deezen brief genoemd wordende getuigen, het zij waereldlijken het zij geestelijken. In 1064. was ANNO Aartsbisschop van *Keulen*, die in 1055. HERMAN den XI. was opgevolgd, en die den 4 *December* 1075. stierf. SIGEFRIDUS was Aartsbisschop van *Mentz* 1084. gestorven, en THEODWINUS of THEODERICUS was Bisschop van *Luik*, in 1075. gestorven. Het zelfde heeft plaats met de waereldlijke Heeren, want RODOLF was toen Hertog van *Swaben*, die daarna als bekend, door den Paus tot Roomseh Koning verkoozen wierd, en den 15 *October* 1080. sneuvelde. HENDRIK de I. was Graaf van *Luxemburg*. — HENDRIK, Hertog van *Arlon* was nog niet in wezen.

Hierbij komt nog, dat de Regeerings Jaaren van Keizer HENDRIK den IV. niet over een komen met de Jaaren der Christelijke tijdrekening, zoo als in dien brief staat. Deeze telde zijne Regeerings Jaaren op volgende wijze, *suæ ordinationis*, van 17 *July* 1054. zijns Rijks, *Regni*, van 5 *October* 1056. zijns Keizerrijks, *Imperii*, van 31 *Maart* 1084. zijnde hij toen te *Romen* gekroond; en zomtijds telde hij alleen het geheele

Jaar, en verzuimde het loopende te rekenen (*q*). Dus vindt men in een brief van 6 *Mai* 1064. Anno Ordinationis IX. Regni VIII. (*r*). In een brief van 5 Id. Januarii 1072. Indict. X. Anno Ordin. XIX. Regni XVI. (*s*). In een brief van 1079. Anno Regni XXIII. (*t*) waaruit men duidelijk zien kan, dat het Jaar 1064. niet uitkomt met het tiende Jaar der Regeering, of 't Rijk van HENDRIK den IV. de tweede Indictie is die van 't Jaar 1064.

Nog komt hierbij, dat in het Jaar 1064. Bisschop WILLEM met den Aartsbisschop van *Mentz*, den Bisschop van *Bamberg* en verscheiden andere Heeren, een reis naar *Jerusalem* gedaan heeft, op dewelke zij veel van de ongeloovigen hebben moeten lijden; en eindelijk verscheiden van hun gevolg en goederen verloren hebbende, zijn zij terug gekeerd (*u*). Maakt die reis niet onmogelijk het vervaardigen van dien brief in 1064. of is dezelve voor

(*q*) *Art. de verifier les dates.* HELWIG *zeitrechnung p.* 146.

(*r*) HEDA *p.* 129.

(*s*) HELWICH *l. c.*

(*t*) MÖSER *Osnabr. geschied.* Bylag No. 14.

(*u*) *Ann. Saxo p.* 494.

voor het vertrek of na de terug komst gegeven? Wat kan men wegens die tegenſtrijdigheid beſluiten? van den eenen kant is de geheele Inhoud van dien brief volkomen geloofwaardig, en van den anderen kan hij onmogelijk in de form in welke hij tot ons gekomen is, uitgegeven zijn. De oplosſing van dit raadſel kan misſchien gevonden worden in den Brief van Bisſchop BURCHARDUS van *Utrecht*, van 't Jaar 1105. (*v*), waar door men verneemt, dat de Stad *Zutphen* eenigen tijd te voren, een zwaaren brand geleden had, waardoor de Kerk ook was verteerd, dat Graaf OTTO, *Illuſtris Comes Dominus Otto* genoemd, die Kerk van den grond af weder had opgebouwd. BURCHARD heeft dezelve Ingewijd en ter dier gelegenheid, de voorrechten der Kerk en den ſtaat van haare Bezittingen willen inzien; maar hij heeft bevonden, dat zommige door de wormen doorknaagd waren, en andere door den geleden brand geſchroeid, weshalven de Graaf met zijne Canonniken hem verzogt, die voorrechten te vernieuwen; aan deeze begeerte van den Graaf en van zijne zoonen voldoende, bevestigt hij aan den Proost en de Broeders van *Zutphen* de bezit-

(*v*) *Chart. Boek P. 2. No. 14.*

zitting der vier Hoven, *Curtes*, in *Zutphen*, *Bruchehove*, *Horstbare* en *Rislo*, en alle bouwhoven, *Manſus*, welker naam in *Reſcripto* (69) zig bevinden, daarenboven bevestigt hij de gifte van tien bouwhoven, *Manſus*, die Graaf GODESCALCUS voor de rust der ziele van zijnen zoon GEBEHARDUS gegeven had, voorbehoudens de Kerkvoogdije, *Advocatia*, in handen der Heeren van *Zutphen*, die dezelve aan niemand mogten ter Leen uitgeven.

Zeker, de brief van Bisſchop WILLEM van 1059. en de zoogenoemde van 1064. zullen onder het getal der geſchroeide geweest zijn, wesbalven men niet dan gebrekige affchriften van dezelve vindt; zelfs zijn de bevestings brieven van Bisſchop BURCHARD, zoo veel men weet, niet

(69) Ziet hier over *Not. b.* van den Heer BONDAM. Wij zijn volkomen met hem eens, dat *Reſcriptum* alhier beduidt een nieuw affchrift der bedorvene Charters, het zelfde als *Charta renovata*, of *redintegrata*, hoewel ons het woord *Reſcriptum* nergens in dien zin is voorgekomen, en altijd gebruikt wordt voor een Bevelſchrift der Paufen of Keizers, antwoordende op gedaane gerichts vragen. Het kan zijn dat de Bisſchop het hier bezigt voor Affchrift, van *reſcribere*, op nieuws ſchrijven. Zou ook in den oorſpronglijken brief *in Regiſtro* geſtaan hebben?

niet meer in weezen. Dus is het denkelijk, dat men een brief van Bisschop WILLEM zal gevoegd hebben, met het slot van eenen lateren brief, vermoedelijk door eenen anderen gegeven, en zelfs van twee, zullende tot den eersten behoord hebben de Bisschop van *Keulen* en *Luik*, de Hertogen van *Arlon* en *Swaben*, de Graaf van *Lucelemburg*, en tot den tweeden, de Aartsbisschop van *Mentz*, de Graaf van *Gelre*, en andere, waardoor die ongewoone verschikking veroorzaakt is; dus is te gelooven, dat het eerste gedeelte tot het Leven van Bisschop WILLEM behoort; en dewijl hij aldaar melding maakt van Graaf OTTO, en hij eerst in 1076. gestorven is, moet men stellen, dat reeds voor dat Jaar GODESCALCUS overleeden was, en OTTO de Regeering had aangetreden, zonder dat men het eigenlijke Jaar van de uitvaardiging des briefs bepaalen kan.

Misschien is die brief door eenen anderen bevestigd; van welke bevestiging de voornoemde Bisschoppen en Heeren getuigen zijn geweest; misschien zijn de getuigen van eenen anderen brief ontleend. Hiervan zijn wij nog meer overtuigd, daar ons korts geleden, door eene kundige hand melding geschiedt van eenen Brief door Bisschop CONRADT van *Utrecht*, *Zut-*

Zutphen betreffende, in 't Jaar 1094. gegeven, zonder dat tot nu toe ons de inhoud daarvan bekend zij. Het kan die bevestigings brief zijn.

Hoe het zij, den Inhoud van den brief van WILLEM daar latende, laat ons het ſlot alleen beſchouwen, waar aan ons het meeste gelegen is.

HERMAN de derde, of de Rijke, was Aartsbisſchop van *Keulen* van 1090. tot 1099. ROTHARDUS, van *Mentz*, van 1089. tot 1119. OTBERTUS Bisſchop van *Luik* uit het geſlacht der Markgraven van *Brandenburg*, volgde HENDRIK van *Luxemburg* op in 1091. en ſtierf 1119. FREDERICK *van Stauffen* was zoon van Hertog RODOLPH, die tot Roomsch Koning verkoren wierd, en 1080. ſneuvelde; hij wierd na zijns Vaders dood, Hertog van *Swaben*, en is in 't Jaar 1105. geſtorven. HENDRIK van *Limburg* was Hertog, en bezat het Graafſchap van *Arlon*, door Huwelijk met ADELA dochter van Graaf WALERAM, met welke hij reeds in 1080. getrouwd was, en als Hertog van *Limburg* is hij in 1093. getuige van zijnen Neef den Paltzgraaf HENDRIK. En laatſtelijk vindt men Graaf COENRADT van *Luxemburg*, die zoon was van COENRADT den I., Graaf van *Luxemburg*, hij wordt in het Graffchrift van zijnen

nen Vader in 't Jaar 1090. als Graaf genoemd; dus hij vermoedelijk dezelfde is, die als getuige hier voorkomt, hij was Oom van COENRADT van *Luxemburg*, dien men hier onder zal leeren kennen. Uit deze optelling is het zeker, dat de bovenſtaande getuigen in geen tijdperk te zamen geleefd hebben, en dus in geen brief als getuigen kunnen voorkomen, dan tuſſchen de Jaaren 1089. dat ROTHARDUS Aartsbisſchop van *Mentz* is geworden, en 1099. dat HERMAN Aartsbisſchop van *Keulen* geſtorven is; dus onze brief, of eerder het ſlot, in dat tijdperk moet gegeven zijn. De Regeerings Jaaren, als Keizer, van HENDRIK den IV. beginnen met den 31 *Maart* 1084. dus het Jaar 1094. het tiende Jaar van zijn Rijk, *Imperii*, was. Onze brief zegt *Anno Imperatoris* Henrici X. het tiende Jaar van den Keizer HENDRIK, niet als *Koning* maar als *Keizer*; dus deeze brief tot 1094. behoort, en niet gerekend moet worden van zijn *Regnum* in 1056. maar van zijn *Imperium* in 1084. dit is eene al te bekende zaak, om zig daarmede lang optehouden. Ook dient opgemerkt, dat in den brief hij *Imperator* genoemd wordt, het welk in 1064. niet wezen kon. Hier mede ſtemt in de *Indictie*, die in 1094. even als in 1064. de tweede was. Alle de getui-

tuigen hebben in dat Jaar 1094. getuigen kunnen zijn; dus bewezen moet voorkomen, dat het ſlot van dien brief tot het Jaar 1094. behoort, zonder daarbij tevens te willen beweeren, dat de Handelingen van Biſchop WILLEM, en de komst van Graaf OTTO bij den Keizer te *Aken* niet veel vroeger heeft plaats gehad, en wel voor 1076. en zeker heeft Keizer HENDRIK van 1090. tot 1097. in *Italien* zig opgehouden, dus heeft hij onmogelijk te *Aken* in 1094. kunnen zijn.

Wij hebben deezen brief wat in het bijzonder moeten behandelen, dewijl aldaar ook tuſſchen de getuigen voorkomt GERHARD, Graaf van *Gelre*, en het de eerſte maal is, dat een Graaf van *Gelre* in een Charter gevonden wordt. Hier van zullen wij bij het naſpooren der *Gelderſche* Graven, nader gebruik maaken, en alleen hier als een bewezene waarheid aannemen, dat hij in 1094. en niet in 1064. getuige in eenen brief met andere Biſchoppen en Heeren geweest is.

§. 61. OTTO is dan voor 1076. zijnen Vader GODESCHALK opgevolgd, en vermoedelijk heeft de brief van 1094. ook eenige betrekking tot hem gehad, dewijl die in de *Archiven* der Kerk van *Zutphen* wierd bewaard. Vervolgens vindt men hem in 't Jaar 1101. met eenige

nige Bisschoppen en Graven, waaronder, GERARDUS Graaf van *Wassenburg*, GERARDUS Graaf van *Gulich*, ADOLPH Graaf van den *Berg*, op een Rijksdag te *Keizersweerd*, en beslist mede aldaar het verschil tusschen den Abt van *Prummen* en Graaf HENDRIK van *Limburg*, hij staat de eerste der Graven, onmiddelijk na MAGNUS, Hertog van *Saxen*, en wordt genoemd OTTO *Comes de Sutpheni* (*w*). Het is deze brief die door VAN BERCHEM en anderen verkeerdelijk op het Jaar 1013. was gebragt, gelijk te voren aangetoond is. Zijne verrichtingen na den brand van *Zutphen* in 1105. hebben wij reeds moeten verhaalen, en het noodig gebruik van den brief van Bisschop BURCHARD gemaakt. Het zal den aandagtigen lezer niet ontglipt zijn, dat aldaar de zoons van Graaf OTTO, gemeld worden, die mede het verzoek aan den Bisschop deeden, zonder dat hun naam uitgedrukt staat. Naderhand heeft hij, genoemd wordende, OTTO *Comes de Sutfenne*, en zijn zoon HENDRIK, van Keizer HENDRIK den V. den 5. Kal. Januarii (28 December) 1107 verkregen, dat ieder vrije, zig en zijne goederen aan de Kerk van *Zutphen* mag opdragen, dat de Proost van die Kerk

(*w*) *Chart. B. P.* 2. *No.* 12.

Kerk en zijn Schout, Richters zullen zijn over alle de goederen der Kerk, te weten, de Proost over parthije-zaaken, die door getuigen of door den Eed kunnen afgedaan worden, de Richter over alle ondaaden (70); dat de Graaf zal behouden het Rechtsgebied over zijne malmannen (71) (of Wasmannen) en over Menardinghamme in de Jacht-ban (*bannum ferarum*) aan beide zijden des *Yssels*, welke Jacht-ban, hij en zijne Voorzaaten, als een eigendom, en niet als een Koninglijke gift bezat. De Heer BONDAM brengt *quod* tot Menardinghamme alleen, daar het ontwijfelbaar tot Bannum, of tot beide behoort (72). Dus de Jacht Ban mede op *Velu-*

(70) Eene diergelijke beschikking vindt men reeds in den bovengemelden brief van Bisschop WILLEMS; maar het behoort niet tot dit Werk, zulks in 't bijzonder te behandelen. Het zal bij eene andere gelegenheid nader te pas gebragt worden.

(71) In den brief zal zeker gestaan hebben *Wasmannen*, (cereales) en bij vergelijking van vorigen brief van 1059. is zulks waarschynelijker dan *Malmannen*.

(72) *Omnimodamque justiciam in Menardinhamme et bannum ferarum ex utraque parte Yssæ confirmamus, quod totum prædecessores ejus et ipse ex proprietate sua, non ex dono regali, habet, nec nos invidemus.* Ch. Boek Ib. No. 15. *Bannum* is van het onzijdig geslacht, vooral in dien zin.

Veluwe, immers voor een gedeelte de *Zutphenſche* Heeren bij Erfrecht, in eigendom en niet als een Keizerlijk *Beneficium* of Leen toekwam. Op dien zelfden dag heeft volgens eenen anderen brief, HENDRIK, zoon van Graaf OTTO, die in deezen brief genoemd wordt, *Comes Henricus de Zutphenne*, terug gegeven het Leen (*beneficium*) *Altej*; en aan Keizer HENDRIK den V. bij ruiling in *beneficium* of ter Leen ontfangen, het Graafſchap *Vriesland*, *Comitatum Friſiæ*, eerder een Graafſchap in *Vriesland* was; en dewijl hij *Altej* als een Erfleen bezat (73), geeft de Keizer hem dat Graafſchap ook op dien voet met alle voordeelen, met alle gerichten en met alle opkomſten, volgens Graaflijk recht

zin. *Hoc eſt Teſtamentum de banno vini quod dederunt etc. Vetus Inſcript. ap.* JAC. SPONIUM *in Itinerar. T. 3. p. 17. Bannum confertur ſine comitia ſpec. Saxonii L. 3. Art. 64. § 9. Bannum et Juriſdictio Archiepiſcopi Remenſis. Chron. Laurisham. p. 87.* Aangaande *Menardingbamme* kan men de noot van den Heer BONDAM op dien brief inzien.

(73) *Jure Hereditario et firmâ manu. Chart. B. Ibid No. 15.* Manus firma eſt fundus conceſſus alicui ad vitam et Heredum, ſub cenſu annuo, certis conditionibus interpoſitis, proindé diverſus ab Alodo, qui erat hereditarius. *Gloſſ. Man. ad verb.*

recht (74), dat is, heerlijk recht. Onder voorwaarden dat, indien hij geen zoons, *Heredes*, naliet (75) en kwam te ſterven voor zijnen Vader OTTO, deeze het Graafſchap zou houden, maar dat na zijnen dood het zelve weder in handen van den Koning zou vallen.

Uit die beide brieven blijkt, dat die *Zutphenſche* Heeren, behalven hun Erfgoed, aanzienelijke Leenen van den Keizer bezaten, en dat hun Rechtsgebied, immers de Jagt-ban aan beide oevers van den *Yſſel* zig uitſtrekte, en wel als eigendom; dit leidt natuurlijk op de gedachten, dat de *Veluwe*, ten deele of in 't geheel, door de *Zutphenſche* Graven is bezeten geweest, en dat deeze Landſtreek, op dezelfde wijze als *Zutphen* aan de Graven van *Gelre* is overgebragt, hoewel men niet altijd, van het Recht van Jacht, of Jacht-ban, tot het bezit van andere heerlijke Rechten, veel min van eigendom, kan gevolg trekken, 't welk wij gelegenheid zullen hebben nader aantetoonen. Indien het zeker was, dat door *Altej* verſtaan moest worden, het

(74) In omni Jure comitatus, videlicet in omni quæsto, in placitis, in redditibus etc.

(75) Heredes, Nobilium filii, quo ad feuda. *Cloſ Mau adv.*

het ſlot *Alzaij*, *Caſtellum Alzaia*; in de *Nederpaltz*, zou zulks eenigzins verſterken het gevoelen, dat OTTO van vaderzijde uit het *Beijerſche*, en van Moederzijde uit het *Paltziſche* huis afſtamde. Wat het Graafſchap *Vriesland* aanbetreft, is het zeker niet gebeel *Vriesland* geweest, dat aan Graaf HENDRIK wordt gegeven; maar alzoo de *Velanie*, weleer onder *Vriesland* gerekend wierd, is het niet onwaarſchijnlijk, dat Graafſchap aldaar te zoeken. Daar HENDRIK na zijn Vader zonder kinderen naar telaten overleden is, moet men gelooven dat dit Graafſchap, volgens den inhoud des briefs, weder aan den Keizer en het Rijk vervallen zij. Aan OTTO wordt toegeſchreven de ſtichting van het Capittel van Canonniken te *Zutphen*, maar uit de brieven van 1059. en 1105. blijkt ten duidelijkſten, dat het zelve reeds tijdens Graaf GODESCHALK in wezen was, en een Proost aan 't hoofd had; zeker zal OTTO het met giften verrijkt hebben.

Indien men geloof kon ſlaan aan den Schrijver van de groote Belgiſche Kronijk, zou OTTO reeds den 1. April 1107. overleden zijn, en hij Graaf van *Gelre* en *Zutphen* geweest (76).

Maar

(76) Sub Henrico Imperatore floruit Otto hujus nomi-

Maar behalven, dat de vereeniging van *Zutphen* en *Gelre* reeds verdagt voorkomt, is het zeker uit beide vorige ſtukken, dat den 28. December 1107 hij nog in leven was. Het geen men in dezelfde Kronijk aangetekend vindt, aangaande OTTO den II. van dien naam, Graaf van *Gelre* en *Zutphen* (*x*), zal men nader bij de Graven van *Gelre* onderzoeken, als wanneer ook zal aangetoond worden, hoe verkeerdelijk deeze OTTO is aangezien, voor eenen OTTO van *Naſſau*, die door twee Huwelijken met ADELHEID van *Pont*, en SOPHIA van *Zutphen*, volgens het algemeen gevoelen, *Gelderland* en *Zutphen*, aan zig zou gebragt hebben, en welker aanwezen nergens bewezen is. Men moet het leven van OTTO, Heer van *Zutphen*, verder uitſtrekken, en hij is niet eerder dan in het Jaar 1113. geſtorven (77). Zijne Vrouw heette

nis primus, Comes Geliæ et Zutphaniæ, qui Anno ſequenti obiit, videlicet Kal. April. 1107. Hæc ex Chronicis. *Magn. Chron. Belg.* ap. PISTOR T. 3. p. 128.

(*x*) *Magn. Chron. Belg.* p. 158.

(77) *Anno domini* 1113 *Otto locupletiſſimus Comes de Sutvene obiit. Chron. Reg. S. Pant.* ap. ECCARD. p. 925. en nader bevestigd door de *Excerpta ex Chron. Colon. antiq.* bij J. F. FALLERUS, *Monumenta Inedita.*

te JUDITH, volgens een brief van haar dochter ERMINGARD van 't Jaar 1134 (*y*). Zonder dat haar geſlacht ons eigenlijk bekend zij. Maar wanneer men in aanmerking neemt, dat haar zoon, Biſchop THEODERICUS, neef, *Nepos*, van Keizer LOTHARIUS genoemd wordt, is het niet onwaarſchijnelijk, dat zij eene zuster van Graaf GEBEHARD van *Supplingeburg* geweest zij, en dus eene Moeie van Keizer LOTHARIUS, welke GEBEHARDUS gegist wordt, een zoon te zijn van den Paltzgraaf OTTO, Hertog van *Swaben*. Uit dit Huwelijk zijn vier Kinders geſproten, die ons alle bekend zijn. Uit een brief van ERMINGARD van 't Jaar 1134. HENDRIK, THEODERICUS, die beide, de een na den anderen hun Vader opgevolgd zijn, GERHARD, van wien wij niets weten, dan dat hij in 1134. overleden was, en ERMINGARD, in eerſte Huwelijk getrouwd met Graaf GERHARD, buiten twijfel, Graaf van *Gelre*, en in tweede met COENRADT, Graaf van *Lucelenburg* of *Luxemburg*, en die na den dood van haare beide broeders *Zutphen* erfde (*z*).

§. 62.

(*y*) *Ch. Boek. Ib. No.* 29.

(*z*) *Ch. Boek. Ib. No.* 25 *en* 29.

§. 62. HENDRIK in zijnen Vader opgevolgd; wij hebben reeds gezien, dat hij door den Keizer, Graaf van *Zutphen* genoemd wordt, en van denzelven in 1108. een Graafschap in *Vriesland* ter leen ontving. Hij bezat even als zijn Vader de Voogdije, *Advocatia*, der goederen van de Abdey *Corvey* in het *Noordland*, en hield deswegens ter leen, *in beneficium*, de Hoven, *Curtes*, *Lunne* (tegenwoordig *Haselunne*) *Hundlosen* in 't Ampt *Wildhausen*, en *Lasdorph* of *Lastrup* in 't Ampt *Kloppenburg*, als eene bezolding voor zijnen dienst. *Corvey* rekende hier ook onder het hof *Alathorp* in 't Ampt *Wildhausen*, maar Graaf HENDRIK hield staande dat deeze goederen zijn eigendom waren. Hij trok ook eenige inkomsten uit *Halewide* te *Ammeren*, tegenwoordig *Holwedel* in de voodije *Harpstede*, waarop de aanmerking door de Abdije gemaakt wordt, dat wijlen Graaf OTTO, zig dezelve met geweld aangemaatigd had, dewijl hij die Voogdije niet bezat, maar alleen des Hertogs Voogdije, *Advocatia ducis*, dat is, het hoogste rechtsgebied (1). Vermoedelijk zal

(1) Hoc est beneficium, quod habuit Otto Comes Sutfenenis pro advocali servitio. It dominicalia videlicet Lunna et Hundosen. In Lunna vero pertinent 4 Liti et 8 Co-

teres

zal na HENDRIKS dood, het *Corveyſche* Voogdampt in *Noordland*, aan zijnen broeder Biſchop THEODERICUS overgegaan zijn en dewijl de manſtam van *Zutphen*, met dezen, zo veel men weet, uitſtierf, kwam het zelve, zoo als ook het hoogſte Rechtsgebied, *Advocatia ducis*, in andere handen; dus bezat in 1224. Graaf OTTO van

teres et Eccleſia, in Huntloſen 7 Liti et 4 manſi non poſſeſſi et Eccleſia. Habuit etiam curiam in Lasdorph, ad quam pertinent 33 manſi poſſeſſi et 4 non poſſeſſi. Hæc ſola poteſt ſolvere 6 Talenta gravis monete. Alathorp vero quod Comes Heinricus filius Ottonis predium ſue proprietatis eſſe affirmat, quidam liber homo Worat nomine cum filio ſuo concubinali Reginberto, et uxore illius ſancto Vito dedit. Idem vero Reginbertus, mortua ſua uxore, que erat ſancti Viti, duxit uxorem de familia Comitis Ottonis et per illius filiorum poteſtatem, que ad Comitem pertinet, et que eandem domum hactenus poſſidebat, Comes H. predium ſuum eſſe affirmat. In Holewide autem, quod jacet in Ammern, pertinent 8 manſi qui perſolvunt 30 pannos. Hoc etiam Comes Otto uſurpavit; habuit nec Advocatiam illam ſed Advocatiam ducis. Hæc omnia bene ſolvent 12 talenta gravis monete. *Verzeichniſſ der guter des ſtiftes Korfei unter dem Abte Erckenbertus* 1106—1128. §. 48. KINDLINGER *Munſt. Beytr. Tom.* 2. *C. D. No.* 19. men ziet uit den inhoud, dat dit eerst na den dood van Graaf OTTO van *Zutphen*, kan opgeſteld zijn.

van *Ravensberg* de dienstluden van *Lunne*; het is niet uitgemaakt of hij dezelve met zijne Vrouw SOPHIA van *Oldenburg* ten huwelijk bekwam, dan of zijne voorouders na de Graven van *Zutphen*, door *Corvey* daar mede beleend wierden, of dat zij die dienstluiden als een onderleen van de Graven van *Zutphen* ontfangen hadden, gelijk zij zelfs de Edele Heeren van *Steinfort*, daarmede naderhand beleenden (*a*).

Veel meer weet men van HENDRIK niet, alleen dat hij verbonden met FREDERIK Aartsbisschop van *Keulen*, met GODEFRIED Hertog van *Lothrijk*, en THEODERICUS Graaf van *Arc*, tegen Keizer HENDRIK den V. in 't Jaar 1114 opstond, en in een gevegt zig dapper, maar niet gelukkig vertoonde (*a*). Indien de brief van zijn Broeder THEODERICUS, Bisschop van *Utrecht* (*b*), waar in hij zig Erfheer van *Zutphen* noemt, gedagtekend was, zou men ten minsten met zekerheid weten, in welk Jaar hij niet meer leefde, het geen ons thans onbekend is. De Heer BONDAM stelt dien brief op het Jaar 1117., maar wij zijn

aan-

(*a*) JUNGIUS *Hist. Benth. C. D p.* 49.
(*a*) *Chron. Reg. S. Pant. p.* 926.
(*b*) *Chart. B. Ib. No.* 18.

onkundig, welke redenen hem daar toe bewogen hebben, die hij belooft bij eene andere gelegenheid te zullen onderzoeken; het ſchijnt egter dat dezelve later moet gegeven zijn, dewijl THEODERICUS waarſchijnelijk in 1117. nog geen Biſchop van *Munſter* was, alzoo men niet bepaald zeggen kan, dat HENDRIK in dat Jaar reeds overleden was. Hij is getrouwd geweest, met eene dochter van CUNO van *Nordheim*, Graaf van *Bichlingen*, en van AMEGONDE van *Orlamunde*, maar haar naam wordt niet gemeld. Zij had drie zusters, eene getrouwd met WILLEM, Graaf van *Lucelenburg*, wiens zoon COENRADT in Huwelijk nam ERMINGARD, HENDRIKS zuster, ADELA, eerst getrouwd met DIRCK Graaf van *Katenlinburch*, en daar na met HELPERICK, Graaf van *Plozeka*; en *Cunegonde*, getrouwd eerst met WIPERT, een Edelen Heer in *Thuringen*, en naderhand met THIEPPOLD, Markgraaf in *Beieren* (*c*). Uit dit Huwelijk zijn zeker geene kinderen geſproten, dewijl hij door zijn broeder opgevolgd is.

Maar de Heer BONDAM (*d*) vermeent dat dee-

(*c*) *Anal. Saxo ad ann.* 1103. *p.* 599.
(*d*) *Voorred. van 't Ch. B. p* 57.

deeze HENDRIK nog geleefd zou hebben in 1134. en dezelfde is, waar van gewag gemaakt wordt in een Brief van 1145 (*e*). Wanneer de woorden van dien brief in hun verband beſchouwd worden, is zulks onmogelijk, en moet Graaf HENDRIK zeker reeds dood zijn geweest (78), waar uit natuurlijk volgt, dat Bisſchop THEODERICUS voor, en Gravin ERMINGARD na, *Zutphen* hebben geërfd. Aanmerkelijk is het ook, dat aldaar, HENDRIK alleen Graaf genoemd wordt en niet zijn broeder GERHARD; want in een *vidimus* der ſtad *Zutphen* van 't Jaar 1400 ſtaat nadrukkelijk *Epiſcopi Theoderici, Comitis Henrici et Gerardi*; dus vermoedelijk deeze laatſte voor zijn Vader zal geſtorven zijn (*f*).

§. 63. THEODERICUS of DIRCK is zijnen broeder HENDRIK als Erfheer der ſtad *Zutphen*,

(*e*) *Cb. Boek No* 37. HEDA p 164.

(78) Pro commemoratione omnium in Chriſto fidelium vivorum ac defunctorum, nominatim pro ſalute mariti ſui Gerardi — et pro redemptione domini Ottonis Comitis patris ſui et matris ſuæ Judithe et fratrum ſuorum *pie memorie* virorum Epiſcopi ſcilicet Theodorici et Comitis Henrici et Gerardi etc. Kan men duidelijker zeggen, dat die broeders dood zijn?

(*f*) Hof. Kast B. oude ſtukken No. 1900.

phen, *Heres Legitimus oppidi Zutphaniensis* opvolgd; te gelijk bekleedde hij, den Bisschoppelijken stoel van *Munster*, zonder dat men het eigenlijke Jaar weet, wanneer hij daar toe verkoozen is. Toen de Stad *Munster* door Hertog LOTHARIUS van *Saxen*, naderhand Keizer, in 't Jaar 1115. belegerd wierd, leefde zijn voorzaat BURCHARDUS nog (*g*); en deeze in Gezantschap van den Keizer naar *Constantinopel* eenigen tijd daar na gestorven zijnde, zonder dat het Jaar aangeteekend staat, is THEODERICUS, dien *Analista Saxo* noemt, (*vir illustris natu et virtutibus famosus*,) een man van hooge geboorte, en door zijne deugden beroemd, hem opgevolgd (*h*). Daar die Schrijver te gelijk meldt, dat hoewel Kerkelijk verkoozen, hij door de zijnen, onbehoorlijk behandeld wierd, en uit de Stad gezet, maar dat hij door Hertog LOTHARIUS van *Saxen*, en door Graaf HERMAN van *Wintzenburg* tegen 's Keizers wil aan, hersteld wierd, 't welk op het Jaar 1121. door hem te boek gebragt is; kan men vermoeden, dat die verkiezing en dat uitzetten kort te voren hebben plaats gehad.

Deeze

(*g*) *Anal. Saxo ad Ann.* 1115. *p.* 632.
(*h*) *Ib. ad ann.* 1121. *p.* 644.

Deeze gebeurtenis wordt door zommigen veel vroeger geſteld (*i*); maar door de beste Schrijvers 1121. gemeld (*k*) Het kan ook niet anders wezen, want BURCHARDUS was reeds in 1106. Biſschop van *Munſter*; ter gelegenheid van die herſtelling door LOTHARIUS en HERMAN, van een magtig Leger verzeld, is de Stad en de Kerk van *Munſter* in den asch gelegd, uitgenomen de Kerk van den H. *Ludgerus*. Hij is zijn bloedverwant LOTHARIUS altijd getrouw gebleven, en met hem Biſschop GODEBALD van *Utrecht* in 't Jaar 1123. ter hulp getrokken, tegen Keizer HENDRIK, die 't ſlot *Schuilenburg* belegerde, en hem dwong daar van aftezien; ook hebben zijne knegten toen een aanval op *Deventer* beproefd (*l*).

Wij hebben reeds te voren gezien, dat hij door de āldaar aangehaalde Schrijvers is gezegd uit het Geſlacht van *Wintzenburg* geſproten, en Neef van Hertog LOTHARIUS te zijn, en deswegens eene giſſing wegens zijne afſtamming gewaagd, die wij hier niet herhalen willen, en men

(*i*) ANT. MATH. *Analect.* T. 5. p. 29.

(*k*) *Chron. Osnabr. p.* 210. *Anal. Saxo. l. c.* TH. ENGELHUSIUS, *Ann. Hildesheim. ap.* LEIBNITZ *etc.*

(*l*) JOH. A LEYDIS *L.* 16. *C.* 12. *Anal. Sax. p.* 651.

men zou ten eenemaal onkundig zijn, dat hij een Heer van *Zutphen* geweest was, had men niet een brief door hem, in die hoedanigheid gegeven, nog in handen, en wierd hij niet als broeder, door Gravin ERMINGARD, in eenen brief van 1134. opgeteld.

Jammer is het, dat het Charter, beginnende *Theodericus D. G. Munigardevordenſis Epiſcopus et oppidi Sutphanienſis hæres legitimus*, geen dagtekening heeft; dit gebrek moet egter de egtheid van 't ſtuk niet doen in twijfel trekken, want wij hebben voor ons verſcheiden oorſpronkelijke brieven van de Aartsbisſchoppen van *Keulen* en van de Graven van *Cleef*, in de tweede helft van de twaalfde Eeuw gegeven, waar in insgelijks het Jaartal, Indictie, enz. ontbreeken, met geen mogelijkheid kunnen wij hier in het minſte giſſen; men weet de reden niet, gelijk gezegd is, dat de Heer BONDAM die op 1117. gerangſchikt heeft, terwijl wij eerder verkiezen zouden, die later, en wel na 1121. te plaatzen, dewijl ons niet waarſchijnelijk voorkomt, dat lang voor dien tijd THEODERICUS tot Bisſchop van *Munſter* verkoren zij. Bij dien brief verklaart hij, CONSTANTINUS *de Berge* afgewezen te hebben de Kerkvoogdije van de Kerk van *Zutphen*, dewijl die

UDO

UDO daar mede beleend had; 't welk hij niet vermogt te doen, ook had hij UDO van dien post ontzet. Egter, door tusschenspraak van goede vrienden, geeft hij hem die Kerkvoogdije terug, onder alle voorwaarden die zijn *Vader* bepaald had, en dat CONSTANTINUS zig niet bemoeien mogt, met de Waschtinzige luiden, noch met 's Proobsten gerichten, deeze bepaaling van zijnen Vader, dien Bisschop WILLEM van *Utrecht* met zijnen ban bevestigd had, bekrachtigt hij ook met zijnen ban.

Deezen brief vergelijkende met dien van 1064. dien wij op 1094. geplaatst hebben, kan er geen twijfel aan de egtheid van den eersten overblijven, want men vindt dat CONSTANTINUS *de Monte*, die dezelfde moet geacht worden, als CONSTANTINUS *de Melegarde*, tegen de voorwaarden, waarop Graaf OTTO hem de Kerkvoogdije van *Zutphen* gegeven had, te weren, die niet te vervreemden, egter denen UDO daarmede beleend had. Deeze eerste brief wordt niet alleen ingeroepen, maar de ban wordt ook aan Bisschop WILLEM van *Utrecht* toegeëigend; dit lost de bovengemaakte zwaarigheid aangaande de *datum* niet op; hoewel CONSTANTYN in den eersten brief als Voogd reeds voorkomt, en nu wederom na een tusschentijd van

blijna 60 Jaaren van 1064. tot 1120. of daaromtrent; 't welk eenen ongeloofflijken ouderdom aan CONSTANTYN zou geven; en dit biedt eene waarſchijnelijkheid meer aan, om dien brief 30 Jaaren later te plaatzen, gelijk wij gedaan hebben; maar dan blijft altijd die tegenwerping, dat men wel de getuigen en 't Hof niet anders dan op 1094. kan brengen, maar dat de Inhoud altijd tot Biſchop WILLEM behoort; en dus voor 1076. 't welk het Tijdperk voor CONSTANTINUS evenwel merkelijk verkort. Van deezen CONSTANTINUS *de Monte*, ſtammen de Heeren VAN DEN BERG af, en uit deeze brieven kan men zien, hoe veranderlijk de toenaamen nog waren, en hoe die van de bezitting der goederen afhingen. In de eerſte wordt CONSTANTINUS genoemd *de Melegarde*, en in de laatſte *de Monte*. *Melegarde* is zeer waarſchijnelijk de Heerlijkheid *Millingen*, die nog onder de Goederen van 't Graaflijk huis *Berg* gehoort. Misſchien was in dien tijd zijn Vader geſtorven; misſchien had hij *Berg* aangekogt of verkreegen. Van deezen Biſchop THEODORICUS vindt men geene verdere melding, dan dat hij getuige is geweest van GODEBOLD Biſchop van *Utrecht*, nevens zijn Zwager GERHARD Graaf van *Gelre*, wanneer

neer hij de *Veenen* van *Amerongen*, *Doorn* en *Coten*, aan 't Capittel ten *Dom* afſtaat 1126. (*n*) Ook is hij bekend, door een Brief aan 't Klooster *Rappenberg* gegeven en bij SCHATTEN te vinden. Bij het Dom-Capittel te *Munſter*, vindt men niets van hem, zijnde alle de oude Archiven aldaar ongelukkig door een brand verteerd. Hij is 11. *Kal. Martii* (9 *Febr.*) of *pridie Kal. May* (30 *April;*) hier in verſchillen de Schrijvers (*n**), van 't Jaar 1127. overleden, en zijn zuster ERMEGARD is hem opgevolgd.

§. 64. Deeze ERMEGARD, hoewel niet voorkomende als Vrouw van *Zutphen*, maar als Gemalinne van eenen Graaf GERHARD, wordt gemeld, in een brief zonder datum, maar die door den Heer BONDAM zeer wel geplaatst is tusſchen 1127. en 1131. (*o*) die Graaf GERHARD te zamen met zijnen HENDRIK (79) bij

(*n*) *Cb. Boek. P.* 2: *No.* 24.

(*n**) *Anal. Saxo. p.* 662 *Chron. Osnabr. ap.* MEYBOOM *p.* 210.

(*o*) *Chart. B. p.* 2. *No.* 25.

(79) *Coadunato filio ſuo Henrico*, uit het woord *coadunatus* is te begrijpen, dat HENDRICK nog zeer jong moet geweest zijn; dewijl dat uitgelegd moet worden, *als zig ſterk maakende voor zijn zoon, te zamen met zijn zoon.*

bij toeſtemming van zijn Vrouw ERMEGARD, geeft de Capel en de Thienden van *Ellekum* aan de Kerk van *Zutphen*. Ter gelegenheid der Graven van *Gelre* zal nader onderzogt worden, wie deeze GERHARD geweest zij, alleen moet men alhier aanmerken, dat in een Authenticq Afſchrift van deezen brief (*p*) het woord *van Gelre* daar niet in gevonden wordt, en alleen ſtaat *Principalis Comes Gherardus coddunato filio ſuo Henrico & conſentiente ligitima ſua Irmengarde*. Alsdan zal men den zin van 't woord *Principalis* ook beſtemmen. In 't ſlot van dat afſchrift ſtaat. — Was beſtedigeth mit eyn opgedruckt Siegel in wit Wasch daer van dopſchrift noch leesbaar + *Andreas ..... Trajectenſis Eps.* daar deeze Biſſchop ANDREAS *van Cuyck* volgens BEKA in 1128. tot Biſſchop verkozen is, en Graaf GERHARD in 1131. overleden, moet deze brief binnen het Tijdperk van deeze drie Jaaren gegeven zijn. Want dat ſterfjaar van GERHARD ſchijnt zeker, dewijl zijne Weduwe ERMENGARD in 't Jaar 1134. wederom hertrouwd was, gelijk men in den volgenden brief van ANDREAS, Biſſchop van *Utrecht*, vernemen kan (*q*).

Deeze

(*p*) *Hof oude ſtukken, No.* 506. *H.* 2.
(*q*) *Chart. B. p.* 2. *No.* 29.

Deeze Bisschop verklaart dat Gravin ERMENGARDIS Erfvrouw van *Zutphen* (80) met haaren Man CONRADT Graaf van *Lucelenburg* en met haaren zoon HENDRIK de Thiendens van *Lochem* aan het Capittel van *Zutphen* geeft, voor dé ziele zaligheid van haar Man GERARD, van haar Vader, Graaf OTTO, van haar Moeder JUDITHA, en haare Broeders Bisschop DIRCK, Graaf HENDRIK en GERARD; van welken briéf reeds hier boven gebruik gemaakt is.

De

(80) Domina Ermengardis Comitissa illustris heres legitima oppidi Sutphaniensis una cum marito suo Conrado Comite de Lucelenburch et filio suo Henrico —— Aangaande het zegel van dien brief staat in 't Hoofd van de vidimus van 1400 hier boven gemeld. Sigillo quodam rotundo de cera vetustate alba ab intra impresso signatam, in cujus sigilli medio apparuit imago ad formam medii hominis, capite comato, literæ verum circumferentes ipsum sigillum sic videbantur apparere intuenti. Andrea dei gratia Trajectensis Episcopus. De zwaarigheid die de Heer BONDAM *in noot c.* aangaande de Indictie oppert, dat in 't Jaar 1134. de twaalfde Indictie en niet de agtste getekend moet worden is zeer wel geplaatst, maar kan uit die vidimus niet verbeterd worden, want aldaar niet in Cijffers maar uitgeschreven staat, indictione Octava. Dus de fout niet aan LINDEBORN p. 535. maar aan den Opsteller of Affchrijver van dien brief ligt.

De Vader van Graaf COENRADT van *Lucelenburg* of *Luxemburg*, was WILLEM, Graaf van *Luxemburg*, en zijne Moeder een zuster van de vrouw van Graaf HENDRIK van *Zutphen*, en dochter van CONO van *Nordheim*, Graaf van *Buchlingen*. Deeze WILLEM ſtierf in 't Jaar 1131. en hij volgde zijnen Vader in de Regeering. Beide worden te zamen in 1122. gemeld, daar zij bevestigen de giften, die hun Vader en Grootvader COENRAAD, Graaf van *Luxemburg*, en zijne Vrouw CLEMENTIA aan het Clooster der *H. Maagd* buiten *Luxemburg* gedaan hadden; ERMEGARDS Man bezat de Kerk Voogdije *Advocatia* van de Abdije van St. *Maximin*, over welkers rechten hij in 't Jaar 1135. binnen de Stad *Trier*, eene verklaaring gaf. Zijn ſterfjaar is onbekend, maar hij liet geen kinderen na, dewijl het Graafſchap *Luxemburg* na zijnen dood verviel aan HENDRIK, Graaf van *Namen*, zoon van ERMENSON van *Luxemburg* zijns Vaders zuster (*r*). DU CHESNE maakt egter geen melding van zijn Huwelijk met ERMENGARD, misſchien om dat geen bewijzen hem daar van waren voorgekomen.

(*r*) *M. S. aantekeningen van Luxemb. No.* 10. *etc.* DU CHESNE *Hiſt. des Comtes de Luxemburch p.* 31.

gekomen, gelijk ook COENRADTS Moeder hem onbekend was. Maar in een oude M. S. Genealogie onder mij berustende, wordt dit Huwelijk aangeteekend, en ERMENGARD Weduwe geſteld van GERHARD van *Waſſenberg: Conradt de Luxemburg epouſa Ermgard Comteſſe de Zutphen Veſve de Gerard de Waſſenberg.* Wanneer ERMGARD geſtorven is, en of zij haaren Man of hij haar overleefd heeft, is onbekend; maar het is buiten twijfel, dat zij door haar zoon HENDRIK reeds in twee vorige brieven gemeld, is opgevolgd, en dewijl die in 1138. Graaf van *Zutphen* genoemd wordt, moet zij toen reeds overleden zijn. Zij heeft ſtichtingen te *Zutphen* gemaakt; en haar gedagtenis wierd in de Kerk aldaar plegtig gevierd, het welk wij leeren uit eenen Brief van Graaf GERHARD van *Gelre*, in 't Jaar 1207. gegeven, door welken hij een Jaargetijde voor zijnen Vader, Graaf OTTO, ſtichtende, begeert, dat die op dezelfde wijze, als dat van Gravin ERMGARD, zal gevierd worden (81). Van haaren eer-

(81) Deeze brief gebrekkig door LINDEBORN *p.* 533. uitgegeven en in het *Chart Boek p.* 2. *No.* 100. te vinden, zal bij de Bijlagen van het tweede Deel in zijn geheel geplaatst worden. Aldaar zegt Graaf GERHARD van *Gelre* Anni-

eerſten Man GERHARD Graaf van *Gelre* heeft zij, gelijk gemeld is, eenen zoon HENDRIK gehad, en wij ſpaaren het onderzoek aangaande de andere kinderen tot het behandelen van 't *Geldersch* huis.

§. 65. Wij zouden hier kunnen ophouden, en uit al het voorgaande beſluiten, dat ERMGARD Erfvrouw van *Zutphen*, eene Heerlijkheid, die zij na den dood van haare Broeders geërfd had, dezelve nevens haar andere goederen, aan haaren zoon HENDRIK heeft nagelaten, die insgelijks van zijnen Vader Graaf GERARD, het Graafſchap van *Gelre*, bekomen had, en dat op die wijze de twee Graafſchappen in een huis gekomen zijn, waardoor de Fabel van OTTO van *Nasſau* en van zijn tweede Huwelijk met SOPHIE van *Zutphen*, ten eenemaal vervalt. Maar wij ontmoeten eene groote zwaarigheid in een Brief dien HEDA heeft uitgegeven (*s*), en waar men HENDRIK Graaf van *Zutphen*, en HENDRIK Graaf van *Gelre*, als twee onderſcheiden Perſoonen den 18 *October* 1145. getuigen vindt van Keizer COENRADT.

Anniverſarium diem patris mei eo ordine quo Comitiſſa Ermgardis in Vigiliis etc. — celebrabunt.

(*s*) HEDA *p.* 164. *Ch. Boek. P.* 2. *No.* 37.

RADT den III. bij het Recht, dat deeze vergunt, aan de Capittelen van *den Dom* en *St. Salvator*, den Bisschop van *Utrecht*, bij uitsluiting van alle andere, te verkiezen.

Is dit zoo, kan onmogelijk de opvolging dusdanig geweest zijn als wij die stellen, en dan is HENDRIK Graaf van *Gelre*, onderscheiden van HENDRIK zoon van ERMENGARD, of de zoon van ERMENGARD, Graaf van *Gelre* zijnde, is onderscheiden van eenen anderen HENDRIK, Graaf van *Zutphen*; dit heeft de Heer BONDAM, als gezien is, aanleiding gegeven, het Leven van HENDRIK, ERMENGARDS Broeder, zeer te verlengen en wel tot dit Jaar 1145. Maar volgens den Inhoud van den Brief van 1134. is zulks onmogelijk; dezelve is duidelijk en lijdt geene uitlegging, dewijl ERMENGARDS drie broeders, allen als dood, *piæ memoriæ*, te gelijk genoemd worden, daar en boven hebben wij gezien, dat HENDRIK in 't Jaar 1114. Graaf van *Zutphen* was, dat daarna Bisschop THEODERICUS, en zijne zuster ERMENGARD, *Zutphen* bezaten, het welk onmogelijk maakt, dat die HENDRIK nog in 1134. leefde, al was het dat men de woorden *piæ memoriæ* tot nog leevende persoonen zou kunnen toepassen, gelijk BONDAM vermeent,

waar

waar van zeker voorbeelden gevonden worden, egter niet op zoodaanige wijze, en met zulke uitdrukkingen, als in deezen brief.

§. 66. Maar verdient dat ſtuk van 1145. een dusdanig onbegrensd vertrouwen, dat men om het zelve *alleen* zig beangſtigen moet, de natuurlijke orde van zaaken, het bekende omvertewerpen, om zig met onbepaalde gisſingen te behelpen? Wij aarzelen niet te bekennen dat hetzelve zoo veel karakter van verwarring, ja van onegtheid vertoont, dat wij geen zwaarigheid maaken het zelve te verwerpen, en HENDRIK Graaf van *Zutphen* voor denzelven perſoon aantezien, die dan naar zijn eene Graafſchap en dan, naar het ander, onverſchillig genoemd is.

Dus vindt men HENDRIK graaf van *Zutphen*, getuige van Keizer COENRADT den III. in 't Jaar 1138. bij de gifte van de Graafſchappen *Oostergo* en *Westergo* aan de Kerk van *Utrecht* (*t*); en hij Graaf van *Gelre* genoemd, is ordelwijzer den 18 *Oct.* 1145. wegens het verſchil over die zelfde Graafſchappen. Het was natuurlijk, dat hij ordelwijzer was in een zaak, waarover hij te voren reeds geſtaan had. Die zelfde Graaf HENDRIK van *Gelre* noemt zig zelven nog

(*t*) *Chart. Boek No.* 31.

nog verſcheiden Jaaren later en wel in 1179. Erfheer der Stad *Zutphen*, zonder den *Gelderſchen* Titel daar bij te voegen; dus geen wonder, dat hij dan eens van *Gelre*, en dan eens van *Zutphen*, in de brieven aangeteekend ſtaat.

Wat nu dien brief van 1145. aangaat, zullen wij vooreerst aanmerken, dat dezelve alleen door HEDA is uitgegeven, en uit hem door MIRÆUS, MIERIS en anderen overgenomen, waar van het bericht achter 't ſlot van dien brief in het *Geldersch* Charterboek te vinden is. Waar uit HEDA denzelven gehaald heeft, weet men niet, dus de geloofwaardigheid van een verzamelaar, die vier Eeuwen daarna ſchrijft en zijne bronnen verzwijgt, niet zeer groot is; en het is aanmerkelijk, dat dit nergens anders gevonden wordt, het zij in het oorſpronkelijke, het zij in een oude verzameling, gelijk de Heer BONDAM aantoont, den brief van 9 *April* 1138. en eenen anderen van 18 *October* 1145. in handſchriftelijke perkamente boeken bij de Capittels te *Utrecht*, beide aangaande de Graafſchappen *Oostergoë* en *Westergoë*, aangetroffen te hebben. Een brief als deeze, inhoudende de bepaaling van de wijze, hoe een Biſchop moest verkoozen worden en door wien, was te aanmerkelijk; zoo dat men daar van geloofwaardige af-

afſchriften zou behouden hebben. Dus alles hierop HEDA alleen aankomt.

De inhoud van dien brief, is ook nimmer agtervolgd, want niet alleen hebben de vijf Capittelen zig in het bezit geſteld, of het recht verkregen, den Biſchop te verkiezen, en dit niet aan den *Dom* en *St. Salvator* alleen gelaten; korte Jaaren daarna in 1150. is te *Utrecht* groot verſchil geweest over de verkiezing (*u*); 't welk niet zou gebeurd zijn, was eene Wet, nog zoo kort geleden gegeven, werkelijk in wezen. Ook BEKA zwijgt daarvan, het gene de onegtheid van die vergunning doet vermoeden, die anders van te veel belang voor die Kerk was, om er geen gebruik van te maaken. Men moet dan HEDA van te veel ligtgeloovigheid beſchuldigen, wil men zijne goede trouw niet verdenken. Het is mogelijk, dat in den tijd, toen hij ſchreef, die twee Capittelen eenig belang in een diergelijke vergunning ſtelden, en men weet, hoeveel onegte brieven de hebzugt der Geeſtelijkheid, in de Midden-Eeuw heeft voortgebragt, en hoe zeer men dien aangaande op zijne hoede wezen moet. Deeze algemeene aanmerkingen gemaakt hebbende, kan men gerus-

ter

(*u*) KLUIT *Hiſt. Crit. T.* 1. *p. P.* 95.

ter de volgende kenmerken van valschheid opperen; de Heer BONDAM heeft te recht doen zien, dat WILHELMUS *Comes Palatinus*, die in dien brief voorkomt, reeds in 1140. overleden was, en derhalven gegist, dat men hier HERMANNUS lezen moest. Maar het zelfde heeft plaats ten opzigte van Bisschop UDO van *Osnabrug*, die ook in deezen brief als getuige staat, en die reeds in 1141. gestorven is, dewijl zijn opvolger PHILIPPUS reeds den eersten Maij 1142. een brief gaf. De beroemde MÖSER (*y*) bewijst dit ten vollen, en dewijl wij gaarne bekennen ons vermoeden aangaande de onegtheid van dien brief hem verschuldigd te zijn, zullen wij zijne woorden hier laten volgen. „ Zijn dood „ (te weten van Bisschop UDO) wordt gezet op „ den 4. Kal. Julii, en zijne gedagtenis valt in „ het Osnabrugsche dood boek op den 29. Ju„ nij. Daar nu zijn opvolger het voorgemeld „ Charter in April 1142. vervaardigde, moet „ zijn dood in Junii 1141. gesteld worden, 't „ welk de acta Synodalia van Osnabrug ook zeg„ gen. ERDMAN zegt dat hij vier jaaren ge „ regeerd heeft, en dit komt met de vorige „ rekening overeen. UDO verschijnt ook als „ ge-

(*y*) MÖSER *Osnab. Gesch. T.* 2. *p.* 1. §. 26.

„ getuige in het *Utrechts* Privilegie van 1145. „ over de vrije verkiezing van eenen Bisschop, „ bij HEDA. Maar hier heeft waarschijnelijk „ eene vergissing plaats, *zoo niet iets ergers*; „ want ontegensprekelijk was PHILIP onze „ Bisschop in 1143. en men ziet zeer wel, dat „ de getuigen in het *Utrechtsch* Charter van „ 1145., uit dat bij HEDA van 1138. ontleend „ zijn". Deeze overeenkomst van getuigen heeft de Heer BONDAM ook zeer wel begreepen, zoo als in zijn noot *r* op deezen brief te zien is, en wanneer men dien brief met den anderen van 1145. en met dien van 1138. vergelijkt, zal men bevinden, dat een gedeelte der getuigen uit den eersten, en het andere uit den laatsten genomen zijn, het welk de verwarring in de Rangschikking derzelver begrijpelijk maakt, want eenige wereldlijke Heeren, zijn in een ongewoone orde tusschen de Geestelijken ingelast, waarop wederom andere wereldlijken volgen.

Het is ook wonderlijk dat de Graaf van *Zutphen*, op denzelfden dag getuige van eenen Keizerlijken brief zou zijn, en niet van eenen anderen. Daar en boven vertoont de brief van Paus EUGENIUS, die deeze Keizerlijke vergunning bevestigt, iets bijzonders, waar van wij niet we-

weten elders een voorbeeld gevonden te hebben, namelijk den geheelen Keizerlijken brief woordelijk in de Bulle in te lasſen in forme van *Vidimus*. De dagtekening is daar van ook notoir valſch, want de Keizerlijke brief is van den 18. October 1145. en de Pausſelijke Bulle zonder Jaartal noch Indictie, is alleen beſtemd door zijn Regeerings Jaar, *datum Romæ* XV. Kal. Apr. (dus 18 Maart) *Pontificatus noſtri anno primo*. Maar EUGENIUS is tot Paus verkozen den 27. February 1145. (*w*) dus de 18. Maart van het eerſte Jaar zijner Regeering, is te zoeken in 't Jaar 1145, en alzoo zou de bevestigings brief eenige maanden voor de uitgifte van den brief zelven gegeven zijn, het welk ongerijmd is. Vergelijk daar mede den brief van denzelfden Paus (*x*). gedagtekend nonas Maji (7. Maij) 1146. *Pontificatus Domini Euginii Papæ anno ſecundo*, alwaar niet alleen zijne Regeerings Jaaren, maar ook het Jaartal en de Indictie te vinden zijn. Deeze form is geheel anders dan in den brief dien HEDA voor den dag gebragt heeft (82).

Ten

(*w*) HEILWICH *Zeyl: Rechn. p.* 132.

(*x*) *Chart. B. lb. No.* 40.

(82) PONTANUS heeft reeds aan de egtheid van deezen

Ten beſluite dient dus, dat deeze brief de eenigſte hinderpaal zijnde, om van HENDRIK van *Gelre*, en HENDRIK van *Zutphen* één perſoon te maaken, men gerust dit overſtappen kan, tot tijd en wijlen andere ontwijfelbare bewijzen van het tegendeel mogten bijgebragt worden, en het is niet te gelooven, zulks mogelijk te zijn.

§. 67. De erflijke Wapens, tijdens het uitſterven der Heeren van *Zutphen*, nog niet ingevoerd zijnde, of ten minſten nog willekeurig aangenomen, en veranderd wordende, is dienaangaande niets te beſtemmen, alleen kan men als zeker aannemen, dat indien een zegel van hun, tot ons gekomen was, men op hetzelve een Ruiter te paard met een blind ſchild zou vin-

zen brief getwijfeld, gelijk men zien kan uit zijn brief aan SAVERIUS van den 10. Maij 1631. bij ANT. MATTH. *Syll. Epist. No.* 140. *p.* 259. alwaar hij volgende woorden gebruikt. Comes Zutphaniæ Henricus et Henricus ſimiliter Gelriæ Comes, qui ad annum eundem 1145. quaſi diverſi referuntur, mihi quoque ſcrupulum injecerunt, de quibus proxime propius aut coram Deo volente referam. Het is ons nergens gebleken, dat hij hier in zijn woord gehouden heeft, en dat ſtuk nader onderzogt.

vinden; en dat ERMEGARD een langwerpig zegel, waarop een Vrouwsperſoon verbeeld wierd, zal gebruikt hebben. Dus het Wapen dat men naderhand aan de Graven van *Zutphen* toegeëigend heeft, een harſenſchim is, en niets anders dan het Wapen 't welk de Stad *Zutphen* in latere tijden aangenomen of ontfangen heeft.

§. 68. Het is zeer denkelijk, dat natuurlijke kinderen of Bastaarden uit het huis van *Zutphen* geſproten zijn, ten minſten men vindt tot in het begin der veertiende eeuw, perſoonen die den naam van *Zutphen* gevoerd hebben. Dus is UDO *de Suitfene* getuige van Graaf GERHARD van *Gelre* in den brief tuſſchen 1128. en 1131. geplaatst, en daar hij tuſſchen de dienstluiden gerangſchikt wordt, kan hij tot de Adelijke Heeren van dat geſlacht uit wettigen bedde, niet behooren. PEREGRIMUS de *Sutphania* is getuige van Biſſchop ANDREAS van *Utrecht* in den brief van 1134. Een andere PEREGRIMUS *de Sutfene*, Dienstman van Graaf OTTO van *Gelre*, is mede zijn borge aan den Hertog van *Braband* in 't Jaar 1196. HELMWYN *de Sutfene* is getuige in 1206. van 't Verdrag wegens het Huwelijk van GERHARD zoon van *Gel-*

Pag. 2

van Z

GE
dood

OT
phen

UX.
delijk
van G
plinge

HER
van

RUI
gede

IR

in *Ere*, met MARGRIET van *Braband* (*y*). VI- › *de Sutfene* is getuige van Bisschop DIEDE- CK van *Utrecht*, bij de uitspraak van een rschil van 't Capittel van *Deventer* 1206 (*z*). het Jaar 1237. is JOHANNES *de Zutphania* enstman, getuige van Graaf OTTO; en DUM- GE AR leert ons nog kennen JACOB *de Zutpha-* ood *a*, Canonnik van *Deventer*, die den 1. ptember 1308. stierf. MARTINUS *de Zut-* OTTania, wiens vrouw GRETHA in 1314. ben gerf. MARTINUS *de Zutphania* Canonnik UX. in *Deventer* in 't Jaar 1348. en NESE en elijk OSTOUWE Jonkvrouwen (*domicelliæ*) *de Zut-* an G*tania* die in't Jaar 1342. een huis te *Deventer* linge zaten.

Welke bloedverwantschap alle deeze persoonen ot elkanderen hadden is onmogelijk te bepaalen; ven zo min, als hunne betrekking tot de ou- le Heeren van *Zutphen*. Hier nevens is ge- oegd een Tafel van den oorsprong der Gra- ren van *Zutphen*, volgens het gene wij be- wezen of als waarschijnelijk voorkomende, He hangenomen hebben. De streepen toonen an het

(*y*) *Chart. B. p.* 2. *No.* 77. *en* 97.
(*z*) LINDEBORN *Hist. Episc. Davent. p* 92.

Rui
oede

Ir

het zekere aan, en de geſtipte ſtreepen het gegiste.

Dit is alles wat wij daar omtrent hebben kunnen bij een brengen, en waarlijk men zal van Duitſche, zelfs Vorstelijke huizen in dien tijd, weinig meer vinden.

§. 69. Bevorens over te gaan tot het geſlacht, en den oorſprong der Graven van *Gelre* zal onze taak nog zijn, den ouden ſtaat van de *Veluwe* te behandelen, en op te ſpooren al het geen men vinden kan aangaande de Heeren, die dat Land bezeten hebben, of aangaande de Graven die 'er het bewind voerden; zulks ſpaaren wij tot een volgend deel, waarvan wij ſpoedig ons werk maaken zullen, indien onze tegenwoordige pogingen de goedkeuring van des kundigen mogen wegdragen.

Om alles wat *Zutphen* aangaat in verband te hebben, laten wij hier achter volgen de Geſlacht Regiſters der Heeren van de Bannerijen, en zullen de Bijlagen, van Oorſpronkelijke brieven, achter het tweede deel plaatzen.

VER-

VERTOOG

OVER DE

BANNERHEEREN.

Het zal niet ondienſtig zijn de berichten aangaande de bijzondere Bannerheeren, te doen voorafgaan, door eenige aanmerkingen, over derzelver oorſprong en geſteldheid. Dit gedeelte der geſchiedenisſen is zeer duister, dewijl het nimmer behoorlijk behandeld, noch opgehelderd is. Doorgaans vijzelt men te hoog op, het algemeen Oppergebied en de territoriaale Hoogheid der Gelderſche Vorſten, men miskent ten eenemaal de Rechten van die aanzienlijke Heeren en men vermeent, dat zij de binnenlandſche onlusten zig ten nutte maakten, om inbreuk te doen, in het gezag der Hertogen, en om zig daar door te vergrooten; de rampzalige broedertwist tusſchen REINALD en EDUARD, in het midden der veertiende Eeuw, wordt als het tijdperk hiervan aangewezen. Ons gevoelen is hier van zeer verſchillende, en wij vermeenen, dat de overheerſching en 't geweld,

veel meeer van den kant der Hertogen gekomen is, dan de inkruipingen, van dien der Bannerheeren. De Geſchiedenisſen van deeze en de aangrenzende Landen, bevestigen dit volkomen.

Het oogmerk van dit werk gedoogt niet, ons in eene uitvoerige verhandeling uit te breiden; alleen zullen wij in korte woorden zeggen, het geen ons bij een naauwkeurig onderzoek der oudheid, het waarſchijnelijkſte is voorgekomen.

Het oude Duitſche Volk, was wel eer verdeeld, in Edelen, Vrijen en Knegten, volgens het zeggen reeds van TACITUS. Alles wat men in latere dagen vindt, draagt het kenmerk van deeze inſtelling. De beide eerſte Claſſen, waren Staats Burgers, en de laatſte die men geenzins gelijk moet ſtellen met de Griekſche en Romeinſche Slaaven, waren Burgers niet van den Staat, maar van hunne bijzondere Heeren; zij hadden hunne rechten, genoten meer of min vrijheid, waren tot meer of min dienſten verpligt, moesten iets bepaalds opbrengen, naar mate der uitdrukkelijke of ſtilzwijgende verdragen. Daar geene ſchikkingen, dien aangaande, om zoo te zeggen, *a priori* gemaakt wierden, en alles van de omſtandigheden afhing, zijn de ſoorten van knegtſchap menigvuldig; en de Wetten, Brieven en Charters der middeneeuw, zijn vol van onder-

derſcheidene benaamingen, waar van de duidelijke begrippen thans zeer moeielijk zijn. Zoo wel in het Rijk der *Franken*, als op den *Duitſchen* bodem, had het zelfde plaats; zelfs de *Franken*, bij hunnen inval in *Galliën*, bragten een groot gedeelte der oude Inwooners tot den ſtaat van knegtſchap; en tusſchen de genen, wien zij een gedeelte van vrijheid lieten, en tusſchen hen, bleef een merkelijk onderſcheid. Evenwel wierden de knegten veeltijds vrijgelaten, onder betaaling van zekeren Thins; na eenige Geſlachten, verwierven de nakomelingen eene volkomene vrijheid, en wierden leden der Maatſchappije.

Koningen en Vorſten, wierden bij de Duitſchers tusſchen de Edelen, Heermannen of Heerboden, tusſchen de dapperſte verkoozen; deeze voerden het bevel over de zaam vereenigde Volkeren, bij een verdeedigenden oorlog, wanneer de *Heermannie* opſtond, dat is, wanneer ieder Vrijman, de wapens moest opvatten, om het Vaderland te verdeedigen. Ieder gedeelte der Natie, ſtond onder eenen Hoofdman, die hen ten ſtrijde voerde, en in tijd van vrede, hun Richter, of eerder ſcheidsman was. Hij heette *Grauwe*, Graaf, dat is de Oudſte, of

Vorst, Voorſte, dat is de eerſte; misſchien waren er nog meer benaamingen.

Ieder Heer, was Richter over zijne knegten, of zelf, of door zijnen Amptman, die naderhand *Villicus* genoemd is.

De *Franken* na verſcheiden vruchteloze poogingen, waren eindelijk den *Rhijn* overgetrokken, en hadden eenen vasten voet in *Galliën* verkreegen; de ſlag van *Soisſons*, die CHLODWIG, op den *Romeinſchen* Veldheer SIAGRIUS in 486. won, beſliste het lot van dat Rijk. Het gevolg hier van was, dat de *Frankiſche* Koningen veel van de *Romeinſche* Regeeringsform, Zeden en Wetten aannamen; het Volk wierd beſchaafder; eertitels en rangen kwamen te voorſchijn, die in 's Konings bijzonderen dienst verkreegen wierden. Men vindt toen *Viri Illuſtres*, *Nobiles*, *Nobiliſſimi*, *Duces*, *Comites* &c. nabootzingen van de trotschheid, of grootheid der *Oosterſche* Keizers. Deze Koningen behaalden aanhoudende overwinningen op de *Duitſchen*, hunne oude Landsgenooten, tot dat eindelijk Keizer KAREL de Groote, ook *Saxen* vermeesterde. Men trof in die *Overrhynſche* Landen, weder de eigenaartige inrichtingen, die de voorouders der *Franken*, in *Gal-*

liën

lien gebragt hadden; de naamen alleen waren veranderd; de Heermannie wierd *Heerban*; de Heerman, wierd *Hertog*, *Dux*, de Graaf, Graauwe of Oudſte, wierd *Comes*, de Gouw, *Pagus* genoemd. Maar het wezenlijke onderſcheid beſtond hierin, dat van Edelen, van Voorſtanders des Volks, de aanzienlijkſte *Franken*, Amptenaren, dienstmannen des Konings geworden waren, *Beneficia* aangenomen, zig Leenmannen *in vasſallitico commendati* gemaakt hadden, en dit wierd in *Duitschland* overgebragt. De Eer begon in den Dienst, en niet meer in de onafhangelijke Vrijheid te beſtaan, hoewel zommige *Duitſche* Heeren, nog lang die aangeboorene Vrijheid boven de Keizerlijke gunſten verkoozen. Edelen en Vrijen ontvingen Soldije Goederen, *Honores*, Proeven, *Beneficia*, waaruit naderhand de Leenen ontſtonden. Zij verrichteden daarvoor den Krijgsdienst, en bekleedden hunne Ampten van meer of minder gewigt, van grooter of kleiner aanzien. De Graven ſtonden onder de Hertogen, en hadden het Krijgs-, Finantie-, en Rechterlijk bewind, in de hun toevertrouwde Graafſchappen, welkers Grenzen bepaald waren. Hun Rechtsgebied ging over de vrijen, maar niet over de knegten, die altijd onder de Amptmannen, *Villici*, van hunne bij-

zondere Heeren ſtonden. Men moet wel opmerken, dat die Graven, geenzins waren de oude Edelen, noch die hoofden van 't Volk, die uit heerkomen, of uit vertrouwen hun aanzien ontleenden. Zij waren alleen 's Keizers Amptenaren, voor een tijd geplaatst, herroepelijk, en dikwijls niet uit edel bloed geſprooten. Hierdoor verviel de oude Adel, en de oude Vrijheid; Krijgs Adel of Leen Adel verving hunne plaats; egter dit geſchiedde ongevoelig, en niet door eene plotzelijke omwenteling.

Het verval van 't Carolingisch huis vernietigde de wijze maatregelen van KAREL den Grooten. Alles geraakte in wanorde en ieder hield vast wat hij grijpen kon: de Graven voegden hunne Soldije goederen, *honores*, bij hunne Erfgoederen, *hereditates;* zij en de overgebleeven Edelen en Vrijen bemagtigden de Proeven, *Beneficia*, behielden die, eerst voor hun leven, en vonden ſpoedig middel, die aan hunne Erfgenaamen over te brengen. Die Erfgoederen der Edelen en Vrijen, beſtonden in Hoven, *Curtes*, van welken Hofhoorige, eigenhoorige en andere zoorten van knegten afhingen. Deeze Hoven waren van meer of min aanbelang, van grooter of kleiner uitgeſtrektheid, en daar de bezitters der aanzienelijkſte Hoven,

van

van ouds Hoofdmannen in de Heermannie, en naderhand in den Heerban, bij eenen verdeedigenden Oorlog waren, en zij ook het Richters-ampt bekleedden, in burgerlijke geſchillen van dien ſtreek, zullen zij daar door invloed op de kleine Hoven verkreegen, en de Opperhoven gevormd hebben; welke Opperhoven doorgaans *Curtes*, en de andere woonplaatzen van vrijen, *Manſiones* genoemd worden, gelijk men uit brieven van latere tijden beſluiten kan.

Maar die bezitters van Hoven hadden hunne Goederen niet in denzelfden omtrek; de Hoven lagen van elkanderen verwijderd, en men kon geen kring of grenzen daarom ſluiten, anders zou men al veel vroeger de Landshoogheid en Territoiren ontmoeten. De Graaffchappen waren ook niet meer geſlooten, en de Graaf was niet meer een Keizerlijk Amptenaar of Richter in een bepaalden ſtreek; hij oefende alleen zijn rechtsgebied over zijne Erfgoederen, en over de daarbij gevoegde Rijksgoederen, die hij ter leen ontving. Toen begon hij zig naar zijn Graaffchap of naar een, daar in gebouwd Slot, te noemen. De Edele Heeren volgden dit voorbeeld, en daar hunne Hoven, eigen Erfgoederen waren, waartoe *Dominium* of *Jurisdictio* behoorde, voerden zij den titel van *Nobiles Do-*

mini, en waren het geen men zedert Dynasten, Bannerheeren, noemde; wanneer de Leenpligt meer in zwang geraakte en zij rijk genoeg waren, Ridders en Knaapen onder hunne Banier te konnen onderhouden; ontvingen zij Rijksgoederen ter leen, waar aan nog een ſchaduw van Rijksban gehegt was; namen zij den Graaflijken titel aan, en zij waren in alles genooten, *pares*, der Graven; dus ziet men in de twaalfde en dertiende Eeuw, denzelfden perſoon dan eens Graaf, dan eens Edele Heer genoemd. In Erfgoederen, had geen recht van eerstgeboorte plaats, die waren deelbaar tusſchen de zoons, en bij gebrek van zoons, kwamen die aan de dochters, terwijl het *Beneficium* of leen, meesttijds op den oudſten kwam. Bij de deeling tusſchen de zoons nam de jongſte doorgaans den naam aan van het land of van het flot dat hem te beurt was gevallen; dit veroorzaakt veel duisterheid in de oude geſchiedenisſen.

KAREL de Groote had volgens ſtaatskundige grondbeginzels, de Hertogdommen vernietigd, en de landen die zij regeerden, onmiddelijk onder de Kroon gebragt. Maar in het einde der negende Eeuw, veroorzaakten de invallen der Slaven en der Noordmannen, en de zwakheid der Keizers, dat de Hertogen op eens we-

weder te voorſchijn kwamen. Men vindt RATOLF in 874. en POPPO in 877. Hertogen van *Thuringen*. In 898. EVERHARD Hertog van *Vriesland*, en hij vermoord zijnde, wierd door zijnen broeder MEINHART opgevolgd. In dat zelfde tijdperk, was RAGUINERUS Hertog van Lotharingen; LUITOLFUS en zijn zoon OTTO *Illustris*, Hertogen van *Saxen*. Zij klommen zedert in grootheid en aanzien, handhaafden zig in de erflijkheid en regeerden hunne Hertogdommen met ſchier Koninglijke magt; de meeste *Regalia* uitoefenende; egter konden zij dezelve niet duurzaam vestigen, wegens veele wisſelvalligheden, die de geſchiedenisſen ons leeren; en die de Graven en Edele Heeren bij hunne onmiddelbaarheid van Keizer en Rijk beſchermden. Zij behielden nogthans het opperrechtsgebied, in hunne Hertogdommen, *Bannum Regium*, dat zij door bijzondere Voogden lieten waarneemen, gelijk wij boven zagen, dat Graaf OTTO van *Zutphen* in 't begin der twaalfde Eeuw *de Advocatia Ducis* bezat. Ook oefenden zij het algemeen geleide, *conductus*, door alle Graafſchappen en Heerlijkheden van hun Hertogdom, terwijl ieder Graaf en Heer, dat niet verder dan zijn bewind mogt uitſtrekken. Bij de opkomst der Territoriaal Hoogheid, heb-

ben zommige Hertogen die verkregen, hoewel niet in het geheele Hertogdom, dewijl die groote Landſtreeken ook geſplitst wierden, en maar een ſchaduwe van hun oude uitgeſtrektheid zijn. Dus is *Brunswijck*, maar een klein gedeelte van het oude Hertogdom *Saxen*, en *Brabant* een afſcheuring van 't Hertogdom *Neder Lothrijk*.

Graven en Edelen vonden nog middel hunne bezittingen te vergrooten, door aan zig te brengen, de Kerkvoogdijen, *Advocatia*, van Bisdommen, Abdijen en andere Geestelijke geſtigten, zelfs van bijzondere Hoven, *Curtes*, aan dezelve toebehoorende. Men begreep, dat in 's Konings dienst te zijn geen nadeel aan de Eer toebragt; ook niet, een Heiligen en de Kerk te dienen. De Keizer gaf zommige Rijksgoederen *in Beneficium*, waar voor de krijgsdienst moest verrigt worden, andere *in Ministerium* voor den Hof- en Huis dienst. Bisſchoppen, Abten, Kerken, volgden dit voorbeeld, eindelijk ook de Graven en Heeren; toen wierd de dienſtſtaat een algemeene eerſtaat.

Het gevolg hier van was, dat in het einde der twaalfde Eeuw, de Vrijen ten eenemaal verdwijnen, en in hunne plaats te voorſchijn komen, Krijgsmannen en Dienstmannen, *Milites*

et Miniſteriales, die in alle Charters wel uitdrukkelijk onderſcheiden worden, en die het kenmerk dragen van de toenmalige leen- en dienstgoederen. De magtigſte Vrijen, flooten zig aan de Edelen en Graven; de andere wierden Leenmannen of Dienstmannen; geluk en rijkdom bevorderde de eerſten; onmagt en armoede dwong de laatſten; de Leenman moest zijnen Leenheer in den krijg dienen, maar bepaald wegens den tijd, met uitzonderingen tegen dezen en genen. De aanzienelijkſte Dienstmannen verrigteden den Hofdienst, als de Maarſchalks, ſchenk-, drost- en kamerlings Ampten; naderhand wierden zij ook in den krijg gebruikt; dus worden de Dienstmannen van *Keulen* onverſchillig *Milites* en *Miniſteriales St. Petri* genoemd, en in het *Keulſch* dienstrecht van de twaalfde Eeuw, ontmoet men reeds de dubbele verpligting der Dienstmannen, zoo in den hof- als krijgsdienst. Het kenmerk van Dienstmans recht is de verpligting jegens een ieder, *contra unumquemque hominem*, te dienen, en dat het goed ook aan de vrouwen overging, 't welk over het algemeen in leenen geen plaats had. De Dienstmannen der Biſchoppen en Abten hadden gelijk recht met de Keizerlijke, ten minſten zij traden, de een tegen den anderen

in

in het Kampperk, 't welk gelijkheid aanduidt. De Dienstmannen der Graven en Heeren, moeten ook geacht worden aan die der Geestelijkheid gelijk te zijn geweest, het welk de menigvuldige ruilingen, *concambia*, waar van de Charters der twaalfde, dertiende en veertiende Eeuwen vol zijn, bewijzen, want was zulks niet, zouden de Dienstmannen der Geestelijkheid, zig tegen die ruilingen verzet en niet gedoogd hebben dat men hen, in hunnen ſtaat verergerde.

De opkomende Steden gaven eene nieuwe zoort van vrijheid, te voren in *Duitſchland* onbekend, te weten de burgerlijke vrijheid, dewelke in veele opzichten op alle Ingezetenen overgegaan is, want de nog aanwezende zweem van eigenhoorigheid en knegtſchap, is ganſch van natuur veranderd, daar én Heer én eigenhoorigen, meest onderdaanen van denzelfden Landvorst zijn.

Wij hebben gezien, dat reeds de oude Germaanen de vrijheid aan hunne knegten ſchonken; zij wierden *litones*, *leuten* genoemd. In latere dagen wierden de eigenhoorigen, hofhoorigen en diergelijken ook gevrijd; zij traden veeltijds in den dienstmans ſtaat, en hunne goederen wierden doorgaans vrije Thinsgoederen.

Veel

Veel later dan de veertiende eeuw, geſchiedde zulks niet, ten minſten met eene volkomene uitwerking, waar toe naderhand, adels brieven vereiſcht wierden. Deeze gevrijde perſoonen met de andere Leenmannen en Dienstmannen, vormden de Clasſe, die naderhand den naam voerde van Welgebooren, Schildboertige mannen, de tegenswoordige laage Adel.

In de Stukken en Charters komen zij voor als Ridders en Knaapen; Ridders wanneer zij den Ridderſlag, als een Militair eerteken der dapperheid ontvangen hadden; Knaapen, wanneer zij daar naar dongen. Deeze Ridders en Knaapen ſlooten zig te zamen, maakten verbonden onderling en met de Steden; toen wierden zij Landsſtenden, Landsſtaaten. Binnenlandſche onlusten, verſchillen over de opvolging en diergelijke omſtandigheden, veroorzaakten die vereenigingen; naar maate de Vorsten zwakker wierden, en geld noodig hadden, vermeerderde de magt der Stenden. Voor het einde der 14de Eeuw vindt men geen gewag derzelven, ten minſten in den tegenwoordigen zin. Maar het is de plaats niet, ons daar over uit te breiden. Die Ridders en Knaapen zijn zederd genoemd de gemeene Ridderſchap, dat is te zeggen de zaamvereenigde Ridderſchap in tegenover-

overſtelling van den Heeren ſtand, der Dynasten, Bannerheeren, die ieder voor zig zelven, een Rijks of Landſtand uitmaakten.

Ieder Bisſchop, ieder Graaf, ieder Edel Heer, had dus zijne Leen- en Dienstmannen, of volgens de oude Duitſche uitdrukking, *had landt und leute*, hoewel hij zelve, van het Rijk of van andere Heeren, zeer dikwils leenroerig was, maar als een vrij Leenman. Wij hebben gemeld, dat de Bezittingen van die Heeren, niet aan een gehegt, maar verſtrooid en van een verwijderd waren; dit gaf oorzaak, dat een ieder zig beijverde, zijne landen wederom te ſluiten, binnen bepaalde grenzen te brengen. Het ſchijnt zulks de Geestelijkheid, het eerst gelukt te zijn, waar toe de kruistogten haar wonder wel in de hand werkten. Ruilingen, Geweld, Koop, Verdragen, Huwelijken, Erfenisſen, alles kwam te ſtade. Min magtige moesten bezwijken, Leenmannen worden, hunne huizen openen en van een onafhangelijk Rechtsgebied, zig met beleende onderheerlijkheden vergenoegen. Allengskens ziet men een menigte kleine Heeren verdwijnen, in grootere landen ingelijfd. In *Holland* bij voorbeeld, de Heeren van *Arckel*, van *Amſtel*, van *Woerden*, de Burggraven van *Leyden*, en anderen, moesten voor

en

en na, onder 't juk der Graven bukken. In 't Sticht *Utrecht*, de Heeren van *Coeverden*, van *Montfoort*, van *Abcoude*, waren in het zelfde geval, en toen hield de Bisschop staande, dat hem alleen het hooge Rechtsgebied, toebehoorde.

In *Gelderland*, daar tegen, hebben veele oude Vrije of Edele Heeren, hunne onafhangelijkheid gehandhaafd als, *Buuren*, *Cuilenburg*, *Batenburg*, en de vier Bannerijen in het Graafschap *Zutphen*. Anderen hebben zig de *Gelderſche* Vorsten moeten onderwerpen, als *Keppel*, die vruchteloos zig ter leen aan den Keizer heeft opgedragen. Het zou langwijlig zijn allen op te noemen, die zoo wel in de Neder als Over Quartieren, op onderscheiden tijden, zig aan de Vorsten hebben moeten onderwerpen.

Die Bannerheeren, zijnde oude Vrije Edele Heeren, genooten in den haaren dezelfde Rechten en gebied, als de Graaf van *Gelre* in zijne bezittingen; en wanneer de Graven, zig de Territoriaal hoogheid aanmatigden, volgden zij het zelfde voetspoor; zij waren den Graven in alles gelijk, hunne genooten, *pares*; maar het geluk hun minder gediend hebbende, bleven zij minder magtig. Egter voerden zij Oorlog, slooten Verdragen en Verbonden, zoo wel met

de

de Graven van *Gelre*, als met andere Heeren. Zij hadden Leen- en Dienstmannen, die een lighaam vormden, zoo als men in de Ridderſchap van *Bronckhorst* en *Berg* zien kan. Zij bouwden ſteden, ſchonken aan dezelve Voorrechten, gaven Land en Stadsrechten aan hunne onderzaten. Zij oefenden het Opper-rechtsgebied, zonder de minſte onderwerping aan *Gelderland*.

Van ouds waren zij getuigen van brieven der Gelderſche Graven, gelijk de Graven het ook van hun waren. Maagſchap, Huwelijken, knoopten den band van vriendſchap tuſſchen hen. Maar die Heeren hadden bezittingen in *Gelderland*, buiten de paalen van hunne Bannereijen; dus ſtelden zij belang in 's Lands zaaken. Heerſchzugt en de begeerte om invloed te bekomen in een grooter land, misſchien het vooruitzicht van voordeel te trekken, of der ſcheuringen en onluſten, mengden hen diep in de *Gelderſche* gebeurtenisſen; egter komen zij voor als Edele Vrienden, *Nobiles viri*, van den Graaf, zeer onderſcheiden van de Leenmannen, *homines noſtri*; hoewel de Graaf hen zomtijds *Nobiles noſtri* noemt, vermoedelijk, als vrije Leenmannen.

Op

Op eens verkreeg *Gelderland* eene verhooging, die de zaak van gedaante deed veranderen. REINALD ontving niet alleen in 1339. de Hertoglijke waardigheid, maar het Land zelve wierd tot een Hertogdom verheeven. Het ſchijnt dat men daar aan de opkomst der Bannerheeren, als eerſte Landſtand moet toeſchrijven. Van den eenen kant, herinnerden zig de nieuwe Hertogen, het oud aanzien en de groote Magt, aan de Hertoglijke bediening verknogt. Zommige Koninglijke *Regalia*, het *Bannum Regium*, het algemeen geleide, waren nog in geheugen, en wierden nog ten deele, door de opvolgers der oude Hertogen, als bij voorbeeld door de Hertogen van *Braband*, door de Aartsbisſchoppen van *Keulen*, als Hertogen van *Westphalen*, geöefend; dit diende tot een goed voorwendzel, om de kleine Heeren tot eene zekere ongevoelige onderwerping te brengen; te meer toen *Gelderland* en *Zutphen* in het huis van *Gulich* overgebragt wierd, en de Magt der Hertogen, daar door, merklijk vermeerderde. Van eenen anderen kant, maakten de Vrije Heeren geen zwaarigheid in den dienst te treden van Vorſten, die thans in rang en aanzien, ver boven hen verheven waren, daar zij te vooren de Graven, als Genooten, *Pares*, beſchouwden. Men

ziet hen toen, wel 's Vorſten Raaden zijn, in de Legers dienen, gedeelten van 't Land regeeren, maar nimmer een Hofdienst bekleeden.

Toen deelden zij bepaalder in de *Gelderſche* lotgevallen, en wierden in voorkomende gelegenheden als Landgenooten behandeld. Egter behielden zij hunne onafhangelijkheid, want zoo veel wij hebben konnen nagaan, is geen der Bannerijen, ooit Leen van 't Vorſtendom geweest, hoewel die Heeren andere goederen bezaten, waar voor zij hulde doen moesten. Zij waren kiesch hunne vrijheid te behouden, gelijk *Bronckhorst*, bij voorbeeld, zig tot een Zonnenleen gemaakt had, om de onverdeelbaarheid en de eerstgeboorte te handhaaven, zonder een vreemden band daar door aanteneemen.

Buuren zou zeker een Bannerije gebleven zijn, had Hertog ARNOLD die Heerlijkheid niet overmeesterd, of wel een bijzonder ampt geworden, bij aldien deeze Hertog, zulks bij broederdeeling aan Heer WILLEM *van Egmond* zijnen broeder, hier had afgeſtaan, wiens nakomelingen, altijd de *Bourgondiſche* zijde houdende, *Buuren* zorgvuldig van *Gelderland* geſcheiden hebben. Aanmerkelijk is het, dat men in geheel *Nederduitschland*, geene landen aantreft, alwaar de Heeren Bank of hooge Adel

een

een bijzonderen ſtand uitmaakt, dan alleen in *Gelderland*, en in het Sticht van *Keulen*. In *Braband*, hoewel veele goederen als Bannerijen van ouds bekend waren, die naderhand zelfs den Titel van Markgraafſchappen, Graafſchappen enz. verkreegen, worden egter de bezitters daarvan, onder het lighaam der gemeene Ridderſchap begreepen. In *Holland* vond men Barroenen, Baenrotzen, groote Edelen, maar zij hielden zig niet afgezonderd, en zij zaten met de overige Edelen. In *Gulich*, in *Cleve*, in later opgekomen Hertogdommen waren geen Bannerijen, de reden hier van was, dat de kleine Heerlijkheden in die ſtreeken, reeds te vooren ingelijfd waren, binnen de paalen van die landen, ampten of onderheerlijkheden geworden, en Landzaaten of Onderdaanen waren. Terwijl de overigen zig onmiddelbaar hebben weten te behouden, en nog Rijkſtanden zijn.

Aan het hoofd der Verbonden, zoo tijdens Hertogin MECHTILD en den Graaf van *Blois*, als van 1418. en 1436. ſtaan die Edele Heeren. De zwakke Regeering van ARNOLD liet hun vrijen teugel. Hertog ADOLPH ſloot nog een Verbond met den Heer van *Bronckhorst* en *Borculo*, die deeze door zijn Ridderſchap en Steden deed bezegelen; maar het huis van *Bour-*

gondien onder KAREL en MAXIMILIAAN, bragt hen tot meerder onderwerping. Men vindt hen onder den naam van Bannerheeren op de gemeene Landdagvaarden beſchreeven, en met de Hoofdſteden, hadden zij het meeste bewind in handen. Hertog KAREL bragt een groote verandering hier in te weeg, waartoe vreemd bezoldigd Krijgsvolk, hem zeer dienſtig was. De Bannerheeren hielden meest de zijde der *Oostenrykſche* Vorſten, die zij williger boven zig zagen, dan een afſtammeling van het huis van *Egmond*, dat opgekomen was door een Huwelijk met de dochter van *Arckel*, en anderzins niet tot de Illustre Huizen behoorde; ook zagen zij daar meer voordeel in. Zelfs zijne naaste bloedverwanten waren in Keizer KARELS dienst. Dus behandelde hij de Bannerijen vijandelijk, nam die in, en legde bezetting in de Sloten, naar welgevallen. Zij wierden door hem gedwongen, algemeene ſchattingen te betaalen, en van vrije Heeren, wierden zij leden van *Gelderland*, hoewel men hen met hunne eigen Ingezetenen en huishouden, nog liet geworden.

Toen Keizer KAREL, *Gelderland* bemagtigde, volgde hij dezelfde maatregels, en de Bannerheeren verminderden allengskens in inwendige

ge kracht, want zij kwamen onder het dubbel juk van Keizer en van Landvorst, die KAREL vereenigde. Hun ſtaat wierd nog erger, toen *Nederland* zig de *Spaanſche* dwingelandije onttrok; alle de Bannerheeren, waren of minderjaarig, of *Spaanschgezind;* dat gaf gelegenheid of voorwendzel, hunne goederen in beſlag te neemen, die niet losgelaten wierden, bevoorens de oppermagt der Staten erkend wierd. Staatkundige voorzichtigheid, veel meer dan goed recht, vernietigde de Bannerheeren, als een ſtand in Staat, en zedert worden die wel eer vrije en onmiddelbaare goederen, niet anders dan Onderheerlijkheden beſchouwd.

Een overblijfzel daarvan was, dat den Graaf van *Cuilenburg*, en na hem den Graaf van *Waldeck*, in het Quartier van *Nymegen*, en den Graaf van *Flodorp* (de reden daarvan is ons onbekend,) in het Graafſchap *Zutphen*, de voorrang boven de andere verſchreeven Edelen, in de Ridderſchap toegeſtaan wierd; gelijk veel vroeger GYSBERT *boeder te Wisch*, in 't Quartier van *Veluwe*, altijd aan 't hoofd der Ridderſchap ſtond, en dan voerde het Reces den tijtel, van Reces van Bannerheeren, Ridderſchap, en Steden, hoe zeer in *Veluwe* geen Bannerije zig bevond, en GYSBERT *van Wisch*

alleen *Overhagen* bezat; dit bewijst, dat de Staat van Bannerheer, zoo wel perſoneel, als reëel was, te weten, zoo wel in de hooge Geboorte, als in 't bezit van een onafhangelijk goed, beſtond.

Dit kort betoog is toereikende, om onze ſtelling te doen kennen; wij hebben het zelve niet anders dan oppervlakkig konnen behandelen, en het tafereel alleen geſchetst. Bij bekwaamer gelegenheid hoopen wij het zelve, even als andere gedeeltens van den ouden ſtaat dezer landen, uittewerken, dewijl de ſchakels aan een hangende, ieder niet wel afzonderlijk kan behandeld worden. Egter zal men uit verſcheiden omſtandigheden en zaaken, in de volgende berichten voorkomende, konnen oordeelen, dat de bewijzen voor ons gevoelen, niet ontbreeken.

BERICHTEN

AANGAANDE DE

BANNERYE EN DE HEEREN

VAN

BRONCKHORST.

1. ADAM *de Bronckhorst*, Ingenuus, getuige van GERHARD, Graaf van *Gelre*, tusſchen 1127. en 1131. (*a*). Dit is alles wat men van hem weet. Zijne Vrouw is onbekend, maar volgens een oude geſlachtlijst, heeft hij twee Kinders nagelaten:

1. GYSBERT, die volgt.

2. ERMGARD, vrouw van *Rechem*, ſticht het Klooster *Rechem*, met haaren Broeder; haare *Anniverſarien* of Jaargetijden worden aldaar gevierd VI *Nonas Julii* (*b*).

2. GYSBRECHT *van Bronckhorst* en *Rechem*,

(*a*) BONDAM *Chart. Boek* p. 176.

(*b*) *Necrol. Rechem.*

chem, met zijne Zuster ſticht het Klooſter *Rechem*; zijn Jaargetijde wordt gehouden den 7. *Idus Septembris* (*c*). Zijne Gemalinne wordt aldaar genoemd *Vrouw Rouſch* — Zij hebben twee Kinders, GYSBERT en WILLEM, die de een na den anderen volgen.

3. GYSBRECHT *van Bronckhorst*, getuige van Biſchop GODEFRIED van *Utrecht* 1176. met zijn broeder, *Nobiles homines* genoemd, bezweeren de privilegien van *Zutphen*, met Graaf OTTO van *Gelre* 1190. (*d*). Hij is dood zonder Kinderen 1196.

4. WILLEM *van Bronckhorst*, getuige nevens zijnen broeder, en bezweert met Graaf OTTO de Privilegien van *Zutphen* 1190. Borge van Graaf OTTO van *Gelre* aan *Braband* 1196. Getuige van Biſchop DIRK van *Utrecht* 1200 (*e*). Getuige van 't verdrag tuſſchen *Braband* en *Gelre* 1203. Getuige van Graaf GERHARD van *Gelre* bij de *Novalia* van *Lochem* 1207 (*f*). Getuige van een verdrag tuſſchen *Utrecht* en *Holland*; ſtaat na de Graven, maar voor HENDRIK

(*c*) *Necrol. Rechem.*
(*d*) BONDAM p. 249.
(*e*) BONDAM p. 265. 271, 283.
(*f*) *Hof Arch.*

DRIK *de Monte* 1225. (*g*). Hij moet kort, daar na geſtorven zijn. Zijne Vrouw is onbekend, maar hij heeft nagelaten GYSBERT, die volgt, en WILLEM *van Bronckhorst* Proost, zonder melding van Kerk, die met zijn broeder zegelt 1230.

5. GYSBERT *van Bronckhorst*, ruilt goederen met 't Klooster *Bethlehem* 1230. Getuige van Biſchop WILLEBOLDUS van *Utrecht* 1231. (*h*). *Nobilis Homo*, getuige van Graaf OTTO van *Gelre* bij de Privilegien aan *Harderwijk* gegeven 1231. Bezweert met denzelven de Privilegien aan *Arnhem* 1233. (*i*). Zijne Vrouw is geweest, volgens zommigen, CUNEGONDE van *Ahuis*, en volgens anderen, CUNEGONDE dochter van Graaf MAURITZ *van Oldenburg*. Zijne kinderen, zijn *a*. WILLEM, die volgt. *b*. GYSBERT met zijnen broeder gemeld 1261. Verkoozen Biſchop van *Bremen* 1275. en ſtierf 1296. *c*. ODA die trouwde met JOHAN *Schellaert* Heer van *Nideren*.

6. Heer WILLEM *van Bronckhorst*, Ridder— Getuige van Graaf OTTO van *Gelre* 1265 (*k*) *Vir*

(*g*) HEDA p. 200.
(*h*) DUMBAR Deventer.
(*i*) BONDAM l. c.
(*k*) BOND. l. c.

Vir Nobilis et Conſiliarius van Graaf REYNALD van *Gelre* 1271. — Leeft nog 1276. (*l*) Heer WILLEM *van Bronckhorst* Ridder en Heer van *Rechem* gaf tot onze fundatie de Kerk van *Rechem* 11 *Kalend. Septemb.* zonder Jaartal (*m*) Zijne Vrouw is onbekend, maar hij liet na *a.* GYSBERT, die volgt. *b.* FLORIS, Biſchop van *Bremen* na zijnen Oom 1296. en ſtierf 1306. Nog wordt gemeld FLORIS *van Bronckhorst*, die eene dochter naliet getrouwd met HENDRIK Graaf van *Holſtein Schauwenburg* die 1310. ſtierf (*n*).

7. Heer GYSBERT, Heer van *Bronckhorst*, nog geen Ridder, wordt genoemd 1287. 1300, 1304. Ridder, is getuige toen REINALD Graaf van *Gelre* de *Veluwe* Leen maakt van 't ſticht *Utrecht* 1311. (*o*) Getuige van denzelven bij de Privilegien aan *Arnhem* 1312. (*p*). Staat over 't verdrag tuſſchen REYNALD Graaf van *Gelre*, en den Heer van *Cuylenburg* 1312. (*q*). Hij wordt Heer van *Redichem* geſteld — Vermoe-

(*l*) PONTANUS
(*m*) *Necr. Rechem.*
(*n*) RITTERSHUYSEN Geneal.
(*o*) PONTANUS.
(*p*) *Arnh. Arch.*
(*q*) VOET p. 22.

moedelijk leefde Hij nog 1317. dewijl zijn zoon alleen Heer van *Batenburg* genoemd wordt. Wegens zijne Vrouw weet men niets met zekerheid te melden; maar zijne Kinderen zijn *a.* WILLEM, die volgt. *b.* JOHANNES *de Bronckhorst*, die verkeerdlijk bij DRAKENBORG gezegd wordt, zoon te zijn van JOHAN, Heer van *Bronckhorst*, en van de Erfdochter van *Anholt*; Proost van *St. Salvator* te *Utrecht*, 1315. 1316. Hij is tot Bisschop van *Utrecht*, tot twee malen toe verkoren, eerst na den dood van JAKOB *van Oudshoorn* in 1322, en naderhand na den dood van JOHAN *van Diest*; maar hij heeft niet tot het gerust bezit konnen geraaken; hij was tegenwoordig bij de verdeeling die zijn broeders Weduwe, tusschen haare kinderen deed 1328 (*s*). Hij is gestorven 26. Junij 1346. en begraven in een Capelle van de *St. Salvators* kerk, die hij gesticht had (*t*). *c.* LUDGARD of ERMGARD, door bemiddeling van haaren oom den Bisschop van *Bremen*, versprooken aan CHRISTIAAN Graaf van *Oldenburg* en *Delmenhorst*, en getrouwd 1315. — *d.* ELISABETH Abdisse van ter *Hunnep*. 1340. (*u*). — Zommigen stel-

(*s*) *Origin. Mibl.*
(*t*) DRAKENB. p. 95.
(*u*) DUMBAR *Devent.*

ſtellen ook een GYSBERT, die gezegd wordt *broeder tot Bronckhorst*, en in dienst van den Graaf van *Holland* gekomen te zijn, en dat van hem, het geſlacht van *Bronckhorst* in *Holland* zou afſtammen. Men kan daar over s. *van* LEEUWEN, zijn *Batavia Illuſtrata* nazien, hoewel daar veel op te zeggen valt.

8. Heer WILLEM, Heer van *Bronckhorst* en *Batenburg*; alleen Heer van *Batenburg* genoemd, houdt hij de zijde van REYNALD oudſten zoon van *Gelre*, tegen den Vader, en ſtaat voor OTTO, Heer van *Buuren* 1317. Wordt van den Keizer beleend met *Batenburg*, en het Recht van Tol en Munt 1317. Heer van *Bronckhorst*, is getuige van DIEDERICK Graaf van *Cleef*, als die zweert, dat hij *Heusden* van *Braband* te Leen houdt 1318. Raad en getuige van Jonkheer REYNALD van *Gelre*, bij de bevestiging der Privilegien van *Zutphen*, en ſtaat voor FREDERICK, Heer van *den Berg* 1324. (*v*). Ridder, Raad van Graaf REYNALD, en bezegelt met hem den Landbrief van 't *Nybroek* 1328. (*w*). Hij ſneuvelt bij *Haſſelt* tegens de *Luykenaars* 1328. Zijne Vrouw was JOHANNA Vrouw van

(*v*) PONTANUS
(*w*) *Hof. Arch.*

van *Batenburg*, zij weduwe, en door Graaf REYNALD van *Gelre* genoemd, eine Edele Vrouw unſe nichte Vrouw JOHANNA *van Bronckhorst* und van *Batenburg*; maakt eene deeling tuſschen haare kinderen, ten overſtaan van den Graaf van *Gelre*, van Heer JOHAN *van Bronckhorst*, Proost van *Aldenmunſter* te *Utrecht*, van Heer JOHAN, Heer te *Baer*, van Heer WOLTER, Heer van *Keppel*, Ridders, van HENDRIK *van Wiſch* en van EVERHARD van *Ulft*, Knaapen 1328. (*x*). De kinderen uit dit Huwelijk geſproten, zijn *a*. GYSBERT, die volgt. *b*. DIEDERICK, die bij de deeling van 1328. na zijn Moeders dood, *Batenburg* zal hebben; hij is jong en ongetrouwd geſtorven, *c*. BALDEWYN, zal volgens die deeling door zijne Moeder onderhouden worden, zoo lang hij leedig blijft; Heer BALDEWYN, van *Batenburg* genoemd, in dienst van Hertog REYNOLD van *Gelre*, ſneuvelt in den ſlag van *Hamont* tegen de Luikenaars, 1344. (*y*).

9. Heer GYSBERT, Heer van *Bronckhorst*; volgens de deeling van 1328. zal hij *Bronckhorst* hebben. — Hij Ridder en Raad van Hertog

(*x*) Orig. Mihi.
(*y*) PONTANUS.

tog REYNALD is getuige bij de Privilegien van *Harderwyk* 1348. (*z*). Hij ontzet den Biſchop van *Utrecht* JAN *van Arckel*, en brandt *Goor* af, door den Hertog van *Gelre* en den Graaf van *Holland* geholpen; (*a*) Heer van *Bronckhorst* en van *Batenburg* 1351. (*b*). Hij ſterft 1356. Zijne vrouw was CATHARINA van *Leefdaal*, dochter van Heer ROGIER *van Leefdaal*, Heer van *Oorſchot* en *Beesk*, en van AGNES Gravin van *Cleef*, die hem veele Goederen in *Braband* ten Huwelijk bragt. Zij is 1361. geſtorven. Uit dit Huwelijk zijn geſprooten.

a WILLEM, die volgt.

b DIRCK *van Bronckhorst*, Heer van *Batenburg*, die de Stamvader was van de Heeren van *Batenburg*, welker Genealogie, hier achter in het bijzonder volgen zal.

c Heer GYSBERT: Heer van *Borculo*; nog geen Ridder, Raad en lieve Neef van Hertog WILLEM van *Gulick* en van MARIA van *Gelre*, als zij namens haar zoon de Privilegien van *Doesburg* bevestigen 1372. (*c*). Hij helpt *Arnhem* voor

(*z*) SCHRASSERT *Hard.*
(*a*) MONEN Deventer.
(*b*) Orig. mihi.
(*c*) PONTANUS.

voor Hertog WILLEM winnen 1372. (*d*). Ridder, is in Verbond met HERBEREN Heer van *Putten*, tegen *Campen* 1374. Bij het verdrag der Factien in *Gelderland* 1374. (*e*). Getuige van den zoon van Bisschop FLORENS van *Utrecht* met EVERT *van Esfen* 1380. (*f*). Is vijand van *Deventer* 1395. (*g*). Met zijne Neven van *Bronckhorst* is hij bondgenoot van REYNALD, Heer van *Coeverden*, en worden in den zoen met Bisschop FREDERICK begreepen 1397. (*h*). Hij koopt *Borculo* van GODART *van Borculo*, geheeten van *Doodingweerde*, zijnen lieven zwager, die deeze Heerlijkheid geërfd had van zijne Nigt HENRICA *van Borculo* 1397. en HEYMERICH *van Borculo*, geh. van *Doodingweerde*; JUTTE zijn Vrouw en HENDRIK zijn Zoon, bij afweezendheid zijner andere kinderen, bevestigen het vorig verkoop, door hun Oom GODART gedaan 1398. (*i*). Hij is Landdrost der Graafschap geweest 1384. Hij was dood 1402.,

(*d*) *Arnh. Br. Kas*
(*e*) PONTANUS
(*f*) DUMBAR *Dev.*
(*g*) MONEN *Deven.*
(*h*) DUMBAR l. c.
(*i*) *Hof Arch.*

1402., want zijn Neef is toen Heer van *Borculo*. Zijne vrouw was HENRICA *van Borculo*, geheeten van *Doodingweerde*, maar zij hebben geen kinderen nagelaten.

d. RODIGER, Heer van *Hilvarenbeek*, Domheer, en Dombusſener te *Keulen;* zijn broeder wil hem bevorderen tot Biſchop van *Utrecht*, maar moet daar van afzien 1393. (*k*). *Kepeler* ten Dom van *Keulen*; is dood 1432.

e. JOHAN, Hofmeester van den Graaf van *Cleef*, aangenomen in de Gekken-orde 1381. (*l*).

f. ELISABETH, getrouwd met ALARD, Heer van *Buuren* en *Böſinchem*. Behalven deeze kinderen heeft hij eenige Bastaarden nagelaten, als HENDRIK die met zijne broeders, Heer WILLEM en Heer DERCK, de Huwelijkſche Voorwaarden van WILLEM Hertog van *Gelre* en CATHARINE van *Beijeren* bezegelt 1377. Hij is een gezwooren Drost in den Lande van *Zutphen* 1386. (*m*). DERCK die met eenige anderen Quitancie aan PELGRIM en HERBEREN van *Pusten* gebroeders geeft 1377. (*n*). ENGEL-

(*k*) DUMBAR l. c.
(*l*) TESSCHENMACHER *C. d. No.* 64.
(*m*) *Bronckh. Arch.*
(*n*) *Elb. Arch.*

GELBRECHT, die de Heeren van *Bronckhorst* tegen *Deventer* helpt 1394. (*o*).

10. Heer WILLEM *van Bronckhorst*, Ridder zijnde, ſtaat voor eenige Heeren en voor alle Ridders, bij den vrede tuſſchen *Gelre* en *Cleve*, 1359. (*p*) door de Hoofdſteden verkoren, tot Raad van REYNALD en EDUARD, en hij belooft 's Lands beste te doen, 1358. (*q*). Hij bezegelt mede de Pandſchap van den *Meurſen* Tol, 1359. (*r*). Landdrost der Graafſchap, en Raad van Hertog WILLEM van *Gulich* en van Hertogin MARIE van *Gelre*, die hem Neef noemen; getuige der Privilegien aan *Doesburg* 1372. (*s*). Onderteekent mede de Huwelijkſche voorwaarden, van Hertog WILLEM van *Gelre*, en van CATHARINE van *Beijeren*, 1377. Vermoedelijk is Hij 1382. dood, toen zijne zoons genoemd worden, en zeker 1388., toen zijn Broeder Landdrost der Graafſchap is.

Zijne Vrouw was CUNEGONDE, Gravin van

(*o*) DUMBAR l. c.
(*p*) PONTAN. l. c.
(*q*) *Arnh. Br. Kas.*
(*r*) *Hof Arch.*
(*s*) PONTAN. l. c.

van *Meurs*, en uit dat Huwelijk zijn geſprooten.

a. GYSBERT, die volgt.

b. FREDERICK *van Bronckhorst*, met zijn Broeder GYSBERT, doet uitſpraak over de Gruijt tot *Elburg* 1382. (*t*). Met zijn oom GYSBERT, en zijn broeder GYSBERT, Bondgenoot van REYNALD, Heer van *Coeverden* 1397. (*u*), Heer van *Borculo*, *Armiger Nobilis*, Raad van Hertog REYNALD van *Gelre*, 1402. (*v*), item 1403. (*w*). Hij is ongetrouwd geſtorven 1406.

c. ELISABETH getrouwd met HENDRIK, Heer van *Wisch.*

d. ANNA, getrouwd met HENDRIK, Heer van *Gemen.*

e. BEATRIX, getrouwd met COENRADT, Graaf van *Rietberg.*

II. GYSBERT, Heer *van Bronckhorst* en *Borculo*, met zijnen broeder FREDERIK, doen uitſpraak over de Gruyt te *Elburg* 1382. (*x*). Met

(*t*) *Elb. Arch.*
(*u*) DUMBAR l. c.
(*v*) *Elb. Arch.*
(*w*) *Hof Arch.*
(*x*) *Elb. Arch.*

Met denzelven en met zijn oom GYSBERT, Bondgenoot van REYNALD, Heer van *Coeverden* 1397. (*y*). Bezegelt de opdragt van *Coeverden* aan den Bisschop van *Utrecht* 1402. Wordt na zijn broeders dood met *Borculo* beleend 1406. Hij wordt door GYSBERT, Heer van *Anholt* en *Batenburg*, genoemd *Patruelis noster dilectus* 1408. Hij is getrouwd met HEDWIG, dochter van OTTO, Graaf van *Teckelenburg*. Uit dit Huwelijk zijn gesprooten.

a. WILLEM, die volgt.

b. OTTO, die volgt na zijnen broeder.

c. RODIGER Dom-Deken te *Keulen* 1459.

d. CUNEGONDE, getrouwd in 1417. met LUDOLF Heer van *Steinfort* (*z*); en naderhand in 1422. met JOHAN, Burggraaf, en Heer van *Montfoort*.

Nog vindt men in dien tijd eenen Bastaard, GERRIT genoemd, die Scholtus van *Zutphen* was 1434. (*a*).

WILLEM, Heer van *Bronckhorst*, deelt met zijnen broeder OTTO 1418 (*b*). Eerste gedepu-

(*y*) DUMBAR l. c.

(*z*) JUNGIUS *C. d. No.* 137.

(*a*) *Engelenburg Arch.*

(*b*) *Bronckh. Arch.*

puteerde uit de Graafſchap, bij het verbond van 1418. Zegelt met Hertog ARNOLD, en ſtaat na *Walraven*, van *Meurs*, maar voor JOHAN Heer van *Cuylemburg*, 1425. (*c*). Men vindt niets van zijn overlijden, maar hij is dood 1431., zonder kinderen, dewijl zijn broeder, toen Heer van *Bronckhorst* was.

13. OTTO *van Bronckhorst*, Heer van *Borculo*, deelt met zijnen broeder WILLEM 1418. Tweede Gedeputeerde uit de Graafſchap, bezegelt het Verbond van 1418. (*d*), met zijne eerſte Vrouw, koopen eenig goed van ALFERT ISEREN en MARGRIET zijn Wijf 1429. (*e*). Wordt beleend met *Borculo* 1420. *Nobilis*, Raad van Hertog ARNOLD van *Gelre* 1423. (*f*). Verkoren ſcheidsman, tegens den Heer van *Buuren*, en wordt Heer van *Bronckhorst* genoemd, dus zijn broeder dood is 1431. (*g*). Hij maakt zwaarigheid op den dagvaart te *Nymegen* te komen 1435. (*h*). Hij bezegelt het

(*c*) PONTAN. l. c.
(*d*) PONTAN. l. c.
(*e*) *Bronckh. Arch.*
(*f*) *Hof Arch.*
(*g*) *Arnh. T. I.*
(*h*) *Elb. Arch.*

het Verbond van 1436. (*i*). Hij maakt een Verbond met eenige Edelen en de vier kleine Steden van *Veluwen* 1448. (*k*). Uit de Graafſchaf tot de Regeering gemagtigd, geduurende de reis, die Hertog ARNOLD van *Gelre* naar *Romen* doen wil 1450 (*l*). Hij is op de klaaring van *Veluwen* 1452 (*m*). Met den Heer van *Wisch* verbonden, is hij vijand van de Stad *Vreden* 1453. (*n*). Zijn ſterfjaar wordt niet gemeld, maar hij is dood 1458. Hij heeft twee Vrouwen gehad, de eerſte AGNES van *Solms*, dochter van HENDRIK van *Solms*, Heer van *Ottenſtein*, met dewelke hij reeds getrouwd was 1419. Zij leeft nog 1435. bij het trouwen van haar dochter, dewijl zij zig voorbehoudt de togt van haare *Munſterſche* goederen. Uit dat Huwelijk zijn geſprooten:

a. GYSBERTA, getrouwd in 1435. met EVERWYN, Graaf van *Benthem*, Heer van *Steinvorden*; zij ontvangt ten Huwelijk haare Moeders goederen in het *Munsterland*.

b. HEYL-

(*i*) PONTAN. l. c.
(*k*) SCHRASSERT, *Harderw.*
(*l*) PONTAN. l. c.
(*m*) *Arnh. Arch.*
(*n*) PONTAN. l. c.

b. HEYLWIG, gemeld 1435. daarna getrouwd met OTTO, Graaf van *Diepholt*.

c. AGNES, gemeld 1435. Abdisse van *Elten*, verkooren 26. Maart 1443. en gestorven 22. Maij 1475. (*o*).

Zijne tweede Vrouw was ELISABETH, dochter van JOHAN, Graaf van *Nassau*, Heer van *Bielstein*; zij waren reeds getrouwd 1443, en zij leefde weduwe 1459. Uit dit Huwelijk zijn gesprooten:

d GYSBERT, die volgt.

e FREDERICK, die volgt na zijnen broeder.

f CUNEGONDE, getrouwd met HENDRIK, Heer van *Homoet* en *Wisch*; zij renuncieert aan haar ouderlijk goed 1462. 1468.

13. GYSBERT Heer van *Bronckhorst*, *Borculo*, *Homoet* en *Wisch*. Hij bezegelt het verbond van *Gelderland* uit de Graafschap (*p*). Met toestemming van zijne Ridderschap en Steden, maakt hij een Verdrag met Hertog ADOLF van *Gelre*, en onderwerpt zig aan hem voor zijn leven 1469. (*q*). Wegens de Graafschap consenteert hij in de aanstelling van VINCENT, Graaf

(*o*) *Elt. Arch.*
(*p*) *Arnh. Arch.*
(*q*) *Hof Arch.*

Graaf van *Meurs* tot Stadhouder van *Gelderland*, geduurende de gevangenis van ADOLF 1471. (*r*). Hij is op een dagvaart te *Arnhem* 1471. (*s*). Gedeputeerde der Graafſchap 1471. (*t*). Gedeputeerde der Landſchap, geeft Quitancie aan *Elburg* 1476. (*u*). Onderteekent het Verbond, dat Jonckvrouw CATHARINA van *Gelre*, als Momboirſche van *Gelderland*, met LODEWYK van *Bourbon*, Biſchop van *Luyck*, maakt, en ſtaat voor OSWALD, Heer van den *Berg* 1477. Hij teekent de eerſte het Verdrag met Biſchop HENDRIK van *Munſter*, als hem de Graafſchap verpand wordt 1478. Eerſte Gedeputeerde der Graafſchap bij de Huldiging van den Aartshertog MAXIMILIAAN 1484. (*y*). Zijne vrouw was ELISABETH, dochter van Heer WILLEM van *Egmond*, zij is hertrouwd met JOHAN *van der Aa*, Drost van *Gorinchem*, en ſterft 1539. in den Ouderdom van 84 Jaaren.

GYSBERT heeft bij haar twee dochters verwekt.

a ELI-

(*r*) PONTAN. l. c.
(*s*) *Elb. Arch.*
(*t*) PONTAN l. c.
(*u*) *Elb. Arch.*
(*y*) PONTAN l. c.

a. ELISABETH, getrouwd met OTTO, Graaf van *Teckelenburg*, die kinderloos ſtierf.

b. WALBURG, getrouwd 1501. met SIMON Graaf van der *Lippe*, bij wien zij een zoon had die 1518. ſtierf. Zij Overleed, 522. zonder kinderen.

14. FREDERICK Heer van *Bronckhorst* en *Borculo*, is eerst Domheer te *Keulen* en *Luyk*, en noemt zig *broeder te Bronckhorst* 1488. Erft van zijnen broeder, en verbindt zig met eenige *Zutphenſche* Edelen, om Biſſchop DAVID van *Utrecht* te helpen tegen de kinderen van JAN, Heer van *Wisch* 1489. Hij is wegens de Graafſchap bij het Verdrag tuſſchen ADOLF, Graaf van *Naſſau*, Stadhouder namens den Aartshertog MAXIMILIAAN, en WILLEM Hertog van *Gulich* en *Berg*, 1489. (*w*). Beleend met *Borculo* door den Biſſchop van *Munſter* 1490. (*x*). Hij is bij Hertog KAREL van *Gelre*, toen die gehuldigd wordt 1492. Ontvangt van denzelven het Drost-Ampt van *Veluwen*, wegens de dienſten van zijnen Broeder GYSBERT 1492. Teekent met KAREL de gifte van de Voogdije *Gelre*, aan Jonckvrouw CATHARINA zijne Tan-

(*w*) PONTAN. l. c.
(*x*) *Hof Arch.*

Tante 1492. Is tegenwoordig bij het Verdag van Hertog KAREL met Graaf FREDERICK van *Buuren* 1494. (*y*) door de Hoofdſteden tot een Hoofdman met 53 Paarden aangenomen 1494. (*z*). Gevolmagtigde van Hertog KAREL, tot den vrede met de Hertogen van *Gulich* en *Cleef* 1499. Bezegelt als Bannerheer de Bieraccijs aan Hertog KAREL 1500. Ook de Obligatie brieven aan den Hertog van *Lotharingen* 1500. Bezegelt het verbond der Landſchap als Bannerheer 1500. (*a*) Heeft verſchil met den Hertog KAREL, en hij gaat zoo ver, dat hij 't eenemaal met hem breekt, en zig aan den Aartshertog onderwerpt 1501. Is Raad van den Koning van *Castilien* in *Gelderland* 1506. (*b*). Hij wordt verpligt zig met Hertog KAREL te verzoenen (*c*) en heeft zwaare procedures met GOOSSEN *van Raesfeldt* 1506. (*d*) men vindt zijn ſterfjaar niet gemeld.

Zijne

(*y*) PONTAN. l. c.
(*z*) *Arnh. Br Kas.*
(*a*) *Arhh. Arch.*
(*b*) *Rekenk. Arch.*
(*c*) PONTAN. l. c.
(*d*) *Ger. Sign. van Vel.*

Zijne Vrouw was 1492. METTA, dochter van Graaf OSWALD van *den Berg*. Uit dit Huwelijk is geſproten een zoon JOOST, die volgt, en eene dochter wier naam onbekend is, maar die 1523. Hof Juffer van de Hertogin van *Gelre* was (*e*). Nog heeft hij een Baſtaard nagelaten, JOHAN genoemd, die 1508. leefde (*f*).

15. JOOST, Graaf van *Bronckhorst*, Heer van *Borculo*. Hij wordt 1519. beſchreeven om de Hertogin van *Gelre*, ter gelegenheid van haar huwelijk met Hertog KAREL te ontvangen (*g*) Hij is door Keizer KAREL den V. tot den Gravenſtand verhoogd. Hij wordt met *Borculo* beleend 1529. hij, zijnde Landdrost der Graafſchap, en de Maarſchalk MAARTEN *van Roſſem*, begeleiden WILLEM, Hertog van *Gelre*, oudſten zoon van *Cleef*, wanneer die in *Gelderland* gehuldigd wordt 1538. (*h*). Hij ſtaat als Bannerheer op de twee eerſte Riddercedullen van 't Hof en is in 't jaar 1553. overleeden. Na zijnen dood viel groot verſchil over de erfenis van zijne aanzienelijke goederen, zijnde tus-

(*e*) v. HASSELT, *Arnh.*
(*f*) *Bronckh. Arch.*
(*g*) *Rekenk. Arch.*
(*h*) PONTAN. l. c.

tusſchen de Mededingers WILLEM van *Bronckhorst* en *Batenburg*, Graaf RUDOLPH van *Diepholt*, en IRMGARD van *Wisch*, Weduwe van SORGEN, Graaf van *Limborg Styrum*. Het recht was aan de zijde van IRMGARD, gelijk men zien kan bij SLICHTENHORST (*i*). Verſcheiden perſoonen hadden zig ten Hove gemeld, om beleend te worden, en de Koningin Regente, vroeg den 12. Maart 1554 't advis van Cantzeler en Raden van *Gelderland*, die daar op den 10 April berichtten, dat de Douairiere *Bronckhorst* moet gedwongen worden, de brieven te exhibeeren, om te weeten wie recht tot de Bannerije heeft, dewijl dezelve bij menſchen geheugen, tot een Graafſchap is verheven, uit welke brieven de natuur van 't leen en de Succesſie moet blijken (*k*). Bij een nader Bericht van Cantzeler en Raden aan de Regente van den 10. Maij, wordt gemeld, dat de Gravin ſtaande houdt *Bronckhorst* en *Eerdbeck*, noch aan 't Rijk, noch aan 't Furstendom leenroerig te zijn, ook dat die op de leenregisters niet gevonden worden; dat het dus niet raadzaam is, aan die zaak verder te porren; ten ware

(*i*) SLICHTENHORST, Boek I. p. 90.
(*k*) *Brieven uit en aan 't Hof.*

ware men nader bewijs uit de Rijkskamer of Cantzelije te *Mentz* kan bekomen, alzoo de Rijksfiscaal wel eer, tegen den' Graaf van *Bronckhorst* geprocedeerd heeft, en wordt tevens verzogt, dewijl in de Charterkamer van *Braband* veele ſtukken zijn, die *Gelderland* betreffen, het Register te mogen hebben (*l*).

De Vrouw van Graaf JOOST was MARIA, dochter van JOOST, Graaf van *Hoija*, maar zijn uit dit huwelijk geene Kinderen verwekt. Na haar Mans dood, is zij in 't vruchtgebruik van *Bronckhorst* en van de andere goederen gebleeven; en dus volgens de Riddercedullen van 1555, 1565, 1570, 1576, 1579, als Bannervrouw op Land- en Quartierdagen verſchreven. Haare Gezanten bezegelen de Unie 1564. Zij ſtierf 1579.

16. ERMGARD van *Wisch*, dochter van HENDRIK, Heer van *Wisch*, en van WALBURG, Gravin van *den Berg*, na doode van haaren broeder JOACHIM die omtrent 1547 geſtorven is, Vrouw van half *Wisch*, en na het overlijden van JOOST, Graaf van *Bronckhorst*, berechtigd tot deszelfs nalatenſchap, hoewel de weduwe in de togt bleef zitten. Zij is tweemaal getrouwd

(*l*) Ibid.

trouwd geweest, eerst met JOHAN SCHEIFART van *Merode*, Heer van *Clermont* die 1539 ſtierf, en daarna met JURGEN, Graaf van *Limburg*, Heer van *Styrum*. Zij leefde nog in 1555. en ſustineert berechtigd te zijn, tot de Heerlijkheden *Vorden* en *Roderlo*, voor deezen door Keizer MAXIMILIAAN, aan de Heeren van *Wisch* gegeven. Het Hof bericht aan de Koningin Regente, haar met geld aftemaaken, of haaren zoon die nog jong is, aan 's Konings Hof te bevorderen (*m*). Uit haar tweede huwelijk zijn geſprooten, HERMAN GEORGE, die volgt, en MARIE, getrouwd met WERNER, Graaf van *Salm Reyfferſcheid* die 1629. ſtierf.

17. HERMAN GEORGE, Graaf van *Limburg* en *Bronckhorſt*, Heer van *Styrum*, *Borculo* en *Wisch*, is geboren 1540. hij heeft egter geen bezit van zijne Moeders goederen, uit het Huis van *Bronckhorſt*, heen komende, genomen, dewijl de Weduwe van Graaf JOOST hem overleefde; hij is den 27. Auguſtus 1574. overleden. Hij was getrouwd met MARIA, dochter van JOOST Graaf van *Hoija*, welk huwelijk in 1555. voltrokken was, dewijl in de Brieven van 't Hof op dat Jaar ſtaat, dat hij 15 oud is,

(*m*) *Brieven van 't Hof.* 1555.

is, en reeds met vrouwken van *Hoya* getrouwd. Uit dit Huwelijk zijn geſprooten.

a JOOST, die volgt.

b JOHAN in 1588. gemeld.

c AGNES Abdisſe van *Elten*, verkoren 3 *April* 1603. zij ſtierf 4 *January* 1645.

d MARIA, getrouwd met JOHAN Heer van *Mylendonck* en *Drachenfeld*.

e MECHTILD, getrouwd met HENDRIK Graaf van *Schauwenburg*. Na haar mans dood en die van de Gravin Weduwe van *Bronckhorst*, heeft MARIA als Weduwe de beheering der Goederen, geduurende de minderjarigheid van haaren zoon gehad. Haare Gezanten compareeren op den Landdag den 19 April 1580 — en zij zendt F. *van Boijemer*, op haar naam, aan 't Hoofd van 't Gezantſchap der Landſchap naar *Antwerpen*, 5. Maij 1580. — Alle haare goederen worden aangeſlagen, dewijl zij met goeden wille den Vijand ingenomen had 25. Nov. 1581. Waarvan haar de Handligting, onder zekere voorwaarden toegeſtaan wierd 19. Febr. 1592. Zij en haare goederen worden in Sauvegarde door de hooge Overheid genomen, als alle andere Vaſallen en onderdanen 27. Maart 1593. (*n*). Zij is 1595 dood.

18. JOOST,

(*n*) *Land. Recet. v. Geld.*

18. JOOST, Graaf van *Limburg* en *Bronckhorst*, Heer van *Styrum*, *Borculo*, *Wisch* &c. Hij inſteert dat het Guarnizoen uit zijn Huis en Graafſchap geligt worde, 't welk door de Landſchap aan de Generaliteit gerenvoijeerd wordt 23 *Febr.* 1595. Hem wordt de Handligting van zijne Goederen en Renten door de Landſchap toegeſtaan, maar niet van 't Heerlijke. 2 *December* 1595. Hij verzoekt als Bannerheer verſchreven te worden, waarop bij de Landſchap verſtaan wordt, dat men hem als anderen van de Ridderſchap verſchrijven zal, tot dat de Bannerije wederom zal in ſtaat gebragt zijn, 19. 22 *May* 1603. Waarop hij daags daar aan Eed aan de Landſchap doet (*o*). Hij is in 1616. geſtorven. Zijne Vrouw was in 1591. MARIA, dochter van OTTO Graaf van *Schauwenburg*, die hem de Heerlijkheid *Gemen* ten Huwelijk bragt. Uit dit Huwelijk zijn geſprooten.

a. HERMAN OTTO, die volgt.

b. ANNA SOPHIA eerst getrouwd met JOHAN *van Morrien*, Heer van *Northkirchen* en daarna met een Heer van *Dombroeck*.

c. WILLEM FREDERICK in Staaten dienst, die ongetrouwd ſtierf.

d. Jo-

(*o*) *Landd. Reces. v. Geld.*

d. JOHAN ADOLF, ſtierf ongetrouwd.

e. ELISABETH JULIANE. Coadjutorin van *Elten* en *Vreden*.

f. GEORG ERNST Heer van *Wisch*, *Lichtenvoorde* en *Wildenborg*, eerst getrouwd met MAGDALENA, dochter van ARNOLD, Graaf van *Benthem*, en daar na met SOPHIA MARGRIET, dochter van Graaf JOHAN van *Nasſau Siegen*. Hij heeft eene dochter MARIA ELISABETH nagelaten, die zijne Heerlijkheden erfde, en getrouwd is met HENDRIK Prins van *Nasſau Siegen*. Uit dit huwelijk is eene dochter SOPHIA AMALIA geſproten, die in 1675. getrouwd is met FREDERICK CASIMIR *van Ketler*, Hertog van *Courland*. Hunne dochter MARIA DOROTHEA, Princes van *Courland*, heeft die Heerlijkheden, en namelijk de halve Heerlijkheid *Wisch*, overgebragt in het Huis van *Brandenburg*, door haar huwelijk met Marckgraaf ALBERT FREDERIK. Zijn zoon Markgraaf CAREL, heeft *Wisch* verkogt, aan den Heer STEENGRAGT, na wien de Heer J. H. S. Baron *van Nagell*, Landdrost der Graafſchap *Zutphen*, Eigenaar van die halve Heerlijkheid is geworden.

g. BERNHARD ALBRECHT, Heer van *Well*, getrouwd met ANNA, Gravinne van *den Berg*,

waar

waar bij hij drie dochters verwekt heeft *a.* AGNES CATHARINA in eerſte huwelijk getrouwd met DIEDERICK *van Lynden*, Heer van *Hemmen*, en daarna met WILLEM WIRICH Graaf van *Falckenſtein*. *b.* JULIANA RETRONELLA, Vrouw van *Well*, getrouwd met HENRY *Comte de Pas Feuquieres, Seigneur de Habrunieres*. *c.* ANNE BERNARDINE, getrouwd met MAURITZ, Graaf van *Limburg*, Heer van *Styrum*.

19. HERMAN OTTO, Graaf van *Limburg* en *Bronckhorst*, Heer van *Styrum*, *Borcula*, *Gemen* etc. Luitenant Generaal der Cavallerije in Staaten dienſt, eerſt commandeur van *Zutphen*, en daarna Gouverneur van *Weſel*. Hij en een van zijne Broeders verzoeken als Bannerheeren op Land- en Quartiersdagen verſchreeven te worden, waarop de Landſchap verſtaat, dat wanneer zij aan de Order op de verſchrijving, zoo bij de Landſchap, als bij de Quartieren gearresteerd, voldoen, zij in het een of ander Quartier zullen aangenomen worden, 5 Maij 1627. Niet tegenſtaande de voorſchrijving van den Stadhouder, wordt hun de verſchrijving als Bannerheer geweigerd, maar bij vorig beſluit geperſiſteerd, 16. Febr. 1629. (*p*). Hij is geſtor-

(*p*) *Landt Rec. v. Geld.*

ſtorven den 7. October 1644. en te *Borculo* met 16. Quartieren begraven. Hij was getrouwd met ANNA MARGRIET SPIES, waar bij hij de volgende kinderen verwekt heeft.

a. OTTO, die volgt.

b. ADOLPH, Heer van *Gemen*, getrouwd met ISABELLE, Gravin van *Velen*, en van wien de Graven van *Limburg Styrum Gemen* afſtammen.

c. SOPHIA ELISABETH, getrouwd met FERDINAND GODFRIED, Graaf van *Velen*.

d. MAURITS, getrouwd met ANNA BERNHARDINA, Gravin van *Limburg*, Vrouw van *Well*, en van wien de Graven van *Limburg Styrum Styrum* afſtammen.

20. OTTO Graaf van *Limburg* en *Bronckhorst*, Heer van *Styrum* en *Borculo*. Luitenant Generaal in Staaten dienst. Hij is geſtorven 1679. Zijnde getrouwd geweest met ELISABETH CHARLOTTE, dochter van CHRISTOFFEL, Burggraaf van *Dohna*, en zij ſtierf 1691. Uit dit Huwelijk zijn geſproten.

a. AMALIA LUCIA, die ongetrouwd ſtierf.

b. OTTO CHRISTOFFEL, Overſte van de Cavallerije, die 1673 ſtierf.

c. FREDERICK WILLEM, die volgt.

d. MARIA URSULA, die ongetrouwd ſtierf.

e. A-

e. ADOLF GELRICUS, ſneuvelt in de belegering van *Maaſtricht* 1676.

f. GEORG ALBRECHT, Collonel van de Infanterije, ſneuvelt in de Bataille van *Fleurus*, 1 Julij 1690. Hij was getrouwd met ELISABETH PHILIPPINE van den *Boetzelaar*, zij ſterft te *London*, Ladij of Bedchamber van Koningin MARIA, getrouwd met PHILIP, Landgraaf van *Heſſen Philipſtall.*

21. FREDERICK WILLEM, Graaf van *Limburg* en *Bronckhorſt*, Heer van *Styrum* en *Borculo*, Admiraal van *Vriesland.* Hij is getrouwd met LUCIA van *Aylva*, en heeft bij haar verwekt de volgende kinderen:

a. OTTO ERNST GELRICUS, geboren 14. Januarij 1685.

b. ALBERT DOMINICUS, geboren 1686.

c. MARIA ANNA, geboren 1688.

d. FREDERICK HENDRICK, geboren 1689.

e. SOPHIA CHARLOTTE, geboren 1690.

In den loop der voorige Eeuw is het Graafſchap *Bronckhorſt*, zoo wel als de andere goederen van 't huis van *Limburg Styrum*, verkogt. Van *Bronckhorſt* zijn Eigenaars geworden de Heer PIETER *van Raesfeldt*, preſident van de *Cleefſche* Regeering, de Heer *van Glä-*

ſènap, en laatstelijk, de Heer ZENO DIEDERICK WALRADT, Baron van *Tengnagell*, Raad en Rekenmeester in *Gelderland*, na wiens overlijden zijne kinderen en Erfgenaamen, die Heerlijkheid verkogt hebben aan den Heer FREDERICK, Graaf van *Limburg Styrum*, agterkleinzoon van bovengemelden Graaf FREDERICK WILLEM, die er tegenwoordig bezitter van is.

BERICHTEN

AANGAANDE DE

BANNERYE EN DE HEEREN

VAN

BRONCKHORST, BATENBURG en ANHOLT.

1. Heer DIRCK *van Bronckhorst*, Heer tot *Batenburg*, Ridder, tweede zoon van GYSBERT, Heer van *Bronckhorst;* in die geſlacht lijst No. 9. te vinden. — Nog Knaap bezegelt den Vrede tuſschen *Gelre* en *Cleef* 1359. Ridder, onderteekent de Huwelijkſche Voorwaarden van Hertog WILLEM van *Gelre*, en CATHARINA van *Beijeren* 1377. (*a*). Wordt genoemd, lieve Neef en Raad van Hertog WILLEM, en verbindt zig, met hem tegen JAN *van Blois*, en Vrouw MECHTILD 1378. (*b*). Hij bezegelt mede de opdragt van *Coeverden*, aan den Bis-

(*a*) PONTAN. l. c.
(*b*) *Hof Arch.*.

Bisschop van *Utrecht* 1402. (*c*). Is dood 1408. Hij is getrouwd met ELISABETH, dochter van JOHAN *van Utenhoven* van Vilvorden. Zij was ook te voren of daarna de Vrouw van WALRAVEN *van Berlaer*, Heer van *Helmont* en *Keerbergen*. Uit dit Huwelijk is gesproten GYSBERT, die volgt.

2. GYSBERT van *Bronckhorst*, Heer van *Batenburg* en *Anholt*, nog zoon genoemd 1390. 1399. *Filius de Batenburg*, Raad van Hertog REYNALD van *Gelre* 1402. (*d*). Hij verpandt met zijn Vrouw de Heerlijkheid *Batenburg*, aan zijnen broeder, Heer JOHAN *van Berlaer*, Heer van *Helmont* en *Keerbergen*, zoo als hij die van zijnen Vader, Heer DIEDERICK van *Bronckhorst* en *Batenburg* geërfd had, voor 3600 Fransche schilden 1408. (*e*). Raad van Hertog REYNALD van *Gelre* 1409. (*f*). Hij zegelt mede het verbond van het Quartier, van *Nymegen*, en staat de eerste 1418., zegelt met Hertog ARNOLD van *Gelre*, staat na den Heer van *Cuylenburg*, maar voor den Heer van *He-*

(*c*) DUMBAR *Devent.*
(*d*) *Nerynen Arch.*
(*e*) *M. S. Mihi* en PONTAN. l. c.
(*f*) KEMP *Gorinch.*

Homoet 1425. (*g*). Onderteekent het verdrag van denzelven, met den Bisschop van *Utrecht*, 1429. Hij is dood 1432. Hij was getrouwd met MARGARETHA *van Gemen*, Vrouw van *Anholt*, dochter van Heer HERMAN *van Gemen*. Zij wordt gemeld 1390. 1399. 1408. uit dit Huwelijk zijn gesproten:

a. DIEDERICK, die volgt.

b. HERMANNA, getrouwd met WILLEM, bastaard van *Gelre* en *Gulich*, Heer van *Wachtendonck* en *Batenburg*, welke laatste Heerlijkheid hij ontvangen had van Hertog ARNOLD van *Gelre*, aan wien het verpand was geweest. Zij beiden geven haar kinds gedeelte, en wat zij geërfd hebben van Heer ROSIER van *Bronckhorst*, Keppeler ten Dom te *Keulen*, aan hun Broeder DERCK *van Bronckhorst*, Heer van *Anholt*, en WILLEM *van Gelre* verkoopt te gelijk de Heerlijkheid *Batenburg* 1432. (*h*).

3. DIEDERICK *van Bronckhorst*, Heer van *Anholt* en van *Batenburg*, dat hij 1432. van zijnen zwager WILLEM, bastaard van *Gelre* koopt.— Nog zoon te *Batenburg* en *Anholt*, wordt met JOHAN *Schellart van Obbendorp* Ridder, door Her-

(*g*) PONTAN. l. c.

(*h*) *Hönnepel Arch.*

Hertog ARNOLD aan den Hertog van *Cleef* gezonden, om een Verbond te maaken 1424. Te gelijk met zijnen Vader tekent het Verdrag van Hertog ARNOLD en den Bisschop van *Utrecht* 1429. bezegelt mede uit *Nymegen* het Verbond der Landschap 1436. Hij neemt *Oyen* en *Dieden* in Pandschap van Hertog ARNOLD 1440. (*i*) Hij wordt door Keizer FREDERICK met *Batenburg* beleend 1442. (*k*) Hertog ARNOLD beschuldigt hem, onder anderen, dat toen hij in zijn jeugd hem tot Raad gegeven was, hij meer zijn eigen voordeel, dan dat van den Hertog gezogt had 1448. (*l*). Hij reist met den Graaf van *Horneo*, naar *Venetien* en verders in bedevaart naar het H. Land. Hertog JOHAN *van Cleef*, komt ook te *Venetien*, en zij vervoegen zig bij hem, en neemen te zamen den weg aan, naar *Jeruzalem*; Hij wordt aldaar door den Hertog tot Ridder geslagen 1450. (*m*). Hij stierf te *Nymegen* 1451. en aldaar in de Minnebroeders begraven. Hij was getrouwd met CATHARINA *Gronsfeld*, Vrouw van *Gronsfeld* en *Rym-*

(*i*) PONTAN. l. c.
(*k*) *Hof* No. 589.
(*l*) PONTAN. l. c.
(*m*) *M. S. van Hert. Johan Reit.*

Rymborg, dochter van HENDRICK Heer van *Gronsfeld*; zij ſtierf 1444. begraven te *Nymegen*. Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. GYSBERT, die volgt.

b. HENDRIK van *Bronckhorst* en van *Batenburg*, die getrouwd is met CATHARINA *van Alpen*; en van wien afſtammen de Heeren van *Bronckhorst Batenburg*, Graven van *Gronsfeld*, *Rymborg* en *Alpen*, welke in 't begin van de vorige Eeuw uitgeſtorven zijn. — Ook de Heeren van *Hönnepel* en *Nedermörmter*, tuſſchen welke, JOOST Heer van *Hönnepel* beroemd is, door zijn Vaderlandsliefde, tijdens het verbond der Edelen in 1566. en voorts door zijne zugt voor Godsdienst en Vrijheid. Deeze branche is in het einde der zestiende Eeuw uitgeſtorven.

c. JOHAN, Domproost te *Utrecht* 1485.

d. MARGRIET, getrouwd met Heer GOOSSEN *Ketteler* tot *Aſſen* Ridder, zij ſtierf 1515. hij 1518.

e. HERBURG getrouwd met JOHAN *Dickbier*, Graaf van *Megen*, Heer van *Mierlaar*.

f. CATHARINA in 1470. getrouwd met JOHAN, Heer van *Alpen* en *Hönnepel*; hij ſtierf 1487. zij 1527. begraven in 't Carthuis bij *Weſel*.

g. HERMAN, die na GYSBERTS nakomelingen volgen zal.

h. DERCK, Heer van *Vronenbroeck*, getrouwd met ELISABETH *van Goor*, en van wien afſtammen de Graven van *Bronckhorst*, Heeren van *Baer* en *Lathem*, *Anholt*, *Mylendonck*, en *Moyland*, en waarvan eene Erfdochter MARIA ANNA, *Baar* en *Lathem*, en *Anholt*, overbragt, aan Haaren Man LEOPOLD PHILIP, Prins van *Salm*, en eene andere ISABELLE genoemd, *Mylendonck* en *Moyland*, aan PHILIP Prins van *Croy*.

4. GYSBERT van *Bronckhorst*, Heer van *Batenburg* en *Anholt*, geeft Privilegien en Rechten aan 't Klooster *Holtmeer*, door zijnen Vader, voor Penitente Juffers, geſticht, en door hem in een Mans Klooster veranderd. Zijn broeder HENDRIK, Heer van *Gronsfeld*, is zijn getuige, en hij ſpreekt in dien brief van zijne onderzaten, en van zijn land und Leute, 1454. (*n*). Hij bezegelt het Verbond van *Gelderland*, uit het Quartier van *Nymegen*, 1458. (*o*). Wegens het quartier van *Nymegen*, ſtaat over het Verdrag, tusſchen Hertog ARNOLD en zijnen zoon ADOLF 1459. (*p*). Hij

(*n*) *Hof.* No. 502.
(*o*) *Arnb. Arch.*
(*p*) PONTAN. l. c.

Hij verbindt zich met de ſteden van *Overyſſel*, voor 100. postulaats Guldens 1465. (*q*). Gezant van Hertog ADOLPH op een Conferentie met *Cleef* 1467. Hij en Heer WYNAND *van Arnhem*, Ridder, zijn met 300 Paarden te *Wageningen*, in dienst van Hertog ADOLPH, en Heer DIRCK *van der Horst*, Ridder, zal hun behulpzaam zijn 1468. (*r*). Namens het Quartier van *Nymegen*, bewilligt in de aanſtelling van VINTZENT, Graaf van *Meurs*, tot Stadhouder van *Gelderland*, voor Prins ADOLPH, die gevangen zat 1470. (*s*). Gedeputeerde uit *Nymegen* 1471. (*t*). Hij is de eerſte der agt Heeren, die Hertog ARNOLD niet in genade aanneemen wil, maar zig voorbehoudt te ſtraffen 1472. (*u*). Hij wordt door Hertogin CATHARINE, vrouw van Hertog ARNOLD, naar het Hof van *Bourgondien* gezonden 1473. (*v*). kort daarna moet hij geſtorven zijn. Hij was getrouwd met AGNES, dochter van HENDRIK van

(*q*) HATTEM *Beſchr. van Zwolle.*
(*r*) *Elb. Arch.*
(*s*) PONTAN. l. c.
(*t*) *Elb. Arch.*
(*u*) PONTAN. l. c.
(*v*) *Elb. Arch.*

van *Wisch*, en zij worden te zamen gemeld, 1460. en zij weduwe, met haaren eenigen zoon JACOB, verkoopt den *Ganſenpoel* aan EVERT van *Hönnepel* 1480. (*w*). Uit dat Huwelijk is geſproten, JACOB die volgt, en ERMGARD waar van men niets weet.

5. JACOB *van Bronckhorst*, Heer van *Batenburg* en *Anholt*, nog minderjaarig 1480. met zijne Moeder: — wordt genoemd 1488. Wegens het Quartier van *Nymegen*, is bij het Tractaat, tusſchen ADOLF Graaf van *Naſſau*, Stadhouder van *Gelderland*, en WILLEM, Hertog van *Gulich* en *Berg*, 1489. (*x*). Insgelijks bij het Verdrag van Hertog CAREL van *Gelre*, en Graaf FREDERICK van *Buuren*, 1494. De Hertog van *Saxen*, Gouverneur van de Landen van Herwaards over, *Batenburg* ingenomen hebbende, wordt de Heer van *Batenburg*, mede begreepen in den Vrede, dien Hertog CAREL, met de Hertogen van *Saxen*, *Beijeren*, *Gulich*, en *Cleve*, onder bemiddeling van den Koning van *Frankrijk* maakt (*y*). Hij raakt even als de Heer van *Bronckhorst*, in on-

min

(*w*) *Hönnep. Arch.*
(*x*) PONTAN. l. c.
(*y*) *Hof* No. 1782. PONTAN.

min met Hertog CAREL 1500. (z). Hij verzoekt aan de Landſchap zig voor den Hertog te mogen verantwoorden 1501. (a). Wordt zijn openbare Vijand en houdt de zijde van den Hertog van *Cleef*, zullende zijne bezwaaren, tegen Hertog CAREL, aan den Koning van *Frankrijk* brengen 1502. Hij wierd door Hertog CAREL uit *Batenburg* verjaagd, en gevangen genomen, moetende 1500 Guldens aan losgeld betaalen 1503, en verliest ook *Anholt* (b). Hij is Stadhouder van *Gelderland*, namens den Koning van *Caſtilien* 1505. Raad van den Koning in *Gelderland* 1506. (c). Bij den vrede te *Utrecht* geſloten 1513. komt hij weder in 't bezit van *Batenburg*, zonder eenige reſerve (d). Hij is geſtorven 1516., zijne Vrouw was AGNES, Gravin van *Benthem*, bij wie hij eenen Zoon verwekt heeft, GYSBERT die volgt.

6. GYSBERT *van Bronckhorſt*, Heer van *Batenburg*. — Hij bezit *Batenburg* zonder eenige

(z) *Rekenk. Arch.*
(a) *Arnhem T. I.*
(b) PONTAN. l. c.
(c) *Rekenk. Arch.*
(d) *Hof* No. 1782.

nige Contributie, Beede of Imposten bij *Gelderland* te betaalen, en is in 't Jaar 1525. ongetrouwd en zonder kinderen overleden. Na zijnen dood, heeft Hertog CAREL zonder recht, met geweld de Heerlijkheid aan zig gebragt (*e*).

7. HERMAN *van Bronckhorst*, Heer van *Batenburg*, *Anholt*, en zoon van DIRCK *van Bronckhorst* en *Batenburg*, Heer van *Stein*, die *Anholt* van Hertog CAREL bekwam, en van SWANE *van Harf*; en Kleinzoon van HERMAN Heer van *Stein*, en van MAGDALENA van *Flodorp*, dien wij hier voren als zoon van DIEDERICK *van Bronckhorst*, Heer van *Batenburg* en *Anholt* Art. 3. aangetekend hebben. — Hij moet *Anholt* afstaan aan zijnen Neef DIRCK van *Bronckhorst*, Heer van *Angenraen*. Hij koopt *Batenburg* van Hertog CAREL, den 7. Maart 1534., en wordt daar mede beleend, waar tegen hij vervolgens protesteert, als zijnde daar toe door geweld gedwongen, dewijl hij direct van 't Ryk releveert (*f*), Raad van Hertog CAREL 1537. Als Bannerheer teekent mede op

(*e*) *Hof* No. 1782.
(*f*) *Hof* 589.

op den Landdag de aanneming van den jongen Prins WILLEM van *Cleve*, tot Hertog van *Gelre* 1538. (*g*). Hij ſtaat als Bannerheer op de twee eerſte Riddercedullen en op die van 1555. Hij heeft Proces met de Stad *Bommel*, over de Tolvrijheid van de Burgers van die Stad, te *Batenburg*, en wordt bij zijn recht, door verordente der Landſchap gehandhaafd 1539. Welk vonnis door Cantzler en Raden op den 9. Julij 1544. vernietigd wordt, en de Steden, *Tiel* en *Bommel*, bij haare Posſesſie gemainteneerd (*h*). Hij heeft een Proces met den Burggraaf, over de Jacht te *Wichen* 1546. (*h*). Hij geeft een Landbrief aan de Burgeren, Inwooneren en Geërfdens der Heerlijkheid *Batenburg* 1. Maij 1547. (*i*) Hij heeft een Proces met den Deken en 't Capittel van *Batenburg* 1550. Ook met die van *Wichen*, over het Turfſteken (*k*); de Magiſtraat van *Nymegen* geeft een verklaaring, dat *Batenburg* altijd een Bannerhoofdſtad van *Gel-*

(*g*) PONTAN. l. c.
(*b*) *Hof* No 589. No. 1934. No. 1725.
(*i*) *Hof* Pag 6. N E.
(*k*) *Hof* No. 1550. No. 152.

Gelderland is geweest, behoorende onder 't Quartier van *Nymegen*, dat HERMAN *van Bronckhorst*, thans Heer van *Batenburg*, na dat hij die Heerlijkheid verkregen had, zig altijd als een Banreschap gehouden heeft, en als een Lidmaat, de Vorsten gediend; dat hij op de Landdagen verscheenen is, ook de Schattingen en andere ongelden betaald; dat de Heerlijkheid tot die schattingen gehouden is, onder, of bij het Ampt van *Maes* en *Wael* &c. Woensdag na Judica 1552. (*l*). In dien tijd was ook veel te doen over de Gerichten van *Batenburg*, en het Appellations Gericht aan de Brug aldaar (*m*). HERMAN is gestorven 1556. Hij was getrouwd met PETRONELLA *van Praet*, *van Moerkerken*, dochter van LODEWYK *van Praet* en van CATHARINA, bastaard van *Egmond*. Zij staat als Bannervrouw op de Ridder Cedulle van 1565. Zij stierf 1594. in den ouderdom van 93 Jaaren. Uit dit Huwelijk zijn gesproten:

a. WILLEM, die volgt.

b. CAREL Heer van *Westbarendrecht* en *Opbigt*, een der verbonden Edelen 1566. te *Keulen* vermoord 1580. Hij was getrouwd met ALVERADA,

(*l*) *Hof Pag.* 6. B. B.
(*m*) *Hof* Liasse 1550.

RADA, dochter van WILLEM van *Flodorp*. Hun zoon MAXIMILIAAN volgt hier onder.

c. DERCK, een der verbonden Edelen 1566. op bevel van den Hertog van *Alva* te *Brusſel* onthoofd 1568.

d. GYSBERT een der verbonden Edelen 1566. zijne Goederen worden in beſlag genomen 1567. (*n*) op bevel van den Hertog van *Alva*, nevens zijnen broeder te *Brusſel* onthoofd.

e. SWANE, Chanoinesſe te *Mons*.

f. CATHARINA, getrouwd eerst met JOHAN van *Elteren*, Heer van *Vogelſang*, en daarna met DERCK *van Vercken*, Burgermeester van *Aken*.

g. ELISABETH, getrouwd met WILLEM *van Luxemburg*, Heer van *Hologne*.

8. WILLEM *van Bronckhorst*, Heer van *Batenburg* en *Stein*. Hij ſtaat als Bannerheer op de Ridder Cedulle van 1555. en 1565. Hij is Gedeputeerde Bannerheer en Bezegelt de Unie van 1564. (*o*). Hij heeft een Procedure tegens den Momboir, ſustineerende dat *Batenburg* gelegen is buiten de paalen van *Gelderland*, en onmiddelijk ter Leen gehouden wordt van den Keizer en 't Rijk; dat de Voorheeren van *Ba-*

ten-

(*n*) *Hof* No. 1451.
(*o*) *Arnh. Arch.*

tenburg niet altijd gevolgd hebben de Hertogen van *Gelre*, maar zomtijds neutraal, en zomtijds tegen hen geweest zijn, dat *Batenburg* zo weinig in de Contributien betaald heeft, dat zelfs de Heer, een Klooster ſtichtende, het zelve van ſchatting vrijdde 1561. (*p*). Zig voor de zaak der vrijheid verklaard hebbende, is *Batenburg* volgens contumacieele ſententie van 't Hof van *Braband*, door 't Hof van *Gelderland* in beſlag genomen, 12 *Febr.* 1569. en worden de Richter en Schepenen van *Nymegen* gemagtigd dit uit te voeren; de Heer van *Batenburg* bezwaart zig deswegens aan den Stadhouder, Graaf van *Megen*, dewijl zijn Heerlijkheid van niemand dan van 't Rijk releveert, 21 *Maart* 1569. (*q*). Hij is door de *Spanjaarden* bij *Haarlem* dood geſchoten 1573. Tweemaaal trouwde hij, eerst met JOHANNA, dochter van JOOST *van St. Omer*, Weduwe van HALEWYN *van Boringen*, hij heeft geen kinderen bij haar verwekt. Zijne tweede Vrouw was ERICA, dochter van DIRCK, Graaf van *Man-*

der-

(*p*) *Hof* No. 1782.

(*q*) *Hof Pag.* 6. No. 2. *Pag.* 6. No. 24. *Pag.* 9. No. 23.

derſcheydt, Weduwe van den Graaf van *Iſenburg*, zij ſtaat als Bannervrouw op de Ridderceduile 1578. Zij Weduwe, zendt haare Gezanten als Bannervrouw op den Landdag, maar de Gezanten van *den Berg* willen hun geen zitting toeſtaan 23 *May* 1579. Haar verzoek dien aangaande wordt aan de andere Bannerheeren gezonden 28 *April* 1580. en de afdoening daarvan ten naasten uitgeſteld, zijnde reeds favorabel door 't Quartier van *Nymegen* erkend, 23 *April* 1581. Zij verklaart niet te willen compareeren, bevorens de zaak der Ceſſie zal zijn afgedaan, 5 *December* 1580. (*r*). Vervolgens heeft zij veele Procedures, met haare Schoonmoeder gehad 1584. (*s*), en is hertrouwd met WILLEM *Stuart*, Graaf van *Buchan*. Uit haar huwelijk met den Heer van *Batenburg* zijn geſprooten:

a. HERMAN DIRCK, die volgt,

b. WILLEM, die jong ſtierf.

9. HERMAN DIRCK *van Bronckhorst*, Heer van *Batenburg* en *Stein*, hij en zijn Heerlijkheid worden genomen onder Sauvegarde van 't Land 1 *December* 1600. De Landſchap verſtaat, dat *Batenburg* zig de Contributien niet ont-

(*r*) Landdags Rec.

(*s*) *Hof Arch.*

onttrekken mag, en indien de Heer vermeent hier door verkort te zijn, kan hij den Momboir, voor 't Hof en Adjuncten citeeren, 14 *February* 1605. (*u*). Hij is ongetrouwd te *Thorn* in 't Jaar 1612. geſtorven.

10. MAXIMILIAAN, Graaf van *Bronckhorſt*, Heer van *Batenburg*, *Stein* en *Barendrecht* — zoon van CAREL, hier boven, en van ALVERADE *van Flodorp* No. 7. Hij Spaanschgezind, wordt vijand van 't Vaderland verklaard 1582. (*v*) Erft *Batenburg* en *Stein*, na den dood van zijnen vollen Neef HERMAN DIRCK. — Hij ſchrijft aan de Landſchap en intituleert zig *Vrijheer* en *Nabuur*; deeze brief wordt in handen van den Momboir geſteld, om daar op te letten; ook om 's Lands hoogheid te verdeedigen, wegens de verhooging der Tol van *Batenburg*, 9 *May* 1614. Zijne klagten dat de Heerlijkheid *Batenburg* aangeſlagen wordt, en in de middelen en over de Adminiſtratie van 't Klooster *Holtmeer*, worden geſteld in handen van 't Quartier van *Nymegen* om daar op te disponeeren, en indien hij als dan vermeent, nog eenige bezwaaren te hebben, kan hij zig adres-

(*u*) Landd. Rec.
(*v*) *Hof Arch.*

dresſeeren, daar zijn goede Raad gedragen zal, 26 *Maart* 1618. Hij ſustineert, dat *Horſſen* Appel aan de Brug van *Batenburg* onderworpen is, 27 *April* 1618. daar worden ſterke klagten tegen hem gedaan, wegens kwaade Adminiſtratie van Juſtitie, 7 *Juny* 1619. Hij verzoekt met de Landſchap in conferentie te komen, aangaande de Hoogheid van zijn Heerlijkheid; dit wordt geweigerd, dewijl *Batenburg* altijd onder deeze Provintie geſorteerd heeft, en overzulks, niet kan in twijfel getrokken worden, 16 *May* 1620. Hierbij wordt nader geperſiſteerd, en de klagten van den Heer *Batenburg*, over de Goederen van 't Klooster *Holtmeer*, en de verpagting der Generaale Middelen, in zijne Heerlijkheid, zijn ongefundeerd, als zijnde zaaken van de Souverainiteit van den Lande, 24 *May* 1621. De Prins van *Orange* recommandeert de zaak van de Territoriaale Hoogheid van *Batenburg*, als zijnde een Rijks leen; 't Hof gemagtigd te antwoorden, dat men ſpoedig recht hier in doen zal, 11 *May* 1624. 't Hof wordt gelast tegen den Heer van *Batenburg* te Procedeeren, wegens zijne impertinente brieven aan de Landſchap, 6 *May* 1628. De Goederen van 't Capittel van *Batenburg* en van 't Klooster *Holt-*

meer, zullen blijven onder de beheering van de Gedeputeerden van *Nymegen*, 12 *May* 1628. 't Hof wordt geauthoriſeerd, 's Lands Hoogheid te handhaven, tegen een Keizerlijk Mandament, ten voordeele van den Heer van *Batenburg* gegeven, en den Brenger in verzekerdheid te nemen, 10 *February* 1629. de Keurvorst van *Keulen* doet aanzoek, tot Surcheance der Procedures; waarop geäntwoord wordt, dat *Batenburg* is onder de Landfurſtelijke Hoogheid van deeze Provincie, en dat de Heer verſcheiden ongehoorzaamheden gepleegd heeft; egter indien hij zijne fouten wil erkennen, en de Landſchap gehoorzaamen, zal de ongenade gelinderd worden, 17 *February* 1629. de Vrouw van *Batenburg* verzoekt ophef van des Momboirs Procedure, tegen haaren Man, en Comparitie op den Landdag, als zijne Voorzaaten, 't welk voorgeſtaan wordt door brieven van zijn Excellentie; waar op de Landſchap beſluit, dat wanneer de Heer van *Batenburg*, de Staten voor zijn Wettige Overheid zal hebben erkend, de Procedure opgeheven zal worden en hij als Medelid der Landſchap, gelijk zijne Voorzaaten, behandeld, mids zig qualificeerende; de Vrouw van *Batenburg* belooft, dit te zullen agtervolgen,

gen, 29 *May* 1630. Zijn Veer wordt hem terug gegeven en geopend, 23 *Juny* 1631. (*w*). Hij is in 't Jaar 1641. overleeden, zijnde tweemaal getrouwd, eerst in 't Jaar 1595. met ANNA, dochter van JOHAN *van Ketteler*, Heer tot *Lage*, Weduwe van den Heer *van Haes van Turnich*, uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a WILLEM ARNOLD, die op de ſtudien te *Weſel* in 't Jaar 1612. ſtierf.

b. ANNA MARIA SIDONIA, in 't Jaar 1624. getrouwd met FLORENS, Baron van *Merode* en *Petershem*, Marquis van *Westerlo*.

c. JOHANNA, Vrouw van *Batenburg*, die volgt.

d. AGNES.

e. CHARLOTTE.

f. JOSINA.

Zijne tweede Vrouw was ANNA MARIA STURM, bij wie hij heeft verwekt:

g. FREDERICK WILLEM, ongetrouwd te *Parys* geſtorven 1660.

h. PETRONELLA JUSTINE.

i. AGNES.

II. JOHANNA, Vrouw van *Batenburg*, is in 't Jaar 1630. getrouwd met JOHAN Graaf van *Hor-*

(*w*) *Land. Recet. van Gelderland.*

Hornes, Baron van *Kesfel*, zij erft *Batenburg* van haaren Vader, — de Stadhouder der Leenen wordt door de Landſchap gemagtigd, haar met de Heerlijkheid *Batenburg* te beleenen, wegens de weigering van den Keizer, en onverminderd een ieder en des Keizers zijn goed Recht, 26 *Maart* 1664. de Landſchap accordeert, dat in de brieven van Beleening van *Batenburg* geinſereerd worde de Clauſule, dat het Leen altijd op den naasten in graad, Mannen voor Vrouwen zal komen, voorbehoudens de vrije diſpoſitie 29 *February* 1676. Uit dit Huwelijk zijn geſproten.

a. WILLEM ADRIAAN, die volgt.

b. JOHAN, Collonel van de Infanterie in Staten dienst, ſtierf ongetrouwd.

c. Eene dochter, getrouwd met den Baron van *Heyden van Broeck.*

d. Eene dochter, getrouwd met CLAMOR *van den Busch*, Landdrost van *Ravensberg.*

e. ANNA MARIA, Chanoinesſe van *Herforden.*

12. WILLEM ADRIAAN, Graaf van *Hornes*, Heer van *Batenburg*, Luitenant Generaal in Statendienst. Hij is geſtorven den 4 *Maart* 1694. Hij was getrouwd met JUSTINA, dochter van WILLEM MAURITS van *Nasſau* van *Grimhuiſen.*

huiſen. Zij is geſtorven den 21 *January* 1740, in den ouderdom van 97 Jaren; uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. ISABELLE JUSTINE, Vrouw van *Batenburg*, die volgt.

b. AMELIE LOUISE, getrouwd in 1694. met LODEWYK, Graaf van *Naſſau Sarbruggen.* Hij ſtierf den 29 *December* 1699. zij den 3 *July* 1734.

c. SIDONIA JOHANNA, getrouwd in 't Jaar 1698. met STATIUS PHILIP, Graaf van *Benthem*, Generaal van de Cavallerie in Statendienst; hij ſtierf 27 *Maart* 1749. zij 16 *Maart* 1752.

13. ISABELLE JUSTINE, Vrouw van *Batenburg*, in 't Jaar 1701. getrouwd met ERNST, Graaf van *Benthem Steinfort*, Brigadier in Statendienst, hij is geſtorven 10 *Maart* 1713. zij 3 *July* 1734. Uit dit Huwelijk is geſproten CAREL FREDERICK, die volgt.

14. CAREL FREDERICK, Graaf van *Benthem Steinfort*, Heer van *Batenburg*, geboren den 24 *November* 1703. en geſtorven den 7 *July* 1733. Hij was getrouwd 1724. met FRANCISCA CHARLOTTA dochter van FREDERICK ADOLPH, Graaf van den *Lippe Detmold.* Zij ſtierf den 12 *July* 1738. Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. AMALIA ISABELLA SIDONIA, geboren den 25 *April* 1725. geſtorven 7 *Augustus* 1782. Zij was getrouwd met MAURITZ CASIMIR, Graaf van *Benthem Tecklenburg*, die geſtorven is 1768.

b. CAROLINA FREDERICA HENRIETTE MARIE, geboren den 2 *Juny* 1726. geſtorven den 5 *Maart* 1785. zij is in 't Jaar 1747. getrouwd met FREDERICK, Graaf van *Diepenbroek Gronsfeld*; hij is geſtorven den 6 *Juny* 1754.

c. CAREL PAUL ERNST, die volgt.

15. CAREL PAUL ERNST, Graaf van *Benthem Steinfort*, Heer van *Batenburg*, geboren den 30 *Augustus* 1729. Ridder van de Oliphante, en Paltziſche Leeuw ordens. Hij is geſtorven den 30 *Juny* 1780. Hij was in 1748. getrouwd met CHARLOTTE SOPHIE LOUISE, dochter van FREDERICK WILLEM, Prins van *Naſſau Siegen*. Zij is geſtorven den 2 *April* 1759. Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. ANNA POLYXENA SIDONIA CHARLOTTE, geboren den 19 *September* 1749.

b. SOPHIA ERNESTINA FREDERICA WILHELMINA, geboren 27 *December* 1751. ſtierf 1752.

c. CA-

c. CAREL, geboren 13 *February* 1753. geſtorven den 5 *September* 1772.

d. ELEONORA AUGUSTA AMALIA CAROLINA, geboren den 29 *April* 1754. en 1779. getrouwd met ERNST CASIMIR, Graaf van *Iſenburg Budingen.*

e. AUGUSTA CLEMENTIA LOUISA HEDWIG, geboren den 3 *September* 1755. getrouwd eerst in 1775. met FERDINAND CASIMIR, Graaf van *Iſenburg Wachtersbach*, hij ſtierf den 11 *December* 1780. en daarna 1784. met WILLEM REYNHARD, Graaf van *Iſenburg Budingen.*

f. LODEWYK WILLEM *Gelrus* ERNST, die volgt.

g. CAROLINA MARIA ELISABETH MAGDALENA, geboren den 25 *January* 1759.

16. LODEWYK WILLEM *Gelrus* ERNST, Graaf van *Benthem Steinfort*, Heer van *Batenburg*, geboren den 1 *October* 1756. Ridder van den Oliphanten Orde. Hij is getrouwd met JULIANA WILHELMINA, dochter van FREDERICK, Hertog van *Holſtein Schleswig Glüksburg.* Uit dit Huwelijk zijn geſprooten:

a. HENRICA SOPHIA, geboren den 10 *July* 1777.

b. CHRIS-

b. CHRISTIAAN, geboren den 24 *September* 1778. geſtorven den 6 *November* 1789.

c. CHARLOTTE AMALIA, geboren den 31 *October* 1779. geſtorven den 4 *Juny* 1780.

d. ALEXIUS, geboren den 20 *January* 1781.

e. FREDERICK *Belgicus* WILLEM, geboren den 17 *April* 1782. Keizerlijke Capitein.

f. LODEWYK CASIMIR WILLEM HENDRICK CLEMENS, geboren den 22 *November* 1787.

g. CHARLOTTE CAROLINA POLYXENA ELEONORA, geboren den 5 *May* 1789.

h. CAREL FRANTZ EUGENIUS, geboren den 28 *Maart* 1791.

BERICHTEN

AANGAANDE DE

BANNERYE EN DE HEEREN

VAN

DEN BERG.

De Oorſprong, van het Geſlacht der Heeren van *den Berg*, is even duister, als dat van alle andere aanzienelijke Huizen; dus bevorens tot eene zekere afſtamming te komen, moet men, die genen aantekenen, waar van melding wordt gemaakt, in de brieven die tot ons gekomen zijn.

Heer CONSTANTINUS *van Melegarde* ontfangt van Graaf OTTO, Heer der Stad *Zutphen*, de Kerkvoogdije over de eigenhoorigen der kerk van *Zutphen*, 1096. (*a*). Hij wordt genoemd CONSTANTINUS *de Berge*, en moet die voogdije afſtaan aan THEODE-

(*a*) LINDEBORN *p.* 269.

DERICUS, Bisſchop van *Munſter*, omtrent 1220. (*b*).

GERHARDUS *de Berge*, getuige van Graaf GERHARD, bij de ſtichting van *Waſſenberg*, 1118. (*c*).

RABODO *de Berge*, met zijn broeder CONSTANTINUS, getuige van den Bisſchop REYNALD van *Keulen*, bij de ſtichting van 't Klooster *Meer*, hij ſtaat voor zijnen broeder, dus de Oudſte 1166. Is vermoedelijk de Vader van RABODO, die als broeders zoon van CONSTANTINUS later voorkomt (*d*).

CONSTANTINUS *de Monte* of *den Berg*, getuige van Keizer FREDERICK 1165. (*e*). Insgelijks van denzelven Keizer bij de Privilegien aan *Duysberg*, 1166. (*f*) met zijn broeder RABODO 1166., bij de ſtichting van *Meer*. Met zijn broeders zoon RABODO, Nobiles, Edelen, Getuige van PHILIP, Aartsbisſchop van *Keulen*, tusſchen 1167. en 1191. (*g*). *Liber ho-*

(*b*) LINDEBORN *p.* 5.
(*c*) BONDAM *Chart. Boek.*
(*d*) GELEN. *Farr. T. I.*
(*e*) BONDAM l. c.
(*f*) TESCHEM. C. D.
(*g*) *Bedbur. Arch.*

homo, getuige van Bisschop GODEFRIED van *Utrecht*, 1172. (*h*). Getuige van Bisschop ARNOLD van *Osnabrug*, staat na den *Advocatus Ecclesiæ*, en na BERNARDUS *de Horstmar*, 1177. Nog getuige van denzelven, en staat de eerste 1184. Hij genoemd *Laicus Nobilis Ecclesiæ Osnabrugensis et legatus Regis Henrici*, is getuige van het verdrag tusschen Bisschop ARNOLD, en Graaf SIMON van *Teklenburg*, 1186. (*i*).

GISELBERTUS *de Berge*, ook getuige van de stichting van 't Klooster *Meer*, als boven, maar staat lager dan gemelde broeders 1166.

LAMBERTUS *de Monte*, Borge van Graaf OTTO *van Gelre*, aan den Hertog van *Braband*, 1196. (*k*). Eerste getuige van Graaf OTTO *van Gelre*, bij een gifte aan *Bedbur*, 1203. (*l*)

GODEFRIDUS *de Monte*, getuige van HENDRIK, Hertog van *Braband*, 1202. (*m*).

I. RA-

(*h*) BONDAM l. c.

(*i*) MÖSER. *Osnab. Gesch.* C. d. No. 67. No. 77. No. 81.

(*k*) BONDAM *Chart. Boek.*

(*l*) *Bedb. Arch*

(*m*) MIRÆUS op. Dipl. T. 2. p. 848.

1. RABODO, Heer van *den Berg*, die een broeders zoon was van CONSTANTYN, en met hem getuige van PHILIP, Aartsbisschop van *Keulen*, tusschen 1167. en 1191. (*n*). Getuige van Keizer FREDERIK, bij de Privilegien aan *Duisberg* 1166. (*o*), sticht mede het Klooster *Betlehem* bij *Dotichem* 1179. (*p*). Eene geschreeve Genealogie, stelt hem een zoon te zijn, van HENDRIK, Heer van *den Berg*, die een zoon was van OTTO, Graaf van *Gelre*, maar hier van is geen waarschijnelijkheid, men zwijge van bewijs. Men weet niet, wie zijne vrouw was; — maar hij heeft een zoon nagelaten, HENDRIK, die volgt.

2. HENDRIK, Heer van *den Berg*, — *Vir Nobilis*, getuige van Graaf GERHARD van *Gelre*, bij de stichting van de Abdije van 't Munster te *Roeremond*, 1224. Geldersch zegsman, tusschen 't Sticht *Utrecht* en *Gelre* 1225. Getuige van 't Verdrag tusschen *Utrecht* en *Holland* 1226. Borge voor den Graaf van *Gelre*, 1226. Getuige van Graaf GERHARD *van Gelre*, bij het Privilegie aan de *Veluwe* 1227. Item van

(*n*) *Bedb. Arch.*
(*o*) TESCHENMAKER *Cod. Dipl.*
(*p*) *Beth. Arch.*

van 't verdrag tusschen *Holland* en *Vlaanderen*, 1227. Bisschop WILLIBALD van *Utrecht*, verklaart, dat HENRICUS *de Monte*, *consanguineus suus*, met toestemming van zijnen zoon ADAM, afstand doet, van 't *Jus Patronatus* der Kerk van *Doesburg*, ten voordeele van 't Convent *Bethlehem*, 20 Aug. 1228. Een der Raden van Graaf OTTO van *Gelre*, en getuige bij de Privilegien aan *Harderwyk* 1231. MILES, getuige van den Graaf van *Virneburg* die *Thoré* aan Graaf OTTO van *Gelre* opdraagt 1231. Met zijnen zoon ADAM, tusschen de *Nobiles*, bezweert met Graaf OTTO van *Gelre* de Privilegien aan *Arnhem* 1233. Ook aan *Zutphen* 1233. getuige van 't Verdrag tusschen *Utrecht* en *Gelre* 1235. (*q*). Van den koop dien Graaf OTTO van *Gelre*, van *Grol* doet 1236. (*r*) draagt op aan Graaf OTTO van *Gelre*, het Recht dat hij op *Emmerick* heeft 1237. (*s*). Getuige van de Privilegien die de Graaf van *Cleef* aan *Wesel* geeft 1240. (*t*). Item van den Prior van St. *Johanshuis*, HENRICUS *de Stenvordens*

1240.

(*q*) BONDAM l. c.
(*r*) PONTAN. l. c.
(*s*) BONDAM l. c.
(*t*) *Cleefs Arch.*

1240. (*u*) Borge van Graaf OTTO van *Gelre* aan den Graaf van der *Marck* 1243. Zijne Vrouw is onbekend, maar hij laat na eenen zoon ADAM, die volgt.

3. ADAM Heer van *den Berge*, wordt als boven met zijn Vader genoemd 1228. 1233. *Nobilis vir de Monte*; geeft wat aan *Bethlehem*, 1257. (*v*) Verkoopt den Hof te *Raesfeld*, genaamd *Raberdinchof*, aan zijnen Neef SIMON *van Gemen*, gelijk zijn Vader HENDRIK en zijn Grootvader RABODO die in eigendom bezeten hebben 1260. (*w*). *Miles*, Borge van Graaf OTTO van *Gelre* wegens het Huwelijk van zijne dochter met DIRK van *Cleef*, 1260. (*x*) Hij ſticht de Capelle te 's *Heerenberg*; zijn vrouw is onbekend, zijn zoon FREDERIK volgt.

4. FREDERICK, Heer van den *Berg*. — Hij wordt genoemd *Domicellus de Monte*, bij een gifte aan *Bethlehem* 1272. Getuige van 't Klooster *Bethlehem*, ſtaat na de Ridders, maar de eerſte van alle anderen 1280. (*y*). Hij verkrijgt de

(*u*) BONDAM l. c.
(*v*) *Belh. Arch.*
(*w*) KINDLINGER *Munſt. Beytr.*
(*x*) BONDAM l. c.
(*y*) *Bethl. Arch.*

de Heerlijkheid *Etten* en vrijheid om klein geld te munten (z). Hij is *Truchſes* (*Dapifer*) van Graaf REYNALD van *Gelre* 1289. (*a*). Zijne Vrouw was HEDWIG *de Oye*, die ſtierf 1293.; het is onzeker, of HENDRIK, die volgt, zijn zoon of zijn broeder is.

5 HENDRIK, Heer van *den Berg*, zoon of broeder van FREDERICK; koopt de Goederen van *Warbeyen*, van de Gebroeders *van Ulft* 1304. (*b*) Hij is met zijn zoon ADAM getuige van Graaf REYNALD *van Gelre*, bij de Privilegien aan *Arnhem* gegeven, 1312. Hij ſtierf 19 *Kal. Febr.* 1312. Zijne Vrouw was HEDWIG *van Randenrode*, die ſtierf 1305. zijn zoon ADAM volgt.

6. ADAM *dictus de Monte* geeft wat aan *Bedbur*, en bidt Graaf OTTO van *Cleef* met hem te zegelen 1308. *Nobilis de Monte*, doet een ſtichting te *Bedbur* 1311. en zegelt met het gewoone Wapen der Heeren van *den Berg* (*c*). Met zijn Vader bij de Privilegien van *Arnhem*, 1312. Heer van *den Berg*, na den dood van zijn Vader.

(z) *Emmerick Proost. Arch.*
(*a*) *Berbl. Arch.*
(*b*) *Cleefs Arch.*
(*c*) *Bedb. Arch.*

der. Zijne Vrouw is ELISABETH, dochter van den Graaf van *Losf* of *Loen*. Hij liet na eenen zoon FREDERICK, die volgt, en eene dochter IRMGARD, Abdisse van *Elten*, verkoren 4 *Juny* 1334. en gestorven den 26 *July* 1365.

7. FREDERICK, Heer van *den Berg*, getuige van Jonkheer REYNALD *van Gelre*, 1318. (*d*) Ontvangt van REYNALD, zoon van *Gelre*, vrijdom van schatting, wegens zijne geheele Heerlijkheid 1319. (*e*) Raad en getuige van Jonkheer REYNALD bij de bevestiging der Privilegien van *Zutphen* 1324. (*f*) Hij stierf III. *Kal. Junii* 1331. tot *Kerkhellen* in de Vest *Recklinghausen*. Zijne Vrouw was ELISABETH, dochter van WILLEM *van Millen*, Heer van WICKERADT. Zij was Vrouw van *Grebben*, en stierf 1355. Hunne kinderen waren, ADAM die volgt; WILLEM die daarna volgt, en FREDERICK van *den Berg*, getuige van den vrede tusschen *Gelre* en *Cleef*, 1359. en die 1381. *feria quinta post Martini* stierf.

8. ADAM, Heer van *den Berg*. — *Nobilis Vir Adam*, *Dominus de Monte*, bij het Proosten Ge-

(*d*) PONTAN. l. c.
(*e*) *M. S. aantek.*
(*f*) PONTAN. l. c.

Gericht te *Emmerick* 1337. Wij ADAM, Knaape, Heer van *den Berge* — conſenteert in verkoop der Thiendens van *Qualburg* door JOHAN *van der Are*, RUTGERS zoon, aan *Bedbur* 1343. en gebruikt het Zegel, als zijn Grootvader (*g*). Wij ADAM, Heer van *den Berge*; geeft wat aan *Betlehem* 1354. (*h*). Hij ſtierf 1354. zijne vrouw was MARGRIET, dochter van den Heer van *Weerdenburg*, zij ſtierf daags voor Paaſchen 1369. uit dit Huwelijk geen kinders verwekt zijnde, is zijn Broeder WILLEM hem opgevolgd.

9. WILLEM, Heer van *den Berge*, en *Byland*. Erfgenaam van zijn Broeder ADAM. Hij beleent *Bedbur* met de Thiendens te *Haſſent* 1357. (*i*). Met zijne Gemalinne SOPHIA transporteert hij de Thiendens te *Herwen* aan *Wolter Smulling* voor den Leen-Heer, Heer PHILIP *van Gronsfeld*, Proobst tot *Elst* 1358. (*k*). Getuige van den vrede tuſſchen *Gelre* en *Cleef*, niet Ridder geſteld, maar evenwel

(*g*) *Bedb. Arch.*
(*h*) *Belb. Arch.*
(*i*) *Bedb. Arch.*
(*k*) *Burens Arch.*

bij het leven van zijn Vader 1377, getrouwd was (*v*); zij ſtierf den 14 *Juny* 1410. Uit dit Huwelijk wierd maar eene dochter SOPHIA geboren, die alle de Vaderlijke Goederen en Heerlijkheden, aan haar Mans geſlacht overbragt. Zij was getrouwd met OTTO *van der Leck*, Heer van *Hedel*, jongſten zoon van JOHAN, Heer van *Polanen*, *de Leck* en *Breda*, en van MARGRIET, Gravinne van *der Lippe*. — Hij wordt van den Graaf van *Cleef*, lieve Neef genoemd en in beſcherming genomen 1399, (*w*). Verbindt zig met zijne Broeders HENDRIK en PIRK, ten behoeve van zijn oudſten broeders dochter JOHANNE en haaren Man ENGELBERT, Graaf van *Nasſau* (*x*); zij is voor haar Vader in 1412, geſtorven, en hij 1418, zij hebben een zoon gehad WILLEM, die volgt.

II. WILLEM *van der Leck*, Heer van *den Berg*, en *Byland*, is geboren 1404. Hij erft van zijnen Moederlijken Grootvader, en neemt het Wapen van *den Berg* aan, 1427. Hij beleent het Klooster *Bedbur* met de Kerk gifte te *Qualburg*, en de Capel te *Hasſent* 1427. (*y*).

Hij

(*v*) *Emm. Proost. Arch.*
(*w*) *Cleef. Arch.*
(*x*) GOOR *Beſch. van Breda p.* 27.
(*y*) *Bedb. Arch.*

Hij bezegelt het Verdrag, dat Hertog ARNOLD *van Gelre*, met den Biſschop van *Utrecht* 1429, maakt; genoemd *Domicellus Wilhelmus de Monte*, is Raad van Hertog ARNOLD *van Gelre* 1432. (*z*) Hij bouwt het Minnebroeder Klooster te *'s Heerenberg*. Hij wordt door den Graaf van *Gelre* met *Lael* beleend 1435. (*a*). Hem wordt verboden te *Nymegen* te komen, (*b*). Hij bezegelt mede de Verbondsbrieven van *Gelderland*, namens de Graaffchap, 1436. (*m*). Hij maakt een Verdrag met JACOB *van Gaasbeeck* over *Hedel* en *Wyck te Duurſtede* (*n*). Hij ſtierf op *Catharynen dag* 1465; zijne Vrouw was MACHTELD dochter van EVERWYN, Graaf van *Benthem*; zij ſtierf 1445. Uit dit Huwelijk zijn geſproten *a*. OSWALD, die volgt. *b*. LUDOLF, tot *Hedel*, die uit het Quartier van *Nymegen*, het Verbond met *Luyck* ondertekent 1477. (*o*) hij ſtierf ongetrouwd. *c*. ADAM, gemeld 1479, zonder kinderen overleden. *d*. MECHTELD, getrouwd

(*z*) *Zelh. Arch en Hof Arch.*
(*a*) *Cleef. Arch.*
(*b*) *Elb Arch.*
(*m*) *Geld. Pl Boek.*
(*n*) MATH. *de Nob* p. 805.
(*o*) PONTAN. l. c.

trouwd met NICOLAS, Graaf van *Teckelenburg*. *e.* SOPHIE: *f.* OTTO, beide Geestelijk te *Wyck by Duurſtede*.

12. OSWALD, Heer van *den Berg*, en *Byland*. Hij bezegelt een Verbond uit de Graafſchap *Zutphen* 1458. (*p*) door den Hertog van *Cleef* beleend met *Bijland*, *Millingen* en *Loel* 1466., 1478., 1482. Ook bij ceſſie van Heer ADOLF van *Wylich*, met *Poll* (*q*). Wegens de Graafſchap *Zutphen*, helpt hij Graaf VINTCENT van *Meurs* tot Stadhouder van *Gelderland* aanſtellen, wegens de gevangenis van ADOLPH, hoewel Hertog ARNOLD wederom los en in 't land gekomen was, 1470. (*r*). Is eene der agt Heeren, die Hertog ARNOLD niet vergeeft, maar zig voorbehoudt te ſtraffen, 1472. Gedeputeerde uit de Graafſchap, geeft mede quitancie aan *Elburg*, 1477. (*s*). Hij wordt door Jonckvrouw CATHARINA *van Gelre*, aan den Biſchop van *Luyk* gezonden, en onderteekent uit de Graafſchap het Verbond met dien Biſchop 1477. Hij verbindt zig met eenigen

(*p*) *Arnh. Arch.*
(*q*) *Cleefs. Arch.*
(*r*) PONTAN. l. c.
(*s*) *Elb. Arch.*

nigen uit de Graafſchap, om Biſchop DAVID van *Utrecht* te helpen, tegen de kinderen van den Heer van *Wiſch*, 1489. (*t*). Hij koopt de helft van de Heerlijkheid *Wisch*, van Heer HENDRIK tot *Homoet* en *Wisch*. — Hij wordt door den Keizer Graaf van *den Berg* gemaakt, 1486. en en is 1506. geſtorven. Hij was getrouwd met ELISABETH, dochter van VINTCENT, Graaf van *Meurs*; zij hertrouwde met NICOLAS, Graaf van *Teckelenburg* en *Lingen*. Hunne kinderen zijn geweest. *a*. WILLEM, die volgt. *b*. METTA, getrouwd in 1492. met FREDERICK, Heer van *Bronckhorst* en *Borculo*. *c*, ANNA, getrouwd met JOHAN Graaf van *Meurs* en *Sarwerden*. *d*. WALBURG, in 1495. getrouwd met HENDRIK, Heer van *half Wisch*; zij brengt hem ten Huwelijk de halve Heerlijkheid *Wisch*, onder voorwaarde van retour, indien geene deſcendenten van haar overbleven. *e*. ELISABETH, geeſtelijk te *Keulen*.

13. WILLEM, Graaf van *den Berg*, Heer van *Byland*, *Homoet*, *Ulft*, en *Hedel* &c. Hij wordt door den Graaf van *Cleef* beleend met *Byland*, *Millingen* en *Loel* 1507. Hij houdt de zijde van de *Bourgondiſchen*; en ſtierf te *Bom-*

(*t*) PONTAN. l. c.

Bommel, 3 Maij 1511. Hij was getrouwd met ANNA *van Egmond*, vrouw van *Herpen*, *Bocksmeer*, *Stevensweerd*, *Spalbeek*. Erfdochter van WILLEM, Graaf van *Egmond*, Heer van *Herpen*. Zij maakt een Verdrag met Hertog KAREL van *Gelre*, doordien zij de zijde van *Bourgondien*, tegen hem gehouden had, 1511. (*u*). Uit dit Huwelijk is geſproten OSWALD die volgt.

14. OSWALD Graaf van *den Berg*, Heer van *Byland*, *Homoet*, *Hedel*, *Bocksmeer*, *Spalbeek*, *Herpen*, *Ulft*, *Stevensweerd*, *Wisch*, *Frundſtein*, *Wiſer*, is nog minderjaarig, 1511. Hij wordt door Hertog KAREL beſchreven, om zijne Gemalinne te ontvangen, 1519. (*v*) De Historie is vol van zijne verſchillen met de Heeren van *Wisch*, 1529. 1537. (*w*). Hij onderteken voor *Gelderland* de Concordaaten met *Cleef*, 1544. en compareert als Bannerheer op de *Gelderſche* Landdagen. Hij ſtierf te *Zutphen*, 10. Maij 1546. in den ouderdom van 38. Jaaren. Zijne Vrouw was ELISABETH, dochter van ZENO *van Dorth*, Weduwe van JOHAN

(*u*) PONTAN l. c.
(*v*) *Rekenk. Arch.*
(*w*) PONTAN. l. c.

HAN *van der Horst*, Erfmaarſchalk van *Kenlen*. Zij ſtierf 1545. Uit dit Huwelijk zijn geſproten, *a*. WILLEM, die volgt. *b*. OSWALD is 1574. dood. *c*. FREDERICK leeft ongetrouwd, 1574. *d*. ANNA is ongetrouwd, 1574.

15. WILLEM, Graaf van *den Berg*, Heer van *Byland* &c. Hij is in 1538 geboren, en wordt door den Hertog van *Cleef* met *Millingen* en *Byland* beleend, 1566. (*x*). Hij is een der verbonden Edelen, en tekent het Requeſt aan de Hertogin van *Parma*, 1566. daarna zet hij zig aan 't hoofd der Malcontenten. Hij wordt door de Landſchap verkoren, en door den Aartshertog MATTHIAS beveſtigd, tot Stadhouder van *Gelderland*, 1582. Daarna van verraad beſchuldigd, wordt hij gevangen gezet 1584., weder losgelaten, voegt zig bij de *Spanjaarden* (*y*). Zijne proces ſtukken bevinden zig bij 't Hof. Hij ſtaat als Bannerheer op de *Gelderſche* Riddercedullen, 1555. 1565. verders wordt hij geſteld *fugitivus*. Hij ſtierf

(*x*) *Cleef. Arch.*

(*y*) Ziet van hem te WATER *Verbond der Edelen*, *de Landdags Receſſen van Gelderland*, *de Vaderlandſche Hiſtorie*, *etc.*

ſtierf 1586. Zijne Vrouw was MARIA, dochter van WILLEM, Graaf van *Naſſau*, zuster van WILLEM I. Zij ſtierf 1599. Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. HERMAN die volgt.

b. OSWALD geboren 1561. in dienst van den Koning van *Spanjen* wordt in 't gevegt te *Boxum* bij *Leeuwaarden*, bij ongeluk door zijn eigen volk dood geſchoten, 27. Januarij 1586.

c. FREDERICK, Heer van *Boxmeer*, *Herpen*, *Dixmuyden*, *Homoet*, geboren 18. Augustus 1559. Staat op de Riddercedulle van *Nymegen*, 1576. 1578., Ridder van 't gulden vlies, Stadhouder van *Artois*, en daarna van *Spaansch Gelderland*. Hij ſtierf 1618. Zijne Vrouw was FRANÇOISE *de Ravenelles*, vrouw van *Ratigny*, ſtaatsjuffer van de Aarshertogin. Zij is hertrouwd met den Marquis de *St. Julien* — uit dit huwelijk zijn geſproten.

1. ALBERT, die daarna volgen zal.

2. ISABELLA CLARA, getrouwd 1634. met HENRY *de la Tour*, Hertog van *Bouillon*; Prins van *Sedan*. Hij ſtierf 9. Augustus 1652.

d. JOOST, geboren 1565. was doof en ſimpel.

e. ADAM ſtierf jong aan de Pest te *Groningen*.

f. Lo-

f. LODEWYCK, geboren 1565. In dienst van den Koning van *Spanjen*, wordt in de belegering van *Steenwyck* dood geſchooten, 1592.

g. ADOLF, Heer van *Homoet* en *Hedel*, Ritmeester in den dienst van den Koning van *Spanjen*. Hij ſtierf in 's *Hertogenbosch* 1609.

h. HENDRIK, geboren te *Bremen* 1573. Heer van *Stevensweerd*, Generaal van de *Spaanſche* Armée in de Nederlanden. Hij verlaat des Konings dienst en begeeft zig onder den Staat 1632. Hij ſtierf 1638. Hij heeft drie Vrouwen gehad, de eerſte, MARGARETHA *van Witthem*, dochter van JOHAN *van Witthem*, Heer van *Borſelen*, en van MARGARETHA *van Merode*, Marquiſe van *Bergen op Zoom*; uit dit Huwelijk zijn geſprooten. 1. MARIA ISABELLA, die na haar nigt, MARIA ELISABETH, Marquiſinne van *Bergen op Zoom* wierd; zij is getrouwd met EYTEL FREDERICK, Prins van *Hohenzollern Hechinhen*. Hij ſtierf 1661. 2. Eene dochter getrouwd met den Graaf van *Reneſſe Warfuſée*, die 1637. te *Luyk* dood geſlagen wierd. Zijne tweede vrouw wordt niet genoemd. In verſcheiden Genealogien wordt zij een Concubine geſteld, en de kinderen als onegt; het is te gelooven, dat zij eene Burgerlijke perſoon geweest is; hier uit.

3. HER-

3. HERMAN Graaf van *den Berg*, Heer van *Goor* getrouwd met JOSINA WOLBURGIS, dochter van JOHAN DIEDERICK, Graaf van *Löwenſtein Wertheim*, die hij uit een Klooſter ontvoerde, zij ſtierf te *Maaſtricht* zonder kinderen 1683. 4. BERNARDINA ANNA, Vrouw van *Weel* en *Annaland*, getrouwd met BERNARD ALBERT, Graaf van *Limburg Styrum Styrum*.

Zijne derde Vrouw, waarmede hij 1636. getrouwd is, was JACOMINE, dochter van GEORGE FREDERICK, Graaf van *Spauer*. Zij ſtierf 1683. Hunne Kinderen waren. 5. AMALIA LUCIA, getrouwd met PARIS JACOB, *de* H. R. R. *Erb Truchſeſ* Graaf van *Zeyl*. 6. ISABELLA CATHARINA, getrouwd met JOHAN, Graaf van *Hohen Rechberg*. 7. MARIA AGNES, Proostin te *Vreden*. 8. ANNA CAROLINA, Nonne, 9. JULIANA, eerst getrouwd met BERNARD, Graaf van *Witgenſtein*, en daarna met KAREL EUGENIUS, Hertog van *Croy*, Graaf van *Mylendonk*.

i. MAGDALENA, geboren 1557. toegezegd aan den Koning van *Zweeden*, maar ſterft te voren.

k. JULIANA verdrinkt in den *Yſſel* 1591.

l. CATHARINA, getrouwd 1601 met FLO-

RIS

RIS *van Palland* Graaf van *Cuylemburg*, zij ſtierf 1639.

m. ANNA woonde bij haar Broeder HENDRICK.

n. CHARLOTTE.

o. ELISABETH, Abdiſſe van *Eſſen* en *Frekenhorst*, zij ſtierf 1614.

p. WILHELMA verdronk in den *Yſſel* met haar Zuster 1591.

q. ELISABETH ſtierf jong.

16. HERMAN, Graaf van *den Berg*, Heer van *Wiſch*, *Homoet*, *Byland*, *Spalbeek* etc. Ridder van 't gulden vlies, Stadhouder van *Spaanſch Gelderland*, ſtierf te *Spa* 1611. begraven te *Braine le Leu*. Zijne Vrouw was MARIA MENCIA *van Witthem*, Marquiſinne van *Bergen op Zoom*, Gravin van *Walhain*, Vrouw tot *Borſelen*, *Perweys*, *Geel*, *Glymes*, Erfdochter van JOHAN *van Witthem*, Heer van *Borſelen*, en van MARGARETHA *van Merode*, Marquiſinne van *Bergen op Zoom*. Uit dit Huwelijk is maar ééne dochter geſproten. MARIA ELISABETH, die volgt; zij is hertrouwd met WILLEM *van Melun*, Prins van *Eſpinoy* en ſtierf 1613.

17. MARIA ELISABETH, Marquiſinne van *Bergen op Zoom*, Gravin van *Berg* en *Walhain*,

Vrouw van *Borſelen*, &c. geboren 1610. door *Cleef* met *Millingen* beleend, 1612. Zij trouwde 1625. met haaren vollen Neef ALBERT, Graaf van *den Berg*, en ſtierf zonder kinderen. Haar Man is haar Erfgenaam van haare Vaderlijke Goederen, en haar Nigt MARIA ISABELLA, Gravin van *den Berg*, getrouwd met den Prins van *Hohenzollern*, die haar dubbele volle Nigt was, van de Moederlijke Goederen.

18. ALBERT, Graaf van den *Berg*, Heer van *Byland*, *Bocksmeer* &c. Zoon van FREDERICK, Heer van *Bocksmeer*, en hier boven No. 15. *e.* hij is geſtorven 1675. Zijne eerſte Vrouw was MARIA ELISABETH, Marquiſinne van *Bergen op Zoom*, en Gravin van *den Berg*, hier boven; en zijne tweede vrouw, MAGDELAINE *de Luſance*, Gravin van *Champlite*, uit dit Huwelijk is geſproten.

a. OSWALD, die volgt.

b. MARIA CLARA, getrouwd met MAXIMILIAAN, Prins van *Hohenzollern Sigmaringen;* hij ſtierf 1689. zij 1715. in den ouderdom van 80 Jaren, de tweede zoon van haar oudſten zoon FRANS WILHELM, Prins van *Hohenzollern*, is door zijn Oudoom tot Erfgenaam aangeſteld.

19. Os-

19. OSWALD, Graaf van *den Berg*, Heer tot *Byland*, *Bocksmeer* &c. — Hij is geſtorven 1712. zonder kinderen, en benoemt tot Erfgenaam zijn zusters kleinzoon, FRANS WILLEM, die volgt. Zijne Vrouw was MARIA LEOPOLDINA CATHARINA, Gravin van *Rietberg*.

20. FRANS WILLEM, Prins van *Hohenzollern Sigmaringen*, Graaf van *den Berg*, Heer van *Byland*, *Bocksmeer* &c. tweede zoon van MAINHARD, Prins van *Hohenzollern Sigmaringen*, en van JOHANNA CATHARINA VICTORIA, Gravin van *Montfoort*, en kleinzoon van MARIA CLARA, Gravin van *den Berg*; is Erfgenaam van zijn Oudoom.

Hij is getrouwd den 14 *May* 1724. met CATHARINA, dochter van CHRISTOFFEL des H. R. R. *Erf Truchſeſ*, Graaf van *Zeyl*. Zij is geſtorven 24 *Maart* 1739. Uit dit Huwelijk zijn geſproten.

a. MARIA JOHANNA JOSEPHA, die volgt na haren broeder.

b. JOHAN BAPTIST JOSEPH OSWALD FRANS, die volgt.

c. MARIA THERESIA HENRICA, Chanoinesſe te *Remiremont*.

21. JOHAN BAPTIST JOSEPH OSWALD FRANS, Prins van *Hohenzollern Sigmaringen*,

Graaf van *den Berg*, Heer van *Byland* en *Bocksmeer*, geboren 24. *Juny* 1728. Hij is geſtorven 1781. Hij trouwde 1758. met MARIA, Gravin van *Lodron*, maar heeft bij haar geene kinderen verwekt. Zijne zuster is hem opgevolgd.

22. MARIA JOHANNA JOSEPHA, Princes van *Hohenzollern Sigmaringen*, Gravin van *den Berg*, Vrouw van *Byland* en *Bocksmeer*, geboren den 14 *April* 1727. zij is den 24 *February* 1749. getrouwd met KAREL FREDERIK, Prins van *Hohenzollern Sigmaringen*. Hij is geſtorven 26 *December* 1786. en zij 22 *February* 1787. Uit dit huwelijk zijn geſproten:

Verſcheiden zoons, jong geſtorven.

a. ANTON ALOYSIUS MAINHARD FRANS, die volgt.

b. JOHANNA FRANCINA FIDELIS ANTONIA MONICA, geboren 3 *May* 1765. getrouwd met FREDERICK JOHAN OTTO, Prins van *Salm Kyrburg*. Zij is geſtorven den 30 *Auguſtus* 1790.

c. MARIA CRESCENTIA ANNA JOHANNA FRANCISCA, geboren den 24 *July* 1766. Chanoineſſe te *Buchau*.

23. ANTON ALOYSIUS MAINHARD FRANS, Prins van *Hohenzollern Sigmaringen*, Graaf

Graaf van *den Berg*, Heer van *Byland*, *Bocksmeer* &c. des H. R. R. Erfkamerheer, Ridder van den Zwarten Adelaar, Generaal Majoor van de *Schwabiſche Kreytz* &c. geboren 20 *Juny* 1762. Hij is getrouwd den 12 *Augustus* 1782. met AMALIA ZEPHYRINE, Princeſſe van *Salm Kyrburg*. Uit dit Huwelijk is geſproten KAREL ANTON FREDERICK, geboren 20 *February* 1785.

BERICHTEN

AANGAANDE DE

BANNERYE EN DE HEEREN

VAN

WISCH.

De eerſte die van het Geſlacht van *Wisch* gemeld wordt, is Heer BERNT *van Wisch* in 't Jaar 1159. die naderhand nevens zijn broeder SWEDER Marckgenooten van *Dotinchem* zijn, en in 't Jaar 1779. iets aan 't Klooster *Bethlehem* geven. Insgelijks vindt men SWEDER *van Wisch*, borge van Graaf OTTO *van Gelre* aan *Braband*, 1196. en BERNT, LAMBERT en SWEDER *van Wisch*, die getuigen zijn van Bisſchop DIRCK van *Utrecht* 1200. (*a*) In dien tijd wierd ſterk geklaagd, dat de ſlotvoogd, *Caſtellanus*, van 't ſlot *Wisch*, de Ingezetenen hard drukte, waarom de Abt van *St. Pantaleon* te Keu-

(*a*) *Chart. Beek.*

Keulen, zijn huis *Mullinc*, onder zijn Hof *Hengelo* behoorende, aan het Klooster *Betlehem* overlaat 1207. (*b*)

1. De eigenlijke Geſlachtlijst, kan eerst beginnen met Heer DIRCK *van Wisch*, Ridder, die getuige was van OTTO, Biſschop van *Utrecht*, in de Jaaren 1230. en 1244. (*c*) Hij is borge van Graaf OTTO *van Gelre*, wegens het Huwelijk van zijne dochter, met DIRCK Jonckheer van *Cleve* 1260. (*d*) *de conſenſu Herburgis conjugis & Stephani & Johannis filiorum ſuorum*, geeft hij aan *Bethlehem*, een goed in *Silwolden* gelegen, 1274. (*e*) uit het zegel aan dien brief hangende blijkt, dat hij voerde *d'or à l'Ecuſſon d'azur, accompagné de* 8 *Merlettes de geules placées en Orlé*, het geen men moet aanmerken, dewijl de Heeren van *Wisch* niet altijd het zelfde wapen gebruikten, dan eens het boven gemelte, en dan eens *d'or au deux lions rampans de geules poſés en pal.* Zijne Vrouw was HERBURGIS, bij welke hij twee zoons verwekte.

a. STEPHAN, die volgt.

b. Jo-

(*b*) *Arch. v. Betbl.*
(*c*) HEDA.
(*d*) *Chart. Boek.*
(*e*) *Arch. v. Betbl.*

b. JOHAN *van Wisſche*, met zijnen Vader en Broeder 1274. met zijnen broeder 1275. 1280. gemeld; Heer van *Castre*, geeft hij *Wyrreberg* aan *Bethlehem*, en verzoekt zijnen broeder *Stephan*, Heer van *Wisch*, met hem te zegelen 1302. (*f*) Met zijnen broeder bloedverwant van JOHAN Heer van *Döringhaven* 1311. (*g*).

2. Heer STEPHAN, Heer van *Wisch*, Ridder, met zijnen Vader en Broeder JOHAN, 1274. gemeld. — *Ego Stephanus Domicellus de Wysſche & Johannes frater meus* 1275. 1280. hij heeft verſchil met het Klooster *Bethlehem* wegens de Molen, die dat Klooster op *Wanthorst* getimmerd had, maar dit wordt door Graaf REYNALD *van Gelre* bijgelegd 1308. (*h*) *Honorabiles Viri*, *Stephanus Miles*, *Dominus de Wyſche & Johannes de Burch famulus*, *fratres*, zijn bloedverwanten van JOHAN, Heer tot *Döringhaven* 1311. (*i*) Hij is getuige van Graaf REYNALD *van Gelre*, wanneer die de *Veluwe* Leen maakt van den Biſchop van *Utrecht*, en ſtaat voor HENDRIK *van Batenburg*, Ridder 1311.

(*f*) *Arch v. Bethl.*
(*g*) *Cleef Arch.*
(*h*) *Arch. v. Bethl.*
(*i*) *Cleef. Arch.*

1311. Insgelijks bij de bevestiging der Privilegien aan *Arnhem*, 1312. (*k*). Hij ſtaat over het Verdrag tuſschen Graaf REYNALD, en den Heer van *Cuylenburg*, 1312. (*l*) hij ſluit een Huwelijk, voor zijnen zoon DIEDERICK met de oudſte dochter van Heer WOLTER, Ridder, Heer van *Keppel*, en legt haar renten toe, 't welk Graaf REYNOLD betuigt (*m*). Men weet niet, wie zijne Vrouw was, maar twee zoons zijn van hem bekend:

a. HENDRICK, die volgt.

b. DIEDERICK, getrouwd 1312. met de oudſte dochter van Heer WÒLTER, Heer van *Keppel*, zonder dat men iets verders van hem weet. Maar het ſchijnt dat dit Huwelijk of niet tot ſtand gekomen is, of dat daar uit geen kinderen zijn geſproten, dewijl Heer WOLTERS tweede dochter BEATRIX, Vrouw van *Keppel* is geweest, en die Heerlijkheid aan haaren man Heer RUDERICH, Heer van *Voorst*, gebragt heeft.

3. Heer HENDRIK, Heer van *Wisch*, Ridder. — *Henricus hæres filius domini patris mei*, ze-

(*k*) PONTAN. l. c.
(*l*) VOET. p. 22.
(*m*) PONTAN. l. c.

zegelt met zijnen Vader 1308. (*n*). Hij bekent eenig geld aan Lombarden ſchuldig te zijn. 1311. Hij heeft verſchil met het Klooster *Bethlehem*, over het Patronaat van *Dötinchem*, 1317. *Hendricus de Wyſche et Eliſabeth conjuges et Berta, eorum filia, cum inter conventum Bethlehem et nos propter Patronatum Eccleſiæ de Dotinchem dependentem a curte Berlshamme, quam ego Eliſabeth predicta in feudo teneo a ſpectabili viro domino Comite Gelrenſi* 1317. (*o*). Hij is Richter van *Veluwe* 1318. (*p*). Nog niet Ridder, Raad en getuige van REYNALD, zoon van *Gelre*, bij de Privilegien aan *Harderwyck* 1318. (*q*). Knaape, wordt van Graaf REYNOLD benoemd bij het Magenſcheid van die van *Bronckhorst* en *Batenburg*, 1328. Getuige van Graaf REYNALD, 1330. Hij is getrouwd met ELISABETH, dochter van Heer WILLEM *van Herne*. Zij ſticht eene Zielmisſe in *Bethlehem* voor haaren man, Wijlen Heer HENDRICK, Heer van *Wisſche*, voor haar Vader, Heer HENDRICK, Heer van *Herne*, en

(*n*) *Betleh. Arch.*
(*o*) *Arch. v. Beth.*
(*p*) *Arnh. Arch.*
(*q*) PONTAN. l. c.

en voor haar Moeder AGNES. Uit dit Huwelijk is eene dochter BERTA geſproten, hier boven 1317. genoemd, en het is waarſchijnelijk, dat de volgende kinderen zijn, van HENDRICK en van ELISABETH *van Herne*, hoewel eigenlijk geene bewijzen, dien aangaande, ons voorgekomen zijn.

a. DIEDERICK, die volgt.

b. Heer BEREND *van Wisch*, Canonick van *St. Marie* te *Utrecht*, heeft ſlagen, in *Elgoir* gelegen 1345. 1352. zijn wapen *zijn de Vogeltjes.*

c. SWEDER *van Wisch*, Knaape. Hij met zijne Vrouw HILLEGONDE geven aan *Bethlehem* iets uit zijne Hofſtede tot *Oosle op die Venne gelegen*, *en uit zijne ſlagen in Elgoir.* 1345.

d. JOHAN *van Wisch*, Knaape, zegelt met zijnen broeder SWEDER, 1345. leeft nog 1355. Zijn Wapen *zijn de Vogeltjes* (*r*).

4. Heer DIDERICK, Heer van *Wisch*, Ridder. Nog geen Ridder, bezegelt wat aan *Bethlehem* 1337. Wordt genoemd met zijnen broeder JOHAN 1348. Is Ridder en zegelt 1351. Hij

(*r*) *Bethleh. Arch.*

Hij noemt Heer BERNT zijn broeder 1352. 1360. Hij ſtaat over den vrede tuſſchen *Gelre* en *Cleef*, 1359. (*s*). Hij is dood 1372. Hij voerde in 1348. de *Leeuwen* voor Wapen. Zijne Vrouw was AGNESA, dochter van Heer ROBRECHT *van Appeltern*, Ridder, die met hem 1348. 1352. en 1369. voorkomt. Zij leeft nog 1386. en geeft geld aan *Bethlehem*, om zielmiſſen voor haare dochter ELISABETH te doen, en voerde toen voor Wapen *parti de Wisch*, met de *Vogeltjes en Appeltern*, dus een ander Wapen dan haar man, het geen aanmerkelijk is. (*t*) Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. STEPHAN *van Wisch*, met zijn Vader en Moeder in 1348. gemeld (*u*), door den Graaf van *Cleef* met een Rente beleend 1356 (*v*). Knaape met zijnen Vader bij den vrede tuſſchen *Cleve* en *Gelre* 1359. (*w*). Drosſaart in den Lande van *Zutphen* 1362.

b. HENDRICK, die volgt.

c. Heer DIEDERICK *van Wisch*, Ridder, met

(*s*) PONTAN. l. c.
(*t*) *Belh. Arch.*
(*u*) *Belh. Arch.*
(*v*) *Cleef. Arch.*
(*w*) PONTAN. l. c.

met zijn Vader en Moeder 1348. DIRCK *van Wisſche*; *Knaape en zijn wijf* LYSEBETH, *egte dochter Heer Willems van Amſtel, Ridders* 1379. (*x*). Geeft met toeſtemming van zijn broeder, Heer HENDRICK, Heer van *Wisch*, aan het Klooster *Bethlehem*, het goed te *Getre* in de buurſchap *Yzenvaerde*, die hij van zijn broeder te leen houdt, om te bidden voor de ziel van haar Moeder, Vrouw AGNESSE van *Wisch*, die nog leeft, van Heer DIEDERICK van *Wisch*, haar Vader, van Heer BERENT en STEVEN van *Wisch*, alle overleeden. 1383. (*y*) Leengetuige van den Graaf van *Cleef*, 1388. Insgelijks Ridder zijnde, 1395. Raad van den Graaf van *Cleef* 1397. Wordt door zijn Vrouw in *Moyland* getocht 1404. Transporteert dat aan zijn dochter AGNES, en haar man, PETER *van Cuylenburg*, voorbehoudens zijn tocht, 1414. (*z*). Zijne Vrouw was ELISABETH *van Amſtel*, dochter van Heer WILLEM en van MARGRIET *Hagedorn*, met wie hij de Heerlijkheid *Moyland* in het land van *Cleef* bekwam. Deze ELISABETH was kleindochter van

(*x*) *Cleef. Arch.*
(*y*) *Belh. Arch.*
(*z*) *Cleef. Arch.*

van JOHAN *van Amſtel*, en achterkleindochter van GYSBREGT, Heer van *Amſtel*, in de Hollandſche geſchiedenisſen zoo beroemd. Haar Vader, Heer WILLEM, was getrouwd met MARGRIET, Erfdochter van Heer ROELAND HAGEDORN, Ridder, die hem de Heerlijkheid *Moyland* ten Huwelijk bragt, 't welk gelegenheid zal gegeven hebben, dat hij zig in 't land van *Cleve* met der woon begaf, alwaar men hem tot zijnen dood in 't jaar 1384. gemeld vindt. Uit dit Huwelijk is maar ééne *dochter* geſproten, AGNES, eerst getrouwd met JOHAN *de Cock van Opynen*, en daarna in 't jaar 1405. met PETER *van Cuylenburg*, hebbende geene kinderen uit beide Huwelijken gehad.

d. Heer ROBERT van *Wisch*, Ridder, met zijn Vader en Moeder, 1348. Getuige en Neef van GODERT *van Dodingweerde*, 1397. (*a*). Heeft goed bezeten in de Kerſpelen van *Dotichem*, *Verſeveld* en *Etten*, die WESSELA *van den Boetzelaar*, Moeder van ELBERT *van Alpen*, van hem erft, maar de andere goederen komen aan AGNES, dochter van zijn broeder DIÆDERICK.

e. JUTTA, met haar Vader en Moeder 1348.

f. ALEY-

(*a*) *Hof Arch.*

f. ALEYDA, met haar Vader en Moeder 1348. geestelijke Juffer in *Bedbur* 1379.

g. ELISABETH is dood, 1386.

5. HENDRICK Heer van *Wisch*, met zijn Vader en Moeder, 1348. Getuige van HENDRIK *Momme*, *Heren* WIERS *zone*, die hem *hiere Neef* hiet, zijn Wapen zijn de *Leeuwen* met een lambel 1369. (*b*) Getuige bij de Privilegien van *Doesburg* 1372. (*c*). Ruilt eenige goederen met het Klooster *Bedbur* in 't land van *Cleve* 1377. (*d*) Hij bewilligt, als Leenheer, in een gifte, die zijn broeder DERCK aan *Bethlehem* doet 1383. Hij is Huwelijksvriend van *Johan de Rode van Hekeren Johanneszoon* 1385. Hij was getrouwd met ELISABETH, dochter van Heer WILLEM, Heer van *Bronckhorst*. Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. DIRCK, die volgt.

b. HENDRICK, die lager volgen zal.

c. SWEDER *van Wisch*, Mageſcheids Vriend van AGNES *van Wisch*, Weduwe van JOHAN *de Cock van Opynen*. 1404. Huwelijks vriend van

(*b*) *Bedb. Arch.*
(*c*) *Arnh. Brandt.*
(*d*) *Bedb. Arch.*

van dezelve, met PETER *van Cuylenburg*, 1405. (*e*).

d. HENDRICA, getrouwd met DIEDERICK *van Limburch*, Heer van *Broeck*.

e. ELISABETH, in 1413. getrouwd met JOHAN, Heer van *Volmerſtein*.

6. DIRCK, Heer van *Wisch*. Hij en zijn Broeder HENDRICK hebben te zamen de Heerlijkheid *Wisch* gedeeld, en zig beide Heeren van *Wisch* geſchreeven, welke ſcheuring tot den huidigen dag toe voortduurt, en in de zestiende Eeuw veele onlusten veroorzaakte, tusſchen de huizen van *den Berg*, en *Wisch* — deze DIRCK was Vijand der Stad *Deventer* 1395. (*f*) Hij wordt begrepen in den zoen met Bisſchop FREDERICK van *Utrecht*, 1397. (*g*) Knaap, Raad van Hertog REYNALD *van Gelre*, 1402. (*h*) Bezweert met den Graaf van *Cleef* de Privilegien van *Emmerick*, 1403. (*i*) Met zijn broeder HENDRICK be-

(*e*) *Schlem. Arch.*
(*f*) MONEN Deventer.
(*g*) DUMBAR *Devent.*
(*h*) *Hof Arch.*
(*i*) *Chart. Book.*

bezegelt mede de opdragt van *Coeverden* aan den Bisſchop van *Utrecht*, 1402. (*k*) Mageſcheidsvriend van AGNES *van Wisch*, Weduwe van JOHAN *de Cock van Opynen*, 1404. Haar Huwelijksvriend met PETER *van Cuylenburg*, 1405. (*l*) Raad van Hertog REYNALD, 1406. 1408. 1409. (*m*) Landdrost der Graafſchap, 1410. (*n*) Ruilt Land met *Bethlehem*, 1415. 1422. Bezegelt mede het verbond der Graafſchap *Zutphen* van 1418. Hij ruilt met PETER *van Cuylenburg* en AGNES *van Wisch*, Egtelieden, zijn goed in de Heerſchap van *Akoyen* en Kerſpel van *Leerdam*, dat Hij behuwlijkt had met Juffrouw JUTTE *van Akoyen*, zijne zalige Vrouw, tegen goederen in *Dotichem*, heen komende van Heer ROBERT *van Wisch*, uitgenomen *Hogewart*, die Juffrouw ALEYD *van Wisch* nog in tocht heeft, 1419. (*o*). Getuige van den brief van Hertog ARNOLD aan *Nymegen*, 1423. Mede Raad des Hertogdoms *Gelre* aangeſteld, bij de minderjaarigheid van

(*k*) DUMBAR. l. c.
(*l*) *Seblem. Arch.*
(*m*) PONTAN. l. c.
(*n*) PARINGET. p. 497.
(*o*) *Seblem Arch.*

van Hertog ARNOLD, 1425. (*p*). Hij is in dat zelfde jaar geſtorven. Tweemaal was hij getrouwd; eerst met JUTTA *van Akoyen*, die 1419. zonder kinderen na te laten overleed, en naderhand met AGNES *van Dorenweerd*, die na den dood van haare zuster, Vrouw van WOLTER *van Doornick*, *Dorenweerd* erfde en daar mede in 1419. beleend wierd. Uit dat Huwelijk is maar ééne dochter geſproten.

7. STEPHAREA, Vrouw van *Wisch* en *Dorenweerd*, getrouwd met Heer HENDRICK, Heer van *Homoet*, Ridder. Zij worden in 1426. met *Dorenweerd* beleend. Deeze HENDRICK was Raad van Hertog REYNALD in 1406. Huwelijksvriend van PETER *van Cuylenburg*, trouwende met AGNES *van Wisch* 1405. (*q*) Hij Ridder, wordt door Vrouw JACOBA van *Holland* te *Gorinchem* gevangen 1417. Insgelijks te Wageningen door de *Utrechtſchen* overvallen en gevangen genomen 1422. (*r*). In de Jaaren 1427. en 1433. nog gemeld. Zijne Weduwe leefde in 1452. en wordt de oude Vrouw van *Homoet* genoemd. Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. Jo-

(*p*) PONTAN. l. c.
(*q*) *Cleefs Arch.*
(*r*) PONTAN. l. c.

a. JOHAN, die volgt.

b. REYNALD *van Homoet*, Heer van *Dorenweerd*, dat hij bij deeling bekwam, getrouwd met SOPHIA *van den Byland*, Heer JOHANS dochter. Uit dat Huwelijk zijn kinderen geſproten. Zij is daarna hertrouwd met JOHAN, Heer van *Hemert*.

8. JOHAN, Heer van *Homoet* en *Wiſch*, bij de vernieuwing van 't Verbond tuſſchen *Gelre* en *Cleef*, 1433. (*s*) Huwelijks vriend van GOOSSEN *van Lynden*, en DERRICA *van Randwyck* 1436. (*t*) Sluit mede het Verbond der Landſchap, 1436. 1442. Met hulp van zijne Amptluiden, had hij een Manſlag begaan aan JORDAN *van der Lauwerick*, en zig aan meer daaden ſchuldig gemaakt, waarover hij zal vervolgd worden 1445. (*u*). Hij is in 't Jaar 1452. reeds overleden. Zijne Vrouw was AGNES, dochter van JOHAN, Heer van *Cuylenburg*. Uit dat Huwelijk zijn geſproten:

a. HENDRICK, die volgt.

b. ELISABETH, in 1452. getrouwd met SWEDER, Heer van *Voorſt* en *Keppel*.

c. BER-

(*s*) PONTAN l. c.
(*t*) *M. S. Arch.*
(*u*) PONTAN. l. c.

c. BERTA, in 1452. getrouwd met GOOSSEN *van Raesfeldt*.

9. Heer HENDRICK, Heer van *Homoet* en *Wisch*, Ridder. Bezegelt mede de Verpanding der Graafſchap aan Biſchop HENDRICK van *Munſter*. 1478. (*v*) Hij verkoopt *Homoet* en de halve Hoogheid *Wisch*, aan OSWALD, Graaf van *den Berg*, om dat hij zeer geplaagd en aangevogten wierd van zijnen zwager GOOSSEN *van Raesfeldt*. 1488. Zedert dien tijd is die halve Heerlijkheid, door het huis van *den Berg* bezeten, en men kan de opvolging daarvan, in de Geſlacht-tafel van dat huis, hier voren zien. Hij wordt door Hertog KAREL, Neef genoemd, en op zijn bevel wegens krankzinnigheid op 't huis. *Keppel* geſteld, onder bewaaring van JOHAN, Heer van *Voorst* en *Keppel*, en van FREDERICK zijn broeder. 1496. (*w*). Hij is tweemaal getrouwd geweest, eerst met CUNEGONDE *van Bronckhorst*, die in 1468. reeds dood was, en daar na met JOHANNA *van Roderlo*. Hij heeft geen kinderen nagelaten.

Thans moet men keeren tot de Bezitters van de andere helft der Heerlijkheid *Wisch*, en wel tot

6. HEN-

(*v*) PONTAN. l. c.
(*w*) *Rekenk. Arch.*

6. HENDRIK, Heer van *Wisch*, tweede zoon van HENDRIK en van ELISABETH *van Bronckhorst*. *No.* 5. *b*. Met zijn Broeder DIRCK bezegelt hij de opdragt van *Coeverden* aan den Bisſchop van *Utrecht*, 1402. (*x*) door GYSBERT *van Bronckhorst*, Heer van *Anholt*, genoemd *Dilectus Cognatus*. 1408. (*y*) met zijnen Broeder DIRCK gemeld, 1416. 1418. 1425. (*z*) bezegelt het Verbond der Graafſchap, 1418. Raad van Hertog REYNALD, 1420. (*a*). Item van Hertog ARNOLD, 1423. 1424. (*b*). Mede gebruikt om het Verbond met den Hertog van *Cleef* te vernieuwen, 1424. (*c*). Hij maakt zwaarigheid wegens zekerheid van zijn perſoon op de Claring te *Nymegen* te komen 1435. (*d*) Is Landdrost der Graafſchap 1432. (*e*). Huwelijksvriend van GYSBERTA *van Bronckhorst*, trouwende met EVERWYN Graaf van *Benthem* 1435.

(*x*) DUMBAR l. c.
(*y*) PONTAN. l. c.
(*z*) *Betl. Arch.*
(*a*) *Zutph. Arch.*
(*b*) *Elb. Arch.*
(*c*) PONTAN. l. c.
(*d*) *Elb. Arch.*
(*e*) PONTAN l. c.

1435. (*f*). Gedeputeerde der Landſchap 1441. 1444. (*g*). Hij is in 't Jaar 1450. dood. Zijne Vrouw was IRMGARD, dochter van JOHAN, Graaf van *Witgenſtein*. 1439. (*h*). Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. HENDRIK, die volgt.

b. DERCK, die na zijn broeder volgt.

c. JOHAN, die na zijne beide broeders volgt.

d. GYSBERT, broeder te *Wisch*, Heer van *Overhagen*. Bezegelt mede het Verbond namens de Ridderſchap van *Veluwe*, 1458. Is op een Quartierdag te *Arnhem*, 1471. (*i*). Wegens het Quartier van *Arnhem* neemt mede aan Graaf *Vincent* van *Meurs* tot Stadhouder, 1470. Tekent het Verbond van Jonckvrouwe CATHARINA, en de Landſchap, met den Biſchop van *Luyk* 1477. (*k*) Raad van Jonckvrouw CATHARYNE, door haar op een Quartiersdag te *Arnhem* gezonden, 1478. (*l*). Eerſte Gedeputeerde van *Veluwen*, om den Aartshertog MAXIMI-

(*f*) *Bronckh. Arch.*
(*g*) PONTAN. l. c.
(*h*) *Cleef Arch.*
(*i*) *Elb. Arch.*
(*k*) PONTAN. l. c.
(*l*) *Rekenk. Arch.*

MILIAAN te huldigen, 1484. Ondertekent de gifte van de Voogdije *Gelre* aan Jonckvrouw CATHARYNE, 1492. Is bij het accoord tusſchen CAREL en Graaf FREDERICK *van Buuren*, 1494. (*m*). Hij en zijn broeder JOHAN, zijn geld ſchuldig aan den Heer van *Cuylenburg*, 1496. (*n*). Volmagtiger van Hertog CAREL tot den Vrede met de Hertogen van *Gulich* en *Cleve*, 1499. (*o*). Bezegelt als Bannerheer uit het Quartier van *Veluwen* de Biercijs aan Hertog van *Lotharingen*, 1500; het Verdrag tusſchen *Gelderland* en *Cleef*, 1501. (*p*). Hij ondertekent de Commisſie, die Hertog CAREL aan de Stad *Groningen* geeft, en ſtaat voor de Cantzeler en Ridderſchap, 1518. (*q*) door Hertog CAREL verſchreven om de Hertogin te ontvangen, en met 20 guldens bekostigd, 1519. (*r*). Het was aanmerkelijk, dat, wanneer hij op een Quartierdag van *Veluwe* tegenwoordig was, het Reces tot titel voerde: Reces van

(*m*) PONTAN. l. c.
(*n*) VOET. p. 146.
(*o*) PONTAN. l. c.
(*p*) *Arnhem Arch.*
(*q*) PONTAN. l. c.
(*r*) *Rekenk. Arch.*

van Bannerheeren, Ridders en Knechten, Hooft en kleine Steden; hoewel in *Veluwe* geene Bannerijen bekend waren, dus was het hier eene perſoneele hoedanigheid.

e. WILLEM, met zijne Broeders in 1462. gemeld.

f. AGNES, getrouwd met GYSBERT *van Bronckhorst*, Heer van *Batenburg*, hij ſtierf 1472.

Behalven deze kinderen heeft hij een Bastaard zoon nagelaten, genoemd BERNT *van Wisch*, aan wien zijne Broeders DERCK, Heer van *Wisch*, JOHAN en WILLEM van *Wisch*, in 't Jaar 1462. verkogt hebben de Heerlijkheid van *Lichtenberg* (*s*). Hij is getuige van HENDRICK Heer van *Wisch* 1450. (*t*) en toen even als in 1498. voerde hij het Wapen van *Wisch* met de Vogeltjes. Hij is Borgzaat van *Roſendaal*, en geeft dat huis over ten behoeve van Hertog CAREL voor een jaarlijkſche Rente, 1479. Hij is een der ballingen uit *Arnhem*, en wordt begreepen in het Verdrag met den Aartshertog MAXIMILIAAN 1481. (*u*). Hij is getrouwd

(*s*) *Hof.* No 913.
(*t*) *Hönnepel Arch.*
(*u*) *Elb. Arch.*

trouwd geweest, eerst met ODILIA *van Diepenbroeck*, en naderhand met CLEOPATRA *van Braeckel* tot *Weſenhorst*, en van hem ſtamt af het Geſlacht van *Wisch* tot *Lichtenberg*, in de Ridderſchappen der Graafſchap, en van *Veluwe*, bekend.

7. Heer HENDRIK, Heer van *Wisch*, Ridder. — Hij wordt uit de Graafſchap mede aangeſteld, om het Land te regeeren, geduurende de Reis van ARNOLD naar *Romen* 1450. (*v*). Drost van het Land van *Zutphen*, zoo als zijn lieve Jonckheer en Vader HENDRICK, Heer van *Wisch* zaliger, ſticht een eeuwig gedagtenis te *Bethlehem* 1452. (*w*). Hij is op de Claring van *Veluwen*, 1452. (*x*). Ridder, Raad, Drost, en Rentmeester 's Lands van *Zutphen:* wordt van Hertog ARNOLD lieve Neef genoemd 1452. met OTTO Heer van *Bronckhorst*, en anderen, is hij een vijand van *Vreden* 1453. ondertekent mede het beſtand tuſſchen Hertog ARNOLD en Graaf VINCENT *van Meurs*, 1458. (*y*) door Hertog ARNOLD aan-

(*v*) PONTAN. l. c.
(*w*) *Beth. Arch.*
(*x*) *Arnhem. Arch.*
(*y*) PONTAN. l. c.

aangemaand, op zijne hoede tegen den vijand te zijn 1459. (*z*). Hij is wegens de Graafſchap bij het verdrag tuſſchen Hertog CAREL en zijn zoon ADOLF, 1459. (*a*). Hij ſtierf ongetrouwd, 1459.

8. DIRCK Heer van *Wisch* na den dood van zijnen broeder; hij wordt met zijne broeders, GYSBERT en WILLEM, in 1462. genoemd. Men weet niet, hoe lang hij leefde, maar zeker was hij 1478. zonder kinderen overleden:

9. JOHAN, Heer van *Wisch*, na zijne *beide* broeders. Hij ondertekent mede de verpanding der Graafſchap aan HENDRIK Biſſchop van *Munſter*, 1478. (*b*). Nevens andere Edelen verbindt hij zig met *Arnhem*, 1480. (*c*). Gedeputeerde uit de Graafſchap bij de Hulding van den Aarts-Hertog MAXIMILIAAN, 1484. (*d*). Wordt door den Hertog van *Cleef*, aangeſteld tot Amptman van *Soest*, wegens geld, dat de Familie van *Ketteler*, daarop ſtaan had, 1490. (*e*) dewijl zijn

(*z*) *Elburg Arch.*
(*a*) PONTAN. l. c.
(*b*) PONTAN. l. c
(*c*) HASSELT, *Arnh.*
(*d*) PONTAN. l. c.
(*e*) *Hoffſtadt Arch.*

zijn Vader veel Geld geleend had aan den Bisschop van *Utrecht*, dat hij niet weder bekomen kon, ontzegt hij en zijn zoon denzelven, en valt in *Overysſel*, maar die van *Deventer* verjaagen hem, en vernielen zijn Slot *Wildenburg* (*f*). Hij ſchrijft daarover aan de Landſchap, 1493. (*g*). Hij, en zijn broeder GYSBERT, zijn geld ſchuldig aan den Heer van *Cuylenburg*, maar dewijl zij hunne belofte van Leijsting niet houden, worden zij openbaar aangeklaagd, 1496. (*h*). Hij en zijn zoon vangen wederom krijg aan, tegen het Sticht, en vallen met 4000 Man, die de groote Garde genoemd wordt, in *Overysſel*, doch worden met hulp van den Graaf van *Cleef*, dusdanig verſlagen, dat zij tot in het Land van *Cleef* vlugten moeten, 1498. (*i*). Hij wordt mede begrepen in den Vrede, dien Hertog CAREL met de Hertogen van *Gulich* en *Cleef* ſluit, 1499. (*k*). Hij raakt in onmin met Hertog CA-

(*f*) BEKA l. c.
(*g*) *Arbem Arch.*
(*h*) VOET p. 146.
(*i*) BEKA. l. c.
(*k*) PONTAN. l. c.

CAREL, 1502. (*l*) en houdt zedert altijd de *Bourgondiſche* zijde; eindelijk verzoent hij zig met Hertog CAREL. (*m*) De tijd van zijn dood is ons onbekend. Hij was getrouwd met MARGARETHA, dochter van Heer GOOSWYN *van Ketteler Ter Aſſen*, Ridder 1488. 1490. (*n*). Uit dit Huwelijk is een zoon geſproten, zonder dat men heeft kunnen ontdekken, of 'er meer kinderen geweest zijn.

10. HENDRICK, Heer van *Wisch*. — Hij ontzegt, zijnde zoon te *Wisch*, den *Bis*ſchop van *Utrecht*, en de *Overyſſelſche* Steden, 1490. (*o*) en voert oorlog 1498. gelijk men bij zijnen Vader gezien heeft: verders wordt nergens meer van hem gewaagd, dus te denken is, dat hij voor den Vader overleden was. Hij was in 't Jaar 1495. getrouwd met WALBURG, dochter van OSWALD, Graaf van *den Berg*. Uit dit Huwelijk zijn geſproten:

a. JOACHIM, die volgt.

b. ERMGARD, die na haar Broeder volgt.

11. JOA-

(*l*) *Arnhem Arch.*

(*m*) PONTAN. l. c.

(*n*) *Hefſtadt Arch.*

(*o*) MONEN l. c.

II. JOACHIM, Heer van *Wisch*, hij wordt door Hertog CAREL Neef genoemd, en aangeſteld tot Overſten in het Overquartier 1528. Hij heeft verſchil met Graaf OSWALD *van den Berg*, en maakte zig met geweld Meester van *ter Borg*; Hertog CAREL legt dit bij, en wordt aan ieder de helfte van de Heerlijkheid *ter Borg* toegeſtaan, 1529. (*p*). Hij is ongehoorzaam tegen den Hertog, en de Landſchap neemt maatregels, hem te ſtraffen 1530. (*q*). Zijne verſchillen met het huis van *den Berg*, hebben de Graafſchap en het geheele Land met onlusten vervuld, waarvan de Geſchiedenisſen en de Staatspapieren vol zijn; de Landſchap verzoekt Hertog KAREL, hem te begenadigen, en zijn vrede met den Graaf van *den Berg* te maaken, 1537. Hertog CAREL weigert zulks, „ dewijl hij, zijn Vader, en zijn alde Vaders, „ alle verraders geweest zijn, en hij vrezen „ moest, dat zij hem van agteren, als verraders „ zoude doodſchieten laten." 1538. (*r*). Hij compareert als Bannerheer op den Landdag na Hertog CARELS dood, 1539. ſtaat als dood op de

(*p*) PONTAN. l. c.
(*q*) *Elburg Arch.*
(*r*) HASSELT, *Hof.*

de Ridderceduł van 1547. zijne Vrouw was MAGDALENA, dochter van JOHAN, Graaf van *Salm*, Weduwe van den Graaf van *Reyneck*, bij dewelke hij geene kinders verwekt heeft.

12. IRMGARD, Vrouw van *Wisch*, na haar broeders dood, eerst getrouwd met JOHAN *Scheiffart van Merode*, Heer van *Clermont*, en naderhand met GEORGE, Graaf van *Limburg*, Heer van *Styrum*. Daar zij ook het Graafſchap *Bronckhorst* en andere Goederen van *dat huis* erfde, hebben wij reeds in het breede van haar en haare nakomelingen geſproken; en kan men de lotgevallen en de bezitters van de halve Heerlijkheid *Wisch* vinden, in het hier voorſtaande bericht van de Bannerije *Bronckhorst*.

BE-

BERICHTEN

AANGAANDE DE

BANNERYE EN DE HEEREN

VAN

BAER en LATHEM.

Zeer weinig berichten zijn voorhanden, aangaande de oude Heeren van *Baer*. Men vindt BARTOLOMEUS *van Baer*, getuige van Graaf OTTO *van Gelre*, bij de Privilegien aan *Zutphen*, 1190. (*a*).

JOHAN, Heer van *Baer*, getuige van Graaf RENALD, bij de Privilegien aan *Zutphen*, 1324. 1330. (*b*). Mageſcheids Vriend van die van *Bronckhorst* en *Batenburg*, 1328. (*c*).

FREDERICK, Heer van *Baer*, verbindt zig met Jonckheer EDUARD *van Gelre*, tegen den Her-

(*a*) *Chart. Boek.*
(*b*) PONTAN. l. c.
(*d*) *Bronckh. Arch.*

Hertog, 1351. en voert *une bande* (*d*) Hij ſneuvelt in een gevegt, bij den *Vrijenberg* omtrent *Loenen*, 1356. Men treft veelen die den naam van *Baer* voeren, maar geen als Heer van de Heerlijkheid aan; alleen weet men, dat de Erfdochter van *Baer*, wier moeder in de Quartieren van FREDERICK, Graaf van *Meurs*, *Limburg*, wordt geſteld; getrouwd was met Heer DIRCK *van Zuylen*, Ridder, Heer van *Anholt*; dat uit dat Huwelijk geſproten zijn drie dochters: 1. ELISABETH, Vrouw van *Baer*, die deeze Heerlijkheid overbragt aan haaren Man DIEDERICK, Graaf van *Meurs*, met welke zij reeds in 1359. getrouwd was. 2. ELEONORA Vrouw van *Zuylen*, getrouwd met Heer FRANCK *van Borſelen*, Heer van St. *Martensdijck*. 3. HERBERICH, Vrouw van *Anholt*, getrouwd met Heer HERMAN *van Gemen*.

1. DIEDERICK, Graaf van *Meurs*, wierd door den Graaf van *Cleef* met *Meurs* beleend, 1356. (*e*) ſcheidsman van den kant van EDOUART in den zoen met zijn Broeder Hertog REYNALD 1355. (*f*). Raad van Jonckheer

(*d*) *Origineel Mihi.*
(*e*) *Cleef. Arch.*
(*f*) *Elb. Arch.*

heer EDUARD, 1356. (*g*) door Hoofdſteden verkoren tot Raad der beide Broeders REYNALD en EDUARD *van Gelre*, 1358. (*h*). Hij is getuige van Hertog REYNALD *van Gelre*, bij den vrede met *Cleef*, 1359. (*i*) Hij bezegelt een brief van Hertog EDUARD, 1364. (*k*). Uit zijn boven gemeld Huwelijk met ELISABETH, Vrouw van *Baer*, zijn geſproten:

a. FREDERICK, die volgt.

b. ELISABETH, getrouwd met BERNHARD, Edele Heer en Graaf van der *Lippe*.

c. ANNA, getrouwd met NICOLAS, Graaf van *Teckelenburg*.

2. FREDERICK, Graaf van *Meurs*, Heer van *Baer*, door *Cleef* met *Meurs* beleend; 1375. Aan het hoofd der *Gelderſche* Ridderſchap, maakt den Vrede met JAN *van Chastillon*, en Hertogin MECHTILD, 1378. Hij wordt met *Baer* beleend, 1380. (*l*). Mageſcheids vriend van SWEDER, Heer van *Voorst* en *Keppel* 1393. Getuige van den Graaf *van der Mark*, 1394.

(*g*) *Hof Arch.*
(*h*) *Arnh. Brk.* I.
(*i*) PONTAN. l. c.
(*k*) *Elb Arch.*
(*l*) SLIGTENHORST. l. c.

1394. (*m*). Raad van Hertog REYNALD *van Gelre*, die hem hiet, lieve Neef, 1394. (*n*). Leengetuige van Hertog REYNALD, 1402. (*o*). leeft nog 1415. zijne Vrouw was WALBURG, Erfdochter van HENDRIK, Graaf van *Sarwerden*, met welke hij reeds in 1375. getrouwd was. Uit dat Huwelijk zijn geſproten:

a. FREDERICK, Graaf van *Meurs*, en *Sarwerden*, getrouwd met BEATRIX, dochter van Graaf ADOLPH van *Cleef*, van wien de verdere Graven van *Meurs* afſtammen.

b. DIRCK, Aartsbisſchop van *Keulen*, 1414. ſtierf 1463.

c. HENDRICK, Bisſchop van *Munſter*, 1415. ſtierf 1450.

d. WALRAVEN, die volgt.

e. JOHAN, getrouwd met ALIX, dochter van HENDRICK, Heer van *Hohengeroltreck*, waar uit kinderen, die *Sarwerden* bezeten hebben.

f. MARGRIET, getrouwd met GERHARD, Heer van *Blanckenheym*.

3. WALRAVEN *van Meurs*, Heer van *Baer*, Dom

(*m*) *Cleef. Arch.*
(*n*) MATH. *de J. Gl. p.* 474.
(*o*) *Nerynen Arch.*

Dom Custos te *Keulen*, 1415. Bezegelt het verbond der Graafſchap, 1418. gezonden om met *Utrecht* een Verdrag te ſluiten 1421. (*p*). Mede tot Raad aangeſteld, geduurende de Minderjarigheid van Hertog ARNOLD, 1423. (*q*). Bezegelt den brief aan *Nymegen*, en ſtaat na des Hertogs Vader Heer JOHAN *van Egmond*, maar anders boven alle anderen 1423. Is geld ſchuldig met JOHAN *van Arckel*, en JOHAN *van Asperen* en *Keppel*, aan Heer WILLEM *van Gent*, Heer van *Merwick*, Ridder. 1426. (*r*) Hij voerde aldaar *equartelé de Meurs & Baer*. Hij doet een uitſpraak tuſſchen den Hertog en Heer WILLEM *van Buuren* 1430. (*s*). Tot Biſſchop van *Utrecht* verkoren, maar kon niet tot het bezit geraaken 1432. Hij maakt een Verbond met eenige Edelen, en de vier kleine Steden van *Veluwen*, 1448. (*t*). Mageſcheids-vriend van FREDERICK *van Rechteren* genoemd *Hekeren*, en zijne kinderen, 1450. Hij wierd tot Biſſchop van *Munſter* verkoren 1451. en den 3 *October*

(*p*) *Arnh.* T. 1
(*q*) SLIGTENH. T. 1.
(*r*) *Arch. Mibi* No. 214.
(*s*) *Arnh. T. 1.*
(*t*) SCHRASSERT, *Hardenw.*

taber 1456. is hij overleden, en te *Arnhem* met vier Quartieren begraven.

Hij heeft vermoedelijk, bij Testament of Gifte, de Heerlijkheid *Baer* gegeven aan de dochter van zijnen broeder FREDERICK, Graaf van *Meurs*, getrouwd met WILLEM *van Egmond*, Broeder van Hertog ARNOLD, daar het Geslacht van *Egmond* overbekend is, zullen wij ons hier mede niet ophouden, en alleen melden, welke personen van dit Geslacht in de bezitting van *Baer* geweest zijn.

WILLEM *van Egmond*, die deze Heerlijkheid voor het eerst aan zig verworven heeft, en daar mede door Hertog ARNOLD, zijnen broeder, beleend is op *St. Marcusdag* 1471. (*u*) Hij is in 't Jaar 1483. gestorven, en is opgevolgd door zijnen zoon JOHAN, Graaf van *Egmond*, daar deeze 't eenemaal in de belangens van het huis van *Oostenryk* was, ziet men hem, even als zijne broeders, de gezwoorene Vijanden van hunnen vollen Neef, Hertog CAREL *van Gelre*, waardoor veroorzaakt is, dat het Huis van *Baer*, door dien Hertog, in 't Jaar 1495. belegerd, ingenomen, en tot den grond vernield wierd; echter schijnt de Graaf van *Egmond*, in het

(*u*) SLIGTENH. p. 266.

het bezit gebleven te zijn, want zijne Weduwe liet aldaar een Windmolen oprichten, in 't Jaar 1519. die door de *Doesburgers* op heimelijk aanzetten van Hertog CAREL afgebroken wierd (v). Graaf JOHAN was getrouwd met MARGRIET, Grávin van *Weerdenburg*, bij dewelke hij verscheiden kinders verwekte; *Baer* verviel aan zijn derden zoon, PHILIP *van Egmond*, die als Jongman in *Italien*, 1529. stierf, waarop Hertog CAREL, in dat Jaar, JURRIEN *van Egmond*, Abt van *St. Amant*, PHILIPS Broeder, met de Heerlijkheid beleende; deeze droeg dezelve op, in 't volgend Jaar 1530. aan CAREL, Graaf van *Egmond*, oudsten zoon van zijnen broeder Graaf JAN, die daar mede, hoewel minderjaarig beleend wierd, deeze CAREL, kinderloos in *Spanje*, 1540. overleeden zijnde, Erfde zijn broeder LAMORAAL, Graaf van *Egmond*, alle zijne Goederen, waaronder *Baer* begrepen was, deeze is de ongelukkige Graaf van *Egmond*, die op bevel van den Hertog van ALVA, in 1568. te *Brusfel* onthoofd wierd. Hij had te voren in 't Jaar 1562. de Bannerije, 't Slot en de Heerlijkheid van *Baer*, en *Lathem*, de Tollen op den *Rhyn* en *Yssel*, de Landtol bui-

(v) SLICTENH. l. c.

buiten *Arnhem* en het Huis van *Baer* binnen *Arnhem* voor *f* 74000 Gls. verkogt aan DIEDERICK *van Bronckhorst*, Heer van *Batenburg*.

1. Deeze DIEDERICK is een kleinzoon van DIRCK van *Bronckhorst* en *Batenburg*, Heer van *Fronenbroek*, die men hier voren vinden kan onder *Bronckhorst Batenburg* No. 4. en ELISABETH *van Goor*. — Zijn Vader DIEDERICK *van Bronckhorst* verkreeg *Anholt*, ten deele bij koop van zijnen Neef HERMAN *van Bronckhorst*, en ten deele bij opdragt van Hertog CAREL, 1537. en zijne Moeder was ANNA *van Wiekede*, Vrouw van *Moyland*. Na den koop van *Baer*, vermeende DIEDERICK hem den voorrang boven alle andere Bannerheeren toe te behooren, volgens eene deductie die hij in 1570. aan 't Hof overgaf, maar waar op geen antwoord gekomen is; echter ſtaat hij als Bannerheer op de Riddercedullen van 1565. tot 1579. Bij zijne Vrouw, ELISABETH *van Royelles*, verwekte hij de volgende kinders:

a. JACOB, die volgt.

b. ELISABETH, getrouwd met JOHAN *van Raesfeldt*, Heer tot *Ostendorp*.

2. JACOB *van Bronckhorst* en *Batenburg*, Heer van *Anholt*, *Baer* en *Lathem*, en *Moyland*, die voor *Lochem* in 't Jaar 1581. wierd doodgeſcho-

ſchoten. Hij was getrouwd met GEERTRUID *van Mylendonck*, die aan de Landſchap een Request aanbood, onder den Titel van Banner en Vrijvrouw van *Anholt*, waarop de Staten beſloten dat zulks veranderd moest worden, dewijl zij geen Bannervrouw van *Anholt*, maar van *Baer* en *Lathem* was. 1593. Haare goederen zijn lang in beſlag geweest, dewijl zij aan de *Spaanſche* zijde helde, echter is haar in 1600. handligting toegeſtaan. Hunne kinders waren:

a. DIEDERICK, die volgt.

b. JOHAN JACOB, Graaf van *Bronckhorst*, *Batenburg*, Heer van *Mylendonck* en *Moyland*, *Ridder van 't Gulden Vlies*, *Keizerlijke Veldmaarſchalk*, die 1630. ſtierf, en bij zijne Vrouw MARIA CLEOPHE, Gravin van *Hohenzollern Sigmaringen*, een dochter naliet, getrouwd met PHILIP, Prins van *Croy*.

c. ELISABETH, getrouwd met WILLEM *van Ketteler tot Lagen*.

3. DIEDERICK, Graaf van *Bronckhorst*, Heer van *Anholt*, en *Baer* en *Lathem*; hij had aanhoudende verſchillen met *Gelderland* over de onmiddelbaarheid van *Anholt*, welke Heerlijkheid onder 't Rijk gebleven is. Hij ſtierf 1637. en was getrouwd met PHILIBERTA

van Immerſeele. De eenige dochter uit dit Huwelijk geſproten, bragt *Anholt*, *Baer* en *Lathem*, aan haren Man LEOPOLD PHILIP CAREL, Rhijngraaf en Prins van *Salm Salm*, wiens nakomelingen de Bannerije van *Baer* en *Lathem* verkogt hebben aan de Staten van *Gelderland*, maar nog in 't bezit van *Anholt* zijn. Zedert dien koop ſtaat de beheering van die Bannerije aan de Rekenkamer van *Gelderland*.

BE-

BERICHTEN

AANGAANDE DE

HEEREN EN GRAVEN

VAN

LOEN.

Het Geſlacht der Heeren en Graven van *Loen* in *Westphalen*, is zeer verſchillende met dat van de Graven van *Loon* of *Loſs* in het land van *Luyk*. Van deeze laatſten heeft MANTELIUS in 't Jaar 1663. de geſchiedenisſen uitgegeven (*a*), en men zal vinden, dat geen de minſte betrekking tusſchen beide huizen plaats had; hoewel zij in naam overeenkwamen. Tot nu toe, behalven eenige weinige woorden, die de Heer BONDAM (*b*) daar van zegt, is het Huis van *Loen* in *Westphalen* ſchier onbekend. Men

(*a*) J. MANTELIUS, *Haſſelétum. Lovanii* 1663.
(*b*) *Chart. Boek P.* 2. *No.* 46. *not a.*

Men zal hier opgeven, wat men daarvan heeft kunnen opſpooren. Dit Graafſchap heeft in zig bevat, *Bredevoord*, *Zuid-* en *Stadloon*, en een aanzienlijke ſtreek van het Sticht *Munſter* en van het tegenwoordig Graafſchap *Zutphen*: Volgens de opgave van den Heer KINDLINGER, zou de Heerſchap *Lon*, een oud Kerkgoed van den Biſchop en van de Kerk van *Munſter* zijn, aan wien het *Dominium* daarvan, zoo wel als de *Curtes*, Hoven, *Lon*, *Wenterswick*, *Alathen* toekwam. De oudſte brieven hier van zijn niet meer, maar zoo wel het *Munſtersch* Leenboek, als het Kamer-Register gedenken zulks; het hooge Rechtsgebied, de Graafſchap, over het *Dominium Lon*, bezaten de Biſchoppen al zeer vroeg; zij lieten de Hoven, door Amptmannen, het Rechtsgebied, door *Comites Vulgares*, Vrijgraven, bedienen. Biſchop *Werner* liet tuſſchen de Jaaren 1131. en 1151. een Slot te *Loen* bouwen, waar van de bewaaring aan eenen Edelen Heer, *Homo Nobilis*, GODESCHALCUS *de Lon*, toevertrouwd wierd; na zijnen dood viel daarover groot verſchil tuſſchen zijnen opvolger, Biſchop FREDERICK, en deezen GODESCHALK, en het Verdrag daarover gemaakt, draagt alle de kenmerken van

over-

overheerſching; het zelve is van 't Jaar 1152. (*c*); daarin zegt de Biſchop, dat een Slot gebouwd was in 't Dorp *Lon*, tot verdediging van 't Sticht *Munſter*, dat na den dood van Biſchop WERNERUS, GODESCHALK had beweerd daar mede beleend te zijn, maar dat hij hem gedwongen had te bekennen, dit Slot onrechtvaardig aan zig gebragt te hebben; onder voorwaarde, dat GODESCHALK Burgvoogd, *Caſtellanus*; zou blijven; en het Rechtsgebied; *Regimen populare*, over de zes Kerſpels *Lon*, *Winethereswic*, *Aladnon*, *Vernsnevelde*, *Selehem*, *Hengelo*, dat GODESCHALK zig beroemde, tot zijn Graafſchap te behooren, zou hij als andere Vrijgraven, *Comites Vulgares*, namens den Biſchop bedienen. De Heeren van *Loen* behielden dat Slot, en bouwden ook *Bredevoort*. De tak, welke *Bredevoort* bezat, ſtierf omtrent 1238. uit, en hier van waren HERMAN, Edele Heer van *Lon*, en LUDOLF, Edele Heer van *Steinfort*, Erfgenamen; deeze deelden *Bredevoort*, lieten het vestigen, en gebruikten daartoe de ſteenen van het oude Slot *Loen*; zij ſloten een nog nader verdrag in 1248.

Het

(*c*) KINDLINGER *Munst. Beyt. T.* 2. *Dipl. No.* 29.

Het ſchijnt, dat de Heer KINDLINGER, het aanzien van de Heeren van *Loen* te kort doet, door te vermeenen, dat zij nooit den Graaflijken titel gevoerd hebben, en alleen, een ondergeordend Rechtsgebied oefenden; het tegendeel zal hier onder blijken. Echter van onzen kant, moeten wij ook een misſlag, door ons begaan, herroepen, en bekennen misleid te zijn geweest, daar nooit *Boekholt*, noch *Vreden*, door die Heeren zijn bezeten; het welk ook doet verdwijnen, de gisſing van de mogelijke afſtamming, uit WICHMAN, die 1015. te *Vreden* begraven is (*c*).

De eerſte van dat huis, die men gemeld vindt, zijn GERHARDUS *de Laon* en zijn zoon GODESCALCUS, die als getuigen voorkomen van Biſſchop ERPO van *Munſter* in een Brief aan 't Klooster *Frenkenhorst* in 't Jaar 1086. (*d*) en dan GODESCHALCUS, hier boven, 1152. GODESCHALCUS, EZO, en BERNHARDUS *de Lon*, *Nobiles*, zijn nevens andere Edelen, getuigen van den Biſſchop van *Munſter*, bij de beleening van den Burg *Stromberg*, in 't Jaar 1176.

(*c*) Hier voren p. 112.
(*d*) KINDL. *l. c. No.* 9.

1176. (*e*) GODESCALCUS *de Lon* komt als getuige voor in een brief van 1185. (*f*) en misschien is hij dezelfde die in 1214. getuige is, van de opdragt der Advocatie van *Herdicke* (*g*).

GERHARDUS *de Lon*, is borge van Graaf OTTO *van Gelre* aan *Braband* 1196. (*h*) en hij genoemd *Heer* GERHARD *van Loen*, Ridder; is getuige van den Graaf van *Virneburg*, als die *Thore*, aan Graaf OTTO *van Gelre* opdraagt 1231. en 1239. (*i*). Ook van de Privilegien die Graaf OTTO in 1233. aan *Arnhem* geeft (*k*). Men ſtelt, dat zijne dochter getrouwd is, aan ADOLF Graaf *van der Marck* die 1248. ſtierf.

HERMAN Graaf van *Loen*, die met Graaf OTTO de Privilegien van *Arnhem* bezweert, ſtaat aldaar de eerſte en wel voor de Heeren van *Cuyck* en van *den Berg* 1233. (*k**).

Hij en zijne Vrouw SOPHIA geven wat aan 't Klooster *Bethlehem* bij *Dotichem* in 't Jaar 1235.

(*e*) GEL. *Fas. T.* 3. *Fol* 249.
(*f*) FALCKE *Trad. Corb.* p. 230.
(*g*) STEINEN *T.* 4. *p* 96.
(*h*) BONDAM *Ch. Boek.* l. c.
(*i*) SANDE. *Comm. Feud.*
(*k*) BONDAM. l. c.
(*k**) *Ibid.*

1235. (1). Hij zig noemende HERMANNUS *Dei Gratia Comes de Loen*, geeft den Eigendom van zijn Huis *Bredeyoort* aan den Graaf van *Gelre*, en ontvangt het wederom van hem ter leen, behalven dat geeft hij over aan dien Graaf, de vier Kerſpelen tot zijn Graafſchap behoorende, te weten *Hegberge*, *Nydhen*, *Gronloe* en *Geyſteren* 1246. (*l*). Hij met zijn Zoon HENDRIK, zijne tweede Vrouw EUFEMIA, nevens haaren zoon HERMAN, geven *Brokeler* in de *Aaltenſche Mark* aan 't *Klooster Bethlehem* (2). Wij hebben deze geheele reeks van

(1) Ego Hermannus Comes de Lon et uxor mea Sophia etc. Preſentibus Conſtantino, Caſtellano noſtro, Rudolpho Advocato ac Alberone Fratribus de *Sinderen*, Hermanno, Weſonte et aliis? *M. S. Arch. van Bethlehem.*

(*l*) *Ibid.*

(2) Hermanus D. G. Comes de Loen, profitemur — quod filius meus Henricus et Uxor mea Eufemia cum filio ejus Hermanno, bona noſtra Brokeler et bona in marchione Aelten, præpoſito et fratribus de Betlehem contulimus etc. Preſentibus Thoderico de Borkelo, Godeſcalco fratre ſuo, Johanne Bultinck, Conrado de Triſelage Militibus, Godefrido de Triſelage Armigero. Miniſterialibus noſtris Godeſcalco de Buren, Everardo de B..leit, Everardo de Pr.., Gerhardo de Rammesberg, Ridobone Hovelgest, Ar-

van getuigen hier onder gevoegd, om het aanzien van de Graven van *Loen* te doen kennen, en welk groot aantal van dienstmannen onder hen ſtonden. Insgelijks geeft HERMAN met toeſtemming van zijne Vrouw en van zijne Erfgenamen, het goed *Hiddine* in *Varſevelt* aan het zelfde Klooster in 't Jaar 1250. (3).

Uit die brieven blijkt, dat hij twee Vrouwen heeft gehad, en wel in 1235. SOPHIA, bij welke hij verwekt heeft een zoon HENDRIK, in 1248. en 1250. gemeld. Zijne tweede Vrouw was EUPHEMIA, bij welke hij eenen zoon HERMAN had. Eene van deeze Vrouwen was Zuster van SWE-

Arnoldo de Sinderen, Theodorico de Misthæ, Johanne de Weſele, Bernardo de Gemen, Hermanno de Marhuſen, Militibus Johanne Sacerdote et Capellano noſtro, Ambroſio de Buren, Alberone de Sinderen, Wilhelmo de Gesteren, Henrico Domicello de Burclo, Bernardo Taflemoder. Acta ſunt hæc in Caſtro noſtro in Bredevoort 1248. *Arch. van Betl.*

(3) Hermannus D. G. comes de Lon de conſenſu uxoris et heredum meorum etc. Preſentibus, Ottone fratre noſtro Canonico Monaſterienſi, Johanne Capellano, Rodolpho de Sinderen, Arnoldo de Sinderen, Godeſcalco de Buren, Ludolfo de Weſeke, Johanne de Weſele, Theodorico de Miſeden, Henrico filio noſtro, Henrico de Burclo, et Aliis. Acta hæc in domo noſtra Bredevoirt 1250. *Ibid.*

SWEDER, Heer van *Ringenberg*, want HERMAN *van Loen* wordt zijn zwager genoemd, *Gener*, in 't Jaar 1244. (*m*) en *Gener* in het Latijn der Middeneeuw is meest een zusters man. HERMAN had ook eenen Broeder OTTO genoemd, die Canonik van *Munſter* was, en zijn getuige in 1250. Deeze den titel voerende van *Otto Comes de Loen* bekrachtigt alle de Giften, welke zijn broeder HERMAN aan *Bethlehem* gedaan had 1252. (*n*) en insgelijks de overdragten, door denzelven zijn broeder aan Graaf OTTO *van Gelre* gedaan 1252. (*o*) het geen doet gelooven, dat HERMAN in dat Jaar geſtorven is. OTTO wordt in den brief van 1255. door zijnen Neef HERMAN, *avunculus*, Oom, genoemd (4).

HENDRICK *van Loen*, HERMANS oudſte zoon, in de brieven van 1248. en 1250. gevonden, moet voor den Vader, of kort daarna over-

(*m*) *Cleef. Arch.*

(*n*) *Belh. Arch.*

(*o*) PONTANUS.

(4) Et partem avunculi mei domini Ottonis, quam habuit in eodem Caſtro Bredevoort, quam pater meus antedictus eodem comiti dare non potuit, ego eodem comiti contuli. *Charter B.*

overleden zijn; want reeds in 1255. vindt men HERMAN, Heer van *Loen*: Deeze moet toen jong van Jaaren geweest zijn, door dien zijn Vader in 1235. nog met SOPHIA getrouwd was, en hij uit het tweede huwelijk is geboren.

HERMAN, Heer van *Loen*, zig toen geen Graaf noemende, verkoopt aan Graaf OTTO *van Gelre*, zijn Rechtsgebied, *Jurisdictionem*, over *Sehlem* en *Hengelo* en *Vijfhuijſen*, die *Malgut* genoemd worden, waarvan eenige nog tegenwoordig bekend, niet ver van *Boekholt* liggen, beloovende van waarde te zullen houden, het geen zijn Vader aangaande *Bredevoort* beloofd had, en deswegens ledig man, *homo abſolutus*, van den Graaf van *Gelre* te zullen zijn 1255. (*p*). Volgens eenen anderen brief, denzelfden dag gegeven, belooft hij aan den Graaf van *Gelre*, geene beſchikking te zullen maaken over de Leenen, die hij van den Heer van *Heynsberg* hield, dan volgens deszelfs goedvinden.

Men weet verders van HERMAN, dat hij in 't Jaar 1278. Graaf ENGELBRECHT *van der Marck* bij *Tecklenburg* gevangen nam, en hem op het Slot *Bredevoord* bragt, alwaar hij van hartzeer ſtierf, dat hij in handen van zulk eenen Roo-

(*p*) *Chart. Boek.*

Roover, *Grasfator*, gevallen was (*q*). Bij den Zoen daarover gemaakt, moest hij zig en zijne Erfgoederen aan Graaf EVERHARD *van der Marck* onderwerpen, en leen maaken, ook alle zijne leenen, die hij van den Aartsbisschop van *Keulen* en van den Bisschop van *Munster* hield, aan dien Graaf overgeven, indien hij zulks van die Kerkvoogden verkrijgen kon. De Bisschop van *Munster* was bondgenoot van Graaf EVERHARD, en zij hadden te zamen HERMANS sloten ingenomen. HERMAN bezat ook de Heerlijkheid *Verfevelt*, en zegelt voor WINRIC Edele Heer van *Wesenhorst* 1280. (5). Insgelijks heeft hij gezegeld voor WILHELM *van Hekeren* in 't Jaar 1295. (6).

Na

(*q*) *Chron. Marck.*

(5) Ego Winricus Miles Nobilis Vir de Wesenhorst, et uxor mea Fredudis de consensu omnium puerorum meorum confero Natholdine in Verfevelt sub Iurisdictione Hermanni comitis de Loyn conventui in Bethlem etc. quod meo atque Hermanni Comitis de Loyn et Stephani sigillis corroboro. *Beth. Arch.*

(6) Nos Wilhelmus filius domini Gerardi bonæ memoriæ militis de Hekeren damus bona nostra dicta Godescalkini in parochia Silwolde, quæ a religiosis viris et conventu Bethlehem, huc usque in censum habuimus, et aream nostram ibidem sitam, per consilium et consensum Sweneldis matris nostræ, Lutæ uxoris nostræ, et Riquini fratris nostri

Na den dood van Bisschop EVERHARD *van Diest* in 1301. nam OTTO *van Ritberg*, Bisschop van *Munster*, de Sloten *Lon* en *Bredevoort* alleen voor zig, en bezette die met zijne Burgmannen, en dat volgens verdrag met WIGBOLD Aartsbisschop van *Keulen*, die zijnen bloedverwant HERMAN *van Loen*, egter gaarne in 't bezit van zijne Goederen hersteld zag.

HERMAN was getrouwd met eene dochter van het Geslacht der Edele Heeren van *Holte*, en wel met de zuster van WICHBOLD, Aartsbisschop van *Keulen*, 1303. (*r*) en het is zeker uit dien hoofde, dat hij de Burcht van *Holte* erfde, welke hij in 't Jaar 1315. aan Graaf OTTO *van Ravensberg* voor 340 Mark verkogt (*s*) Uit dit Huwelijk heeft hij een zoon gehad, WICHBOLD, die voor hem in 1312 stierf, en te *Munster* begraven is. *Anno* 1312. *XIV. Kal. Aug. obiit nobilis Wichboldus Domicellus de Loen, hic sepultus, cujus anima requiescat in pace.* Dit is

nostri, præfato conventui —— Cum proprium sigillum non habeamus, sigillis nobilis viri Domini Hermanni Militis de Lolin, Stephani et Johannis Fratrum de Wische, et Scabinorum de Dotinchem hoc corroboramus. Actum apud Silwolden 1295 *Beth. Arch.*

(*r*) NORDHOF. PONTANUS.

(*s*) SCHATTEN *T.* 2. *p.* 233.

is het Graſſchrift dat van hem te *Munſter* in *St. Stephans* Kerk op het Choor aan de Muur, gevonden wordt. — Korten tijd daarna, moet HERMAN in hoogen ouderdom overleden zijn, zonder kinderen noch ſtammagen na te laten, want zijne Goederen vervielen aan OTTO, Heer van *Ahuys*, die een zusters zoon van HERMAN was; en deeze op den 3 *Augustus* 1316. verkogt aan den Biſchop van *Munſter*, het Slot *Bredevoort*, en de Heerſchap, *Dominium*, *Leen*, gelijk die hem door den dood van zijnen *Oom*, HERMAN, Edele Heer van *Loen*, aanbeſtorven waren; met alle Rechten en toebehooren (7). Behalven hij, vermeende Jonkvrouw HEILWIG *van Voorst*, wier Moeder ook een Zuster van HERMAN was, zig tot die Erfenis berechtigd; egter haare poogingen moeten vruchteloos geweest zijn; dewijl haar bloedverwant SWEDER, Heer van *Voorst*, na haar dood als naaste en natuurlijke Erfgenaam, in 't Jaar 1353. die vordering herhaalde, tegens den Biſchop en 't ſticht *Munſter*, (*t*) eiſchende *het Weerhuis van*

(7) Sive hoc dominium in judiciis publicis vel privatis et Gograviis ſpecialiter, et ſicut in Vaſallis, miniſterialibus etc. — conſiſtit. KINDL. *Munst. Beyt. T.* 3. *p.* 311.

(*t*) KINDL. *l. c. p.* 426.

van Bredevoort, *Herlicheyt*, *Vriggraffcap*, *Eygen*, *Tinsgud*, *Pachtgud*, *Man*, *dienstman*, *horighe lude*, *und vord alle gud*, *dat der Herfcap van Loon thohorde*, maar hem wierd geantwoord, dat hij geen recht had. — Zelfs naderhand in 't Jaar 1400 moest zijn kleinzoon SWEDER, Heer van *Voorst*, *Keppel* en *Ahuis* afstand doen van alle aanspraak, die hij mogt hebben op het stichт *Munster*, wegens de Heerschap van *Loen* (*u*).

De Bisschop geraakte egter niet in het ongestoord en volkomen bezit van alle de Goederen van 't huis van *Loen*, die hem verkogt waren, want REYNALD zoon van *Gelre* handhaafde zijne rechten op *Bredevoort*, hieruit ontstond een hevige oorlog, die door het verdrag van *Coesfeld* in 't Jaar 1324. bevredigd wierd, waarbij *Bredevoord* aan *Gelderland* is gebleven (*v*). Een nader verdrag is op *St. Peter en Pauwels* avond (28 *Juny*) 1326. gesloten, en daar bij heeft REYNALD Zoon te *Gelre* aan den Bisschop van *Munster* afgestaan, de Heerschap en 't Huis van *Bermentveld*, en beloofd, de

(*u*) *Ibid. p.* 548.

(*v*) MAPPIUS, *Ann. Juliac.* WILH. MONACH. *ap.* MATH. *Anal. T.* 2. *p.* 627.

de Gerichten van *Wenterswyck*, *Aelten*, en *Dinxperen*, en de Vrijgraafſchap, alzoo verre als de gerichten gaan, altijd door den Biſſchop te zullen laten losſen voor 3500 Marck. Deze brief is behalven door de Graven van *Holland*, *Gulich*, *Cleve* en *Meurs*, ook door de Steden, *Zutphen*, *Emmerick*, *Arnhem* en *Groenlo* bezegeld, het welk zoo veel wij weten het eerſte voorbeeld in *Gelderland* is, dat de Steden met den Graaf gezegeld hebben (*w*).

Het wapen het welk die Heeren voerden, was drie balken, met drie Vogeltjes, 3 *fâces avec trois merlettes en Chef*, zonder dat de Couleuren ons bekend zijn. BONDAM zegt alleen van het zegel aan den brief van 1255, dat het in wit wasch is, en daarom *Sigillum Hermanni de Lon*, zonder verdere beſchrijving; dus het onzeker is, of die Heeren ooit te paard gezegeld hebben. Voor 1230 vindt men hun zegel niet. Hadden de Heeren van *Loen* mannelijke nakomelingen voortgebragt, zouden dezelve zeker onder het getal der *Gelderſche* Bannerheeren gekomen zijn, of zij hadden hunne onmiddelbaarheid, even als *Steinfort* en *Gemen*, tegens *Munſter* en *Gelderland* gehandhaafd.

BIJ-

(*w*) KINDLINGER *l. c. p.* 347.

BYVOEGZELS TOT DE BERIGTEN

AANGAANDE DE

BANNERYE BATENBURG.

Hier voren, bij het behandelen der Bannerije *Batenburg*, heeft men verzuimd te melden, het geen dien aangaande gevonden wordt, eer dezelve in het Geſlacht der Heeren van *Bronckhorst* is overgebragt; en het ſchijnt noodig het ontbreekende te vervullen. In het Jaar 1080. zijn ALBERO, THEODERICUS, en RUDOLPHUS van *Batenburg*, getuigen van ADELHEID, dochter van Graaf EBERHARD, toen zij haar Erfgoed *Ortina*, aan de Kerk van *Utrecht* opdraagt (*a*). Verders vindt men niemand van dat Geſlacht gemeld, tot THEODERICUS van *Batenburg*, die in 1162, *Groningen* voor HENDRIK, Graaf van *Gelre*, verdedigde (*b*). Vervolgens is hij getuige van REINALD, Aartsbiſſchop

(*a*) BONDAM *Chart Boek.* HEDA *p.* 140.
(*b*) MATH. *Analect.*

ſchop van *Keulen*, bij de ſtichting van 't Kloos-ter *Meer* 1166. (*c*). Het is waarſchijnelijk, dat zijne Vrouw uit het Geſlacht van *Kuyk* was, dewijl zijn zoon, *Conſobrinus*, dat is, zusters zoon van HENDRIK, Heer van *Kuyck* genoemd wordt. Drie zoons zijn van hem bekend:

1. THEODERICUS *de Batenburg*, die *Nobilis homo* van Graaf OTTO van *Gelre* zijnde, nevens zijnen broeder STEPHANUS, met hem de Rechten aan de Stad *Zutphen* gegeven, bezweert 1190. (*d*) *Conſobrinus* en getuige, nevens zijn broeder HENDRIK, Heer van *Cuyck*, wanneer dezelve zijn goed *Herpen* aan den Hertog van *Braband*, in 't Jaar 1191. ter leen opdraagt (*e*). *Nobilis homo*, met denzelven zijn broeder, is hij borge van OTTO, Graaf van *Gelre*, aan *Braband* 1196. (*f*) Ook zijn zij beide getuigen van denzelfden Graaf OTTO, bij de gifte der Jagt, aan 't Klooster *Bedbur* 1201. (*g*).

2. STEPHANUS *van Batenburg*, met zijn broe-

(*c*) GEL. *Farr. Tom.* 1.
(*d*) BONDAM *Chart. Boek.*
(*e*) BUTKENS *Tr. de Brab. T.* 1. *p.* 199.
(*f*) BONDAM. l. c.
(*g*) *Bedbur Arch.*

broeder, bezweert als boven de Rechten van *Zutphen* 1190.

3. HENDRICK *van Batenburg* met zijn broeder 1191, 1196. en 1201. gemeld. Hij is getuige van GERHARD, Graaf van *Gelre*, bij de gifte der *Novalia* aan *Lochem* 1207. (*h*).

Het is onzeker, van welken deezer drie Broeders, FLORIS *van Batenburg* zoon is; deeze ſtaat tusſchen de *Nobiles*, maar de laatſte van tien, en bezweert met Graaf OTTO de Privilegien van *Arnhem*, 1233. en hij is getuige van denzelven in 't Jaar 1244. (*i*). Denkelijk was GERHARD, Heer van *Batenburg*, zijn zoon, die Edele getuige is van den Graaf van *Cleve*, bij de Rechten aan de Stad *Griet* vergund 1254. (*k*). Zijn Vrouw heette BEELE, of ELISABETH, maar haar Geſlacht is onbekend; hij geeft haar twee Jaarmarkten tot een bruidſchat, 2 *Nundinas in dotem* 1254. Met de Ridderlijke waardigheid bekleed, is hij borge van Graaf OTTO van *Gelre*, bij het Huwelijk van zijne dochter, met DIRCK van *Cleve*, 1260; In 1263, bezweert hij met denzelven de Rechten

(*h*) *Arch. van 't Hof.*
(*i*) BONDAM. l. c.
(*k*) *Cleef. Arch.*

ten van *Wageningen;* en is ook zijn getuige in 1265. 1268. (*l*). *Vir Nobilis*, is hij Raad van REINALD Graaf van *Gelre*, 1271. (*m*). Hij en zijne Vrouw, waren beide 1291. overleden. Twee zoons zijn van hem bekend, DIEDERICK, die volgt, en ARNOLD, die daags voor *St. Lambertsdag* 1291. overleed, en te *Klooster Camp* begraven wierd; hij wordt mede in de ſtichting, door zijnen broeder gedaan, gemeld.

DIRCK, Heer van *Batenburg*, Ridder; voor de ziele zaligheid van zijnen Vader, Heer GERHARD, van zijne Moeder, Vrouw ELISABETH, en van zijnen broeder ARNOLD, geeft aan de Kerk van *Klooster Camp*, een Jaar renten van 2 Ponden Leuvenſche Denieren, uit zijne Jaarmarkten van *Batenburg*, in 't Jaar 1291. (*n*) Zijne Getuigen waren zijne Bloedverwanten, de Edele Heeren DIEDERICK, Heer van *Meurs*, ALARD van *Driele*, en RUTGERUS van *Wickrode*, Canonik van *Zanten*. Zijne Vrouw MECHTICHT gaf ook haar toeſtemming tot die gifte. Verders vindt men hem zegelen 1306, met

(*l*) BONDAM. l. c.
(*m*) PONTAN. l. c.
(*n*) *Arch. Camp. ap.* GEL. *Farr. Tom.* 13.

met GERHARD, Heer van *Hornes* (*o*) en in 't zelfde jaar met Heer ARNOLD *van Nyle*, Ridder (*p*). Hij is getuige van REYNALD, Graaf van *Gelre*, toen hij *de Veluwe* aan 't Sticht *Utrecht* ter Leen opdraagt 1311. (*q*). Meer dan de Doopnaam, is van zijne vrouw niet bekend, maar zijne eenige Dochter JOHANNA erfde *Batenburg*, en trouwde met WILLEM, Heer van *Bronckhorst*, gelijk men zulks bij die Bannerije No. 8. heeft gezien, waar uit de tak van *Bronckhorst Batenburg* afſtamde.

In de volgende eeuwen, vindt men nog verſcheiden perſonen, den naam van *Batenburg* voeren, zelfs tusſchen de Edelen verſchijnen, zonder dat men bepaalen kan, of zij tot het geſlacht van *Batenburg*, of tot dat van *Bronckhorst* behooren, en nog veel minder, of zij van den egten ſtam zijn, dan niet?

(*o*) MIERIS *Ch. Boek.*
(*p*) KREMER, *Ac. Reg. T.* 3.
(*q*) PONTAN. l. c.

ER-

ERRATA.

Bladz. 17. reg. 3. IÓTA *lees* IDTA
——— 20. not. *deſcendentis* lees *deſcendentes*
——— 21. reg. 12. LEEK *lees* LECK
——— 25. —— 8. *Hettethi* lees *Flethetti*
——— 26. —— 3. *Eina* lees *Euna*
——— —— —— 5. 9. en 16. *Hettethi* lees *Flethetti*
——— —— —— 22. in maſt *lees* in mast
——— 45. —— 8. ALMADA *lees* AMALRADA
——— 51. —— 10. THIELBURGA *lees* THIETBURGA
——— 57. not. reg. 14. onderſchrift *lees* ander ſchrift
——— 58. —— —— 5. *Ottomariam duxit* lees *Ottonianam dixit*
——— 59. reg. 2. LUITGARDIS, dochter van LUITGARDIS, dochter van Graaf *lees* LUITGARDIS, dochter van Graaf
——— 92. —— 14. 653. *lees* 953.
——— 98. —— 18. 965. *lees* 961.
——— 99. —— 21. alleen *lees* allen
——— 113. —— 6. AMELINGEN *lees* AMELUNG
——— 124. —— 15, 16. onnoodig was; *lees* onnoodig was, indien hij zelve een *Saxer* was;
——— —— —— 22. *Imaderhulm* lees *Imadeshuſon*
——— 127. not. reg. 3. *nobilitatis* lees *nobilitatus*
——— 128. ———— 6. Einſæ *lees* ejusque
——— 131. reg. 10. *Roſen* lees *Reſen*
——— 133. —— 6. *Ellingen* lees *Eldingen*
——— —— —— 7. *Elben* lees *Elden*

Bladz.

Bladz. 133. reg. 20. *Eedingen* lees *Eldingen*
——— 138. — 7, 8. drie jaaren *lees* een jaar
——— 155. — 3. 1011. *lees* 1101.
——— 167. — l. r. en *Wisch lees* van *Wisch*
——— 176. not. reg. 16. confisfa *lees* confusa
——— 183. reg. 9. GOSCALE *lees* GOSCALC
——— 225. — 8. aan *lees* van
——— ——— — 11. in *Vriesland* was; *lees* in *Vriesland*;
——— 229. — 13, 14. bekend zijn. Uit *lees* bekend zijn, uit
——— 232. — 14. *Arc* lees *Are*.
——— 233. — 11. AMEGONDE *lees* CUNEGONDE
——— 234. — 13. nadrukkelijk *lees* uitdrukkelijk
——— 236. — 3. 1121. *lees* op 't jaar 1121.
——— 240. — 4. *Rappenberg* lees *Kappenberg*
——— ——— — l. r. met zijnen HENDRIK *lees* met zijnen zoon HENDRIK
——— 253. not. reg. 2. SAVERIUS *lees* SCRIVERIUS
——— 264. reg. 7. was; namen *lees* was, namen
——— 272. — 19, 20. van voordeel te trekken, of der *lees* voordeel te trekken van de
——— 286. — 2. ontzet *lees* ontzegt
——— 287. — 5. zoon *lees* zoen
——— 294. — 18. graaffchap *lees* graaffchap, 1458.
——— 299. — 4. SORGEN *lees* JURGEN
——— 307. — 8. Koningin MARIA, getrouwd met *enz. lees* Koningin MARIA. Uit dit huwelijk is eene dochter gefpro-

ſproten, MARIA, getrouwd met

Bladz. 312. reg. 14. ..eo lees *Hornes.*
——— —— — l. 1. CATHARINA *Gronsfeld* lees CATHARINA van *Gronsfeld*
——— 334. — 2. 1220. *lees* 1120.
——— 342. — 19. 1331. *lees* 1381.
——— 358. — 5. 1779. *lees* 1179.
——— 390 — 13. Wiekede *lees* Wickede.
——— — — 21 Royelles *lees* Noyelles.

TABEL II.

Col. 3. reg. 22. aan de knegtſteden *lees* aan Knegtſteden.

JUN 4 1940